

**T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
ANA BİLİM DALI**

**SOL POPÜLİST SÖYLEMDE KARŞI HEGEMONYANIN
İNŞASI: KEMAL KILIÇDAROĞLU'NUN 2018-2019 GRUP
TOPLANTI KONUŞMALARININ ELEŞTİREL SÖYLEM
ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Abdullah Oğuzhan KARARTI**

**Danışman
Doç. Dr. Recep GÜLMEZ**

AĞUSTOS 2024, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Sol Popülist Söylemde Karşı Hegemonyanın İnşası: Kemal Kılıçdaroğlu’nun 2018-2019 Grup Toplantı Konuşmalarının Eleştirel Söylem Analizi” “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımdan incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Abdullah Oğuzhan KARARTI

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Program Adı : Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı : Sol Popülist Söylemde Karşı Hegemonyanın İnşası:
Kemal Kılıçdaroğlu'nun 2018-2019 Grup Toplantı Konuşmalarının Eleştirel Söylem
Analizi

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 137 sayfalık kısmına ilişkin 15 /08 /2024 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı **%4** tür.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 15/08/2024

Danışman: Doç. Dr. Recep GÜLMEZ

Öğrenci: Abdullah Oğuzhan KARARTI

KILAVUZA UYGUNLUK

“Sol Popülist Söylemde Karşı Hegemonyanın İnşası: Kemal Kılıçdaroğlu’nun 2018-2019 Grup Toplantı Konuşmalarının Eleştirel Söylem Analizi” başlıklı Yüksek Lisans Tezi Erzincan Binalı Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Abdullah Oğuzhan KARARTI

Danışman

Doç. Dr. Recep GÜLMEZ

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Recep GÜLMEZ danışmanlığında **Abdullah Oğuzhan KARARTI** tarafından hazırlanan “**Sol Popülist Söylemde Karşı Hegemonyanın İnşası: Kemal Kılıçdaroğlu’nun 2018-2019 Grup Toplantı Konuşmalarının Eleştirel Söylem Analizi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

15/08/2024

JÜRİ:

Danışman	:	Doç. Dr. Recep GÜLMEZ	(İmza)
Üye	:	Dr. Öğr. Üyesi Zühre AYVAZ	(İmza)
Üye	:	Doç. Dr. Oğuzhan ERDOĞAN	(İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu’nun /.... /2024 tarih vesayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... / /2024

Prof. Dr. Necdet TOZLU

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bu çalışma, Türkiye’deki sol popülist söylemler ve karşı hegemonya kuramı bağlamında, günümüz Türk siyasetinin dinamiklerine odaklanarak kapsamlı bir inceleme sunmaktadır. Özellikle ana muhalefet partisi CHP’nin incelenen dönem kapsamında lideri olan Kılıçdaroğlu’nun söylemleri üzerinden yapılan bu analiz, Türk popülizm literatürüne ampirik bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Türkiye’nin son yıllarda yaşadığı siyasi ve ekonomik krizler, değişen hükümet sistemi ve ittifak yapıları, bu çalışma için önemli bir bağlam sunmaktadır. Çalışmamız, sadece teorik bir çerçeve ile sınırlı kalmayıp, somut veriler üzerinden özgün bir perspektif geliştirmeyi ve bu doğrultuda Türk siyasetindeki hegemonik mücadeleleri daha derinlemesine anlamayı hedeflemektedir.

Sözlerime devam ederken, Başbuğ Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK’ün *“Herkes ulusal görevini ve sorumluluğunu bilmeli, memleket meseleleri üzerinde o düşünceyle, düşünüp çalışmayı görev edinmelidir”* ifadesinden ilham alarak, bu tezi ülkemizin gelişimine katkıda bulunma amacıyla hazırladığımı belirtmek isterim.

Akademik danışman olmanın ötesinde, varlığıyla her an yanımda olduğunu hissettiren ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen; tez çalışmam süresince karşılaştığım zorlukları aşmamda ve araştırma sürecimi başarıyla tamamlamamda sunduğu rehberlikle bana yol gösteren Doç. Dr. Recep GÜLMEZ’e, bu süreçte sonsuz destekleri ve şahsıma olan inançlarıyla başta eşim Merve Zehra KARARTI, annem Esin KARARTI ve babam Atilla KARARTI olmak üzere kardeşlerim ve tüm aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

Sözlerimi Atamızın *“Ne Mutlu Türküm Diyene!”* sözüyle tamamlamak istiyorum. Tezimi, başta bu ülke için canını feda eden tüm şehitlerimiz ve kahraman gazilerimiz olmak üzere yüce Türk milletine ithaf ediyorum.

Abdullah Oğuzhan KARARTI, ERZİNCAN, 2024

SOL POPÜLİST SÖYLEMDE KARŞI HEGEMONYANIN İNŞASI: KEMAL KILIÇDAROĞLU’NUN 2018-2019 GRUP TOPLANTI KONUŞMALARININ ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

Abdullah Oğuzhan KARARTI

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2024

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Recep GÜLMEZ

ÖZET

Bu çalışma, sol popülizm ve karşı hegemonya kuramı çerçevesinde ele alınarak yapılacak söylem analiziyle Türk popülizm literatürüne özgün ve ampirik bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Özellikle Türk siyasetinde ana muhalefet partisi CHP’nin lideri Kılıçdaroğlu’nun 2018 Genel seçimleri sonrası ve 2019 yerel seçimleri öncesi parti grup konuşmalarının incelenmesi, Türkiye’deki sol popülist söylemlerin dinamiklerini ve hegemonik mücadeleleri anlamak adına önemli veriler sunacaktır. Türk siyasetinin içinde bulunduğu durum, bir karşı-hegemonya oluşturmak için fırsatlar barındırmaktadır. Özellikle 2017 anayasa değişikliği sonrası değişen hükümet sisteminin bir nevi mecbur bıraktığı ittifak yapıları ve Türk siyasetinde gerçekleşen ekonomik ve siyasi krizler, bu duruma zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, çalışma sadece teorik bir tartışma alanı sunmakla kalmayıp, aynı zamanda somut ve ampirik verilerle Türk popülizmine dair özgün bir perspektif kazandırarak, mevcut literatüre değerli bir katkı yapmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Popülizm, Hegemonya, Karşı-Hegemonya, Sol Popülist Söylem, CHP (Cumhuriyet Halk Partisi)

**CONSTRUCTING COUNTER-HEGEMONY IN LEFT-WING POPULIST
DISCOURSE: A CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS OF KEMAL
KILIÇDAROĞLU'S 2018-2019 GROUP MEETING SPEECHES**

Abdullah Oğuzhan KARARTI

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, August 2024

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Recep GÜLMEZ

ABSTRACT

This study aims to make a unique and empirical contribution to the Turkish populism literature through a discourse analysis framed by left populism and counter-hegemony theories. Specifically, the examination of the speeches by the leader of the main opposition party CHP, Kılıçdaroğlu, following the 2018 General Elections and previous local elections in 2019, will provide significant insights into the dynamics of left populist discourses and hegemonic struggles in Turkey. The current political context in Turkey offers opportunities for the formation of counter-hegemony. The alliance structures necessitated by the new government system following the 2017 constitutional amendment and the economic and political crises in Turkish politics lay the groundwork for this situation. In this context, the study not only presents a theoretical discussion but also aims to provide a unique perspective on Turkish populism with concrete and empirical data, thereby making a valuable contribution to the existing literature.

Keywords: Populism, Hegemony, Counter-Hegemony, Left-Wing Populist Discourse, CHP (Republican People's Party)

İÇİNDEKİLER

SOL POPÜLİST SÖYLEMDE KARŞI HEGEMONYANIN İNŞASI: KEMAL KILIÇDAROĞLU'NUN 2018-2019 GRUP TOPLANTI KONUŞMALARININ ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

POPÜLİZME GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Popülizm Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	8
1.2. Popülizm Türleri	13
1.2.1. Sağ Kanat Popülizm	15
1.2.2. Sol Kanat Popülizm	16
1.3. Popülizm Kavramı Üzerine Farklı Yaklaşımlar	17
1.3.1. Düşünsel-İdeolojik Yaklaşım	20
1.3.2. Stratejik Yaklaşım	22

1.3.3. Söylemsel-Edimsel Yaklaşım	24
1.4. Popülizmin Bölgesel Yolculuğu.....	25
1.4.1. Amerika’da Popülizm	25
1.4.2. Latin Amerika’da Popülizm.....	27
1.4.3. Avrupa’da Popülizm.....	29
1.4.3.1. Orta ve Doğu Avrupa’da Popülizm	29
1.4.3.2. Batı Avrupa’da Popülizm.....	31
1.4.4. Türkiye’de Popülizm	33
1.5. Bölüm Değerlendirmesi.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

HEGEMONYA VE KARŞI HEGEMONYA BAĞLAMINDA SOL POPÜLİZM

2.1. Gramsci’nin Hegemonya Kavramı ve Tarihsel Gelişimi.....	40
2.2. Hegemonya ve Tarihsel Blok.....	42
2.2.1. Sivil Toplum ve Devletin Rolü	45
2.3. Hegemonya Krizi ve Pasif Devrimler	47
2.4. Karşı Hegemonya ve Mevzi Savaşları.....	50
2.5. Karşı Hegemonya ve Sol Popülizm.....	53
2.6. Bölüm Değerlendirmesi.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİMLERİN GÖLGESİNDE: KILIÇDAROĞLU’NUN GRUP TOPLANTI KONUŞMALARININ ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Problemi	61
3.2. Araştırmanın Amacı	62
3.3. Araştırmanın Önemi	62
3.4. Araştırmanın Deseni.....	63

3.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	63
3.6. Araştırmanın Yöntemi	64
3.6.1. Nitel Veri Analizi	64
3.6.1.1. İçerik Analizi.....	65
3.6.1.2. Söylem Analizi.....	67
3.6.1.2.1. Eleştirel Söylem Analizi	68
3.6.1.2.1.1. Söylem Tarihsel Yaklaşımı-Ruth Wodak	69
3.7. Veri Analiz Araçları	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. İçerik Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular	80
4.2. Eleştirel Söylem Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular.....	98
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ.....	120
KAYNAKÇA.....	136
EKLER.....	147
ÖZ GEÇMİŞ	148

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AK PARTİ	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Ana Vatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
ATAKA	: Ulusal Birlik
BNRP	: Bulgar Milliyetçi Radikal Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
DP	: Litvanya'da İşçi Partisi
ERSP	: Estonya Ulusal Bağımsızlık Partisi
HZDS	: Slovakya'nın Demokratik Slovakya Hareketi Halk Partisi
LMP	: Macaristan'da Siyaset Farklı Olabilir
LPR	: Polonya Aileleri Ligi
LS-HZDS	: Slovakya'nın Demokratik Slovakya Hareketi Halk Partisi
PASOK	: Panhellenik Sosyalist Hareketi
PP-DD	: Romanya'da Halkın Partisi
RP	: Estonya'da Cumhuriyet Partisi
SRP	: Polonya Cumhuriyeti Öz Savunma
STY	: Söylem Tarihsel Yaklaşımı
UKIP	: Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi
Vb	: Ve benzeri
Vd	: Ve diğerleri
ZRS	: Slovakya İşçiler Birliği

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1: Söylemsel Stratejiler, Amaçları ve Araçları.....	73
---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4. 1: İçerik Analizi-Kategorilerin Oluşumu.....	81
Şekil 4. 2: “Konular” Mutlak Frekans Grafiği	82
Şekil 4. 3: “Ekonomi ve Finans” Hiyerarşik Kod Alt Modeli.....	83
Şekil 4. 4: “Adalet ve Hukuk” Hiyerarşik Kod Alt Modeli	83
Şekil 4. 5: “Tarım, Hayvancılık ve Gıda Güvenliği” Hiyerarşik Kod Alt Modeli	84
Şekil 4. 6: “Çalışma ve Sosyal Güvenlik” Hiyerarşik Kod Alt Modeli.....	85
Şekil 4. 7: “Konular” Yoğunluk Dağılım Modeli	86
Şekil 4. 8: Kavramlar/İfadeler/Duygular” Mutlak Frekans Grafiği.....	87
Şekil 4. 9: “Kavramlar/İfadeler/Duygular” Hiyerarşik Kod Modeli	88
Şekil 4. 10: “Kavramlar/İfadeler/Duygular” İlişki Haritası	89
Şekil 4. 11: “Kurum ve Kuruluşlar” Mutlak Frekans Grafiği	90
Şekil 4. 12: “Kamu” Kategorisi Alt Kod İstatistiği	91
Şekil 4. 13: “Aktörler/Kişiler/Gruplar” Hiyerarşik Kod Modeli	91
Şekil 4. 14: “Aktörler/Kişiler/Gruplar” Mutlak Frekans Grafiği.....	92
Şekil 4. 15: “Siyasi Aktör ve Gruplar” Mutlak Frekans Grafiği	93
Şekil 4. 16: “Siyasi Aktör ve Gruplar” Kod Alt Modeli.....	93
Şekil 4. 17: “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” Mutlak Frekans Grafiği	94
Şekil 4. 18: “Olaylar/Gündem” Hiyerarşik Kod Modeli.....	95
Şekil 4. 19: “Olaylar/Gündem” Mutlak Frekans Grafiği	96
Şekil 4. 20: “Olaylar/Gündem” İki Vaka Modeli.....	97
Şekil 4. 21: “Söylem-Tarihsel Yaklaşımı” Hiyerarşik Kod Alt Modeli	99
Şekil 4. 22: Frekansa Göre Dağılım Gösteren Argümantasyon Stratejileri	101
Şekil 4. 23: “Metafor” ve “Metenomi” Kelime Bulutu	101
Şekil 4. 24: “İç Grup” ve “Dış Grup” Kelime Bulutu.....	102

Şekil 4. 25: “Konular” ve “Söylem-Tarihsel Yaklaşımı” Yakınlık ve Yoğunluk İlişkisi	104
Şekil 4. 26: “Siyasi Aktör ve Gruplar” ve “Söylem-Tarihsel Yaklaşımı” Yakınlık ve Yoğunluk İlişkisi	108
Şekil 4. 27: “Olaylar ve Gündem” ve “Söylem-Tarihsel Yaklaşımı” Yakınlık ve Yoğunluk İlişkisi.....	111
Şekil 4. 28: “Popülist Argümanlar” Kod Dağılım Modeli.....	114
Şekil 4. 29: “Popülist Argümanlar” Mutlak Frekans Analizi.....	114
Şekil 4. 30: “Popülist Argümanlar” Yoğunluk Dağılım Modeli	115
Şekil 4. 31: “Popülist Söylemler” ve “Konular” İlişki Haritası	117
Şekil 4. 32: “Popülist Söylemler” ve “İktidar Bloğu” İlişki Haritası	118
Şekil 4. 33: “Popülist Söylemler” ve “Olay/Gündem” İlişki Haritası	119

GİRİŞ

Modern siyaset, popülizm ve hegemonya gibi kavramların derinlemesine anlaşılmasını gerektiren karmaşık dinamiklerle şekillenmektedir. Çünkü modern toplumların karmaşık ve iç içe geçen siyasi ve toplumsal yapılarını anlamak ve anlamlandırmak açısından her iki kavram da kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda hem popülizm hem de hegemonya, toplumların siyasi ve sosyal yapılarının dönüştürülmesinde merkezi bir rol oynamakla birlikte bu kavramlar, tarih boyunca farklı bağlamlarda ortaya çıkmış ve çeşitli şekillerde yorumlanmıştır. Popülizm, genellikle halkın taleplerini ve duygularını manipüle ederek mevcut düzeni değiştirmeyi amaçlayan bir hareket olarak karşımıza çıkarken, hegemonya bir sınıfın diğer sınıflar üzerindeki ideolojik ve siyasi üstünlüğünü ifade etmektedir. Bu kapsamda, popülizm ve hegemonya kavramlarının tarihsel bağlamlarda nasıl şekillendiği ve çeşitli coğrafyalarda nasıl farklı formlar aldığını incelemek, kavramların günümüzdeki önemini ve karmaşıklığını daha iyi anlamamıza olanak tanıyacaktır.

Popülizm, tarih boyunca çeşitli coğrafyalarda farklı şekillerde ve bağlamlarda ortaya çıkmıştır. Kavramın tarihsel yolculuğu incelendiğinde, 19. yüzyılın sonlarında görülen ABD’deki çiftçi hareketlerinden, Çarlık Rusya’daki “Narodnik” hareketine, yine kavramın Avrupa’daki temellerini oluşturan “Boulangism” vakasına ve nihayetinde Latin Amerika’daki karizmatik liderlerin otoriter rejimlerine kadar uzandığı görülmektedir. Bu tarihsel süreç, popülizm üzerine gelişen literatürün çeşitliliğini arttırmış ve kavramın farklı vakalarının görülmesine olanak sağlayarak günümüzde kavramın geniş bir coğrafyada incelenebilme imkanını ortaya çıkarmıştır. Bu durum aynı zamanda kavramın tanım problemini de beraberinde getirmiştir. Bu noktada popülizm üzerine henüz uzlaşılan net bir tanım bulunmamakla birlikte, 1950’li yıllardan itibaren farklı disiplinlerde kavram üzerine yapılan çeşitli akademik çalışmalarla tanımsal güçlük aşmaya çalışılarak popülizm kavramı farklı formlara ve yapılara bürünmüştür. Elbette, literatürde bu çalışmalar üzerine farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Moffitt (2020), popülizmi anlamaya yönelik yapılan tüm bu akademik çalışmaların çeşitli ontolojik, epistemolojik ve metodolojik yaklaşımlar sunarak önemli tartışma alanları oluşturduğunu savunmaktadır. Buna karşılık, Mudde ve Rovira Kaltwasser (2018) bu tartışmaların bağlamsal eksiklikler nedeniyle popülizmi

tanımlamada yeterli katkıyı sağlamadığını ve dolayısıyla yeterince önemli olmadığını ileri sürmektedir.

Tüm bunlar birlikte değerlendirilerek literatür incelendiğinde, yapılan tüm bu çalışmaların kavram hakkında farklı düşünce ufuklarını açarak popülizm kavramına bir tanım esnekliği kazandırdığı gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bu gerçeklik çerçevesinde kavramın ortaya çıktığı zaman, bölgesel ve toplumsal koşullar kavramın farklı türleri veya yaklaşımları arasında temel belirleyici bir rol üstlenmektedir. Bu tanımsal belirsizlik içerisinde farklı disiplin alanlarıyla birlikte gelişen popülizm literatürü, 1980’li yıllardan itibaren siyaset bilimcilerin kavram üzerine yapmış olduğu yoğun akademik çalışmalarla artış göstermiştir (Urbinati, 2019). Bu çerçevede popülizm literatürü incelendiğinde yapılan akademik çalışmaların ortaya koyduğu farklı yaklaşımlar bulunmakla birlikte literatür içerisinde öne çıkan üç temel yaklaşım olduğu söylenebilir. Bu yaklaşımlar; kavramın temelde zayıf merkezli bir ideoloji olduğunu ileri süren “Düşünsel Yaklaşım” (Hawkins & Kaltwasser, 2017a; Hawkins & Rovira Kaltwasser, 2017b; Mudde, 2004, 2007, 2017a; Mudde & Kaltwasser, 2017; Müller, 2016), kavramın bir siyasi pratik biçimi olduğunu ileri süren “Stratejik Yaklaşım” (Jansen, 2011; Roberts, 2003; Weyland, 2001a, 2017) ve son olarak popülizmi söylemle inşa edilen bir güç unsuru olduğunu ileri süren “Söylemsel-Edimsel Yaklaşım” (Laclau, 2005; Mouffe, 2018; Ostiguy, 2017; Wodak, 2015) olarak özetlenebilir. Bu çerçevede, popülizmin doğası ve işlevi üzerine süregelen tartışmalar, kavramın farklı teorik çerçeveler ve metodolojik yaklaşımlar ile ele alınmasının önemini vurgulamaktadır. Popülizmin tanımı ve etkileri üzerine yapılan çalışmalar, bu çeşitli yaklaşımlar aracılığıyla daha kapsamlı bir anlayış sunmayı amaçlamaktadır.

Bu yaklaşımların yanı sıra, popülizm, bireyciliğe vurgu yapan liberalizm ve neoliberalizm gibi merkezi ideolojilerden önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Liberalizm ve neoliberalizm, ideolojik merkezde konumlanarak sol ve sağ inançlar arasında uzlaşma ve denge sağlamaya çalışırken, popülizm homojen gruplara bölünmüş bir toplum imgesini temsil etmeye çalışmaktadır. Bu nedenle, merkezi politikalar popülistlerin genel ahlaki yargılarına sınırlı bir alan sunar ve bu durum, popülizmin ideolojik merkezi reddeden bir tepkiyle ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Heywood, 2021). Bu noktada popülizm, politik spektrumun merkez konumunda varlık gösteremediği gibi, bu spektrumun herhangi bir yerinde etki gösterebilir. Popülizmin bu

esnek yapısı, sol ve sağ politikalarla birleşme eğilimi göstermesine neden olmaktadır. Bu bağlamda günümüzde sol popülizm, genellikle eşitsizlik, sosyal adalet ve elit karşıtlığı gibi temalar etrafında şekillenirken, sağ popülizm ise, milliyetçilik, göç karşıtlığı ve elit karşıtlığı gibi temalar etrafında şekillenmektedir. Bu iki türün ortaya çıkışı, popülizmin özünde barındırdığı “halk” ve “elit” arasındaki antagonistik ilişkiye dayanmakla birlikte, popülizm hem sol hem de sağ ideolojik yönelimlerle birleşip etki alanını genişleterek yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Hegemonya kavramı ise, etimolojik olarak “hüküm sahibi olma” ve “tahakküm” anlamlarına gelen Latince “hegemonia” sözcüğünden türemiştir. Kavramın tarihsel kökenleri Antik Yunan’a kadar uzanmakla birlikte literatürdeki önemi ve ağırlığı, İtalyan düşünür Antonio Gramsci’nin çalışmalarıyla belirginleşmiştir. Gramsci, hegemonya kavramını daha geniş bir çerçevede ele alarak, onun toplumsal ve politik alandaki etkilerini derinlemesine incelemiş ve literatüre kazandırmıştır. Gramsci’nin temel sorunsalı, Marx’ın düşüncesinin salt ekonomi temelli yorumlarında kaybolan teori ve pratik arasındaki bağı yeniden kurmak ve tarihsel materyalizmi tarihsel sürece müdahale biçimi olarak yeniden konumlandırmaktır. Bu anlayışıyla Gramsci, siyasetin, ideolojinin ve hegemonyanın doğası ve rolünü anlama konusundaki çalışmalarıyla Marksizm’e yeni bir perspektif kazandırmıştır (Woolcock, 1985).

Marx’a göre, sınıf hakimiyetinin doğal bir sonucu olan sınıf eşitsizliği, sosyal üretim ilişkilerinde ortaya çıkmakta ve üst yapı düzeyinde ideolojik ve siyasi mekanizmalar aracılığıyla gizlenmektedir. Bu noktada, Gramsci, sivil toplum kavramını genişleterek dünya görüşleri, felsefe, din ve tüm zihinsel ve dinsel faaliyetleri bünyesine almıştır. Böylece, Gramsci’nin sivil toplum kavramı, Marx’ın salt ekonomik alana tekabül eden sivil toplum kavramından farklılaşarak, toplumsal uzlaşmanın kaynağı olarak daha geniş bir kapsam kazanmıştır. Gramsci’nin çalışmalarının temel amacı, sınıf hakimiyetinin bu ideolojik ve siyasi mekanizmalar aracılığıyla üst yapı düzeyinde nasıl gizlendiğini ve bir sınıfın hegemonyasını toplum genelinde nasıl oluşturup yaydığını anlamaktır (Woolcock, 1985). Başka bir ifadeyle, Gramsci, Batılı kapitalist ülkelerde meydana gelen geniş kapsamlı krizlere rağmen seçkin sınıfın varlığını ve egemenliğini nasıl koruyup sürdürebildiğini anlamayı amaçlamakta ve bu doğrultuda, kaleme aldığı “Hapishane Defteri” isimli çalışmasıyla egemenlik ve iktidar ilişkilerinin yeniden üretimini açıklamak amacıyla işlevselleştirmektedir (Yetiş, 2018). Bu bağlamda

Gramsci, sosyalist yapıların mevcut hegemonik düzen içerisindeki konumunu ve bu konum doğrultusunda mevcut yapıyı nasıl değiştirebileceklerini ele alarak, hegemonya ve karşı hegemonya kavramları üzerine yoğunlaşmaktadır (Im, 1991). Gramsci'nin çalışmaları, seçkin sınıfın egemenliğini koruma mekanizmalarını ve bu egemenliğe karşı geliştirilebilecek stratejileri derinlemesine incelemektedir.

Gramsci, hegemonyanın inşası için ekonomik faktörlerin gerekli olduğunu, ancak tek başına yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Ona göre, bir sınıfın hegemonya kurabilmesi ve bunu sürdürebilmesi için yalnızca ekonomik koşullarla sınırlı kalmaması, alt sınıfların ve geniş kitlelerin çıkarlarını da kapsayacak şekilde genişlemesi, yani evrensel bir sınıf haline dönüşmesi gerekmektedir. Ona göre ancak bu şekilde, hegemonya, saf ekonomik sınırların ötesine geçerek toplumsal rıza tabanında inşa edilip yeniden üretilebilir (Gramsci, 1971). Evrensel sınıf koşulunu, ekonomik alanda liderlik yapan sınıfın üst yapı alanında siyasi, ahlaki ve entelektüel liderlik yapabilme koşuluna bağlayan Gramsci, gerçek anlamda bir hegemonyanın ancak bu yolla kurulabileceğini belirtmiştir (Gramsci, 1971). Nitekim Gramsci'ye göre hegemonya, ekonomik, siyasi ve ideolojik alt sistemlerin içerisinde birleştiği ve “karmaşık, çelişkili ve uyumsuz bir bütün” olarak tarif ettiği tarihsel blok kavramsallaştırmasıyla meydana gelmektedir (Gramsci, 1971). Bahsedilen bu yapıların içinde birleştiği tarihsel bloğun sağlanmasıyla kurulan hegemonya, bu bütünlük içerisinde meydana gelen bir kopuş veya kırılma ile hegemonya krizini ortaya çıkarmaktadır. Gramsci hegemonya krizini, devam eden ekonomik veya toplumsal bir krizin sürdürülmesi neticesinde büyük çaplı bir siyasi krize dönüşerek mevcut sistemin çöküşüyle özdeşleştirmektedir (Gramsci, 1971). Gramsci yaşanan bu kriz durumunu “eski ölmekte ve yeni doğamamakta” olarak tanımlamakta ve bu aşamada seçkin sınıfın artık liderlik edemediği, ancak aynı zamanda alternatif güçlerin mevcut hegemonik düzeni değiştirecek kadar olgunlaşmadığı durumları “felaket dengesi” kavramsallaştırmasıyla açıklamaktadır (Gramsci, 1971). Gramsci bu durumda seçkin sınıfın kriz içerisindeki ekonomik ve siyasi olarak yeniden yapılanma sürecini “pasif devrim” olarak adlandırmakta ve bu pasif devrimler aracılığıyla yeni bir tür tarihsel bloğun oluştuğunu ve bu şekilde alt kitlelerin seçkin sınıfın hegemonik kurumlarına yeniden adaptasyonun sağlanmaya çalışıldığını ileri sürmektedir (Gramsci, 1971).

Gramsci'ye göre, tarihsel bloğun oluşumu sırasında ortaya çıkan hegemonya, her zaman karşı tarihsel bloğun kurulması, yani alternatif bir hegemonya oluşturulması yoluyla tartışılmaktadır. Hegemonya, sürekli olarak kazanılmalı, güvence altına alınmalı ve savunulmalıdır (Hall vd., 2013). Bu bağlamda, Gramsci'nin temel vurgusu, sosyalist yapıların gelecekteki çıkarları doğrultusunda diğer sosyal gruplara karşı mücadele eden karşı-hegemonik ittifakın, yani mevcut seçkin sınıf hegemonyasına karşı bir tür siyasi ve ideolojik karşı-hegemonya inşasının gerekliliği üzerine olmuştur. Bu bağlamda Gramsci (1971), sosyalist partilerin dar anlamda bir sınıf partisi olmaktan öte ulusal-popüler kolektif iradeyi yansıtan ve toplumun diğer baskı altındaki halk unsurlarını temsil edecek şekilde genişlemesi gerektiğini belirtmekte ve bu sayede sosyalist parti liderliğinde nüfusun çoğunluğunu yeni bir kolektif yapı etrafında bir araya getiren karşı-hegemonya bloğunun oluşabileceğini ileri sürmektedir.

Bu bilgiler ışığında, popülizm, hegemonya ve karşı-hegemonya kavramları, günümüz siyasi yapılarını anlamak ve analiz etmek açısından birlikte ele alınması gereken temel kavramlar haline gelmiştir. Laclau ve Mouffe (1985) kaleme aldığı "Hegemonya ve Sosyalist Strateji" adlı eser, bu kavramların birbirleriyle olan ilişkilerini değerlendirme açısından önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, popülizm, mevcut hegemonik yapılara meydan okuyarak ve onları istikrarsızlaştırarak karşı-hegemonik bir güç olarak tasvir edilmektedir. Karşı-hegemonya ise, popülizmin bu söylemsel gücünün ötesine geçerek, egemen ideolojilere ve güç yapılarına karşı çeşitli direniş biçimlerini ifade etmektedir. Günümüz modern siyasi yapılarında özellikle sağ popülist hareketlerin mevcut sistemler üzerindeki baskınlığı göz önüne alındığında, toplumsal kalkınmanın gerçekleşebilmesi için karşı-hegemonik söylemleri teşvik etmek ve uygulama noktasında sol popülist stratejilerle uyum sağlayacağı düşünülmektedir (Reynolds, 2020).

Bu çalışma, yakın dönemde Türk siyasetinde gerçekleşen iktidar mücadelesini sol popülizm ve karşı-hegemonya bağlamında ele alarak günümüz siyasi dinamiklerini anlama ve anlamlandırma açısından bir bakış açısı sunmaktadır. Bu kapsamda, 2002 yılında iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AK PARTİ), süreç içerisinde Türkiye'de hegemonik bir yapı inşa etmiştir. AK PARTİ, iktidara geldiği dönemden itibaren siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda geniş kapsamlı politikalar uygulayarak toplumsal rızayı sağlamış ve bu sayede mevcut iktidarını pekiştirmiştir. Parti,

başlangıçta farklı toplumsal grupların çıkarlarını kapsayacak şekilde geniş bir taban oluşturarak hegemonik bir blok kurmuş, ardından bu hegemonyayı koruyup güçlendirmek için çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Bu süreçte, AK PARTİ'nin hegemonik yapısı, muhalefet hareketlerine karşı sürekli olarak savunulmuş ve yeniden üretilmiştir.

Ancak 2016 yılında yaşanan darbe girişimi bir hegemonya krizine dönüşmüş ve bu krizi aşmak ve sekteye uğrayan hegemonik yapının yeniden tesis edilebilmesi için 2017 yılında hükümet sistemi değişikliğini ön gören Anayasa referandumu yapılmıştır. Yapılan bu referandum neticesinde hükümet sistemi değişerek parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş sağlanmıştır. Bu noktada, yeni sistemin getirmiş olduğu birtakım değişiklikler Türk siyasetinin çok kutuplu parti yapısını iki kutuplu bir yapıya dönüştürerek ittifak yapılarını gerekli kılmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesi, potansiyel Cumhurbaşkanı adayı olan mevcut siyasi parti liderlerinin “Halk” a yönelik söylemlerini arttırarak, olandan daha fazla popülist stratejiler benimsemelerine yol açmaktadır. Bu durum, liderlerin doğrudan halk desteğini kazanmak amacıyla daha fazla popüler ve duygusal temalar kullanmalarına neden olurken, aynı zamanda siyasi partilerin politikalarını ve iletişim stratejilerini de önemli ölçüde etkilemektedir. Böylece, liderler halkla daha yakın bir ilişki kurmayı hedeflemekte ve seçmen kitlesinin taleplerine doğrudan yanıt verebilmek için söylemlerini ve eylemlerini uyarlamaktadır. Aynı zamanda bu durum, siyasi arenada popülizmin yükselişine ve parti liderlerinin halk desteğini kazanma çabalarının yoğunlaşmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, 2019 yerel seçimlerinde kısmen göreceğimiz ittifak yapıları 2023 genel seçimlerine giden süreçte daha belirgin hale gelerek iki karşıt tarihsel bloğun oluşumuna zemin hazırlayacaktır. Bu kapsamda, Türk siyasetinde Ana muhalefet partisi görevini üstlenen Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin muhalefet bloğunun doğal lideri olarak konumlanması ve inşa edilen ittifak yapısı karşı-hegemonya kuramı ve sol popülist söylem çerçevesinde değerlendirilecektir.

Bu amaçla, çalışmanın birinci bölümünde, literatürde dağınık ve karmaşık bir yapı sergileyen popülizm kavramı ve tarihsel gelişimi detaylı bir şekilde incelenerek kavramın temel özellikleri, farklı tanımları ve süreç içerisindeki gelişimi ele alınacaktır. Bu inceleme, popülizmin teorik çerçevesini netleştirirken, kavramın tarih boyunca farklı coğrafyalarda ve siyasi bağlamlarda nasıl şekillendiğini bütüncül bir bakış açısıyla

ortaya koymayı amaçlamaktadır. Böylece, popülizmin dinamikleri ve işlevleri daha anlaşılır hale getirilecek ve Türk siyasetinde popülizmin, özellikle sol popülizmin yerinin anlaşılması açısından çalışma boyunca kullanılacak analitik çerçeve sağlam bir temele oturtulacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, teorik çerçeve düşünülerek hegemonya ve karşı-hegemonya kavramları ayrıntılı olarak incelenmiş ve bu süreçte hegemonik ve karşı-hegemonik yapıların nasıl oluştuğu bütüncül bir bakış açısıyla analiz edilmiştir. Sol popülizm kavramı ile desteklenen bu analiz, çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Ayrıca, bu çalışma Türk literatüründe özellikle popülizm ve hegemonya ilişkisi üzerinden mevcut olan kuramsal boşluğu doldurmayı hedeflemektedir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, önceki bölümlerde oluşturulan kavramsal ve kuramsal çerçeve temelinde, CHP'nin 24 Haziran 2018 Genel Seçimleri sonrası ve 31 Mart 2019 Yerel Seçimleri öncesinde gerçekleşen 17 parti grup toplantı konuşması, içerik analizi ve eleştirel söylem analizi olmak üzere iki farklı nitel analiz yöntemiyle incelenecektir. Eleştirel söylem analiz yöntemi olarak, Ruth Wodak'ın geliştirmiş olduğu Söylem-Tarihsel Yaklaşım yöntemi kullanılacaktır. Verilerin içerik ve söylem analizi, MAXQDA 2024 nitel veri analiz aracı kullanılarak gerçekleştirilecektir. Bu bağlamda veri setini oluşturan grup toplantı konuşmalarının bu tarihler arasında seçilmesinin en az iki önemli nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki, gerçekleşen iki seçim arasında yer alan grup toplantı konuşmalarının, sol popülist söylemin yapısını ve seyrini anlama açısından zengin bir veri kaynağı sunacağı düşüncesidir. İkinci neden ise, 2023 seçimlerinde belirginleşen ittifak yapıları ve muhalefet bloğunun karşı-hegemonik bir blok olma yoluna giden sürecin bu dönemde şekillenmiş olmasıdır. Bahsedilen her iki neden de çalışmanın önemini artırmakta ve alan yazınına katkısını pekiştirmektedir. Ayrıca, çalışmada kullanılan MAXQDA 2024 nitel veri analiz programı ve bu programa uyarlanan yöntem sayesinde çalışmanın ampirik yönü güçlenmekte ve çalışmanın nesnelliğini arttırmaktadır.

Çalışmanın son bölümünde ise, bulgular tartışılmış, sonuç ve öneriler değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

POPÜLİZME GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Popülizm Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Popülizm, Latince “halk” anlamına gelen *Populus* kavramından türetilmiş olup etimolojik köken olarak “halkçılık” manasına gelmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre ise “Halkın duygu ve düşüncelerini okşayan davranış ve tutum” veya “Politik durumu dramatize ederek halkın ilgisini uyandırmak amacıyla yapılan politika yani halkçılık” olarak tanımlanmaktadır. Diğer taraftan Cambridge Dictionary of English ise bu kavramı 2017’de “yılın kelimesi” olarak betimlemiş ve kavramı “halkların ve liderlerin dünya çapında göç ve ticaret sorunlarıyla boğuşmasıyla yeniden canlanan milliyetçilik ve ekonomik tatminsizlik sebebiyle gerçekte hem yerel hem de küresel bir fenomen” ve ayrıca “sıradan insanların desteğini almayı amaçlayan siyasi fikirler ve faaliyetler” olarak tanımlamaktadır (Cambridge Dictionary, 2017). Bunun yanı sıra MÖ II. yüzyılda antik roma cumhuriyetinde mevcut kurumların yozlaşması, köle isyanları ve kötüleşen hayat koşullarına tepki olarak ortaya çıkan halk hareketleri, *Tiberius ve Gaius Gracchus* kardeşler ‘in önderliğinde yapılmak istenen ve en önemli konusu toprak reformu olan hareket önemli bir yer tutmaktadır (Robb, 2010). Bu hareketin politik alandaki yansıması “Populares” (Halkın Adamları) kavramını doğuracaktır. Kavramın “Populus” kavramı ile aynı etimolojik kökenden gelmesi ve aynı zamanda anlam, amaç ve uygulama bakımından modern popülizm kavramının antik kökeni olarak kabul edilebilir.

Modern popülizm teriminin etimolojik kökeni ise 1870-1890 yılları arasında ABD’deki “Grangers” ve “Greenbackers” olarak bilinen çiftçi hareketlerine kadar uzanmaktadır. Temel neden olarak, ürün fiyatlarının ciddi şekilde azalması ve ürün navlun maliyetinin artması ile zor duruma düşen çiftçiler gösterilmektedir. Her iki nedenin ana kaynağı olan ekonominin kötü durumu iki kutuplu ABD siyasetinde de

etkisini gösterecek ve popülizm kavramının isim babası olarak kabul edilen David Overmyer öncülüğünde bir grup aktivistin üçüncü yol iddiasıyla ortaya çıkacak olan Halk Partisi'nin (People's Party) kurulmasında etkili bir rol oynayacaktır (Goodwyn, 1978).

Her ne kadar kavramın etimolojik kökeni ABD merkezli çiftçi hareketlerine dayandırılmış olsa da aynı yıllarda Çarlık Rusya'da adaletsizlik, eşitsizlik ve yoksulluğun arttığını, halk ile seçkinler arasındaki uçurumun gün geçtikçe derinleştiğini ve bu durumda idealist Rus gençlerinin harekete geçmesi gerektiğini savunan Peter Lavron'un "Tarihsel Mektuplar" adlı eseri geniş yankı uyandıracaktır (Toprak, 2013). Bu eser toplumda özellikle gençler arasında sorumluluk bilincini uyandıracak ve bir nevi çıkış yolu olarak "halka doğru gitmeleri" gerektiği düşüncesini yaygınlaştıracaktır. Bu hareket, günümüzde popülizm olarak bilinen ve döneminde Çin ve Osmanlı gibi iki büyük imparatorlukta da etkisini gösterecek olan Rus popülizminin doğumunu simgelemektedir (Toprak, 2013). Rus popülizmi, halk anlamına gelen "*narod*" sözcüğünden türetilen *Narodnik* (Halkın Dostları) olarak adlandırılmaktadır.

Popülizm kavramının tarihinde üzerine pek sık düşünülmeyen, kavramın temelde Avrupa'daki oluşum sürecinde önemli bir yer tutan ve tarihsel bağlam içerisinde değerlendirilmesi gerektiği düşünülen bir diğer türü ise Fransa'daki *Boulangism* vakasıdır. Bu olaya göre, *General Georges Boulanger*, 1886'da savaş bakanı olarak atanmasının ardından, Fransız Üçüncü Cumhuriyeti'nin mevcut parlamento rejimine karşı olan sert muhalefeti, işçileri ve yeniden yükselen milliyetçiliği savunan yapısıyla toplumun farklı kesimlerinden destek alarak mevcut rejimi radikal bir plebisiter cumhuriyetçilik lehine devirmeye çalışmıştır (Passmore, 2013). Kavram, Avrupa'da popülizm üzerine karşılaştırmalı çalışmalar yapan ve çağdaş Fransız popülizminin kökenini izlemeye çalışan bilim insanları tarafından *Boulangism*'e uygulanmıştır (Wolfreys, 2013).

Görüldüğü üzere 19.yy'ın son çeyreğinde ABD, Rusya ve Fransa'da gerçekleşen bu üç popülizm vakasının ortak noktası daha sonraki popülizm ifadelerinde de görülebilecek olan ve temelde erdemli, görevli veya dezavantajlı olarak görülen "halka" yapılan bir çağrı olmasının yanı sıra köklü kurumlara karşı güçlü bir muhalefet duygusu

ile birlikte demokratik siyasetin halka daha yakın yürütülmesi gerektiğine inanılıyor olmasdır (Urbinati, 2019).

Popülizmin bu üç temel vakasının ardından, kavramın Latin Amerika’da ortaya çıkışı 20.yy’ın başlarına tarihlendirilebilir. Popülizm kavramı her ne kadar Latin Amerika’da özellikle Arjantin’de Hipólito Yrigoyen’in (1916-1922), Şili’de Arturo Alessandri’nin (1920-1925) öncülüğünde başladığı bir takım yazarlar tarafından kabul edilmiş olsa da (Conniff, 2012; Hawkins & Kaltwasser, 2017a), genel kanı Büyük Buhranın etkilerinin Latin Amerika ülkelerinde görülmeye başlamasıyla önemli bir ekonomik çöküş döneminden geçildiğini ve bu durumun siyasi alanda bir meşruiyet krizi doğurduğunu ve yaşanan bu meşruiyet krizinin katılım taleplerini ateşlediği yönünde geniş bir fikir birliğini oluşturmaktadır. Bu fikir birliği ile beraber popülizmin genellikle “klasik popülizm” olarak adlandırılan dönemi 1940’lı ve 1950’li yıllara tarihlenmiştir (Conniff, 2012; Kaltwasser, 2014a). Büyük Buhran ile yaşanan ekonomik ve toplumsal sorunlar popülist liderlerin ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır. Bu liderler mevcut durumdan beslenip, benimsediği radikal söylemlerle toplumun farklı kesimlerinden oluşan sınıf ittifakları oluşturarak toplumun nispeten dışlanmış kesimlerini harekete geçirebilmişlerdir (Di Tella, 1965; Drake, 1978). Bahsedilen bu lider türüne Brezilya’da Getúlio Vargas ve Arjantin’de Juan Domingo Perón örnek olarak gösterilebilir (Arnson & Torre, 2013). Bu liderlik biçimini popülizm kavramı üzerinden tanımlamak söz konusu olduğunda en etkili tanımın 1940’lı yıllarda dönemin faşist İtalyan rejiminden kaçarak Arjantin’e gelen ve burada Juan Domingo Perón’nun yükselişini doğrudan deneyimleyen Gino Germani tarafından yapıldığı söylenebilir. Germani 20.yy’ın ilk yarısında Latin Amerika ülkelerinin yaşadığı hızlı modernleşme hareketlerinin popülizmi ortaya çıkardığı fikrini savunmuş ve Lipset (1960) çalışmasında da karşımıza çıkan şu tanıımı yapmıştır;

Genellikle politik hakların eşitliği ve ortak halk için evrensel katılım talebi gibi çeşitli bileşenleri içeren ancak genellikle karizmatik liderlik altında bazı türden otoriterlikle birleşmiş çok sınıflı bir hareket (Germani, 2019).

Germani’nin bu tanımından da anlaşıldığı üzere popülizm kavramının ortaya çıktığı dönem ve toplumsal koşullarla birlikte okunduğunda otoriterliğin bazı türleri ile

birleştigi ve hatta ilerleyen dönemlerde Gentile (2006) ve Griffin (2013) gibi bazı yazarlar tarafından Avrupa’da faşizmi tanımlamak için kullanıldığı söylenebilir. Bu durum aslında popülizm kavramının geçmişten günümüze farklı kavramlarla oluşturduğu birlikteliklere örnek olarak gösterilebilir. Aynı zamanda kavram bu yönüyle nispeten daha esnek ve farklı toplum, kültür, dönem ve ideolojik unsurlara göre şekil değiştirebilen bir kavram olarak nitelenebilir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, popülizm kavramı her ne kadar başlangıçta Amerika ve I. Dünya savaşı sonrası Doğu Avrupa’daki tarımsal hareketleri tanımlamak için kullanılsa da sistematik olarak ele alınışı ve gerçek anlamda bir modern popülizm literatürünün gelişmesi 1950’lerin sonlarından ve 1970’lerin başlarına kadar tarihlenebilmektedir (Oswald, 2022). Bu dönemde literatüre yansıyan popülizm çalışmaları üç farklı alanda görülmektedir;

İlk olarak; çeşitli akademisyenler toplumsal sorunları ele alabilmek için popülizm kavramını kullanmışlardır (Allcock, 1971). Buna örnek olarak, Shils (1956) popülizmi halkın elitlere karşı öfkesinin ideolojisi olarak kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur. Dahl (1956) ise kavramı demokrasi kavramı ile birleştirerek “popülizm demokrasisi” kavramını öne sürmüş, siyasi eşitliği ve halk egemenliğini en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan bir yönetim biçimini tanımlamak için kullanmıştır. Buna karşılık Germani (2019) ve Kornhauser (2013) kitle toplumunun elitlerle anlaşmazlığa düşen grup veya hareketler tarafından harekete geçirilmeye/yönlendirilmeye müsait yapıda olduklarını belirtmişlerdir. Bir diğer örnek ise Lipset (1960) eserinde siyasi aşırılık üzerine yaptığı ve ABD popülizm deneyimi üzerinden popülizm kavramının olumsuz çağrışımlarını yeniden canlandığı durum olarak görülmektedir.

İkinci olarak; kavram 1960’lardan bu yana farklı bölgesel ve ulusal bağlamda kullanılmıştır. Mouzelis (1978), Yunanistan’da Panhelenik Sosyalist Hareketi’nin (PASOK) kendisini Batı Avrupa muadillerine benzeyen sosyalist bir parti olarak sunmasına karşın güçlü bir liderin dışlanmış grupları mobilize etme yeteneğinden söz ederek siyasi güç açısından benzersiz olduğunu ifade etmiştir. Burada güçlü bir liderin varlığı, popülerliğinin dışlanmış kesimleri harekete geçirme yeteneği ile ilişkilendirilir ve “kötü” kurumlar ile “iyi” insanlar arasında etkileyici bir retorik geliştirdiği ileri sürülmüştür. Aynı zamanda, 1970’lerde Laclau (1977), Marksist Teoride Siyaset ve

İdeoloji: Kapitalizm, Faşizm ve Popülizm (Politics and Ideology in Marxist Theory: Capitalism, Fascism and Populism) adlı eserinde, Marksist ekonomik belirleyiciliği eleştirerek popülizm kavramı üzerine yeni bir teorik yaklaşımın temellerini atmıştır. Daha sonra Chantal Mouffe ile yaptığı çalışmada (Akkerman vd., 2017; Laclau & Mouffe ,1985), İtalyan Marksist Antonio Gramsci'nin çalışmalarına dayanarak politik hegemonyaların post-yapısalcı bir bakış açısıyla radikal demokrasinin bir teorisini önermiştir.

Üçüncü olarak; 1968'de London School of Economics'de (Londra İktisat Okulu) düzenlenen "To Define Populism" konferansında fenomenin farklı boyutları üzerinde durulmasına rağmen net bir tanımı üzerinde uzlaşamadığı görülmektedir (Ionescu & Gellner, 1969). Konferansta konunun farklı boyutlarıyla ele alınması bir yandan kavramın çok yönlülüğünü ve tanım zorluğunu gösterirken diğer yandan da kavram hakkında öneriler sunuyor ve popülizmin ancak özel bir toplumsal durumda (kentleşme, modernizasyon, kırsal kesimin ekonomik durumu ve toplumda meydana gelen hızlı dönüşümler) mekân ve zamana bağlı olarak gözlemlenen bir zihniyet olduğu ileri sürülmektedir (Toprak, 1992). Ancak tartışmaların sonunda konferansta, G. Hall tarafından önerilen kısa bir formülasyonun popülist hareketlerin muhtemelen en iyi genel tanımı olduğuna karar verilmiştir. Buna göre:

Popülist hareketler, mevcut iktidar yapısına yabancılaşmış, genellikle entelektüel olan kişilerin, hızlı ekonomik, sosyal, kültürel ya da siyasi değişimin yarattığı baskıya verdikleri tepkiden kaynaklanan ve bir bütün olarak halkın yararına iktidarı hedefleyen hareketlerdir. Bu hareketler, daha basit ve geleneksel biçimlere olan inanç ya da bunların uyarlanması ile karakterize edilir ve halktan, özellikle de erdemin deposu olarak kabul edilen halkın daha arkaik kesimlerinden kaynaklanır. (Berlin vd., 1968)

Ancak bu tanımın uygunluğunu bildiren katılımcılar aslında konunun tek bir tanıma sığdırılamayacak ve tek bir tartışmayla tüketilemeyecek kadar geniş olduğu konusunda bir fikir birliği oluşmuştur. Ayrıca bu konferans popülizme olan akademik ilginin farklı disiplinlerden, dünyanın farklı bölgelerinden ve çeşitli teorik arka plana sahip olan bilim insanları arasında diyalogu teşvik etmesi gibi çeşitli yönleriyle önemli

görülmektedir (Urbinati, 2019). Bu, popülizme olan akademik ilginin sosyal bilimler içinde farklı disiplinler tarafından yönlendirildiğini göstermektedir. Ayrıca siyaset bilimi topluluğunun bu konuyu sahiplenmesi ancak 1980'lerden sonra kavram üzerine yapılan çalışmalarla başlamış olduğunu belirtmek gerekir.

Tüm bu tartışmaların popülizmi incelemek açısından önemini vurgulayan Moffitt (2020) sonuçları açısından popülizmin ne tür bir fenomen olduğunu açıklamaya çalışan düşüncelerin, konuya farklı ontolojik, epistemolojik ve metodolojik yaklaşımları yansıtmaya eğilimi içinde olduklarını savunmaktadır. Bu görüşün aksine Mudde ve Rovira Kaltwasser (2018), popülizm kavramı etrafında bitmeyen tartışmaların konuya bir katkısının olmadığını ve popülizmi tanımlamak için sorulan sorular arasında bağlam eksikliği olduğunu savunarak tartışmaların yeterince önemli olmadığı görüşünü savunmaktadır. Aslında olan ise; bu yanıtların kavram hakkında farklı düşünce ufukları açarak kavrama tanım esnekliği kazandırdığı gerçeğidir. Bu sayede popülizmin farklı türleri oluşarak ve dahası oluşan bu türlerin farklılıkları merkezi bir ayırım yapılarak yansıtılmış olur (Moffitt, 2020). Kavramın koşulların değişkenliğine bağlı olarak her toplumda farklı özellikler göstermesi tanımlama sorununu beraberinde getirmekle birlikte bu durum aynı zamanda kavramın tanım esnekliğini de ön plana çıkartmaktadır. Ayrıca Sartori (1970), kavramın temel düzey tanımlarının sadece bir tarihsel dönem veya mekâna özgü olmayıp bu sınırları aşabileceğinden bahsederek kavramın değişken yapısını vurguladığı görülmektedir.

Sonuç olarak popülizm kavramının net bir tanımı bulunmamakla birlikte tarihsel süreç içerisinde geçirmiş olduğu değişim ve dönüşüm kavramın farklı yönlerini ortaya çıkarmıştır. Bu farklı yönlerle birlikte karşılıklı etkileşim sürecine giren çeşitli disiplinler, birbirlerini beslemeye ve geliştirmeye devam etmiştir.

1.2. Popülizm Türleri

Popülizm, en az iki nedenle ideolojik merkezi reddeden bir tepkiyle belirginleşmektedir. Bunlardan ilki; bireyciliğe vurgu yapan liberalizm ve neoliberalizm gibi merkezi politikaların popülizmin temsil etme iddiasında bulunduğu homojen gruplarla bölünmüş bir toplum imgesinden büyük ölçüde farklılık göstermesi olarak karşımıza çıkarken, İkinci neden ise; ideolojik merkez zemininin, sol ve sağ inançlar arasında uzlaşma ve ince denge sağlayan bir alan olması sebebiyle popülistlerin

çekildiği genel ahlaki yargılara pek fazla alan sunmaması olarak gösterilebilir (Heywood, 2021). Bu nedenle popülizm kavramı, politik spektrumun merkez konumunda olamayacağı gibi bu spektrumun herhangi bir yerinde varlık gösterebilmektedir. Bu durumda kavram, sol ve sağ politikalar ve bu politikaların temsil ettiği ideolojik yönelimlerle birleşme eğilimi göstermesi sebebiyle etki alanının genişleyeceğini ve yeni etki alanlarıyla yeni sorunlarla birlikte ortaya çıkacağı varsayımıyla ilişkilendirilmektedir (Heywood, 2021). Bu noktada popülizmi ince merkezli bir ideoloji olarak tanımlayan ve toplumu nihayetinde ahlaki olarak “saf halk” ve “yozlaşmış elit” olarak iki homojen karşıt grup olarak kabul eden ve politikanın halkın genel iradesini (volonté générale) yansıtmayı gerektiğini savunan Mudde ve Kaltwasser (Mudde, 2004; Mudde & Kaltwasser, 2011)’in etkili görüşlerinden yararlanarak sağ ve sol popülizm kavramlarını ve yine bu ideolojik ayrımın meydana getirdiği farklı alt kavramların popülizm üzerindeki yansımaları ve güncel vakaların incelenmesinin konunun bütünüyle anlaşılması açısından fayda sağlanacağı düşünülmektedir. Stanley (2008)’e göre, İnce-merkezli bir ideoloji olarak, popülizm politik sorunlara kapsamlı ve tutarlı bir çözüm programı ileri süremez ve bu sebeple başka ana akım ideolojilerle birleştirilmelidir. Bu durum Taggart (2004)’e göre, popülizmin hem sol hem de sağ formlarda görünebilir olmasını ve ayrıca *Zeitgeist* (Zamanın Ruhu) Teorisi tarafından iddia edildiği gibi politik ana akım ile birleşmesini açıklamaktadır. Nihayetinde tüm bu ilişki ağı içerisinde başta politik tarafların ilişkili olduğu sağ ve sol ayrım olmak üzere, popülizmin farklı ideolojik yönelimlere girmiş olduğu etkileşim ve ortaya çıkmış olduğu bölge koşulları sonucunda farklı türleri meydana gelmektedir.

Literatür incelendiğinde kavramın, münferit bir ülke, lider ve hareket üzerinden incelemesi yapılan çalışmaların sınırlılığını ortaya koymaktadır. Bu açıdan kavram üzerine yapılan bölgesel karşılaştırma çalışmaları inceleme alanını genişletecek ve aynı zaman da kavramın farklı türlerinin ortaya çıkmasında etkili olacaktır. İlk bakışta ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yönden farklı ülkelerin popülizm bağlamında karşılaştırılması denk bir karşılaştırma olarak görülmeyebilir ancak kavramın bu yönden incelenmesi her bağlamda popülizmin bir parçası olan unsurları keşfetmeye, farklı biçimlerinin oluşumunu anlamımıza yardımcı olacaktır (Mudde & Kaltwasser, 2011).

Teoride başka bir ideolojiye bağılı olmadan varlığını sürdüren popülizm kavramı pratik açıdan çoğu zaman bir veya birden fazla başka ideolojik özellikle birleştiği görülmektedir. Popülist aktörlerin harekete geçtiği sosyo-politik bağlam popülizme eklenen ideolojik özellikleri belirlemede etkin bir unsurdur. Bu açıdan bakıldığında, popülizmin yükselişi ve konsolidasyonunda, ulusal, bölgesel ve tarihsel koşullar son derece önemlidir, çünkü bu durum aynı zamanda ideolojik yönelimleri de belirlemektedir (Mudde & Kaltwasser, 2011). İdeolojik yönelim en genel haliyle sağ ve sol olarak ayrılabilir ve bunun temel belirleyeni devlet/pazar ayrımı neticesinde hem Avrupa’da hem de Latin Amerika’da ekonomi temelli ayrım olarak karşımıza çıkmaktadır (Krieger & Crahan, 2001). Genel olarak sağ serbest piyasayı tercih ederken, sol ise ekonomiye devlet müdahalesini tercih etmektedir.

Bu noktada popülizm üzerine gelişen literatür Latin Amerika’da ekonomi ve tarih gibi birçok farklı disiplinlerde incelenmiş olup, Avrupa çalışmalarına kıyasla daha eski ve çeşitli olduğu görülmüştür. Latin Amerika’da popülizm üzerine oluşan literatür incelendiğinde popülizmin, çoğunlukla siyasi spektrumun sol kanadında görüldüğü (Freidenberg, 2007; Gratius, 2007; Vilas, 1995), öncelikli argümanlarının ekonomi üzerine olduğu (Dornbusch & Edwards, 1989; Weffort, 1978) ve çoğunlukla kapsayıcı bir karakter sunduğu (De la Torre, 2010; Drake, 1992; Panizza, 2005) şeklinde belirleyici ve genel kabul gören üç temel özelliği bulunmaktadır. Buna karşılık 1990’lı yıllardan sonra Avrupa’da ciddi şekilde artan popülizm araştırmalarının etkisiyle oluşan literatür incelendiğinde ise; popülizmin çoğunlukla siyasi spektrumun sağ kanadında varlık gösterdiği (Betz, 1994; Zaslove, 2004), öncelikli argümanlarının etnisite ve kimlik temelli olduğu (Mudde, 2007) ve çoğunlukla dışlayıcı bir karakter sunduğu (Betz, 1994; Taggart & Taggart, 1996) şeklinde belirleyici ve genel kabul gören üç temel özelliği olduğu görülmektedir.

1.2.1. Sağ Kanat Popülizm

Sağ popülizm, genellikle elit karşıtlığı, tekçilik ve ahlakçılık ile toplumun birtakım ilişkiler açısından oluşan sosyal muhafazakâr inanç ile birleşmesinden meydana gelmektedir (Heywood, 2021). Bu birleşim ile sağ popülizm, milliyetçilik ve otoriterlik yönleri ağır basan bir zemine oturtulmaktadır. Bu bağlamda ulusal popülizmin karakteristik özelliği halkı etnik kimlikle tanımlıyor olması, yani halk ulusla eş değerdir

ve ulusun çıkarları ve kültürü diğer tüm değerlerin üzerinde yer almaktadır (Taggart, 2000). Popülizm bu şekliyle, yozlaşmış elitlerin ihmal ettiği ulusal topluluğa ses verme iddiasını taşımaktadır. Diğer taraftan itaat, düzen ve ulusal birliğe vurgu yapan sağ popülizm, genellikle açıkça diktatörlüğe gitmeyen bir otoriterlik biçimini benimsemektedir (Heywood, 2021). Bu duruma Juan Perón'un Arjantin'deki diktatoryal yönetimi otoriter popülizmin klasik bir örneği olarak gösterilebilir. Nihayetinde popülizm ve otoriterlik arasında oluşan bağlantı, belirli bir liderlik tarzına dayanmakla birlikte, bu yapılar da görülen liderler, kendilerini halkla olan benzerlikleri üzerine temellendirmekte ve hatta bazen kendilerini halkın ayrılmaz bir parçası olarak göstermektedirler. Bu durumda, popülist liderin rolü, etkili bir şekilde halkı yaratmak veya temsil etmektir (Mudde, 2014). Otoriter popülizmin en ileri formu, daha geniş bir "güçlü adam" siyaseti fenomenini ortaya çıkarmıştır. Güçlü adam siyaseti, liderlerin halkın korkularını körüklemek ve öfke uyandırmak için kullandıkları, içeride veya dışarıda bir düşmanın görüntüsünü canlandırma eğiliminde olmalarıyla en açık şekilde tanımlanmakta ve onların belirgin bir "güçlü" yönetim tarzını benimsemelerine yol açmaktadır. Yaşanan bu durum seçmen desteğini korumanın bir stratejisi olduğu kadar, siyasi muhalefeti etkisiz hale getirmenin bir yolu olarak da hizmet etmektedir (Heywood, 2021). Bu bağlamda oluşturulmak istenen "güçlü adam" profiline, Macaristan Başbakanı Viktor Orbán, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Filipinler Başkanı Rodrigo Duterte gibi siyasi figürler örnek olarak gösterilebilir.

1.2.2. Sol Kanat Popülizm

Popülizm kavramı üzerine, Avrupa'da 1990'lı yıllarda başlayıp yoğun bir şekilde günümüze kadar devam eden araştırmalar, her ne kadar kavramı sağ kanat popülizm ile özdeşleştirdiği düşünülse de aslında kavramın uzun bir geçmişe sahip sol kanat geleneğinin de olduğunu göstermektedir (Heywood, 2021). Özellikle Latin Amerika'da sol kanat popülizm sağ kanat popülizmden daha yaygındır. Latin Amerika özelinde bu durum, önceki bölümlerde de belirtildiği üzere sosyo-politik bağlam ve mevcut baskın ideolojinin karşılıklı etkileşimi sonucunda sol kanat popülizm açısından genel kanı haline geldiği düşünülmektedir (Mudde & Kaltwasser, 2011).

Sol kanat popülizm halkı etnik terimlerle değil sınıfsal yani ekonomik terimlerle tanımlamaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak sol kanat popülistler genellikle yoksulluk, eşitsizlik ve iş güvenliği gibi sosyo-ekonomik meseleleri önceliklendirerek üretken emeğin deneyimini taşıyan sınıfları doğruluğun ve ahlaki saflığın kaynağı olarak görmektedirler (Dornbusch & Edwards, 1989). Ayrıca sol kanat popülistlerin halk görüşü sıklıkla etnik ve dini azınlıkları ve diğer dışlanmış grupları içermesi sebebiyle genellikle sağ kanat popülistlerin ileri sürdüğünden daha kapsayıcı olduğu görülmektedir (De la Torre, 2010; Panizza, 2005).

Sol kanat popülizmin halk tanımı her ne kadar etnisiteye dayanmıyor olsa da sol siyasetin milliyetçilikle girmiş olduğu benzersiz etkileşimin örneklerini İspanya’da eşitsizlik ve yolsuzluk karşıtı bir yapı olarak 2014 yılında kurulan Podemos gibi partilerde görmek mümkündür (Custodi, 2020). Bu sol kanat popülist hareketler genellikle milli-halkçı bir proje etrafında tartışma yürütürler ve yürütülen bu tartışmada ulus önemli bir siyasi savaş alanı ve kimlik kaynağı olarak kabul edilmektedir (Custodi & Padoan, 2022). Ayrıca, sol kanat popülizmi genellikle geniş bir yelpazedeki halk sınıflarını ulusal veya uluslararası elit çıkarlarına karşı harekete geçirmeyi amaçlamakta ve kendini bu şekilde geleneksel sosyalist veya Komünist ideolojilerden ayırmaktadır (Massetti, 2018).

1.3. Popülizm Kavramı Üzerine Farklı Yaklaşımlar

Popülizm kavramının belirsizliği, onun çeşitli tanımları arasındaki tutarsızlıkla başlar. Bu tanımlama çabalarının oluşturduğu farklı yaklaşımların temel sorunlarından biri popülizmi oluşturan şeyin ne olduğu sorusuyla birlikte gelen kavramın analiz edilebilirliği açısından kullanılacak kategori seçimidir. Yaklaşık yüz otuz yıl içinde farklı disiplinlerle birlikte gelişip dönüşen popülizm kavramı, 1990’lı yıllardan itibaren siyaset bilimcilerin kavram özelinde yapmış olduğu akademik çalışmalarla büyük bir artış göstermiştir (Urbinati, 2019). Literatür incelendiğinde yaşanan bu artış ve bu artışın etkisiyle yapılan araştırmaların ne kadar dağınık olduğu gözlemlenebilir. Bu dağınık durum İngiliz siyaset bilimci Margaret Canovan (1981), popülizm konusunda hazırladığı etkili ve kapsamlı çalışmasında da kendisini hissettirmektedir. Yapılan bu çalışmada Canovan, popülizmin tüm örneklerine kapsamlı bir bakış açısı sunmaya çalışsa da sonunda, popülizmin farklı türlerinden oluşan bir tipoloji ortaya koymuştur.

Bu tipolojiye göre popülizm; çiftçilerin popülizmi, köylülerin popülizmi, entelektüellerin popülizmi, popülist diktatörlük, popülist demokrasi, reaksiyoner popülizm ve politikacıların popülizmi olarak adlandırılan çok katmanlı bir yapıya bürünmüştür. Ancak Canovan (1981), yapmış olduğu bu çalışmayla çeşitlilikleri ortaya çıkarmış olsa da bahsi geçen tüm popülizm türlerinin tek bir öz de toplanamayacağını belirterek popülizmin ortak özelliklerini belirtmekten kaçınmıştır. Dağınık durum sorunsalı Canovan'ın bu genel karşılaştırmalı yaklaşımını geliştirmeye yönelik bir girişim olan Taggart (2000) da kendisini göstermiş, ancak popülizmin merkezi özelliklerini ortaya koyan bir argümanla, onu temsilci politikalarına bir tepki olarak görerek, temel değerlerden yoksun olduğunu ve bu nedenle ortaya çıktığı çevrenin bir yansıması olarak değişken karaktere sahip olduğu ileri sürülmüştür.

Görüldüğü üzere kavramın gelişimi birçok etkene bağlı olmakla birlikte bölgesel koşullar, dönemin niteliği ve kavram üzerinde hâkim disiplin gibi koşullar yine kavram üzerine farklı yaklaşımları da beraberinde getirmiştir. Elbette bu yaklaşımların ortak noktaları olduğu gibi birbiriyle çelişen farklı noktaları da bulunmaktadır. Popülizm kavramının bu sancılı tanımlama sorunsalı günümüzde de devam etmektedir. Literatür incelendiğinde kavramın düşünsel/ideolojik olarak yorumlanmasından stratejik kullanılmasına ve söylemsel/edimsel olarak yorumlanmasına kadar uzanan çeşitlilik gözlemlenmektedir. Bahsedilen bu çeşitlilik içerisinde öne çıkan bazı yaklaşımların kısa tanımlamalarına yer verilmesi konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu amaçla literatür incelendiğinde zaman zaman ortak noktaları bulunan altı farklı teorik bakış açısı belirlenmiştir. Elbette bu kapsamın sınırları esnek ve genişleyebilir niteliktedir. Kavramın daha iyi anlaşılabilmesi için bu teorik bakış açılarının temel görüşlerine kısaca yer verilerek literatürde diğer teorik bakış açılarına nazaran ağırlığı hissedilen düşünsel/ideolojik, stratejik ve söylemsel/edimsel yaklaşım türleri ayrıca ele alınacaktır.

Popülizm kavramını bir mobilizasyon biçimi veya örgütlenme şekli yani bir strateji olarak yorumlayan Weyland (2001b)'a göre; kişisel bir liderin, büyük çoğunluğu genellikle örgütlenmemiş takipçilerinden doğrudan, aracısız, kurumsallaşmamış destekle hükümet gücü araması veya kullanma politikası olarak tanımlanmaktadır. Benzer görüşleri paylaşan Barr (2009)'a göre ise popülizm, düzen karşıtı ve plebisit bağlantıları ile güç kazanmayı veya sürdürmeyi amaçlayan aykırı bir lider ve örgüt

dışında biri tarafından yönlendirilen kitle hareketi olarak tanımlanır ve ayrıca, popülizmin sadece elit karşıtı retoriği, demagojik dışlayıcıların yükselişi veya lider ile takipçiler arasındaki yüksek düzeyde oluşan bağa indirgenmemesi gerektiğini, popülizmin tüm bu faktörlerin belirli bir kombinasyonu ile oluştuğunu ileri sürmektedir.

Bir diğer bakış açısı kavramı bir söylem pratiği olarak görür ve popülizmi; halk ve elit kavramları üzerinden oluşturulan karşıtlık söylemi çerçevesinde “halk” ın “elit” e karşı büyük ve güçsüz bir grup olarak inşa edilerek popülist siyasetin tam da bu noktada kitlesel anlamda küçük, talepleri meşru olmayan ve halkın haklı taleplerini engelleyen elitlere karşı halkı temsil ettiğini ve bu süreçte popülist liderlerin söylemleri ve taleplerinin halkın iradesini yansıttığı iddia edilmektedir (De Cleen & Stavrakakis, 2017). Ayrıca söylem kategorisi içerisinde popülizmi bir siyaset mantığı olarak gören Laclau (2005)’a göre; popülizmin belirli bir topluma radikal alternatif önerdiği ve yine belirli bir toplumun geleceği üzerinde bir dönüm noktası haline geldiğini ve bu durumda popülizmin siyasetle eş anlamlı hale büründüğünü ileri sürmektedir.

Kavramı sosyo-kültürel bir bakış açısıyla yorumlayan yaklaşıma göre ise popülizm; siyasi liderler ile toplum arasında belirli bir siyasi ilişkinin karakterize edildiğini ve buradan doğan ilişkinin toplumun belirli kesimlerinde sosyo-kültürel ve tarihsel nedenlerle olumlu karşılandığı noktada oluşan bir etki alanı içerisinde “düşüklerin sergilenmesi” olarak tanımlanmaktadır (Ostiguy, 2017).

Popülizmi siyasi bir tarz olarak yorumlayan yaklaşıma göre ise; politik ilişkileri oluşturmak için kullanılan bir performans olarak tanımlanan siyasi tarz kavramının kriz, çöküş, tehdit, politik doğruculuğun eksikliği, argo ve küfür gibi davranışlar karşısında rasyonellik, sakinlik ve teknokratik dilin kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Moffitt & Tormey, 2014).

Bir diğer yaklaşıma göre popülizm; toplumu “saf halk” ve “yozlaşmış elit” kavramları arasında iki homojen ve karşıt kampa ayırdığı ve siyaset kurumunun halkın genel iradesinin ifadesi olması gerektiğini savunan bir “fikir seti” veya “ince merkezli bir ideoloji” olarak tanımlanmaktadır (Mudde & Kaltwasser, 2017).

Bir ikna girişimi olarak yorumlayan yaklaşıma göre popülizm, Politikacıların ezilenler ve baskı altındakiler arasında bir çatışmayı savunduğunu ve bu çatışma

ortamında popülizmin esnek bir ikna yöntemi olarak kullanıldığını savunmaktadır (Kazin, 1996).

Yukarıda yer alan bazı popülizm yaklaşımlarının tanımlamalarına yer verilmiştir. Aslında, popülizmin bu problemlili doğasına adanmış oldukça fazla bir literatür olduğu görülmektedir. Bu durumun en önemli nedeni farklı araştırma akımlarının arasındaki olası yakınlığın az bulunması ve bunun yanı sıra her araştırmacı kuşağın popülizm araştırmalarında odak noktasını biraz değiştirerek kavramın anlamsal değişimine katkıda bulunmaları olduğu söylenebilir. Bu durum bile tek başına popülizm alanını parçalı hale getirmiştir ve bu da terimin günümüzde bile devam eden anlamsal tartışmalarını sürdürmektedir. Nihayetinde çalışma yoğunluğu ve ortak noktaların yakınlığı göz önüne alınarak popülizm literatürü incelendiğinde öne çıkan üç temel yaklaşım olduğu söylenebilir. Bu yaklaşımlar; (Mudde, 2004, 2007, 2017a), Mudde ve Kaltwasser (2017), (Hawkins & Kaltwasser, 2017a; Hawkins & Rovira Kaltwasser, 2017b) ve (Müller, 2016) çalışmalarıyla bilinen düşünsel yaklaşım, Weyland (Weyland, 2001a, 2017), (Roberts, 2003) ve (Jansen, 2011) çalışmalarıyla bilinen stratejik yaklaşımın ve (Laclau, 2005), (Mouffe, 2018), (Wodak, 2015) ve (Ostiguy, 2017) çalışmalarıyla bilinen söylemsel-edimsel yaklaşımdır.

1.3.1. Düşünsel-İdeolojik Yaklaşım

Yukarıda bahsi geçen yaklaşım türlerinden olan ve popülist literatürde sıkça karşılaşılan, yaygın bir kullanıma sahip olan düşünsel yaklaşım; popülizmi bir ideoloji olarak tanımlamaktadır. Moffitt (2020), popülizmi ideoloji olarak tanımlamanın temel savlarından biri olarak, adında var olan “-izm” son eki olduğunu ve bu sebeple popülizmin diğer siyasi “-izmler” in (liberalizm, sosyalizm gibi) yanında yer alması gerektiğinin yaklaşımı benimseyenler tarafından düşünüldüğünü belirtmektedir. Bugün bu yaklaşım özelinde en çok benimsenen ve atıf alan tanımın Hollandalı siyaset bilimci Cas Mudde’un tanımı olduğu söylenebilir. Mudde (2017a) kavram tanımı öncesinde popülizmin tarihsel gelişiminde ayrıca ele alınacak olan iki önemli olayın, ABD Halk Partisi (Ferkiss, 1957) ve Rus Narodnik Hareketi (Pipes, 1960) üzerine yapılan ilk çalışmaların düşünsel içeriğe odaklandığını savunmaktadır. Bu tespiti ile Mudde popülizm kavramının ilk çıkış noktası itibariyle yapılan değerlendirmeler sonucunda popülizmin düşünsel yani ideolojik yönünü vurguladıklarını belirtmektedir. Buradan

hareketle Mudde (2004) “*The Populist Zeitgeist*” isimli eserinde popülizmi şu şekilde tanımlar:

Popülizm, toplumu nihai olarak iki homojen ve antagonistik gruba, ‘saf halk’ ve ‘yozlaşmış seçkinler’ e ayrılmış olarak gören ve siyasetin halkın genel irade’ sinin (volonté générale) bir ifadesi olması gerektiğini savunan bir ideolojidir.

Mudde’ un bu tanımına benzer bir tanım Müller tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre popülizm: “*Ahlaki açıdan saf ve tamamen birleşmiş -ama nihayetinde kurgusal- halkı yozlaşmış elitlerin karşısına koyarak siyasi dünyayı algılamamanın bir yolu*” olarak tanımlanmıştır (Müller, 2019). Her iki tanım da görüldüğü üzere “halk” ve “elit” ayrımı ve ayrıca halkın homojenliği ve ahlaki saflığını vurgulamaktadır.

Ancak burada popülizmin düşünsel yaklaşım tanımlaması, onun özgül ağırlığı olan başlı başına bir ideoloji olduğundan bahsetmemektedir. Popülizmin düşünsel yaklaşım boyutunu oluşturan literatürde “thin-centered ideology” -zayıf merkezli bir ideoloji- olduğu kavramı Mudde (2004) tarafından ortaya atılmış ve daha sonra Stanley (2008), Albertazzi ve McDonnell (2008a) ve Rooduijn (2014) tarafından geliştirilmiştir. Aslında bu niteleme ile popülizmin salt ideoloji olarak varlık sürdüremeyeceğini bu sebeple diğer güçlü ideolojilere eklemlenerek varlığını sürdürebileceği ileri sürülmektedir.

İngiliz siyaset bilimci Freeden (1996), ideolojileri, “*politik kavramların belirgin yapılandırımları olduğu ve bunların belirsiz ve sınırsız kombinasyonlar havuzundan özgül kavramsal desenler oluşturan, siyasi kavramların farklı konfigürasyonları*” olarak tanımlamaktadır. Yazarın ideoloji tanımı popülizmi düşünsel yaklaşım temelinde değerlendirdiği için önemlidir. Çünkü Freeden (1996, 1998), popülizmin düşünsel yaklaşımın gözünde liberalizm ve sosyalizm gibi kalın merkezli değil de milliyetçilik ve feminizm gibi ince merkezli ideolojiler kategorisine ait olduğunu belirtmektedir. Dahası Freeden (2017), Brexit sürecini değerlendirdiği bu eserde bir tanım güncellemesi mahiyetinde kavramı yeniden ele alır ve popülizmin ideolojik boyutunu maddi ve yapıbilimsel olarak iki neden ileri sürerek, daha önce belirttiği “zayıf merkezli ideoloji” olmaktan çok öte popülizmin daha da zayıf bir şey olduğunu ve kavramın daha çok, bir söylem, üslup veya dil tarzına benzediğini savunmaktadır. Düşünsel yaklaşım

savunucuları için popülizm ya, ya da ekseninde iki kutuplu bir kavram olarak belirginleşir. Bu ekseninde politik aktörler yani; partiler, parti liderleri ve hareketler ya popülisttir ya da değildir (Moffitt, 2020). Popülizmi düşünsel yaklaşım olarak gören bu bakış açısına göre; popülizmin düşünsel yaklaşım olarak kabul edilmesi ve aynı zamanda zayıf merkezli bir ideoloji olarak öne sürülmesi yukarıda da bahsettiğimiz kalın ideoloji olarak kabul edilen sosyalizm veya muhafazakarlık ile birleştiğinde nasıl sağ ya da sol biçimler alabileceğini anlamamızı sağlaması açısından literatürde önemli bir yere sahiptir.

1.3.2. Stratejik Yaklaşım

Popülist literatürde kavramın tanımlanması üzerine akademisyenler arasında çeşitli görüşler bulunmakla birlikte, Jansen (2011)'in iddia ettiği üzere popülizmin bir “siyasi pratik biçimi” olduğunu ileri sürülen Stratejik yaklaşım temelde Düşünsel yaklaşımdan siyasi lideri merkez konuma alması noktasında ayrılarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca bu yaklaşım, popülistlerin iktidar sürekliliği ve siyasi bir aktörün karar alma ve uygulama sürecinde hangi yol ve araçları kullandığı ile ilgilenmeleri onları diğer yaklaşımlardan farklılaştırmaktadır (Weyland, 2017). Bu farklılaşma yaklaşımın farklı tanımlarında görülebilir. Buna göre;

Weyland (2001a), popülizmi “*kişisel lider (personalistic leader), büyük çoğunluğu genellikle örgütsüz takipçilerden gelen doğrudan, aracısız, kurumsallaşmamış destek temelinde hükümet gücü arayarak veya kullanarak uyguladığı siyasi strateji*” olarak görmektedir. Ona göre bu tür bir strateji iktidarı kazanmanın ve kullanmanın yöntem ve araçlarını içermektedir.

Jansen (2011) ise popülist mobilizasyonu bir siyasi proje olarak anlamlandırır ve popülizmi bu kavram üzerinden açıklar. O popülist mobilizasyonu; “*marjinalleştirilen sosyal kesimleri kamuoyunda görünür ve çatışmalı siyasi eyleme dönüştüren ve sıradan insanları yücelten anti-elit, milliyetçi bir retorik geliştirirken bu eylemleri destekleyen herhangi bir sürekli, büyük çaplı siyasi proje*” olarak tanımlamaktadır.

Siyasi strateji, bir siyasi aktörün iktidarı elde etmek, kararlar almak ve uygulamak için kullandığı temel yolları ve araçları belirlemiştir. Bu siyasi amaçlara ulaşmak için stratejik yaklaşım iki merkezi bileşeni vurgular. Bu bileşenler; hükümeti

kullanma yeteneği olan siyasi aktörün türü ve seçmen kitlelerini harekete geçirebilecek güç kabiliyetidir (Weyland, 2001a). Bu bileşenlerden ilki olan siyasi aktör tanımı, tarihsel olarak sadece bireyleri değil aynı zamanda kurumsallaşmış siyasi partiler ve askeri yapılar gibi resmi kuruluşları da içermektedir. Bu aşamada yaklaşım popülizmi, bir siyasetçi etrafından dönen siyasi strateji olarak tanımlanması ve özellikle popülist liderlerin, yerleşik “siyasi sınıf” ile mücadele eden ve onun üzerine çıkmaya çalışan güçlü bir liderin açık bir üstünlüğünü belirterek, bireysel lideri popülizmin bir köşe taşı olarak kabul etmiştir (Weyland, 2001a). Yaklaşımın bir diğer bileşeni, siyasi aktörlerin etki alanlarını genişletmek ve otoritelerini sürdürmek için kullandıkları temel güçlerdir. Bu temel güçler sayılar veya özel ağırlıklardır ve bu özel ağırlık öncelikle ekonomik etki veya askeri zorlamayı içermektedir (Weyland, 1995, 2001b). Bu nedenle popülizm, özel ağırlığı birkaç kişiye ayrıcalık sağlayan ve halkı dezavantajlı kılan elit bir mekanizma olarak görüldüğü için eleştirmiş ve sayıları tercih etmiştir (Weyland, 2017). Sayıları tercih etmesinin en önemli sebebi ise; kitlesel mitinglerin ve yapılan anketlerin, popülist lidere temsil ettiği kitle açısından “onay” ve “halk iradesi” noktasında meşruiyet sağlama aracı olmasıdır. Bu meşru zeminin sağlamlık derecesi, popülist liderlerin muhaliflerini “halkın düşmanı” ilan etmeleri ve kendi yerlerini sağlamlaştırmaları açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Sayılar üzerinden gerçekleşen bu ikili ayrım neticesinde en çok tercih edilen yöntemin anket olmasının başlıca sebebi, hem anketlerin kitlesel mitingler kadar organizasyon gerektirmemesi hem de daha bilimsel ve saf bir sonuç elde edilmesi olarak gösterilebilir (Weyland, 2017).

Stratejik yaklaşım için lider ve mobilizasyon kavramları kadar “halk” a yapılan aracısız çağrılar da önem taşımaktadır (Moffitt, 2020). Bu durum özellikle kitle mobilizasyonu için önem taşımaktadır. Ancak bu durumun aksini iddia eden deneysel çalışmalar (Waisbord & Amado, 2017), bu yöntemin genellikle beklenen etkiyi göstermediğini iddia etmektedir.

Son olarak yaklaşımın bir diğer özelliği ise, popülist liderlerin salt karizmatik lider vasıfları taşımasına gerek olmadığını, bu liderlerin gizemli ve sofistike kültürel davranışlar ile popülist güçlerini sergileyebileceğini iddia etmesidir (Mudde & Rovira Kaltwasser, 2018). Bu görüşe paralel olarak Zúquete (2007), insanların bir liderin

kurtarıcı niteliklerine ikna olması durumunda derin bir bağlılık sunacaklarını belirtmiştir.

1.3.3. Söylemsel-Edimsel Yaklaşım

Söylemsel-edimsel yaklaşım ampirik araştırmacıların aksine özellikle siyaset teorisyenleri arasında yaygın bir yaklaşım olduğu görüşü hakimdir. Nispeten birçok popülizm teorisyeni kavramı, temelde “halk” ve “elit” ayrımı üzerinden toplumsal sınıfları karşı karşıya getiren bir söylem olarak görmektedir. Bu aşamada söylemin ne olduğu ve nasıl anlaşıldığı konusunda birtakım farklılıklar mevcuttur. Bunlardan ilki Panizza (2005), Stavrakakis ve Katsambekis (2014) gibi yazarların eserlerinde görülen ve Laclau ve Mouffe (1985)’den etkilenen, postyapısalcılık ve Gramsci’ nin hegemonya teorilerini birleştiren Essex Söylem Analiz Okulunu takip etmiş ve söylemi, güç mücadelesinde anlam ve kimlikleri sabitleştirme girişimleri olarak değerlendirmişlerdir. Diğer bir grup ise; Wodak (2015, 2001b) ve Fairclough (2003)’den esinlenen eleştirel söylem analizi yaklaşımını takip ederek, söylemin ideolojik etkileri ve dilsel boyutlarına odaklanmışlardır. Bir diğer grup ise; söylemin daha genel bir tanımını takip etmiştir (Hawkins, 2010). Diğer taraftan Aslanidis (2016), Bonikowski ve Gidron (2016a) gibi yazarlar popülizmi bir tür söylemsel çerçeve veya bir iddiada bulunma biçimi olarak görerek söylemsel yaklaşıma çeşitlilik sunmuşlardır. Benzer şekilde Moffitt (2016) popülist söylemi, kriz dönemlerinde siyaseti oluşturan güç alanlarını yaratmak ve yönlendirmek için kullanılan, izleyicilere karşı somutlaştırılmış, sembolik olarak aracılık edilen bir performans repertuarı olarak tanımlamıştır.

Aslında tüm bu yaklaşımları birleştiren şey, siyasetin ve siyasi kimliğin nasıl yapılandırıldığı ve bu yapılandırılma işlevi üzerinde önemli etkileri olan belirli bir dil türü olarak popülizme öncelikli bir odaklanma sağlıyor olmasıdır (Moffitt, 2020).

Popülizmin söylemsel-edimsel yaklaşımı Yunanistan (Stavrakakis & Katsambekis, 2014), Güney Afrika (Mbete, 2015), Amerika Birleşik Devletleri (Bonikowski & Gidron, 2016a), Arjantin (Ostiguy, 2009), Filipinler (Curato, 2017) ve Avustralya (Moffitt, 2017) gibi farklı ülkelerde uygulanabilirliği açısından düşünsel ve stratejik yaklaşımlardan farklı olarak daha geniş kapsamlı ve mobilizasyon gücü yüksek bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Laclau' nun popülizm teorisi bu yaklaşımdaki birçok yazar için teorik alt yapıyı oluşturduğu söylenebilir (Howarth vd., 2000). Laclau, “halk” ve “elit” gibi toplumsal grupların bir şekilde önceden var olduğunu veya sosyolojik bir temele sahip olduğunu ileri sürmektedir. Bu durumda grupların nasıl oluştuğuyla ilgilenen Laclau' ya göre; popülizmin tam olarak ne olduğu halkın elitlere karşı inşa edilmiş biçimiyle anlaşılabilir. Bu sebeple “Halk kimdir?” veya “Halk nasıl inşa edilmiştir?” soruları kavramın anlaşılması açısından önemli bir yer tutmaktadır. Tam da bu noktada sosyal-inşacı ontolojiyi yansıtan ve kavramın altında yatan ana fikir, siyasi kimliklerin önceden verili olmadığı ancak siyasi aktörler tarafından özenle inşa edilmesi gerektiği düşüncesi ön plana çıkmaktadır (Moffitt, 2020). Dolayısıyla bu yaklaşımın “edimsel” boyutu sadece popülizm açısından önemli olan sahne performansı ile ilgili değil, aynı zamanda Austin (1975) ve Butler (2002) gibi yazarların da belirttiği üzere edimsel bir güçle, kelimelerin ve söylemin sadece dünyayı tanımlamadığı, onu değiştirip, dönüştürerek “halk” ve “elit” gibi politik özneleri oluşturduğu fikriyle de ilişkilidir.

Söylemsel-edimsel yaklaşımda popülizmin siyasi aktörlerin bir özelliğinden ziyade gerçekleşen söylemin niteliğine odaklanılmıştır (Bonikowski & Gidron, 2016b). Bu durum göz önüne alındığında kavramın iki kutuplu, siyah veya beyaz bir terimden ziyade, sıklık ve yoğunluk açısından dereceli bir yapıya büründüğü söylenebilir. Bu durumla bağlantılı olarak, düşünsel yaklaşımın savunucuları “popülist” terimine uygun olduğunu düşündükleri aktörlerin belirlenmesi, karşılaştırılması ve anlamlandırılmasıyla ilgilenirken, söylemsel-edimsel gelenekteki araştırmacılar kavramı genel bir fenomen olarak geniş bir zeminde inceleme fırsatı yakaladıkları söylenebilir.

1.4. Popülizmin Bölgesel Yolculuğu

1.4.1. Amerika’da Popülizm

Amerika Birleşik Devletleri’nde popülizm, 19 yy. sonlarında baş gösteren çiftçi hareketlerinin o dönemde köylü ve işçilerin geniş koalisyonu neticesinde kurulan Halk Partisi’nde (People’s Party) vücut bulmuştur. Kavram ABD’de, özelliklerini ve çelişkilerini koruyarak çeşitli politik ve ekonomik oluşumlar içerisinde varlığını günümüzde de devam ettirmektedir. Tarihçi Richard Hoftstadter (1955)’e göre hareket, kentlere ve evrenselciliğe duyulan yabancı düşmanlığı ve nefretin bir işareti olarak kırsal, ahlakçı bir yapı sergilemiştir. Diğer yandan Amerikan popülizmi üzerine yaptığı

çalışmalarla tanınan Lawrence Goodwyn (1976), hareketi, birikmiş sermaye karşısında bir ekonomik meydan okuma ve neticesinde katılımcı demokrasi kültürünü oluşturan bir isyan olarak tanımlamıştır. Bahsi geçen tanımlamalara kıyasla daha yakın bir zamanda Tarihçi Charles Postel (2007), hareketin çekirdeğinde bulunan küçük çiftçilerin ve işçilerin pazarda yer açma ve daha iyi katılım sağlama amacıyla ortaya çıkan ilerici modernleşmeciler olduğunu savunmuştur.

Berlet ve Lyons (2000)'e göre, popülist öfke genel olarak zengin elitlere yöneliktir, bu noktada popülistler genellikle geniş bir halk tanımında sınıfı muğlaklaştırmak, daha geniş bir tabana hitap edebilmek için halk egemenliği dilini kullanmış ve böylelikle halkın gerçek temsilcisi figürünü, toplumun sırtında bir kambur olarak görülen tembel zenginlerin sömürüsüne karşı erdemli, ayrımsız bir sınıf olarak bağımsız üreticiler oluşturmuştur.

Popülizm, Amerika Birleşik Devletleri'nde çeşitli biçimlerde ortaya çıkmış olsa da her biri halkın ana düşmanını nasıl tanımladığına bağlı olarak kabaca sol ve sağ varyantlar arasında ayrılabilir. Bu bağlamda sol popülistler için halkın düşmanı ekonomik elitlerken; sağ popülistler için ise beyaz olmayan diğerleri yani dolaylı olarak devletin kendisidir. 1950'lerden bu yana Amerika Birleşik Devletleri'nde popülizm sağ kanatta çok daha etkili bir güç olmuştur. Self (2012) bu durumu, Amerikan tarihinde beyazlık ve erkekliğin, üreticilik ve halk egemenliği vizyonlarını destekleyenlerin siyasi hayal dünyasının çizgilerini belirlediği varsayımı üzerinden açıklamaktadır. Bu kimlik pozisyonları, sosyal hareketlerin 1960'lar ve 1970'lerde beyaz ırkçılık, ataerkillik ve homofobiye karşı mücadele ettiği ve devlete taleplerde bulunduğu bir dönemde ciddi bir şekilde sorgulanmıştır. Böylece, devlet karşıtı sağ popülizmin ortaya çıkması için fırsatlar doğmuştur (Self, 2012).

1960'ların bu sosyal çatışma ortamında başkanlık için Amerika siyasetinde üçüncü parti adayı olarak George Wallence 1968'de aday olmuştur. Wallance, sol eğilimli popülizm geleneğinden çıkan birisi olmasına rağmen ırkçı ve devlet karşıtı bir siyaseti şekillendirmiştir (Carter, 2000). Aynı dönemde Cumhuriyetçi partinin başkan adayı Richard Nixon, Wallace'ın popülist retorisindeki siyasi potansiyeli keşfederek, sessiz çoğunluk, unutulmuş Amerikalılar ve Orta Amerika gibi çeşitli terimleri, isyan eden bir beyaz çoğunluk ve bu çoğunluğun huzursuz, bağımlı fakirlerinin hükümet

elitlerini sıkıştırdığını tanımlamak için kullanılmıştır (Lowndes, 2008). Bu popülist siyasi vizyon Ronald Reagan'ın 1980 başkanlık kampanyasında hükümeti ve imtiyaz sahibi elitleri düşmanlaştırılmasıyla yeniden gündeme gelmiştir. Devam eden yıllarda halefi George H. W. Bush “yeni dünya düzeni” inşa etme arzusuyla Amerika Birleşik Devletleri'nin merkezi rolüne bağlı nispeten ayrıcalıklı bir elit imajını yansıtmış ve bu durum parti dışında bir karşı popülizmin oluşmasına neden olmuştur (Lowndes, 2017).

1960'lerden itibaren Amerikan popülizminin merkezi gücü sağ kanatta olmasına rağmen, sol kanat da popülist fenomenler doğurmuştur. Bu duruma, her ne kadar amacına ulaşamamış olsa da Jesse Jackson'ın 1984 ve 1988 başkanlık kampanyaları sırasında eski bir ekonomik popülizm dilini canlandırma ve bunu gelişen ırksal eşitlik mücadeleleriyle bağdaştırma hamleleri örnek olarak gösterilebilir (Lowndes, 2017). Sol popülizm, özellikle Çay Partisi hareketi ve 2008 resesyonunun ardından “*Occupy Wall Street*” hareketi ile yeniden ortaya çıkmıştır (Gould-Wartofsky, 2015).

Son olarak 2016 yılında yapılan seçimler sonucunda Cumhuriyetçi Parti adayı olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin 45. Başkanı olan Donald J. Trump'ın kampanya dönemi ve görev süresi boyunca, özellikle göçmenler ve İslamofobi üzerinden ırkçı ve ayrılıkçı söylemleri tipik bir sağ popülizm örneğini yansıtmıştır (Walker, 2015).

Nitekim bu söylem ve eylemler, Trump'ın 2020 yılında yapılan başkanlık seçimlerini kaybetmesinin ardından seçim sonuçlarının şaibeli olduğunu ve bu konuda destekçilerini protestoya davet etmesi üzerine 6 Ocak 2021 günü kongre binası önünde “*Save America*” mitingi düzenlenmiş ve bu miting kongre binasının protestocular tarafından işgal edilmesi ve ardından devam eden bir dizi olayla sonuçlanmıştır.

1.4.2. Latin Amerika'da Popülizm

Latin Amerika'da 1930 ve 1940'lı yıllardan günümüze kadar, popülist liderler bölgenin siyasi yapısını domine etmiştir. Özellikle kitle siyaseti, iktidarda kalmak için çeşitli hileli yöntemlere başvuran elitlerin egemenliğine ve oligarşik toplumsal düzenin krizine karşı popülist meydan okumalarla ortaya çıkmıştır.

Popülizm Latin Amerika'da üç farklı dönemde incelenebilir. Özellikle popülizmin ilk dalgası olarak nitelenen klasik dönem, siyaseten dışlananların dahil edilmesi, özgür ve şeffaf bir seçim sistemi için mücadele eden, Arjantin'de Juan ve Eva Perón, Brezilya'da Getulio Vargas, Peru'da Victor Raúl Haya de la Torre ve son olarak

Ekvador'da María Velasco Ibarra gibi liderlerin adlarıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca bu liderler, yabancı odaklı elitlere karşı ulusun gerçek, bozulmamış gelenekleri ve değerlerinin simgesi olarak yüceltilmişlerdir. Latin Amerika popülizminin dinamikleri genel olarak tarımsal bağlamla ilişkilendirilmiş olsa da Arjantin, Brezilya ve Meksika gibi ekonomik açıdan nispeten daha iyi durumla olan ve sanayileşen ülkelerin popülist liderlerinin izlediği milliyetçi ve yeniden dağıtıcı sosyal politika hedeflerinin ithal ikame sanayileşme dönemine denk gelmesiyle birlikte, daha önce dışlanmış seçmenlerin politik olarak dahil edilmesine yol açmıştır.

Klasik popülizmden farklı olarak, neoliberal popülizm, çoğunluğun oy kullanma hakkına sahip olduğu ve parti tabanlı örgütlenme yapısına sahip ülkelerde 1990'lı yılların başlarında ortaya çıkmıştır. Bu dönemde popülizm temel de ithal ikameci sanayileşme hamlelerinin başarısızlığı neticesinde ortaya çıkan kötü ekonomik tablo, halk egemenliğini gasp eden ve ülkelerini ekonomik kaosa sürükleyen geleneksel politikacıların suçlanmasıyla öne çıkmıştır. Ayrıca bu dönemde politik partiler ve elitler, sadece seçmenlerin ihtiyaçlarına ve isteklerine uzak değil, aynı zamanda halkın düşmanları olarak da tasvir edilmişlerdir (Degregori, 1991). Popülizm kavramının ideolojik esnekliği sayesinde dönemin popülist liderleri, iktidara geldikten sonra klasik öncülerinin milliyetçi ve devletçi politikalarını terk ederek devletin büyüklüğünü küçültme ve özelleştirme gibi neoliberal politikaları benimsemişlerdir (Weyland, 1999). Bu dönemin popülist liderlerine, Arjantin'de Carlos Menem ve Peru'da Alberto Fujimori örnek olarak gösterilebilir.

Latin Amerika'da sola dönüş ve radikal popülizmin yeniden doğuşu üzerine geniş bir literatür, Hugo Chávez, Evo Morales ve Rafael Correa hükümetlerinin ortaya çıkışını üç içsel faktörle açıklamaktadır (Levitsky & Roberts, 2011; Weyland vd., 2010). İlk olarak, mevcut siyasi partilerin yerel ve yabancı elitlerin aracı olarak algılanması ve uyguladıkları neoliberal politikalarla toplumsal eşitsizliğin arttığı yönünde oluşan fikir birliği bu durumun bir siyasi temsil krizine neden olduğu yönünde fikir birliği sağlamıştır. Temsil krizine bağlı olarak bu liderlerin kurucu güç anlayışı, yolsuz siyasetçileri ve geleneksel partileri ortadan kaldırmak veya yeniden düzenlemek amacıyla klasik popülizm döneminde görülen sosyalizm ve devrim araçlarından farklı bir şekilde, bozulan yapıları ve kurumları düzenlemek için her seferinde devreye girmesi gereken bir devrimci güç olarak yorumlanmıştır. Ayrıca bu liderler, sosyal

hareketlerin ve sıradan vatandaşların katılımıyla oluşturulacak olan yeni anayasalar tasarlama vaatleriyle seçilmişlerdir. Bu yeni anayasalar, vatandaşların haklarını genişletirken karar alma ve uygulama yetkisini yürütmeye yoğunlaştırmıştır. İkinci neden olarak, neoliberal uygulamalara karşı yaygın halk direnişi, çeşitli toplumsal hareketler ve darbe girişimleri gibi ekonomik ve siyasi olaylar gösterilmektedir. Bu duruma, Venezuela’da 1992 yılında başarısız bir darbe girişiminde bulunan Hugo Chávez’in, 1998’de neoliberalizmi ve yolsuz siyasetçiler kartelini ortadan kaldırma sözü vererek seçilmesi örnek olarak gösterilebilir. Bu kapsamda son neden olarak, vatandaşların siyasetçilerin ve neoliberal elitlerin ulusal egemenliği uluslararası kuruluşlar ve ABD hükümetine teslim ettiği algısı olduğu söylenebilir. Bu durumda radikal popülistler, ulusal devletin çıkarlarını geri getireceklerini ve çok kutuplu bir dünya inşa edeceklerini vaat etmişlerdir.

1.4.3. Avrupa’da Popülizm

1.4.3.1. Orta ve Doğu Avrupa’da Popülizm

Orta ve Doğu Avrupa’da, post-komünist dönem ile başlayan demokratik geçiş süreci siyasi ve ekonomik dönüşümlerle devam etmiştir. Başlarda bu geçiş sürecinde liberal-demokratik ve kapitalist reformlara karşı oluşan iyimserlik, iyi niyet ve rıza dönemi yerini halkın geçiş reformlarının acı sonuçlarını deneyimlemeye başlamasıyla birlikte teknokratik geçiş elitlerine karşı oluşan bir tepkiye bırakmıştır. Oluşan bu tepki neticesinde popülizm, geçiş reformlarının acı sonuçlarından duyulan memnuniyetsizliği ve geçiş sürecini reddedecek potansiyele sahip radikal popülist meydan okuyucuların ortaya çıkması ve genellikle geçiş politikalarını reddetmek yerine yolsuz ve beceriksiz liderlere duyulan memnuniyetsizliği istismar eden ve daha çok yetkinlik, dürüstlük ve yenilik temalarıyla ön plana çıkan iki popülist yapı arasında şekillenmiştir (Deegan-Krause & Haughton, 2009).

Geçiş sürecinin hâkim modeli, tamamen işlevsel bir kapitalist ekonomi oluşturmayı, liberal demokratik kurumları inşa etmeyi ve birey haklarının oluşmasını hedefleyerek bu yönüyle Batı Avrupa’daki küreselleşme süreçlerini taklit eden bir model olmuştur. Kitschelt (1992), bu süreç içerisinde göreceli olarak kazananların ve kaybedenlerin olduğunu ve meydana gelen çıkar çatışmalarının, pro-pazar, kozmopolit ve uluslararası politika sunan partilere karşın özellikçi, müdahaleci ve anti-

entegrasyonist politikalar sunan partiler arasında gerçekleşeceğini savunmuştur. Özellikle Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlarla entegrasyon süreci karşısında oluşan radikal popülist tepkiler, bu partilere kendilerini ana akımdan ayıracak teşvikler sunmuştur. Ayrıca komünist devlet yapılarının ve tek parti sistemlerinin çöküşü, popülist radikal sağ partilerin kolayca istismar edebileceği, eski düşmanlıklar, etnik ırkçılıklar ve tarihi rekabetlerin yeniden ortaya çıkmasına olanak sağlayacağı ve ekonomik koşullardaki kötüleşmenin etnik gruplar arasındaki gerilimleri artırarak, partileri sadece etnik milliyetçiliğin kimlik politikalarına değil aynı zamanda finansal milliyetçilik ve refah şovenizmi üzerine odaklanan siyasi temaslarda bulunmaya yönlendirmiştir (Hockenos, 2013; Johnson & Barnes, 2015).

Bu bağlamda geçiş sürecinin ilk on yılında ortaya çıkan radikal popülist partilerin, kısa ömürlü, kötü organize edilmiş, farklılıklarla dolu ve etkisiz olmaları onların bir nevi ortak kaderi olarak yorumlanmıştır. Bu noktada radikal sağ popülist partilere, Estonya Ulusal Bağımsızlık Partisi (ERSP) ve Bulgar Milliyetçi Radikal Partisi (BNRP) örnek olarak verilebilirken radikal sol popülist parti olarak tek dikkate değer vaka olan, Slovakya İşçiler Birliği (ZRS) örnek olarak gösterilebilir. Diğer taraftan aynı dönemde uzak ara en belirgin ve başarılı merkezci popülist partisi, Slovakya'nın Demokratik Slovakya Hareketi Halk Partisi (ĽS-HZDS veya HZDS) olmuştur. Bu parti, her ne kadar belirsiz politikaları ve aynı zamanda partinin Slovakya Cumhuriyeti'nin kurucu elitlerinden meydana gelmesiyle popülizmin doğasına karşı anormallik oluşturuyor olsa da kendilerini halkın partisi olarak konumlandırmayı başarmışlardır.

Geçişin ikinci on yılında ise, seçmenin süreç içerisinde yorgunluğu ve ana akım partilere olan güven kaybından faydalanan yeni bir radikal popülist dalga ortaya çıkmıştır. Bu partilere, sağda etnik temelli dışlama ve batılılaşma karşıtlığı ile ön plana çıkan, Polonya'nın Polonya Aileleri Ligi (LPR) ve Bulgaristan'ın, Ulusal Birlik (ATAKA) partileri örnek olarak gösterilebilirken, solda ise ekonomik liberalizme karşı ve ekonomik refahın adil bir şekilde yeniden dağıtılması ihtiyacını vurgulayan, bunu geçiş elitlerine, uluslararası finansa ve Avrupa Birliği kurumlarına yönelik saldırılarla birleştiren Polonya'nın Polonya Cumhuriyeti Öz Savunma (SRP) partisi örnek olarak gösterilebilir. Diğer taraftan aynı dönemde, merkezci popülizm Orta ve Doğu Avrupa parti sistemlerinin, özellikle yolsuzluk ve post-komünist yönetimlerin kusurlu yapısını

seçmeni tatmin edecek şekilde ele alamayan diğer partiler içerisinde bu konuları çok daha belirgin hale getirmesiyle ön plana çıkmıştır. Bu partilere, Estonya’da Cumhuriyet Partisi (RP) ve Litvanya’da İşçi Partisi (DP) gibi partiler örnek olarak gösterilebilir.

Son olarak geçişin üçüncü on yılının başlarında, 2008 ekonomik krizinin de etkisiyle bölgede yükselen otoriter demokrasiyle birlikte daha da belirginleşen merkezci popülizm dalgası ön plana çıkmıştır. Bu merkezci popülist partiler önceki dönemlerin belirgin temalarına ek olarak kurum reformları ve elit değişimi gibi temaları da vurgulamışlardır. Bu partilere, Macaristan’da Siyaset Farklı Olabilir (LMP) ve Romanya’da Halkın Partisi (PP-DD) örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca merkezci popülist partilerin ağırlık kazandığı bu dönemde radikal popülizm ise kendini özellikle 2014 yazında Suriyeli mülteci krizi ve zorunlu yerleşim kontenjanlarına ilişkin olası planlar karşısında, göç karşıtlığını vurgulayan temalarıyla Polonya’da Kukiz Hareketi (Kukiz’15) ile kendisini göstermiştir.

1.4.3.2. Batı Avrupa’da Popülizm

Çağdaş Batı Avrupa’da popülizmin, kökenleri 1970’lerin başlarında Danimarka ve Fransa’ya kadar uzanmaktadır. Kavramın Batı Avrupa’da tam olarak anlaşılabilmesi için popülizmin bölgeye yansıyan tüm unsurlarıyla birlikte ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Bu noktada Batı Avrupa’da popülizm daha çok, göçmenlik karşıtlığı, bölgesel kimlik, yolsuzluk ve Avrupa karşıtlığı gibi temalar üzerine şekillenmiştir. Popülist partilerin odak noktaları incelendiğinde öne çıkan bu temalar, Batı Avrupa siyasetinin bağlamını belirginleştiren bu temaların her zaman sabit ve aynı kalmadığı görülmektedir. Bu durum düşünüldüğünde farklı siyasi yapılar içinde farklı rekabet kalıplarıyla bazı meselelerin diğerlerinden daha ön planda tutma eğilimleri daha iyi anlaşılacaktır.

Göçmenlik, çok kültürlülük ilkesi ve özellikle İslamofobi ile göç olgusunun birleşmesiyle, Batı Avrupa toplumlarının çeşitliliğine ve savaş sonrası yapılan anlaşmaların çoğulculuğuna bir meydan okuma şeklinde ortaya çıkmıştır (Mudde & Kaltwasser, 2012). Yapılan araştırmalarda göçmenlik konusuna odaklanan popülist partilerin, genellikle popülist radikal sağ partiler olduğu anlaşılmış ve bu durum, özellikle göçmenlik temasına vurgu yapan partilerin Batı Avrupa’daki popülist partilerle eşanlamlı olarak ele alınma eğilimini kuvvetlendirerek neredeyse evrensel hale

getirmiştir (Betz, 1993; Mudde, 2007; Taggart, 2016). Bu ilişkilendirme büyük ölçüde parti kimliğinin merkezinde, göçmenlik temasının Fransız toplumunun doğası ve bu doğaya karşı olduğu iddiasıyla, Jean-Marie Le Pen'in kurucusu olduğu Fransız Ulusal Cephe'nin (National Front) meydan okumalarıyla belirginleşmiştir (Hainsworth & Mitchell, 2000). Parti, birçok açıdan göçmenliğe odaklanan popülist partilerin öncüsü olarak görülebilir ve günümüzde de 2011 yılında parti başkanlığını devralan Jean-Marie Le Pen'in kızı Marine Le Pen'in Avrupa siyasetindeki sürekli varlığı, göçmenliği öncelikli gündemlerinde taşıyan popülist partiler ve aktörler için bir bayrak taşıyıcı olarak hizmet etmektedir. Buna ek olarak popülizmi göçmenlik ve İslamofobi temalarıyla birlikte kullanan parti ve aktörlere, Avusturya'da Jörg Haider' in Özgürlük Partisi ve Hollanda'da Geert Wilders'in Özgürlük Partisi örnek olarak gösterilebilir (Akkerman, 2005; Van Holsteyn & Irwin, 2003).

Bölgesel kimlik siyaseti, Batı Avrupa'da çeşitli çağdaş belirtilerle kendini göstermesine rağmen popülizm açısından ancak, bölgesel kimliğin ileri sürülmesi ve geniş politikaların reddiyle birleştiğinde, belirgin bir popülist politika olarak tanımlanabilir. Burada popülizmin yansıması, bağımsızlık veya özerklik çağrılarında somutlaşan, erdemli insanlar ve onları bu noktada engelleyen ulusal elitler arasında gerçekleşir. Bu bağlamda alt ulusal kimlik siyasetinin popülizmle birleştiği noktaya, Belçika'daki Flaman Bloku ve İtalya'daki Kuzey Ligi gibi partilerin durumları örnek olarak gösterilebilir (Akkerman vd., 2016).

Diğer taraftan popülizmin yükselişi, yolsuzluk kavramının halkın gözünde nasıl şekillendiğini ve politik süreçlerde nasıl kullanıldığını önemli ölçüde etkilemiştir. Yolsuzluğun genel tanımı, kamu makamının özel kazanç için kullanılmasına odaklanmaktadır (Nye, 1967). Ancak, daha geniş anlamda ve popülizm anlayışı içinde yolsuzluk, sıradan insanların erdemini lekeleyen bir bozulma sürecini ifade etmektedir. Genel olarak Batı Avrupa'da yolsuzluk iki yönlü bir olgu olarak değerlendirilmektedir. İlk olarak, çeşitli politikacılar ve siyasi figürlerin, temsil etmesi gereken halktan uzaklaşarak kişisel çıkarları doğrultusunda siyaset yapma düşüncesi, popülizmi hem teşvik eden hem de besleyen bir unsur haline gelmiştir. İkinci olarak ise, pratikte en yaygın biçimiyle, siyasi ve kamu kurumlarının yozlaşmış olarak algılanmasıdır. Bu duruma örnek olarak, İtalya'da Beppe Grillo' nun Beş Yıldız Hareketi'nin doğuşu, yolsuzluk suçlamalarının açık bir şekilde dile getirildiği ve elitlerin mafya ile olan

ilişkilerinin nasıl şekillendiğine dair önemli bir örnek teşkil etmektedir. Benzer şekilde, İspanya’da Podemos’ un ortaya çıkışı, “la caste” nin yolsuzluğuna odaklanarak, siyasi elitlerin yozlaşmış olmasına karşı halkın tepkisini yansıtmaktadır.

Son olarak, Avrupa’daki popülist partilerin neredeyse hepsi, AB’ye karşı muhalefeti öncelik sırası değişmekle birlikte ideolojik silahlarının bir parçası olarak benimsemişlerdir. Batı Avrupa popülistleri için Avrupa karşıtlığının önemini artıran iki gelişme vardır. Bunlardan ilki, kökenleri Maastricht Antlaşması’nın onay sürecinden uzlaşının çöküşüne kadar uzanan, Avrupa entegrasyon’ unun esasen elitlerin kontrolünde ve onların lehine bir süreç olduğu varsayımıyla hareket etmiş ve bu bağlamda Avrupa Birliği olgusunu politik bir nesne haline dönüştürmüştür (Ford & Goodwin, 2014). Bu konuda en belirgin örnek, Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP) gündeme taşıdığı ve 2016 yılında referandum süreciyle kabul edilen Birleşik Krallığın AB’den ayrılma süreci olarak gösterilebilir. Konun politik bir nesneye dönüşmesine etken ikinci olay ise; 2008’de yaşanan ekonomik krizin Avrupa Birliği ülkeleri üzerindeki etkisi ve ayrıca Euro krizinin tetiklediği bir dizi kriz ile şekillenmiştir. Bu olayda, Almanya gibi AB üye devletler’ inin Euro’nun hayatta kalmasını sağlamak için Yunanistan, İrlanda, İspanya ve Portekiz gibi diğer üye devletlere yardım etmesi halihazırda zedelenen birlik duygusunu daha da sorgulanabilir hale getirmiştir.

1.4.4. Türkiye’de Popülizm

Türkiye’de popülizm, özellikle popülizmin ilk dönemi olarak kabul edilen 1908-1950 yılları arasında, fikri temellerini Rus Narodniklerinden alan ve bu bağlamda oluşan Türkçülük ve Halkçılık temalarıyla şekillenen köy ve köycülük hareketleriyle birlikte değerlendirildiğinde “entelektüel popülizm” olarak ifade edilmektedir (Toprak, 1992). Bu bağlamda, Cumhuriyetin ilk yıllarında köyden yükselen bir homojen ulus yaratma amacından bahsedilebilir. Entelektüel fikri temellere sahip bu hareket neticesinde ulaşılmak istenen hedef, aynı zamanda Cumhuriyetin, yeni bir kimlik inşası amacıyla kurgulanan halkçılık ilkesinin de temelini oluşturmuştur. Ancak kurgulanan bu homojen ulus yaratma hedefi nihayetinde, var olan kimliklerin yok sayılması sebebiyle kitle desteğinden mahrum kalmış ve bu nedenle yukarıdan aşağıya örgütlenen dayatmacı bir hareket haline dönüşmüştür. Laclau (2005)’e göre “*Atatürk halkçılığı*

içsel çatlakların olmadığı dikişsiz bir topluluk olarak varsaymaktadır". Baykan (2017)'e göre ise *"Kemalist seçkinler için halkçılık homojen bir ulus yaratmak için ideolojik mühendislik denemesidir"*. Bu deneme kısmen halk desteğinden yoksun ve zorlayıcı bir yol izlemiştir. Popülizm 'de halk inşası ve halka yönelik söylem bizzat halkın desteğini almak için kullanılmaktadır. Nitekim erken Cumhuriyet yıllarında görülen halkçılık fikrinin popülist temellere sahip olmadığı düşünülmektedir. Laclau (2005)'e göre ise bu durum, *"herhangi bir popülist kimliğin temeli olan özsel heterojenlik homojen bir birlik tarafından kuşatılmış ve onunla yer değiştirmiştir. Bu durum Kemalizm'in neden popülist olmadığını açıklamaktadır"* şeklinde yorumlanmıştır.

Türkiye'de popülizm dalgasının ikinci dönemi, çok partili siyasal hayata geçişle ve özellikle 1950 seçimlerinde Demokrat Parti'ye (DP) verilen çoğunluk desteğiyle kendisini göstermiştir. Erken Cumhuriyet döneminde halkçılık ilkesinin "halka rağmen halk için" temasıyla uygulanan yöntemleri içerdiğini, DP dönemi yöntemlerinin ise "halk tarafından, halk ile ve halk için" temalarıyla hayat bulduğu ifade edilmiştir (Tekeli & Şaylan, 1978). Toprak (1992), 1950 sonrası popülizm yönelimlerini "siyasal" nitelikli olarak adlandırmıştır. Bu açıdan DP, halihazırda Kemalist elitlere karşı oluşan halk tepkisini arkasına alarak popülizmi bir seçim stratejisi olarak kullanmış ve neticede çoğunluğun desteğini kazanmıştır. Bu durumu Keyder (2003), *"tarihsel gelişme içinde tek parti devletinin halkçılığının karşısına, DP'nin kitleleri gerçekten sürükleyen popülizmi çıkmıştır"* şeklinde yorumlamıştır. Siyasal alanda yaşanan bu ayrım kendisini toplumsal alanda da göstermiş, bir tarafta otoriter eğilimleri olan, seküler ve batıcı bürokratik elitlere karşı diğer tarafta geleneksel, muhafazakâr ve dağınık küçük sermaye sahipleri arasında gerçekleşen antagonist bir ilişki üzerine temellenmiştir (Sunar, 1995). DP bu politikaları iktidar süresince de uygulamış ve seçmeni/tabanı olarak gördüğü halk kesimi ile CHP'li elitler arasında uyuşmazlık yaratmaya çalışmıştır. DP sonrasında onun siyasi izdüşümü olan Adalet Partisi (AP) dönemi ile popülizm, Süleyman Demirel'in yaşam tarzı, üslubu ve her fırsatta kırsaldan geldiğini hatırlatmasıyla devam etmiştir (Zürcher, 2005). O dönemde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ise, siyasi rakipleri gibi kitle desteğine sahip olabilmek için çareyi popülist politikalara yönelmekte bulmuş ve CHP'de "Ortanın Solu" söylemi ile başlayan popülist siyaset Bülent Ecevit'in "Halkçı"

Ecevit'e dönüşmesiyle genel başkanlığı İsmet İnönü'den devralmasına zemin hazırlamıştır (Sunar, 2010).

1980'li yıllara gelindiğinde, milliyetçi-muhafazakâr kesimi neoliberal politikalarla buluşturarak, her fırsatta halkın içinden geldiğini ancak yeniliğe açık olduğunu vurgulayan Ana Vatan Partisi (ANAP) lideri Turgut Özal'da popülizm; söylemden daha çok davranışsal düzeyde asker ve bürokratik seçkinlik karşıtlığı üzerinden gerçekleşmiştir. Bu durum Heper ve Keyman (1998) göre, merkez sağ siyasetçilerin kendilerini her daim “devletin iradesine karşı milletin iradesi ve devlet seçkinlerine karşı kitlelerin koruyucusu olarak takdim etmişlerdir” şeklinde yorumlanmıştır.

Bu bağlamda AK PARTİ'nin 2002'de ki yükselişi, Türkiye siyasetinde bir değişimi işaret etmiş olup, partinin İslamcı ideolojisi nüfusun önemli bir kesimine hitap etmiştir (Taydaş vd., 2012; Yavuz, 2009). AK PARTİ'nin uyguladığı politikalar, sağ popülist bir siyasi parti izlenimi oluşturmuş ve bu doğrultuda seçmen kitlesini genişletmiştir. Sağ popülizm, Türkiye'de sadece AK PARTİ ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda milliyetçi cephede de etkili olmuştur. Devlet Bahçeli liderliğindeki Milliyetçi Hareket Partisi, Türkiye'deki popülist-milliyetçilik ekseninde önemli bir siyasi figür olarak tanınmaktadır (Erdoğan & Semerci, 2020). Tarihsel olarak, Türkiye'deki milliyetçi retorik, ulusun seküler, sivil ve toprak temelli bir tanımını vurgulamış ve belirli bir ulusal kimlik biçimini yansıtmıştır (Goalwin, 2017). Bozdağ and Koçer (2022), bu milliyetçi duygu çerçevesinde, iktidar erkine sahip olan AK PARTİ'nin kutuplaştırıcı söylemleriyle daha da körüklenerek, topluluk arasında artan toplumsal bölünmeler ve kutuplaşmalara yol açtığını ileri sürmektedir. Nihayetinde 2002 yılında başlayan Recep Tayyip Erdoğan liderliğindeki AK PARTİ iktidarı günümüzde de devam etmekte olup, bu süreçte bürokrasi, ordu ve diğer kurumlardaki Kemalist elit hakimiyeti kırmak ve vesayet kurumları olarak adlandırdığı bu yapının karşısına milletin gerçek savunucusu olarak kendisini konumlandırmıştır. Erdoğan'ın bu uzun iktidar dönemi boyunca birçok popülist argümanla oluşturmak istediği karşıtlık siyaseti her toplumsal ve siyasi kriz anlarında bu ana tema etrafında belirginleşmekte ve farklı politikalarla varlığını devam ettirmektedir.

Diğer taraftan, Erdoğan liderliğindeki AK PARTİ altında sağ popülizmin yükselişi, sol popülist hareketlerin mobilizasyon potansiyeli üzerine tartışmalara yol açmıştır. Bu bağlamda siyasi dinamiklerdeki değişim potansiyeli, kapitalizmin krizi ve Türkiye’deki sosyo-politik ortamın evrimi bağlamında gözlemlenmiştir (Karataslı & Kumral, 2022). İlginç bir şekilde, Türk siyasetinde geleneksel ideolojik duruşların tersine döndüğü gözlemlenmektedir. Batı’da genellikle sağ partilerle ilişkilendirilen popülist retoriği benimseyen CHP gibi nominal olarak merkez sol partiler, bu eğilimin belirgin örneklerinden birini oluşturmaktadır (Aydogan & Slapin, 2013). Bu tersine dönüş, siyasi manzaraya karmaşıklık katmakta ve Türk bağlamında sol ve sağ ideolojilerin geleneksel anlayışlarını zorlamaktadır. Bu süreç içerisinde, çalışmanın ana konusunu oluşturan ve 2010 yılında genel başkanlık koltuğuna oturan Kemal Kılıçdaroğlu liderliğindeki CHP’de, sol ideolojik belirginlik ve popülist temaların kullanım yoğunluğu artmaya başlamıştır.

Tüm bu bilgiler ışığında, Türk literatürü incelendiğinde, sağ popülizm üzerine yapılan araştırmaların nicelik bakımından sol popülizm üzerine yapılan araştırmaların üzerinde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Türkiye Cumhuriyeti’nin en köklü ve kurucu partisi olan ve hâlihazırda Ana Muhalefet Partisi görevini yürüten CHP’nin, Türk siyasetinde bir sol popülist parti örneği oluşturduğunu iddia eden bu çalışma, literatürde önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Ayrıca çalışma, Türkiye’deki sol popülizm üzerine yapılan araştırmalara katkı sağlamayı hedeflemekte ve bu alandaki literatürün eksikliğini gidermeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla çalışma, bu konuda literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

1.5. Bölüm Değerlendirmesi

Çalışmanın bu bölümünde, popülizm kavramının etimolojik kökeni, tarihsel gelişimi ve farklı coğrafyalarda ortaya çıkan biçimlerine dair kapsamlı bir inceleme sunulmakta; popülizmin çeşitli dönemler ve bölgelerde nasıl evrildiği, ideolojik çeşitliliği ve etkileri ele alınarak kavramın değişken ve çok boyutlu doğası vurgulanmaktadır. Buna göre çalışmada; popülizm kavramının etimolojik kökeni, tarihsel gelişimi ve çeşitli bölgelerdeki farklı biçimleri üzerine geniş bir inceleme sunulmaktadır. Popülizm, Antik Roma’dan başlayarak modern zamanlara kadar çeşitli dönemlerde ve coğrafyalarda farklı toplumsal ve siyasi hareketler tarafından

benimsenmiştir. 19. yüzyılın sonlarında ABD'deki çiftçi hareketlerinden, Çarlık Rusya'daki adaletsizlik ve eşitsizliğe tepki olarak ortaya çıkan hareketlere ve Fransa'daki Boulangism vakasına kadar çeşitli örnekler, popülizmin temel niteliklerini ve tarihsel bağlamını ortaya koymaktadır. Popülizmin Latin Amerika'da 20. yüzyıl başlarındaki yükselişi ve Büyük Buhran sonrasındaki etkileri de değerlendirilmiştir. Kavramın tanımlanmasındaki zorluklar ve akademik literatürdeki farklı yaklaşımlar ele alınarak, popülizmin esnek ve değişken yapısı vurgulanmıştır. Bu kapsamda yapılan değerlendirmeler, popülizmin farklı türlerini ve bu türlerin belirli tarihsel ve toplumsal koşullara nasıl adapte olduğunu göstermektedir.

Çalışmada, popülizmin çeşitli türleri incelenerek; kavramın, merkezi ideolojilere karşı bir tepki olarak ortaya çıkmakta ve bu özelliğiyle bireyciliğe vurgu yapan liberalizm ve neoliberalizme karşı bir toplum anlayışı sunmaktadır (Heywood, 2021). Mudde ve Kaltwasser'e göre, popülizm "saf halk" ve "yozlaşmış elit" arasında keskin bir ayrım yaparak ve halkın iradesini savunmaktadır (Mudde, 2004; Mudde & Kaltwasser, 2011). Stanley (2008), popülizmin genellikle kapsamlı bir çözüm sunmadığını ve bu yüzden diğer ideolojilerle birleştiğini ifade etmektedir. Taggart (2004) ise, popülizmin hem sağ hem de sol eğilimlerde ortaya çıkabileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda literatür, popülizmin farklı ideolojik yönelimlere göre çeşitlenen türlerini incelemenin önemini vurgulamaktadır. Buna göre; sağ popülizm, elit karşıtlığı ve ahlakçılık ile sosyal muhafazakarlığın birleşiminden oluşmakta ve milliyetçilik ve otoriterlik yönleri ağır basmaktadır. Sağ popülizme, Viktor Orbán, Recep Tayyip Erdoğan ve Rodrigo Duterte gibi siyasi figürler örnek olarak gösterilebilir. Sol popülizm ise halkı sınıfsal ve ekonomik terimlerle tanımlamakta ve yoksulluk ve eşitsizlik gibi sosyo-ekonomik meseleleri önceliklendirmektedir. Bu kapsamda Latin Amerika'da sol popülizm daha yaygındır ve ulusal elit çıkarlarına karşı geniş halk sınıflarını harekete geçirmeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca çalışmada, popülizmin çeşitli yaklaşımları incelenerek; Popülizm kavramının, belirsizliği ve çeşitli tanımlamaları nedeniyle karmaşık bir doğaya sahip olduğu vurgulanmaktadır. Buna göre; 1990'lardan itibaren yapılan yoğun akademik çalışmalar, kavramın literatürde dağınık bir şekilde ele alınmasına yol açmıştır. Margaret Canovan (1981), popülizmin çeşitli türlerini belirleyip bir tipoloji oluşturmuş, ancak ortak özelliklere dair net bir tanım yapmamıştır. Taggart (2000) ise, popülizmi

temsilci politikalara tepki olarak görmüş ve değişken bir karaktere sahip olduğunu savunmuştur. Popülizm, temelde öne çıkan ideolojik, stratejik ve söylemsel yaklaşımlarla incelenmektedir. Ancak literatürde farklı popülizm yaklaşımları da yer almaktadır. Buna göre popülizmi Weyland (2001b), kişisel liderlik ve doğrudan destekle De Cleen ve Stavrakakis (2017), halk ve elit karşıtlığıyla; Laclau (2005), siyasetin radikal alternatifi olarak; Ostiguy (2017), sosyo-kültürel etki olarak; Moffitt ve Tormey (2014), siyasi tarz olarak ve Mudde ve Kaltwasser (2017), ince merkezli bir ideoloji olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşımlar, popülizmin çok boyutlu ve değişken doğasını yansıtmaktadır.

Son olarak çalışmada, kavramın Amerika, Latin Amerika, Avrupa ve Türkiye gibi farklı bölgelerde ortaya çıkışını ve nasıl değerlendirildiği üzerinde durulmaktadır. Buna göre; Amerika Birleşik Devletleri'nde popülizm, 19. yüzyıl sonlarında çiftçi hareketleriyle başlamış ve People's Party (Halk Partisi) ile kendini göstermiştir. Richard Hofstadter (1955), bu hareketin kırsal ve ahlakçı yapısını vurgularken, Lawrence (Goodwyn, 1976), bu hareketi ekonomik meydan okuma ve katılımcı demokrasi kültürü olarak tanımlamıştır. Charles Postel (2007) ise, küçük çiftçilerin ve işçilerin ilerici modernleşmeciler olarak hareketin çekirdeğinde olduğunu savunmaktadır. Popülizm, Amerika'da genellikle sol ve sağ olarak ikiye ayrılır; sol popülistler ekonomik elitlere karşı çıkarken, sağ popülistler göçmenler ve diğer dış gruplara odaklanmaktadır. Amerika'da 1960'lardan itibaren sağ popülizm etkili olmuştur ve George Wallace ve Richard Nixon gibi figürler bu akımın örneklerini temsil etmektedir. Ayrıca, Ronald Reagan ve Donald Trump gibi liderler, sağ popülist söylemi yaygınlaştırmışlardır.

Latin Amerika'da popülizm, 1930-1940 yıllarından itibaren etkili olmuştur. İlk dalga, Juan Perón, Getulio Vargas gibi liderlerle ilişkilidir ve bu liderler ulusal değerleri yüceltmışlerdir. Neoliberal popülizm, 1990'larda ekonomik krizin etkisiyle ortaya çıkmış ve Carlos Menem, Alberto Fujimori gibi liderler tarafından benimsenmiştir. Son olarak, radikal popülizm Hugo Chávez, Evo Morales gibi liderlerle yeniden doğmuştur ve mevcut siyasi temsil krizine karşı bir yanıt olarak değerlendirilmiştir. Post-komünist dönemde, Orta ve Doğu Avrupa'da popülizm geçiş sürecinin acı sonuçlarına karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde radikal sağ ve sol popülist partiler, özellikle etnik ve ekonomik meseleler etrafında şekillenmiştir. İlk on yılda kısa ömürlü radikal partiler, ikinci on yılda ise daha etkili radikal popülist partiler ortaya çıkmıştır. Üçüncü

on yılda ise ekonomik krizle birlikte merkezci popülizm öne çıkmıştır. Batı Avrupa’da popülizm, göçmenlik karşıtlığı, bölgesel kimlik ve Avrupa karşıtlığı temaları etrafında şekillenmiştir. Jean-Marie Le Pen’in Fransız Ulusal Cephe’si gibi partiler, göçmenlik ve İslamofobi temalarını ön plana çıkarmıştır. Yolsuzluk teması da popülizmi teşvik eden bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Avrupa Birliği karşıtlığı, özellikle Birleşik Krallık’ın AB’den ayrılması sürecini ifade eden Brexit gibi örneklerle belirginleşmiştir.

Türkiye’de popülizmin tarihsel gelişimi ise, üç ana dönemde ele alınabilir: 1908-1950, 1950-1980 arası ve 1980 sonrası. İlk dönemde, entelektüel popülizm olarak tanımlanan köy ve köycülük hareketleri, Cumhuriyet’in halkçılık ilkesinin temelini oluşturmuştur. Ancak, bu hareketlerin dayatmacı ve kitle desteğinden yoksun olması, homojen bir ulus yaratma hedefini başarısız kılmıştır. 1950 sonrası dönemde, Demokrat Parti (DP) ve devamında Adalet Partisi (AP) ile popülizm, seçim stratejisi olarak kullanılmış ve kitle desteği sağlanmıştır. 1980’ler de Turgut Özal’ın sağ popülist yaklaşımları, devlet seçkinlerine karşı milletin koruyucusu olarak kendini sunma eğiliminde olduğu belirtilmektedir. Bu dönemin devamı niteliğinde, AK PARTİ’ nin 2002’deki yükselişiyle sağ popülizm, milliyetçi hareketlerle birleşmiş ve bu süreçte Erdoğan’ın uzun iktidar döneminde popülist argümanlarla karşıtlık siyaseti belirginleşmiştir. Ayrıca, CHP’nin sol popülist eğilimleri, geleneksel ideolojik duruşların tersine dönmesine yol açmış ve Kemal Kılıçdaroğlu’nun liderliğinde sol ve popülist temalar yoğunlaşmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

HEGEMONYA VE KARŞI HEGEMONYA BAĞLAMINDA SOL POPÜLİZM

2.1. Gramsci'nin Hegemonya Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Hegemonya kavramının etimolojik kökeni, “*hüküm sahibi olma, tahakküm*” gibi anlamlara gelen Latince “*hegemonia*” sözcüğünden gelmektedir. Kavramın tarihsel geçmişi, ilk kullanımlarının da görüldüğü Antik Yunan’a kadar uzanmaktadır. Antik Yunan siyasal düşüncesinde hegemonya kavramı; bir birey, toplumsal grup ya da devletin başka kesimler ya da devletler üzerinde uyguladığı yönlendirici üstünlük anlamına gelirken, bu üstünlük konumunda bulunan özneyi işaret etmek için “*hegemon*” kavramı kullanılmıştır (Yetiş, 2018). Hegemonya kavramı en basit hali ile bir sistem içerisindeki bir elemanın diğerleri üzerinde kurduğu üstünlük ve baskınlığı nitelendiren bir kavram olarak tanımlanabilir (Çoban, 2012).

Hegemonya kavramının literatürdeki yerinin ve öneminin ağırlık kazanması, anlamının genişleyip gelişmesi her ne kadar İtalyan düşünür Antonio Gramsci’nin yapmış olduğu çalışmalara borçlu olsa da kavram Gramsci’den önce Vladimir Lenin, Georgi Plekhanov gibi Rus sosyalistlerce kullanılmış ve hatta kavramın 1890’lardan 1917’ye kadar Rus Sosyal Demokrat hareketinin Çarlık rejimine karşı yürüttüğü siyasi mücadelenin stratejisini nitelemek amacıyla kullanılan en temel siyasi ifadelerden biri olduğu görülmektedir (Brandist, 2013). 19.yy’da kavramın neden ilk olarak Rusya’da yoğun bir şekilde kullanıldığını “*Hegemonya ve Sosyalist Strateji*” adlı eserle açık bir biçimde ortaya koyan Ernesto Laclau ve Chantal Moufee’a göre, Rusya’da devrimci güçlerin diğer Avrupa ülkelerinin aksine henüz olgunlaşmamış bir sınıfsal yapıya sahip olması ve seçkin sınıfın toplumsal oluşumunun zayıflığı nedeniyle Rus sosyalistleri, bu boşluğu doldurmaya çalışmış ve bu bağlamda seçkin sınıfın görevlerini de

üstlenmişlerdir. Başka bir deyişle, Rusya’da işçi hareketleri, tarihsel olarak kendi görevlerinin dışında seçkin sınıfın da görevlerini üstlenmek zorunda kalmış ve neticede hegemonya anlayışı bu temel üzerine şekillenmiştir (Laclau & Mouffe, 1985). Bu duruma göre, hegemonya kavramı, mevcut rejimi devirme amacıyla bir araya gelen farklı toplumsal sınıflar, gruplar ve eğilimler arasında oluşturulan ittifak yapısı içerisindeki işçi sınıfının yönlendiriciliğini ifade etmektedir (Yetiş, 2018).

Rus sosyalistler tarafından kullanılan hegemonya kavramı, Gramsci’nin mevcut yaklaşımları temel alarak özgün bir bakış açısı geliştirmesiyle ve kavram üzerine yaptığı çalışmalarıyla yeni bir kuramsal düzleme yerleşmiştir. Rus Devrimi’nin sonuçları ile itibarsızlaşan geleneksel Marksist teoriler, Avrupa’daki sosyalist hareketlerin yenilgisi ve işçi sınıfı gruplarının Faşizme ve Nazizm’e verdiği destek ile bu teorilerin zamanın siyasi gerçekliklerini yeterince anlama konusunda başarısız olduğunu göstermiştir. Yaşanan bu tarihsel gelişmeler Gramsci’nin geleneksel Marksizmin tarihsel yorumunu reddetmesi ve bu bağlamda dinamik tarih yorumu arayışında siyasetin ve ideolojinin doğasını, rolünü ve önemini anlama yoluna sevk etmiştir (Woolcock, 1985). Bu noktada Gramsci karşılaştığı hegemonya sorunsalını, hapishanede yazmış olduğu “*Hapishane Defteri*” isimli eseriyle, sınıfsal egemenlik ve iktidar ilişkilerinin yeniden üretimini açıklamak amacıyla işlevselleştirmiştir (Yetiş, 2018).

Gramsci için temel sorunsal, Marx’ın düşüncesinin ekonomist yorumlarında kaybolan teori ve pratik arasındaki bağı yeniden kurmak ve tarihsel materyalizmi tarihsel sürece müdahale biçimi olarak yeniden konumlandırarak bir yorum geliştirmektir. Gramsci’nin bu anlayışı, siyasetin, ideolojinin ve hegemonyanın doğası ve rolünü anlama konusundaki çalışmaları Marksizm’e yeni bir kapı aralamıştır (Woolcock, 1985). Bu noktada toplumsal sınıfların oluşumunu Marx gibi kapitalist toplumların yapısal anında konumlandıran Gramsci, Marx’tan farklı olarak, sosyal sınıf hakimiyetinin anlaşılmasında altyapı ve üstyapının doğrudan bağlantısını oluşturan ve sosyal üretim ilişkilerinin bütününe yansıtan üst yapıların karmaşık, çelişkili ve uyumsuz bütünlüğünü reddetmektedir (Gramsci, 1971). Marx’a göre, sınıf hakimiyetinin doğal sonucu olan sınıf eşitsizliği sosyal üretim ilişkilerinde ortaya çıkmakta ve üst yapı düzeyinde ideolojik ve siyasi mekanizmalar aracılığıyla gizlenmektedir. Bu bağlamda Gramsci’nin dünya görüşlerini, felsefe ve dinleri, tüm zihinsel ve dinsel faaliyetleri bünyesine alarak genişlettiği sivil toplum kavramı Marx’ın

salt ekonomik alana tekabül eden sivil toplum kavramından farklılaşmaktadır. Ona göre, toplumsal anlaşmanın kaynağı kapsamı genişletilmiş sivil toplumdur. Bu bağlamda, Marksist terminolojiye göre sivil toplum üst yapısal bir ögedir ve ideolojinin geliştiği ve etki ettiği alanlardır (Vergin, 2008). Bu bağlamda sınıf hakimiyetinin bu mekanizmalar aracılığıyla üstyapı düzeyinde nasıl gizlendiğini ve bir sınıfın hegemonyasını toplum genelinde nasıl oluşturulup yayıldığını anlamak, Gramsci'nin yapmış olduğu çalışmalarının temel amacını oluşturmaktadır (Woolcock, 1985).

İngiliz siyaset bilimci David Mclellan'a göre, Gramsci ideolojik hegemonya kavramsallaştırması ile Batılı burjuva demokrasilerinde kapitalizmin nasıl hala ayakta kaldığı sorusuna yanıt aramaktadır (Mclellan, 2012). Gramsci, Batılı kapitalist ülkelerde ortaya çıkan ve geniş kapsamlı olan bunalımlara karşın burjuva sınıfının varlığını ve egemenliğini nasıl koruyup sürdürebildiğini anlamak amacıyla hegemonya kavramı üzerine yoğunlaşmıştır (Yetiş, 2018).

2.2. Hegemonya ve Tarihsel Blok

Gramsci'ye göre, bir sınıfın veya sosyal grubun üstünlüğü iki şekilde ortaya çıkar: baskı ve hegemonya (Gramsci, 1971). Bunlardan ilki zorla yönetimi ifade ederken, ikincisi ise rızaya dayalı yönetimi ifade etmektedir. Gramsci için, kapitalist toplumlarda egemen seçkin sınıfın iktidarını sürdürmesi, genellikle salt zor kullanımı yerine rızanın örgütlenmesi şartına dayanmaktadır. Gramsci'ye göre hegemonya, yani alt kitlelerin rızasının örgütlenmesi, bir sosyal grubun tüm toplumun evrensel çıkarlarını temsil etme yeteneğine dayanmaktadır. Bu noktada Gramsci, evrensel çıkarları temsil etmenin ideolojik telkinle veya aldatmaca ile gerçekleştirilemeyeceğini, aksine alt kitlelerin çıkarlarının “somut” olarak gerçekleştirilmesiyle sağlanabileceğini ifade etmektedir (Gramsci, 1971). Przeworski (1980) ise; Hiçbir ideoloji, somut çıkarları maddi hale getirmeden egemen sınıf ile alt gruplar arasındaki somut çıkarları koordine etme işlevini yerine getiremeyeceğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda hegemonyanın rızayı örgütlenme olarak maddi bir temele sahip olduğunu ısrarla vurgulayan Gramsci, Hegemonyanın etik-politik olmasıyla birlikte aynı zamanda ekonomik olması gerektiğini ve hegemonyanın kurulması ve yeniden üretilmesi noktasında ekonomik faaliyetlerin belirleyici bir işlev üstlendiğini vurgulamaktadır (Gramsci, 1971). Çünkü ona göre; rızanın örgütlenmesi, egemen sınıf ile alt sınıflar arasında gerçekleşecek olan

ekonomik bir uzlaşmadan doğmaktadır. Bu bağlamda Gramsci, bahsedilen bu uzlaşmayı sağlayabilmek için egemen gücün öncelikle üretim dünyasında baskın bir güç haline gelmesi gerektiğini aksi takdirde egemen sınıfın ekonomik uzlaşmanın maddi temelini sürdüremeyeceğini belirtmektedir (Gramsci, 1971). Buradan hareketle üretici güçlerin gelişimi, egemen sınıfın hegemonyasının kurulması için nesnel bir uzlaşma temeli sağladığı söylenebilir. Gramsci (1971), Hegemonyanın kurulması ve sürekli olarak yeniden üretilmesi için egemen sınıfın alt sınıflarla yapmış olduğu ekonomi temelli bu uzlaşının, hegemonik bir sınıfın kendi temel çıkarları ile alt sınıfların çıkarları arasında hem egemen üretim tarzına zarar vermeyecek hem de alt sınıfların hegemonik sınıfın yönetimine rızalarını geri çekmeyecekleri şekilde bir denge gözeterek kurgulanması gerektiğini belirtmektedir. Gramsci, ekonomi temel alınarak gerçekleştirilen bu uzlaşma neticesinde egemen sınıf tarafından alt sınıflara verilecek olan ve rızalarını devşirme amacı taşıyan tavizlerin mevcut üretim tarzını etkilemeyecek şekilde belirli sınırlar içerisinde olması gerektiğini aksi takdirde egemen sınıfın üretim dünyasında mevcut üretim tarzını ve baskınlığını kaybedeceğini ve netice itibarıyla kurulan hegemonyanın yeniden üretilmeyeceğini ve dolayısıyla uzlaşmanın maddi temelini kaybedeceğini belirtmektedir (Gramsci, 1971). Ancak Gramsci, bahsedilen tüm bu konularda, egemen sınıfın ekonomideki lider rol ve konumunun tek başına ve doğrudan bir sınıfın hegemonyasını sağlayamayacağını vurgulamaktadır.

Gramsci, hegemonyanın kurulması için ekonominin gerekli bir koşul olmakla birlikte, yeterli bir koşul olmadığını belirtmektedir. Ona göre, bir sınıf ekseninde hegemonyanın kurulabilmesi ve yeniden üretilmesi için o sınıfın saf ekonomik sınırları aşarak alt sınıfların ya da kitlelerin çıkarlarını kapsayacak şekilde kendi sınıf çıkarlarını genişletebilen “evrensel” bir sınıf haline dönüşmesi gerektiğini belirtmektedir (Gramsci, 1971). Evrensel bir sınıf haline dönüşmenin koşulunu, ekonomik alanda liderlik yapan sınıfın üst yapı alanında siyasi, ahlaki ve entelektüel liderlik yapmaya bağlayan Gramsci, gerçek anlamda bir hegemonyanın bu yolla kurulabileceğini belirtmiştir (Gramsci, 1971). Nitekim Gramsci’nin “tarihsel blok” kavramı; temel bir sınıfın toplumun genelinde ekonomik, siyasi ve ideolojik birliğini sağladığı zaman hegemonik bir sistem inşasının tamamlanmış olduğunu nitelemektedir (Gramsci, 1971). Kavram Gramsci tarafından, sosyal yapıyı tarihsel bloktaki baskın grupların temel çıkarlarına yanıt veren hegemonik bir proje etrafında örgütlemeyi

amaçlayan sosyal grupların bir araya gelmesini ifade etmek için geliştirilmiştir (File, 2006). Gramsci'ye göre tarihsel blok, hem hegemonya bağlamını oluşturan sosyal ve siyasi grupların ittifakına hem de üretim ve anlam ilişkilerini istikrara kavuşturan ve yeniden üreten maddi, örgütsel ve söylemsel oluşumların belirli bir hizalanmasına işaret etmektedir (Levy & Newell, 2002). Marksist metodolojiye uygun olarak, sosyo-ekonomik bağlamda alt-yapı ve üst-yapının sıkı bir ilişki içerisinde olduğunu belirten Gramsci, tarihsel bloğun öncelikle alt-yapı içerisinde meydana geldiğini ve üst-yapının da alt-yapının bir yansıması olduğunu ileri sürmektedir (Gramsci, 1971). Ancak Gramsci'ye göre, burada dikkat edilmesi gereken nokta; tarihsel bloğun bir kez oluştuktan sonra yaşanacak değişimlerin yani tarihsel dinamiklerin üst-yapı içerisinde meydana geleceği ve bu bağlamda üst-yapının zaman içerisinde alt-yapı üzerinde baskınlığı, engelleme gücü ve etkinliğinin artacağına işaret etmektedir (Gramsci, 1971). Bu kavram ile Gramsci, hegemonyanın sağlandığı bir sistemde ekonomik, siyasi ve ideolojik birliğin gerekliliğini vurgulayarak temelde ekonomik düzeyde gerçekleşen hegemonik ilişkilerin birleşmesi ve sağlamlaşması yoluyla toplumda yer alan bir sosyal grubun/sınıfın egemenliğinin evrensel düzeye yükselebileceğini belirtmektedir (Gramsci, 1971).

Gelişmiş kapitalist toplumlarda hegemonik seçkin sınıf tarafından siyasi ve ideolojik birliği sağlamak ve onu hegemonya ekseninde sürekli yeniden üretmek için yapılandırması gereken sistemin burjuva demokrasisi olduğu ileri sürülmektedir. Poulantzas (2017)' e göre; Burjuva demokrasisi, alt kitleleri “vatandaş” veya “halk” olarak bireyselleştirir ve bu durum alt sınıfların örgütlenmesini engelleyen bir etkiye sahip olarak öne çıkmaktadır. Bu yolla her bir ferdin sınıf temelinde kolektif olarak hareket etmesinin önüne geçerek “vatandaş” sıfatıyla bireysel olarak hareket etmesinin önü açılmaktadır. Bu bağlamda herkes, parlamentolar, siyasi partiler, sendikalar ve diğer siyasi temsil kurumlarına katılabilir ve bu noktada vatandaş veya seçmen olarak temsil edilebilir (Jessop, 1980). Vatandaşlar bu demokratik kurumlar aracılığıyla taleplerini ifade edebilir ve bu bağlamda burjuva demokrasisi, kapitalist ekonomik sınırlar dahilinde maddi çıkarların gerçekleştirilmesi üzerine kurulu çatışmaların arenasını sağlamış olur (Jessop, 1980). Öte yandan seçkin sınıfın hegemonik ideolojisi, alt sınıfların ideolojik çıkarlarını gerçekleştirmeye yönelik belirli bir bilinç türü olmalı ve hegemonik seçkin sınıf, alt kitlelerin durumunu kabul eden ve Gramsci'nin

“kurumsal bilinç” olarak adlandırdığı bilinci teşvik etmelidir (Hall vd., 2013). Bu bağlamda ideolojik hegemonya’nın rolü, seçkin sınıfın bilincini toplumun tüm paydaşlarının çıkarlarını ve gereksinimlerini tanımlama düzeyine yükseltmek olarak belirtilmiştir (Gramsci, 1971). Buradan hareketle Gramsci, gelişmiş kapitalist ülkelerde görülen seçkin sınıfın kendi ideolojisini toplumun tüm katmanlarına bu yol ile kabul ettirebilmiş olmasıyla sivil toplum alanında mutlak bir egemenlik sağladığını düşünmektedir (Gramsci, 1971).

Gramsci’ye göre; seçkin sınıf, hegemonyasını sadece siyasi partiler ve seçim sistemi üzerine kurmaz aynı zamanda, gazeteler, yayınevleri, eğitim kurumları gibi özel ve kamusal ideolojik aygıtlar eliyle sürekli yeniden üretilir ve bu bağlamda seçkin sınıfın hegemonya çarkı; bu aygıtlara yön veren organik aydınları ve bu aydınların oluşturduğu ideolojik aygıtlarla meydana gelmektedir (Thomas, 2013). Bu durum, hegemonik bir sistemde siyasi ve ideolojik üstyapının, tabandaki ekonomik uzlaşmayı sürdürmek ve pekiştirmek için işlev göstermesi gerektiği anlamına gelir. Başka bir deyişle, siyaset, kültür, din, aile sistemi, eğitim sistemi ve kamuoyu gibi tüm üstyapılar, sınıf uzlaşması için elverişli koşulları oluşturacak şekilde yeniden organize edilmelidir. Bu noktada “organik aydınlar” kavramsallaştırması önem kazanır. Çünkü ona göre, bir toplumda kültür ve ideolojinin yayılmasını sağlayan ve bir egemen sınıfın aynı zamanda hegemonik konumda olması, bu egemen sınıfa bağlı ve onunla özdeşleşmiş olan aydınlar vasıtasıyla gerçekleşmektedir (Gramsci, 1971). Egemen sınıfın sivil toplum üzerinde kurduğu hakimiyetin, sivil toplumun fikir yapısını ve zihniyetini belirleyen ve ona egemen sınıfın yönlendirmesiyle şekil verenlerin bu “organik aydınlar” olduğu düşünülmektedir (Vergin, 2008).

Sonuç olarak, Gramsci’nin hegemonya kavramı, sınıfsal ilişkiler ve devlet-sivil toplum ilişkilerini çözümlemekle birlikte özellikle kapitalizmin geliştiği toplumlarda sınıf egemenliğinin tek başına tahakküm ile sürdürülemeyeceği, bu toplumlarda seçkin sınıf ile bağımlı sınıflar arasında oluşan ilişkinin rıza ve zorlamanın özgün bileşimlerini gerektirdiği varsayımına dayanmaktadır (Yetiş, 2018).

2.2.1. Sivil Toplum ve Devletin Rolü

Gelişmiş kapitalist toplumlarda burjuva hegemonik sistemin nasıl inşa edildiğini ve gruplar arasında ekonomi temelinde gerçekleşen bu uzlaşının siyasi ve ideolojik

örgütlenmenin gerekliliğiyle oluşan hegemonik sistemin hangi aygıt tarafından organize edildiği sorusu temelde Gramsci'nin "Devlet" sorunsalını ortaya çıkarmaktadır. Gramsci (1971)'e göre devletin varlığı, temel grupların çıkarları ile alt grupların çıkarları arasındaki dengesizliklerin sürekli olarak oluşması ve aşılması süreci olarak anlaşılmaktadır. Bu dengesizlikler, egemen grubun çıkarlarının baskın olduğu, ancak kurumsal ekonomik çıkarların ötesine geçemediği bir noktaya kadar devam etmektedir. Başka bir deyişle Gramsci'ye göre kapitalist devlet, sadece egemen bir sınıfın yani burjuva sınıfının özel çıkarlarını destekleyen bir araç olarak değil egemen sınıfın hegemonyasını kurabilmesi için sınıf uzlaşısını üreten bir araç olarak görülmektedir (Sassoon, 2019). Bu noktada Gramsci Marksistlerin devleti salt baskı aygıtı olarak tanımlamasından uzaklaşarak devleti ikna yoluyla toplumun rızasını da oluşturan ve bu rızayı yönlendirebilen bir aygıt olarak tanımlamaktadır (Gramsci, 1971). Bu tanımlamadan hareketle Gramsci'nin devlet kavramı, geniş halk kitlelerinin kültürünü ve ahlakını kapitalist ekonominin ihtiyaçlarına uygun hale getirme işlevi gören yani rızayı organize eden her kurumu kategoriye dahil edilebileceğinden geniştir (Gramsci, 1971). Devletin toplum üzerindeki eğitici ve şekillendirici etkileri kapsamında üstlendiği rolleri gereğince okullar, gazeteler ve dini kurumlar bu yapılara örnek olarak gösterilebilir. Ancak Gramsci (1971)'e göre, "*hegemonya ve diktatörlük ayrılmazdır, zor ve rıza basitçe eşdeğerdir*" ifadelerinden anlaşılacağı üzere rıza hegemonya oluşturmak ve üretmek için her zaman sağlanamayabilir ve bu aşamada hegemonya içerisinde mevcut zorlama veya güç unsurlarının devreye gireceğini belirtmektedir. Bu bağlamda Gramsci, devletin temel amacının hegemonya kurmak olduğunu ve bu amaç için değişen unsurlar olduğunu belirtmektedir.

Hegel'in devlet teorisinin temel taşlarından birini oluşturan sivil toplum kavramını Gramsci yeniden ele alarak ona yeni ve daha geniş bir tanımlama getirmektedir. Gramsci'ye göre sivil toplum "özel" olarak nitelendirilebileceğimiz kesimin tümünü kapsamaktadır. Bu anlayış sadece bireylerin günlük hayat ihtiyaçlarını ve birlikteliklerini içermekle kalmayıp aynı zamanda fikirsel, dinsel ve ahlaki hayatı da bünyesinde barındırmakta ve burada ilişki rıza üzerine kurulmaktadır (Gramsci, 1971). Buna karşılık devleti meydana getiren siyasal toplum da ise, devletin baskı ve denetim aygıtları yapısıyla birlikte özellikle yaptırım mekanizmalarını harekete geçirerek kurduğu ilişkinin zorlama üzerine olacağını belirtmektedir (Vergin, 2008). Bu bağlamda

devlet, toplumu oluşturan bireylerin çoğunluğu tarafından kabul edilmiş veya içselleştirilmiş ve örtülü ifade edilen bir ideoloji vasıtasıyla toplumu yönetmektedir. Başka bir deyişle devlet, sadece salt bir baskı aygıtı değil aynı zamanda toplum üzerinde kurduğu kültürel iktidarı aracılığıyla ideolojik-kültürel hegemonyasını oluşturan ve bu yönüyle toplumu rıza yoluna başvurarak yönlendirebilen bir aygıttır (Vergin, 2008). Gramsci'ye göre bu ideolojik-kültürel hegemonya sayesinde bireylerin devleti güçlendiren ve sağlamlaştıran bir dünya görüşü benimsemeleri devletin varlığının devam edebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Gramsci, 1971).

Gramsci, Batı ve Batı-dışı toplumlarda varlığını devam ettiren devlet aygıtını kuramsal bir zemine oturtturarak, Batı toplumlarında devlet olgusunun; anlamın genişlediği ve ideolojik hareketlerin görüldüğü rızaya dayalı sivil toplum ve diğer yanda dar anlamda ve devlete karşılık gelen siyasal toplum gibi iki ögeden oluştuğunu ileri sürmektedir (Gramsci, 1971). Batı-dışı veya Doğu toplumlarında ise, sivil toplumun gelişmemiş olması sebebiyle devlet siyasal toplumun önderliğinde meydana geldiği için devlet yani siyasal toplum mutlak egemen konumundadır. Ona göre, *“Doğu’da devlet her şeydir ve sivil toplum henüz olgunlaşmamıştır; Batı’da ise devlet ve sivil toplum arasında doğrudan bir ilişki vardır ve devlet sarsıldığında sivil toplumun dayanıklı yapısının farkına varılmıştır”* (Vacca, 2012). Nitekim 1917 devrimiyle Lenin’in Rusya’da iktidarı ele geçirmesini Rusya’da sivil toplumun henüz olgunlaşmamış ve oturmamış olmasına bağlayan Gramsci, gelişmiş ülkelerde ideolojik-kültürel iktidarı ele geçirmeden siyasal iktidara sahip olmanın mümkün olmadığını belirterek bu tip ülkelerde iktidara sahip olmak ve proletaryanın egemenliğini sağlamak için sivil toplum içerisinde uzun vadeli ideolojik çalışma yapmanın gerekliliğini vurgulamaktadır (Gramsci, 1971). Buna göre mücadelenin ideoloji ve kültür alanında da yürütülmesi gerektiğini belirten Gramsci, sosyalizme geçişi ancak sivil toplumda meydana gelecek olan fikirlerin dönüşümü koşuluna bağlamıştır (Gramsci, 1971).

2.3. Hegemonya Krizi ve Pasif Devrimler

Gramsci'ye göre Hegemonya, ekonomik, siyasi ve ideolojik alt sistemlerin içerisinde birleştiği ve *“karmaşık, çelişkili ve uyumsuz bir bütün”* olarak tarif ettiği *“tarihsel blok”* kavramsallaştırmasıyla meydana gelmektedir (Gramsci, 1971). Başka bir deyişle Hegemonya, bahsedilen bu yapıların içinde birleştiği tarihsel bloğun

sağlanmasıyla kurulmaktadır. Hegemonya krizi ise, bu bütünlük içerisinde meydana gelen bir kopuş veya kırılma ile ortaya çıkmakta ve bu anlamda Gramsci, hegemonya krizini burjuva hegemonyası tarafından kurulan ve sürdürülen sistemin çöküşüyle özdeşleştirmektedir (Gramsci, 1971). Bu noktada Gramsci bir kez daha Marksist yorumdan ayrılır ve salt ekonomik bir krizin, kapitalizmin çöküşüne yol açan ve sosyalizme geçiş için gerekli koşulları yaratan unsur olduğu anlayışını reddederek, kapitalizmin ekonomik ve siyasi krizlere rağmen hayatta kalma olasılığına vurgu yapmaktadır (Gramsci, 1971).

Bir önceki bölümde bahsedildiği üzere Gramsci, Kapitalist ekonomilerde seçkin sınıf hegemonyasını, toplumun üreten güçlerinin gelişimini belirli bir ölçüde sağladığı ve üretim dünyasındaki lider rolünü koruduğu sürece rıza temelli bir uzlaşma zemini kurulabileceğini ve bu yolla kurulan hegemonyayı ancak bu şartla yeniden tekrar üretilabileceğinden söz etmiştik. Nitekim Gramsci (1971)'e göre, bu dengenin bozulmasıyla yani, kapitalist ekonomilerde seçkin sınıfın toplumun üreten güçlerinin gelişimini sağlayamadığı ve ekonomideki lider rolünü kaybettiği anlarda bir kriz durumu ortaya çıkmakta ve seçkin sınıf bu kriz durumuyla karşı karşıya kalmaktadır. Gramsci (1971)'e göre bir savaş veya büyük bir ekonomik krizin yaşanması burjuva hegemonyasının maddi temelini zayıflatır ve üretim dünyasındaki egemen rolünden mahrum bırakarak kitlelerin mevcut yönetime kendiliğinden rıza göstermesi için bir sınıf uzlaşma zemini oluşturamama sorunsalını ortaya çıkarmaktadır. Ancak yaşanan ekonomik krizler her ne kadar burjuva hegemonyasının maddi temelini zayıflatırsa da her ekonomik krizin bir hegemonya krizine dönüşmeyeceğini vurgulayan Gramsci, bu durumda kitlelerin kriz anlarında hemen rızalarını geri çekmeyeceklerini belirtmektedir (Gramsci, 1971). Ona göre, bir ekonomik krizin hegemonya krizine dönüşebilmesi için yaşanan krizin üst yapısal düzlemi etkilemesi, başka bir deyişle yaşanan ekonomik yetersizliğin siyasi yetersizliğe dönüşmesi gerekmektedir (Gramsci, 1971). Gramsci, siyasetin her zaman ekonomik olanın gerisinde kaldığını ve bu tip durumlarda Devlet aygıtının daha dirençli ve mevcut rejime sadık güçleri organize etme yeteneğinin yüksek olduğunu belirtmektedir (Gramsci, 1978). Böylelikle, Gramsci hegemonya krizini, iki koşulda ortaya çıkan bir “otorite krizi” olarak tanımlamaktadır. Bu koşullardan ilki, burjuva sınıfının ekonomik üstünlüğü kaybettiği ve bu bağlamda kitlelerin rızasını elde etme konusundaki ana siyasi girişimde başarısız olmasıyla

gerçekleşirken, İkinci koşul ise, yaşanan bu durumda kitlelerin rıza gösterdikleri geleneksel ideolojiden koparak siyasi olarak pasif konumdan aktif konuma geçmeleriyle ortaya çıkmaktadır (Gramsci, 1971). Sonuç olarak kriz, öncelikle siyasi temsil krizi bağlamında ortaya çıkarak, geleneksel partileri ve onları oluşturan, temsil eden ve yöneten belirli kişilerin ifade ve eylemlerinin artık temsil ettikleri sınıflar tarafından benimsenmediği veya kabul edilmediği durumlardan meydana gelmektedir (Gramsci, 1971). Gramsci'ye göre, yaşanan bu temsil krizi, üst yapıların tüm organ ve araçlarını etkilediğinde, kriz genel bir devlet krizine dönüşerek, burjuva ideolojik bloğunun çökmesine ve burjuva demokrasisinin artık kitleler tarafından örgütleyici rolünün kabul görmemesiyle sonuçlanmaktadır (Gramsci, 1971). Bu noktada egemen seçkin sınıfın, hegemonya biçimini rıza ekseninden zorlama/güç eksenine kaydırarak yönetmeye devam edebileceğini belirten Gramsci, yine de krizlerin sistemin mutlak çöküşüne ve devrimci bir iktidar geçişine yol açmayacağını belirtmektedir (Gramsci, 1971).

Gramsci, yaşanan bu kriz durumunu “*eski ölmekte ve yeni doğamamakta*” olarak tanımlamakta ve “Felaket Dengesi” kavramsallaştırmasıyla açıklayarak, seçkin sınıfın artık liderlik edemediği, ancak aynı zamanda alternatif lider güçlerin mevcut hegemonik düzeni değiştirecek kadar olgunlaşmadığı durumlarda meydana geldiğini ileri sürmektedir (Gramsci, 1971). Felaket dengesi durumunda, seçkin sınıf hegemonya olmadan da üst yapıların dönüşümü ve ekonominin yeniden inşası yoluyla yönetmeye devam edebilir. Gramsci (1971), seçkin sınıfın kriz içinde ve aracılığıyla gerçekleştirdiği bu siyasi ve ekonomik yeniden yapılanma sürecini “Pasif Devrim” olarak adlandırmaktadır. Gramsci, pasif devrimin hem negatif hem de pozitif iki yönü olduğunu belirtmektedir. Negatif yön, seçkin sınıfın alt sınıfları sürekli olarak kurumsal bir düzeyde tutma çabalarından oluşmakta ve alt sınıfların göreceli zayıflıklarını koruma ve “halk girişimlerini” etkisiz hale getirme amacını taşımaktadır. Pozitif yön ise, bu savunma çabasının seçkin sınıfın kriz zamanlarında iktidarını sürdürmesi için yeterli olmadığını belirtmekte ve bu durumda seçkin sınıfın, ekonomik ve siyasi olarak kendini yeniden konumlandırmak zorunda olduğunu ileri sürmektedir (Gramsci, 1971).

Pasif devrim sırasında devlet belirleyici bir rol üstlenmektedir. Gramsci'nin tanımına göre devlet, yalnızca devlet bürokrasisini değil, aynı zamanda egemen sınıfın siyasi ve ekonomik üstünlüğünü korumak için siyasi partileri, sendikaları ve diğer sivil toplum örgütlerini yeniden düzenlemektedir (Gramsci, 1971). Tüm bu süreçte sadece

zorlayıcı gücü kullanmanın krizi yönetmek için yeterli olmadığını belirten Gramsci, devletin kapitalist ekonomiyi, üretici güçlerin yeniden oluşturulması yoluyla düzenleyebileceğini ileri sürmektedir. Ona göre, “Amerikanizm” ve “Fordizm” ekonomiyi yeniden düzenlemek için yapılan tipik pasif devrim örneklerini oluşturmaktadır (Gramsci, 1971). Gramsci’nin pasif devrim kavramıyla ileri sürdüğü durumlar sadece siyasetin ve ekonominin yeniden örgütlenmesiyle sınırlı değildir; aynı zamanda kültürel veya ideolojik yeniden örgütlenmeyi de içermektedir (Gramsci, 1971). Ona göre, kapitalizmin yeniden örgütlenebilmesi, üretim işlevi için ideolojik açıdan birleştirici, yoğun ve ahlaki kısıtlama sistemlerini beraberinde getirmektedir (Buci-Glucksmann, 2014). Bu üretici ideolojiler, üretim ve çalışma sistemine uygun ve aynı zamanda istikrarlı bir vasıflı iş gücünü muhafaza etme işlevi görmektedir (Gramsci, 1971). Nihayetinde bu ideolojiler, yaşam tarzı yeniden örgütlenmiş, kapitalizme uygun olan yeni bir üretici sınıf oluşturma için gerekli koşulu oluşturmaktadır (Gramsci, 1971). Gramsci’ye göre, üst yapıda meydana gelen pasif devrim, altyapıdaki pasif devrimle yakından ilişkilidir. Bu pasif devrimler sonucunda yeni bir tür tarihsel blok oluştuğunu belirten Gramsci, bu durumun alt kitlelerin seçkin sınıfın hegemonik kurumlarına yeniden adaptasyonunda etkili olduğunu ileri sürmektedir (Gramsci, 1971).

2.4. Karşı Hegemonya ve Mevzi Savaşları

Gramsci için tarihsel bloğun kurulduğu anda oluşan hegemonya kavramı, her zaman karşı tarihsel bloğun kurulması yani alternatif bir hegemonya yoluyla da tartışılmaktadır. Hegemonya, sınıfların sürekli mücadelesiyle oluşturulmakta ve bu nedenle sürekli olarak, kazanılmalı, güvence altına alınmalı ve savunulmalıdır (Hall vd., 2013). Im (1991), Gramsci’nin hegemonya sorunsalında ortaya koymak istediği temel anlayışın, sosyalist toplumun gelecekteki çıkarları için diğer sosyal gruplara karşı mücadele eden karşı-hegemonik ittifakın, yani burjuva hegemonyasına karşı bir tür siyasi ve ideolojik karşı-hegemonya inşası olduğunu ileri sürülmektedir. Nitekim Gramsci, yeni tarihsel bloğun oluşumu ve alt sınıfların yeni kolektif iradesiyle, kapitalist toplum içinde karşı-hegemonyayı organize etmenin önemini vurgulamaktadır. Gramsci (1971)’ e göre, toplum, çözümü için maddi ön koşulları halihazırda mevcut olmayan sorunları ortaya koymaz. Bu önerme ile Gramsci, kolektif bir iradenin oluşumunun nasıl gündeme geldiğini, kalıcı kolektif iradenin nasıl oluştuğunu ve bu iradelerin kendilerine nasıl somut kısa ve uzun vadeli amaçlar, yani kolektif eylem

çizgisi belirlediğini eleştirel bir şekilde analiz etme gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, karşı-hegemonya, dar anlamda gerçek bir hegemonya değildir, ancak kapitalist sistem içerisinde yaşanan krizlerle birlikte zayıflayan burjuva hegemonyasını ve onun sahip olduğu devlet iktidarını kazanmadan önce yani hegemonyayı elde etmeden önce gerçekleşen ekonomik, siyasi ve ideolojik hazırlıkların bütünü olduğu söylenebilir.

Kapitalist toplumlarda hegemonyayı ele geçirmek için gerçekleşen siyasi ve ideolojik mücadele, mevcut tarihsel bloğun yani burjuva hegemonik sistemindeki ekonomik, siyasi ve ideolojik üst yapılar arasındaki bütünlüğün parçalanması için gerçekleşecek mücadeleyi ve aynı zamanda kapitalist üretim ilişkilerinin dönüşümünü mümkün kılan siyasi ve ideolojik alanlarda inşa edilmeye çalışılan yeni alternatif bir tarihsel bloğun oluşturulması için yapılan mücadeleyi içermektedir (Gramsci, 1971). Ancak bu noktada Gramsci, karşı-hegemonyanın inşa sürecini zorlaştıran iki ana durumun varlığından bahsetmektedir. Gramsci (1971)'e göre ilk durum, burjuva hegemonyasının dayandığı modern kapitalist toplumdur. Ona göre modern kapitalist toplumlarda hem devlet hem de karmaşık sivil toplum yapısı burjuva hegemonyasının siyasi ve ekonomik krizlerde bile hayatta kalmasını sağlamak için sağlam ve iç içe geçen yapısıyla karşı-hegemonik müdahaleleri zorlaştırmaktadır. İkinci durum ise, yine modern toplumlarda değişen sınıf yapıları göz önüne alındığında, işçi sınıfının alt yapı içerisindeki oranının düşük olması, mücadeleyi tek başına sürdürme ve mevcut hegemonik yapıyı devirebilme potansiyelinin giderek azaldığını belirtmektedir. Bu noktadan hareketle Gramsci, işçi sınıfının tek başına karşı-hegemonik mücadeleyi yönlendirebilecek yeterli potansiyele sahip olmadığını belirterek, işçi sınıfının hegemonya inşa sürecinde stratejilerinin burjuva hegemonik sistemine doğrudan saldırı anlamına gelen hareket savaşı yerine pozisyon yani mevzi savaşı olması gerektiğini belirtmektedir (Gramsci, 1971). Pozisyon yani mevzi savaşı stratejisi, yıkım ve inşanın diyalektiği ile anlaşılabilir. Bu bağlamda Gramsci, burjuva hegemonyasının kitlesel siyasi ve ekonomik tabanının yıkımı ve yerine işçi sınıfının önderliğinde anti-kapitalist ulusal halk güçleriyle ittifak yoluyla oluşturulan yeni kitlesel siyasi ve ekonomik tabanın inşasıyla gerçekleştirilebileceğini ileri sürmektedir (Gramsci, 1971). Başka bir deyişle Gramsci, burjuva tarihsel bloğunun parçalanmasını, proleter tarihsel bloğun eklemlenmesi yoluyla ve aynı zamanda geleneksel aydınların burjuva bloğundan

koparılmasını ise organik aydınların gelişimiyle sağlanabileceğini belirtmektedir (Gramsci, 1971).

Tarihsel süreçte gerçekleşen kriz anlarında işçi sınıfının her zaman bu kriz anlarını değerlendirebilecek potansiyele sahip olmadığını belirten Gramsci, kriz anından önce karşı-hegemonik bloğu hazırlamanın gerekliliğini vurgulamış ve bu amaçla pozisyon veya mevzi savaşı stratejisini, burjuva hegemonyasının yıkımından çok karşı-hegemonik bloğun inşası üzerine kurgulamıştır (Gramsci, 1971). Ona göre işçi sınıfı, mevcut güç bloğunu dağıtmak ve anti-kapitalist kitleler arasında işçi sınıfının siyasi ve ideolojik liderliğini inşa etmek için tahkimatlar oluşturmalıdır (Gramsci, 1971). Bu tahkimatlar sayesinde oluşacak hareket alanı içerisinde işçi sınıfı alternatif bir tarihsel blok inşa etmek için, gelecekteki sosyalist üretim tarzı ile yakın bir bütün oluşturacak siyasi ve ideolojik koşulları dile getirmeli ve daha sonra bu alternatif blok etrafında kitle desteği sağlayabilmelidir (Wright, 2016). Bu sebeple, karşı-hegemonya mücadelesi, saf sınıf çelişkisinin dışında oluşturulmuş ve kapitalist toplumdaki tüm çelişkileri çözebileceği önerisine dayanan ve bu mücadelede işçi sınıfının ittifak kurduğu tüm kesimlerin çıkarlarını, yani “ulusal-popüler çıkarların” gerçekleştirilmesini içermelidir. Aksi taktirde mücadele işçi sınıfı dışındaki alt kitleleri kendisine çekemeyecektir (Przeworski, 1977).

İşçi sınıfı hegemonik bir sınıf olabilmek için kendisini evrensel bir düzlemde konumlandırmalı, yani bir ulusun ekonomik, siyasi ve ideolojik birliğini sağlamalıdır. Przeworski (1977)’nin de belirttiği gibi, “*siyasi sınıf mücadelesi, sınıflar arasındaki mücadeleden önce sınıf üzerine bir mücadeledir*”. Bu bağlamda işçi sınıfı, tüm alt kitlelerin genel çıkarlarını temsil eden ulusal bir sınıf haline gelerek kapitalist üretim ilişkileri içindeki nesnel konumuyla yetinmemeli ve sınırlarını “halk-millet” in çoğunluğunu kapsayacak şekilde genişletmelidir (Przeworski, 1977). Nitekim hegemonik mücadele, temel sınıflar arasında “evrensel sınıf” statüsünü elde etme mücadelesidir (Gramsci, 1971).

Gramsci’nin karşı-hegemonya kavramsallaştırması, temelde sosyalist toplumu inşa etme amacıyla “ulusal-popüler” ittifak’ın işçi sınıfının liderliği etrafında şekillenen ve yine onun liderliği altında yönetilen ve yönlendirilen bir yapıyı tanımlamaktadır (Gramsci, 1971). Ancak Gramsci, bu durumun sınıf indirgemeci bir kavram olarak

anlaşılmması gerektiğini ve liderlik şartının “evrensel sınıf” statüsüne bağı olduğunu vurgulanmaktadır (Gramsci, 1971). Bu nedenle, karşı-hegemonik mücadele için oluşturulan sosyalizm vizyonu, kapitalist toplumdaki tüm çelişkilerin nihai çözümlerini bulabileceğı genişletilmiş bir sosyalizm vizyonunu yansıtmalıdır. Bu duruma, kadınların baskı altına alınmadığı, çevrenin tahrip edilmediğı, baskıcı bir okul sistemi ve ırk ayrımcılığının olmadığı bir sosyalizmi içeren solun güncel tartışmaları örnek olarak verilebilir (Laclau & Mouffe, 1985). Böylelikle karşı-hegemonik bloğu oluşturan çeşitli toplumsal gruplar genişletilmiş bir sosyalizm vizyonunda ortak çıkarlarını bulabilir ve bu grupların bütünleşmiş, birleşik bir toplumsal özneye, yani “ulusal-popüler kolektifin” oluşumuna entegre eden birleşik yapıyı oluşturmaktadır (Im, 1991). Gramsci (1971)’e göre, “ulusal-popüler kolektif irade” kitlelerin kendiliğinden hareketiyle oluşturulamayan, organize edilmesi gereken bir irade biçimidir. Gramsci, ulusal-popüler kolektif iradeyi organize etme rolünün, kitleye organik olarak bağı olanlara yani organik entelektüellere ait olduğunu belirtmiş ve bu anlamda parçalanmış ve çelişkili sağduyunun tutarlı ve birleşik bir dünya görüşüne dönüştürülmesinin gerekliliğini vurgulamıştır (Gramsci, 1971). Nihayetinde Gramsci, karşı-hegemonya kavramsallaştırmasına uygun, ulusal-popüler kolektif iradeyi geliştirmek için, işçi sınıfı partisi’nin dar anlamda bir proletarya partisi olmaktan çıkarak kapitalist toplumdaki diğer baskı altındaki halk unsurlarını da temsil eden ulusal bir partiye dönüşmesi gerektiğini vurgulamış ve yaşanacak bu dönüşümle birlikte, sosyalist parti’nin nüfusun çoğunluğunu yeni bir karşı-hegemonyaya yönelik kolektif bir yapı etrafında toplayabileceğini ileri sürmüştür (Gramsci, 1971).

2.5. Karşı Hegemonya ve Sol Popülizm

Popülizm, mevcut hegemonik yapılara meydan okumayı ve onları istikrarsızlaştırmayı amaçlayan karşı-hegemonik bir güç olarak tasvir edilebilir. Bu bakış açısı, hegemonik mücadelelerin dinamik doğasını ve popülist hareketlerin siyasi manzaraları yeniden şekillendirmedeki rolünü vurgulamaktadır. Bu noktada karşı-hegemonya kavramı ise, popülizmin ötesine geçerek egemen ideolojilere ve güç yapılarına karşı çeşitli direniş biçimlerini içermektedir. Reynolds (2020)’e göre bu durum, toplumsal kalkınmanın gerçekleşebilmesi için karşı-hegemonik söylemleri teşvik etmek ve uygulama noktasında sol popülist stratejilerle uyum sağlayacağı belirtilmektedir. Bahsedilen bu uyum çerçevesinde, taban hareketleri ve bir takım

kolektif toplumsal eylem ve söylemlerin hegemonik güçlere meydan okuma potansiyeli vurgulanmaktadır. Ayrıca, popülizm ve demokrasi bağlamında özgürleşme paradoksu tartışılarak büyüyen sosyal ve ekonomik güvensizliklere hitap eden ve neoliberal kapitalizme karşı bir karşı-hegemonya inşa etmenin önemi belirtilmektedir (Azmanova, 2019).

Bu noktada Post-Marksist kuramcılar olarak anılan Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe'un postyapısalcı düşünceye dayanarak oluşturdukları teorik çerçeve, hegemonya, popülizm ve karşı-hegemonya anlayışını önemli ölçüde etkilemiştir (Laclau, 2005; Laclau & Mouffe, 1985; Mouffe, 2018). Bu düşünce kapsamında oluşturulan postyapısalcı hegemonya anlayışı, anlamları ve kimlikleri şekillendiren ve eklemlenen pratikler tarafından yapılandırılan sosyal dünyanın söylemsel doğasını vurgulamaktadır (Neklyudov, 2023). Bu bakış açısıyla Laclau ve Mouffe, Marksist teorinin salt ekonomik yorumunu esneten Gramsci'nin hegemonya teorisini farklı bir bakış açısıyla ele alarak onu ekonomik determinizmden kurtarıp daha çoğulcu bir siyasi ortamda güç dinamiklerinin daha incelikli ve geniş bir analizine olanak tanıdı (Snir, 2017). Rosol (2013)'e göre, Laclau ve Mouffe'un bu yaklaşımı, Gramsci'nin hegemonya kavramını aşarak, güç ilişkilerinin olumsal ve söylemsel doğasını kabul eden radikal demokratik politika kavramını tanıtmaktadır.

Hegemonyayı söylemsel bir inşa olarak kavramsallaştıran, Laclau ve Mouffe, toplumdaki güç ve direniş dinamiklerini analiz etmek için eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır (Townshend, 2004). Bu noktada Laclau ve Mouffe'nin söylem teorisi, hegemonyanın nasıl inşa edildiğini ve tartışıldığını anlama açısından artikülasyon kavramını merkezi bir konumda değerlendirmektedir. Artikülasyon, farklı unsurların bir araya getirilerek tutarlı bir söylem veya politik kimlik oluşturulması sürecini ifade etmektedir (Snir, 2017). Bu kavram, farklı toplumsal yapıların, mücadelelerin ve ajanların bir araya gelerek baskın güç yapılarına meydan okuma ve karşı-hegemonik hareketler yaratma sürecini incelemeye olanak tanımaktadır (Mukherjee, 2020). Ayrıca Laclau ve Mouffe, artikülasyon kavramının olumsal ve söylemsel doğasını vurgulayarak, politik söylemlerin ve hegemonik pratiklerin oluşumunu analiz etmek için bir çerçeve sunduğunu ileri sürmektedir (Dey vd., 2016). Onlar, söylemin, nesneler ve pratikler arasındaki ilişki sistemlerini oluşturarak toplumsal ve politik gerçeklikleri inşa ettiğini ve toplumsal aktörlerin kendilerini özdeşleştirebileceği olumsal pozisyonlar

sunduğunu savunmaktadır (McLaughlin & Bridgman, 2017). Bu bakış açısı, dilin betimleyici doğasını ve söylemlerin mevcut güç yapılarını pekiştirme veya karşı-hegemonik pratikler aracılığıyla bunlara meydan okuma yollarını vurgulamaktadır (Böhm & Brei, 2008).

Popülizm bağlamında ise, Laclau ve Mouffe'un hegemonya teorisi, popülist anlatıların ve kimliklerin inşasında söylemsel pratiklerin rolünü belirlemektedir. Popülizm, siyasi bir strateji olarak, antagonistik söylemlerin artikülasyonu yoluyla toplumu karşıt kamplara bölmeyi amaçlamaktadır (Glynos & Howarth, 2007; Howarth, 2008; Laclau & Mouffe, 1985). Bu açıdan politik kimliklerin inşası ve destek toplama süreci, mevcut güç yapılarına meydan okumayı ve yeni bir hegemonik düzen kurmayı amaçlayan popülist mantığın merkezinde yer almaktadır (Kim, 2023). Laclau ve Mouffe'un hegemonyanın doğasına yapmış oldukları bu olumsal ve söylemsel vurgu, popülist hareketlerin dinamiklerini ve siyasi söyleme etkilerini anlamak için teorik bir çerçeve sağlamaktadır (Andreucci, 2017).

Bu açıdan değerlendirildiğinde, Chantal Mouffe'un 2018 yılında kalem aldığı "Sol Popülizm" (For a Left Populism) adlı eseri ile, Batı Avrupa'da yükselen özellikle sağ popülist akımların karşısında radikal demokrasi kavramı üzerinden sol kanat popülist stratejiye yönelik yol haritasını çizmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Mouffe, 2018). Bu kavramsallaştırmanın temel amaçlarından birini, çoğunluğunu sosyalist ve sosyal demokrat çizgide yer alan demokratik partilerin yetersiz ve sığ politika kavrayışlarının olması sebebiyle konjektürel olarak sol kanat siyasi yapıların potansiyellerinin gerisinde kaldığını belirten Mouffe, bu konuda bir çözüm arayışı içerisine girmiştir (Mouffe, 2018). Bu nedenle, neoliberal egemen düzende alternatif bir strateji olarak sol popülizm post-politikayı iyileştirme ve daha demokratik bir düzenin inşa edilmesi noktasında anahtar bir kavram olarak görülmektedir. Bu bağlamda, "Sol Popülizm" alternatif politikalarla değil, içinde bulunduğumuz konjonktürde, hegemonik bir dönüşüm hedefleyen kolektif bir iradeyi meydana getirme eğilimini yansıtmaktadır (Mouffe, 2018). Dolayısıyla Mouffe, sol popülizm kavramsallaştırmasıyla, post-politik dönemlerde demokrasiyi radikalleştirmeyi mümkün kılacak söylemsel bir strateji olduğunu ileri sürmektedir (Mouffe, 2018). Yapmış olduğu incelemelerle, Batı Avrupa'da neoliberalizm hakimiyetinin yani hegemonyasının kriz içinde olduğunu belirten Mouffe, bu anlarda popülizmin krizi fırsata çevirmeye yarayan bir strateji

olduğunu ileri sürmektedir (Mouffe, 2018). Mouffe, Laclau'nun "Popülist Akıl Üzerine" (On Populist Reason) adlı eserinde yapmış olduğu popülizm tanımlamasını kabul etmekte ve bu tanımlamaya göre popülizmi, toplumu iki karşıt kampa bölen politik sınırları inşa etmek ve iktidar sahiplerine karşı ezilenleri/kaybedenleri seferber etmek için başvurulan söylemsel bir strateji olarak tanımlamaktadır (Laclau, 2005; Mouffe, 2018). Bu noktadan hareketle, sol popülizm çağdaş popülist moment içerisinde demokrasiyi yeniden canlandırmak için yeni bir kapı aralamakta ve bu bağlamda radikal demokrasi adına sol popülizm baskın ideolojiyle mücadele edebilme aracı olarak kavramsallaştırılmaktadır (Mouffe, 2018).

Radikal demokrasi kavramı, hegemonya ve karşı hegemonya anlayışının tam olarak merkezinde yer almaktadır. Çünkü onlar, sınıf temelli siyasetin merkezden uzaklaştırılmasını ve çeşitli toplumsal hareketler ve kimliklerin daha geniş bir sosyalist projeye dahil edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Mukherjee, 2020). Bu bağlamda Mouffe, demokratik değerlerin yeniden tasdik edilmesi ve zenginleştirilmesi yoluyla liberal-demokratik rejimin (herkes için özgürlük ve eşitlik) etik-politik ilkelerinin radikalleşmesini sürdürerek liberal demokratik çerçeve içerisinde demokratik hegemonik bir oluşumun kurulması gerektiğini ileri sürmektedir (Mouffe, 2018). Bu yaklaşımla birlikte, sol kanat siyasi yapılar Radikal demokratik bir ethos benimseyerek hegemonik yapıları dönüştürmeyi ve siyasi arenada çeşitli seslere ve perspektiflere yer açmayı amaçlamaktadır (Townshend, 2004). Başka bir anlatımla bu yaklaşım, geleneksel sınıf mücadelelerinin ötesine geçen çoklu antagonizmaların ve taleplerin artikülasyonunu çağrıştırarak, daha kapsayıcı ve çoğulcu bir siyasi katılım vizyonunu yansıtmaktadır (Azzahra vd., 2024).

Sonuç olarak bu çalışma, karşı-hegemonik söylemler ve sol popülist stratejilerin, mevcut neoliberal kapitalist düzenin krizlerine ve toplumsal adaletsizliklerine karşı etkili bir alternatif sunma potansiyeline sahip olduğunu iddia etmektedir. Laclau ve Mouffe'un postyapısalcı hegemonya teorisi ve radikal demokrasi kavramları, popülist hareketlerin dinamiklerini ve söylemsel pratiklerini anlamak için önemli araçlar sağlamaktadır. Özellikle Chantal Mouffe'un sol popülizm anlayışı, demokratik değerleri radikalleştirme ve hegemonik güçlere karşı daha kapsayıcı ve katılımcı bir siyasi düzen inşa etme çabalarını içermektedir. Bu bağlamda, popülizmin ve karşı-hegemonyanın kesişim noktaları, toplumsal dönüşüm için yeni yollar açmakta ve mevcut siyasi

yapıların ötesine geçerek daha adil ve eşitlikçi bir toplumun inşası için kritik bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak, sol popülizm, neoliberal kapitalizmin krizlerini fırsata çeviren, demokratik katılımı artıran ve hegemonik yapılara meydan okuyan bir siyasi strateji olarak değerlendirilebilir.

2.6. Bölüm Değerlendirmesi

Hegemonya kavramı, Latince “hegemonia” kelimesinden türetilmiş olup, “hüküm sahibi olma” anlamına gelir ve Antik Yunan’da birey ya da devletlerin diğerleri üzerindeki üstünlüğünü ifade etmek için kullanılmıştır (Yetiş, 2018). Kavramın literatürdeki önemi, Antonio Gramsci’nin katkılarıyla artmıştır. Gramsci’den önce, Vladimir Lenin ve Georgi Plekhanov gibi Rus sosyalistler hegemonya kavramını, devrimci güçlerin toplumsal ittifaklar ve işçi sınıfının yönlendiriciliğini ifade etmek amacıyla kullanmışlardır (Brandist, 2013; Laclau & Mouffe, 1985). Gramsci, hegemonya kavramını genişleterek, sosyal sınıf hakimiyetinin ideolojik ve siyasi mekanizmalar aracılığıyla nasıl gizlendiğini incelemiştir. Marx’ın ekonomik determinizminden saparak, tarihsel materyalizmi toplumsal süreçlere müdahale olarak yeniden konumlandırmış ve üst yapıların bu hakimiyeti nasıl yeniden ürettiğini açıklamıştır (Gramsci, 1971; Woolcock, 1985). Bu bağlamda, Gramsci’nin ideolojik hegemonya kavramsallaştırması, kapitalizmin burjuva demokrasilerindeki devamlılığını anlamaya yönelik önemli bir araç olarak değerlendirilmiştir (McLellan, 2012).

Gramsci’nin teorisine göre, bir sınıfın egemenliği iki temel mekanizma aracılığıyla ortaya çıkar: baskı ve hegemonya. Baskı, zor yoluyla yönetimi ifade ederken, hegemonya ise rızaya dayalı yönetimi temsil eder. Kapitalist toplumlarda egemen sınıf, rızayı örgütleyerek iktidarını sürdürebilir. Gramsci, hegemonyanın, alt kitlelerin somut çıkarlarının gerçekleştirilmesiyle sağlanabileceğini belirtmektedir (Gramsci, 1971). Przeworski (1980), ideolojilerin, hegemonik işlevi yerine getirebilmesi için somut çıkarları maddi hale getirmesi gerektiğini savunmaktadır. Gramsci, ekonomik temel olmadan hegemonyanın kurulamayacağını, ancak ekonomik uzlaşmanın ötesinde, siyasi ve ideolojik liderliğin de gerekli olduğunu ifade etmektedir. “Tarihsel blok” kavramı, egemen sınıfın ekonomik, siyasi ve ideolojik birliği sağladığı durumu tanımlar (File, 2006; Gramsci, 1971). Kapitalist toplumlarda, hegemonik seçkin sınıf, sivil toplumu ideolojisi etrafında yeniden yapılandırarak egemenliğini sürdürüyor

ve bu süreçte “organik aydınlar” kritik bir rol oynamaktadır (Poulantzas, 2017; Thomas, 2013). Sonuç olarak, Gramsci’nin hegemonya anlayışı, sınıf egemenliğinin yalnızca zor yoluyla değil, aynı zamanda rıza ile de sürdürülebileceğini ve bu sürecin hem ekonomik hem de ideolojik temellere dayandığını öne sürmektedir (Yetiş, 2018).

Gramsci, gelişmiş kapitalist toplumlarda burjuva hegemonik sistemin nasıl inşa edildiğini ve gruplar arasındaki ekonomik uzlaşının siyasi ve ideolojik örgütlenme gerekliliğiyle nasıl ortaya çıktığını ele almaktadır. Gramsci’ye göre, devlet, egemen sınıfın çıkarları ile alt grupların çıkarları arasındaki dengesizliklerin sürekli olarak oluştuğu ve aşıldığı bir süreç olarak anlaşılmalıdır. Devlet, sadece egemen sınıfın çıkarlarını destekleyen bir araç değil, aynı zamanda hegemonya kurmak için rıza oluşturan ve yönlendiren bir kurumdur (Sassoon, 2019). Gramsci, devleti baskı ve rıza oluşturan bir aygıt olarak tanımlar ve geniş bir devlet anlayışına sahiptir. Ona göre devlet, toplumsal kültürü ve ahlaki kapitalist ekonomiye uygun hale getirirken, sivil toplumun ideolojik ve kültürel hegemonya aracılığıyla yönlendirilmesini sağlar (Gramsci, 1971). Bu bağlamda, devlet hem baskı hem de rıza mekanizmalarını kullanarak toplumsal ilişkileri düzenlemektedir. Gramsci, Batı toplumlarında devletin sivil toplum ve siyasal toplum olarak iki ögeden oluştuğunu, Batı-dışı toplumlarda ise devletin mutlak egemen olduğunu belirtmektedir. Rusya’daki 1917 devrimini, sivil toplumun olgunlaşmamışlığıyla ilişkilendirir ve ideolojik-kültürel iktidarın sağlanmadan siyasal iktidarın elde edilemeyeceğini vurgulamaktadır (Gramsci, 1971; Vacca, 2012).

Gramsci’ye göre hegemonya, ekonomik, siyasi ve ideolojik sistemlerin birleşiminden oluşan “tarihsel blok” ile şekillenir (Gramsci, 1971). Hegemonya krizi ise, bu bütünlükteki kopuş ve kırılmalarla ortaya çıkar ve burjuva hegemonyasının çöküşüyle ilişkilidir (Gramsci, 1971). Ona göre ekonomik krizler, her zaman hegemonya krizine dönüşmez; bunun için ekonomik yetersizliklerin siyasi yetersizliklere dönüşmesi gerekir (Gramsci, 1971). Gramsci, hegemonya krizini iki koşulda tanımlar: (1) Burjuva sınıfının ekonomik üstünlüğünü kaybetmesi ve (2) Kitlelerin geleneksel ideolojilerden koparak aktif siyasi rol üstlenmesi (Gramsci, 1971). Bu kriz, siyasi temsil krizine ve geniş çapta devlet krizine dönüşebilir (Gramsci, 1971). Gramsci, kriz anlarında “pasif devrim” sürecinin devreye girdiğini belirtmektedir. Bu süreçte, seçkin sınıf, kültürel ve ideolojik yeniden örgütlenme yoluyla mevcut düzeni

korur ve yeniden yapılandırıldığını ileri sürer (Buci-Glucksmann, 2014; Gramsci, 1971). Ona göre “Pasif devrim” hem ekonomik hem de kültürel alanlarda dönüşümleri içerir ve yeni bir tarihsel blok oluşturur (Gramsci, 1971).

Gramsci’ye göre, hegemonya, tarihsel blokların kurulması ve karşı-hegemonya birlikte tartışılır. Hegemonya, sınıflar arası mücadeleyle oluşur ve sürekli korunması gerekir (Gramsci, 1971; Hall vd., 2013). Karşı-hegemonya ise, burjuva hegemonyasına alternatif oluşturma sürecidir ve mevcut hegemonik düzenin ekonomik, siyasi ve ideolojik krizlerle zayıflamasıyla ilişkilidir (Gramsci, 1971; Im, 1991). Gramsci, karşı-hegemonya mücadelesinin iki ana zorluk içerdiğini belirtir: modern kapitalist toplumların karmaşıklığı ve işçi sınıfının zayıf oranı. O, işçi sınıfının stratejisinin doğrudan saldırı yerine pozisyon savaşı olması gerektiğini vurgulamaktadır (Gramsci, 1971). Pozisyon savaşı, mevcut hegemonya yapısının yıkılması ve yeni bir toplumsal tabanın inşası yoluyla gerçekleşir (Gramsci, 1971). Gramsci, işçi sınıfının geniş bir ulusal-popüler ittifak oluşturarak, kapitalist toplumu eleştirel bir perspektiften yeniden yapılandırması gerektiğini savunmaktadır (Przeworski, 1977).

Popülizm ise, mevcut hegemonik yapılara meydan okuma ve onları istikrarsızlaştırma amacı güden karşı-hegemonik bir güç olarak görülmektedir (Reynolds, 2020). Karşı-hegemonya, popülizmi aşan ve egemen ideolojilere karşı çeşitli direniş biçimlerini içeren bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Azmanova, 2019). Post-Marksist düşünürler Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe, hegemonya anlayışını postyapısalcı bir çerçevede ele alarak, söylemsel inşa ve artikülasyon kavramlarını vurgulamışlardır (Laclau & Mouffe, 1985; Mouffe, 2018). Laclau ve Mouffe’a göre, hegemonya toplumsal güç dinamikleri tarafından şekillendirilir ve popülist stratejiler bu dinamikleri değiştirme potansiyeline sahiptir (Townshend, 2004). Chantal Mouffe’un “Sol Popülizm” adlı eseri, neoliberal egemen düzene karşı radikal bir strateji olarak sol popülizmi incelemekte ve bu stratejinin demokratik düzeni nasıl radikalleştirebileceğini tartışmaktadır (Mouffe, 2018). Sol popülizm, demokratik katılımı artırma ve hegemonik güçlere karşı daha kapsayıcı bir düzen kurma amacını taşımaktadır (Mouffe, 2018).

Bu çalışma, karşı-hegemonik söylemler ve sol popülist stratejilerin neoliberal kapitalizmin krizlerine karşı etkili alternatifler sunduğunu ve demokratik katılımı güçlendirdiğini savunmaktadır. Laclau ve Mouffe’un teorileri, popülist hareketlerin

dinamiklerini anlamak için önemli bir çerçeve sağlamakta ve sol popülizm, mevcut siyasi yapıları dönüştürme potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SEÇİMLERİN GÖLGESİNDE: KILIÇDAROĞLU’NUN GRUP TOPLANTI KONUŞMALARININ ANALİZİ

3.1. Araştırmanın Problemi

Popülizm kavramı, neredeyse tüm ülkelerde ve siyasi yapılarda farklı biçimlerde kendini göstermiş ve özellikle neoliberal kriz tartışmaları ekseninde önemini artırmıştır. Amerika ve Avrupa’da sağ popülist partilerin yükselişi, mevcut düzene karşı bir tepki olarak ortaya çıkmış ve Türkiye özelinde yapılan araştırmalar, mevcut iktidarın sağ popülist argümanlar kullandığını göstermektedir. Bu bağlamda, sağ popülizmin hâkim olduğu bir siyasi atmosferde sol popülist argümanların gelişmesi dikkat çekicidir. Bu durum, popülizmin yalnızca sağ değil, aynı zamanda sol siyasi hareketlerde de önemli bir rol oynadığını ve bu iki eğilimin etkileşimini anlamanın günümüz siyasi dinamiklerini çözümlemede kritik bir rol oynadığını göstermektedir.

Hegemonya kavramı ise, güç ve rızanın birlikteliğinde meydana gelir. Gramsci’ye (1971) göre, mevcut iktidar yapısını anlamak ve bu yapı karşısında sosyalist partilerin güç mücadelesinde izlemesi gereken yolu belirlemek önemlidir. Gramsci, mücadelenin sınıfsal zeminden çıkarılıp daha geniş toplumsal tabana yayılması gerektiğini savunur. Tarihsel blokların oluşumu, hegemonya krizi ve pasif devrimler ile devam eden süreç, uzun ve zorlu bir karşı-hegemonya mücadelesi ile sürdürülür. Türkiye’de mevcut iktidar yapısının uzun soluklu yönetimi bir hegemonya oluşturmuş olup, CHP’nin bu karşı-hegemonya mücadelesinde doğal lider konumunda olması öngörülmektedir.

Bu bağlamda Laclau ve Mouffe, hegemonya, popülizm ve karşı-hegemonya konularında, toplumsal gerçekliğin söylemsel inşasını ve politik kimliklerin şekillendirilmesinde söylemin rolünü vurgulamaktadır (Laclau & Mouffe, 1985;

Mouffe, 2018). Hegemonya mücadelesi, sadece seçimlerde kullanılan popülist söylemlerle sürdürülebilecek bir mücadele değildir. Mevcut krizlerin bir hegemonya krizine dönüşerek karşı hegemonik yapının güçlenmesini sağlamak için daha sistemli bir söylem stratejisi belirlenmesi gerekmektedir. Özellikle seçim dönemlerinde başvurulmuş popülist söylemlerin bu amaç için yetersiz kaldığı göz önüne alındığında, düzenli ve sistemli bir popülist söylem bu mücadelede bir güç unsuru olarak görülmelidir. Bu bağlamda, parti grup toplantılarında yapılan konuşmalar büyük önem taşımaktadır.

CHP'nin bir güç unsuru olarak sol popülist söylemleri karşı hegemonik mücadele içerisinde nasıl ve ne şekilde konumlandığı, bu söylemleri hangi dönemler arasında yoğunlaştırdığı ve bu söylemlerin hangi konular üzerinden süreklilik sağladığı araştırmanın temel problematiğini oluşturmaktadır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, Türkiye de Ana muhalefet partisi olarak faaliyetlerini yürüten Cumhuriyet Halk Partisi'nin bir önceki lideri Kemal Kılıçdaroğlu¹'nin araştırma dönemi olarak seçilen 2018 ve 2019 genel ve yerel seçimleri arasında yapmış olduğu grup toplantı konuşmalarını nitel analiz yöntemleriyle inceleyerek partinin bu dönemde karşı-hegemonya oluşturma çabasının arttığını ve bunu sol popülist söylemsel stratejiler üzerinden gerçekleştirdiğini iddia etmektedir.

3.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, Türkiye'de popülizm üzerine yapılan araştırmaların sınırlılığı ve tek boyutlu oluşu noktasında önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Türkiye'deki popülizm çalışmaları genellikle dar bir perspektifle ele alınmakta ve bu durum, konunun derinlemesine anlaşılmasını engellemektedir. Bu çalışma, sol popülizm konusunu karşı hegemonya teorik zemininde incelenerek mevcut literatüre teorik bir zenginlik katacağı düşünülmektedir. Ayrıca, son yıllarda sol popülizm üzerine yapılan araştırmaların yabancı literatürde artış göstermesi, konunun güncel önemini koruduğunu ve literatürdeki yerinin önümüzdeki dönemde daha da pekişeceğini göstermektedir. Türkiye'deki literatür incelendiğinde, karşı-hegemonya ve sol ve popülizm ilişkisi

¹ 2010-2023 yılları arasında CHP genel başkanlık görevini yürüten Kemal Kılıçdaroğlu'na ait bilgiler, çalışmanın EK kısmında sunulmuştur.

üzerine yapılan bir çalışmanın olmaması, çalışmanın ayrıca önemini arttırarak alan yazına katkı sağlayacaktır. Araştırmanın bir diğer önemli yönü, iki farklı nitel veri analiz yöntemi kullanılarak verilerin analiz edilmesi ve böylece çalışmanın ampirik niteliğinin güçlendirilmesidir. Bu yöntemler sayesinde elde edilen verilerin çok boyutlu olarak değerlendirilmesi mümkün olacak ve araştırmanın sonuçlarının geçerliliği ve güvenilirliği artacaktır. Böylece, popülizm ve karşı hegemonya arasındaki ilişkiler daha kapsamlı, nesnel ve veriye dayalı bir şekilde ortaya konulabilecektir. Nihayetinde bu çalışma, Türkiye’deki popülizm çalışmalarının tek boyutluluğunu aşarak, sol popülizm ve karşı hegemonya kuramı çerçevesinde zenginleştirilmiş bir perspektif sunmaktadır. Bu yönüyle hem teorik hem de ampirik açıdan alana önemli katkılar sağlayacak ve popülizm çalışmalarında yeni bir bakış açısı getirecektir.

3.4. Araştırmanın Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma deseniyle gerçekleştirilen bir araştırma niteliğindedir. Nitel yöntem araştırmaları, sosyal ya da beşerî bir probleme bireylerin veya grupların attettiği anlamları keşfetme ve anlamaya yönelik bir yaklaşımdır (Creswell, 2017). Araştırma deseni olarak, araçsal durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Durum çalışması, araştırmacının gerçek yaşam, sınırları belirlenmiş güncel bir durum ya da belirli bir zaman aralığındaki durumlar hakkında gözlem, mülakat, görsel-işitsel materyaller veya dokümanlar aracılığıyla derinlemesine bilgi topladığı, ardından bir durumun betimlemesini yaptığı araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2023). Araçsal durum çalışması ise, durum çalışmasını bir olguyu anlamak ve açıklamak için bir araç olarak görmektedir (Stake, 1995). Burada, durum çalışması yalnızca bir olguyu anlamada destekleyici bir role sahiptir.

3.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Kemal Kılıçdaroğlu’nun görev süresi boyunca yapmış olduğu tüm parti grup toplantı konuşmaları oluşturmaktadır. Gerçekleştirilen çalışmada amaçlı örnekleme (purposive sampling) tekniği tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme tekniği olasılıklı olmayan seçkisiz bir tekniktir ve bu örnekleme tekniği araştırmanın amacına bağlı olarak sağlayacağı veri ve bilgi yönünden zengin olduğu düşünülen durumların seçilmesiyle gerçekleştirilmektedir (Büyüköztürk vd., 2015).

Bu bağlamda 24 Haziran 2018 Genel seçimlerinin sonrasında yapılan ilk grup toplantısı 17 Temmuz 2018 ve 31 Mart 2019 Yerel seçimlerinin öncesinde yapılan son grup toplantısı 19 Şubat 2019 tarihlerini kapsayan ve bu aralıkta gerçekleşen ve dönemin Cumhuriyet Halk Partisi lideri Kemal Kılıçdaroğlu tarafından yapılan 17 parti grup toplantı konuşması araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır².

3.6. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma karşı hegemonya kuramı çerçevesinde sol popülizmi söylemsel bir güç olarak değerlendirmektedir. Bu amaçla Türk siyasetinde kurucu parti olarak adlandırılan ve günümüz siyasetinde sol kanat çizginin temsilcisi ve ana muhalefet partisi olarak öne çıkan Cumhuriyet Halk Partisi'nin temsilcisi Kemal Kılıçdaroğlu'nun 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonrası ve 31 Mart 2019 Yerel seçimleri öncesinde yapmış olduğu tüm grup toplantı konuşmaları nitel içerik analizi ve eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenecektir. Bu çalışmada yapılacak olan söylem analizi, Ruth Wodak ve arkadaşlarının 1990'lı yıllardan bu yana söylemsel pratiklerin zaman içinde ve çeşitli kurumsal ortamlar ve türler arasında değişimine odaklanan disiplinler arası, sorun odaklı bir analiz uygulayarak geliştirdikleri söylem tarihsel yaklaşımı ve bu yaklaşımı detaylandıran Viyana okulunun teorik ve ampirik çalışmalarına dayandırılacaktır.

3.6.1. Nitel Veri Analizi

Nitel araştırma, sosyal ya da beşerî bir probleme bireylerin veya grupların atfettiği anlamları keşfetme ve anlamaya yönelik bir yaklaşımdır. Bu doğrultuda yapılacak olan nitel veri analizi ise, metinler, görseller, videolar ve gözlemler gibi sayısal olmayan verileri incelemek, yorumlamak ve anlam çıkarmak için sistematik bir süreci ifade etmektedir. Bu yöntem, temel anlamları, kalıpları ve temaları ortaya çıkarmak amacıyla kullanılmaktadır (Creswell, 2023). Nitel veri analizinin önemli bir yönü, verilerin bağlamını ve karmaşıklığını anlamaya odaklanmasıdır ve bu durum araştırmacıların nicel yöntemlerin gözden kaçırabileceği incelikleri ve ayrıntıları keşfetmelerini sağlamaktadır (Woods vd., 2002). Nitel veri analizi, onu nicel analizden ayıran birkaç belirgin özelliğe sahiptir. Bunlardan ilki, nitel veri analizi esnek ve

² 10 Aralık 2018 tarihinde yapılan 2019 bütçe görüşmeleri kapsamında TBMM genel kurulundaki konuşma araştırma kapsamına dahil edilmemiştir. Bu kapsamda çalışmanın örneklemini 17 grup toplantı konuşmasından oluşmaktadır.

yinelemeli bir süreç olup, analiz ilerledikçe ortaya çıkan temaların ve fikirlerin keşfedilmesine olanak tanımaktadır (Broom, 2021). Bir diğeri ise, genellikle önceden belirlenmiş bir yapıya bağlı olan nicel analizden farklı olarak, nitel analiz veriye uyum sağlar ve araştırmacıların beklenmedik bulgularla daha derinlere inmelerine imkân tanımaktadır (Watkins, 2017). Nitel analiz verilerin anlatısına ve bağlamına odaklanarak, araştırmacıların insan eylem ve davranışlarının ardındaki temel anlamları ve motivasyonları ortaya çıkarmalarına katkı sağlamaktadır (Aravindh & Thirupathi, 2019). Nihayetinde bu yaklaşım, bireylerin deneyimlerini etkileyen sosyal, kültürel ve tarihsel faktörleri dikkate alarak, karmaşık fenomenlerin bütünsel bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır.

Siyaset biliminde ise, nitel veri analizi, istatistiksel eğilimler ve korelasyonlar için bağlam ve açıklamalar sunarak nicel bulguları tamamlamaktadır. Nicel yöntemler istatistiksel bilgi sunarken, nitel analiz, siyasi aktörlerin öznel deneyimlerini ve motivasyonlarını yakalar ve siyasi dinamiklerin genel anlayışını zenginleştirmektedir (Kang & Evans, 2020). Nitel veri analizinde genelde mülakatlar, odak grup çalışmaları, içerik analizi, betimsel analiz, tematik analiz ve söylem analizi gibi yöntemler kullanılarak, araştırmacılar siyasi karar alma süreçleri, politika uygulamaları ve kamuoyu oluşumu hakkında içgörüler elde edebilirler (Fonseca & Segatto, 2019). Bu araştırmada siyasal söylemlerin analizinde yoğun olarak kullanılan içerik analizi ve söylem analizine başvurulmuştur.

3.6.1.1. İçerik Analizi

İçerik analizi, nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan yöntemlerden biridir. Bir içerik analizinde metinlerin içerikleri toplanarak analiz edilir. İçerik; kelimeler, anlamlar, resimler, semboller, fikirler, temalar veya iletilebilen herhangi bir mesajdır. Metin ise, bir iletişim ortamı görevi gören her türden yazılı, görsel ya da sözlü ögedir (Neuman, 2022). Nitel veri analizi çerçevesinde içerik analizi, metin verilerini sistematik olarak analiz etmek ve içerikteki kalıpları, temaları ve anlamları belirlemeyi hedeflemektedir (Hsieh & Shannon, 2005). Bu yöntem, verilerin bir sınıflandırma şemasına göre kodlanmasını içerir ve bu şema tümevarımsal veya tümdengelimsel süreçler aracılığıyla geliştirilebilir ve nitel veya nicel analize tabi olabilir (Kondracki vd., 2002). Nitel içerik analizinde, metin daha küçük içerik kategorilerine ayrılır ve bu

durum çeşitli türlerdeki metinsel materyali analiz etmek için esnek bir yaklaşım sağlamaktadır (Elo & Kyngäs, 2008). Bu bağlamda içerik analizi, söylem analizi çalışmalarında veri çıkarma, analiz etme ve yorumlama yöntemi sağlayarak çalışmanın ampirik ve nesnel dokusunu güçlendiren ve araştırmanın akademik önemini artıran bir araçtır.

Bu çalışmada içerik analizi, araştırma konusuna uygun ve görece daha zengin veri elde edileceği düşünülerek amaçlı örneklem metodu ile seçilen ve çalışmanın örneklemini oluşturan 17 parti grup toplantı konuşması ile gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak konuşmaların dokümanları partinin kurumsal internet sitesinden³ elde edilerek MAXQDA 2024 nitel veri analiz programına yüklenmiş ve tarihe göre sınıflandırılması yapılmıştır. Bu sınıflandırma neticesinde veri korpusunu oluşturan 2018 yılına ait 13 grup toplantı konuşması ve 2019 yılına ait 4 grup toplantı konuşmasına ait metinlerin bir kısmı ilk aşamada anlama, deşifre etme ve kategorize etme amacıyla ön kodlama (initial coding) yöntemiyle kodlanmış ve yapılan bu ön kodlama neticesinde tekrar eden ve kategorizasyona uygun kod başlıkları açısından doygunluğa ulaştığı tespit edilmiştir. Bu aşamada ön kodlama süreci yarıda bırakılarak mevcut kodların belirli kategoriler altında sınıflandırılması gerçekleştirilmiştir. Bu ilk aşamada ortaya çıkan kategoriler; metin sunumunu gerçekleştiren yazar tarafından metin içerisinde vurgulanan ve konuşmanın ana mesajını ileten kısımları “Konu Başlıkları” kategorisi altında, konuşma metni içerisinde siyasi aktörün değindiği politik, ekonomik ve sosyal politikaları kapsayan bölümler “Konular” kategorisi altında, yine konuşma metni içerisinde siyasi aktörün değindiği gündem konuları veya yaşanan olayları aktardığı bölümler “Olaylar/Gündem” kategorisi altında ve yine siyasi aktörün metin içerisinde sunumunu gerçekleştirdiği kişiler, siyasi veya toplumsal aktörler ve gruplar “Aktörler/Kişiler/Gruplar” kategorisi altında sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmadan sonra ön kodlama süreci devam etmiş aynı zamanda alt kategorilere uyum sağlayacak şekilde betimsel kodlama (descriptive coding) yöntemiyle alt kategoriler elde edilmiştir. Buna örnek olarak; “Tarım, Hayvancılık ve Gıda Güvenliği” kategorisi altında kodlanan, “Tarımsal Üretim Dışına Çıkan Alanlar”, “Çiftçi Borçları” ve “Gıda ve Hayvan İthalatı” gibi alt kategori başlıkları elde edilerek kodlama sürecine devam edilmiştir. Bu aşamada devam eden ön kodlama neticesinde konuşma metni

³ <https://chp.org.tr/genel-baskan/tbmm-grup-konusmalari>

içerisinde siyasi aktör tarafından vurgulanan bazı kavram ve ifadeleri “Kavramlar/İfadeler” kategorisi altında kodlanan bölümler birleştirilmiş ve yine aktörün metin içerisinde bahsettiği kurumlar “Kurumlar ve Kuruluşlar” kategorisi altında birleştirilmiştir. Nihayetinde altı ana kategori elde edilmiş ve yapılan bu çalışma ön kodlama ve betimsel kodlama yöntemleriyle veri korpusuna uyarlanarak içerik analizi için gerekli kodlamalar gerçekleştirilmiş olup, alt kod, kod, alt kategori ve kategoriden oluşan kodlama cetveli hazırlanarak veriler analize hazır hale getirilmiştir.

3.6.1.2. Söylem Analizi

Literatürde farklı söylem tanımlamaları bulunmasına karşın en geniş anlamıyla söylem, amaçlı ve sosyal etkileşimlere gömülü olan, bireylerin ilişkilerini ve bilişsel süreçlerini yansıtan konuşma veya iletişim anlamına geldiği söylenebilir (Punch, 2011). Söylem kavramı, dilin kullanım biçimlerine, amaçlarına ve içinde bulunduğu sosyal bağlama odaklanan geniş bir yaklaşımdır. Bu kavram, fikirlerin iletildiği çerçeve ve perspektiflere dikkat çeker. Bir bireyin gerçekleştirdiği tüm eylemler, belirli bir söylem içinde düzenlenir ve şekillendirilir. Dolayısıyla, söylem, yaşamın her alanına nüfuz eden bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Punch, 2011). Ercan and Marsh (2016) göre söylem kavramı, durumsal değişkenlerin veya bireysel eylemlerin yansımaları yerine, dilin bir sosyal pratik olarak kullanımını ifade eder. Söylem, dünyayı temsil etmekten ziyade işaret eden ve dünyayı gösteren bir uygulama olarak tanımlanır. Ayrıca, söylemler, birçok insanın ve örgütün faaliyetlerini koordine etmeye yardımcı olabilir. Sözen (1999) söylemi şu şekilde tanımlar:

Siyasi, kültürel, ekonomik veya sosyal kısacası hayatın her alanında bir yapı arz eden; batı felsefesinin bir ürünü olarak günlük hayatta kullanılan bir dil pratiğidir.

Söylem kavramına farklı bir bakış açısı getiren Foucault, söylemdeki örtük olgulara dikkat çekmiştir. Foucault, söylemdeki şüphe ve kaygı içeriklerini vurgulamış ve herkesin her zaman her yerde her şeyi söyleyemeyeceğini belirtmiştir. Bu bağlamda, söylemin tabu olgusunu barındırdığını ve bu yönüyle yasaklayıcı bir işlevi olabileceğini ifade etmiştir (Foucault, 1987).

Bu bağlamda, söylem analizi ise, söylemlerin bu çeşitli işlevlerini ve etkilerini inceleyerek, dilin sosyal pratikler içerisindeki rolünü daha derinlemesine anlamayı

amaçlar. Söylem analizi, metinlerin ve konuşmaların altında yatan anlamları, güç ilişkilerini ve ideolojik yapılarını açığa çıkarmaya yönelik bir yöntem olarak öne çıkmaktadır. Literatürde ilk kez Harris tarafından kullanılan bu yaklaşım, sosyal yapılandırmacı ve post-yapısalcı araştırmacıların ihtiyaçlarına yönelik çeşitli teknikler içeren bir yöntem olarak görülmektedir (Gür, 2013). Post-yapısalcı araştırmacılar, tek ve doğru bir yöntem olmadığı ve anlamın öncelikli olduğu görüşündedir. Bu nedenle, söylem analizinin üzerinde uzlaşmış net bir tanımı bulunmamaktadır (Sözen, 1999). Herhangi bir söylem analizinde başlangıç noktası, dilin önemini kabul etmektir. Bu nedenle, herhangi bir konuyu konuşma, yorumlama ve tartışma biçimleri önemli sonuçlar doğurmaktadır (Ercan & Marsh, 2016). Söylem, bir iletinin sadece içeriğine değil, aynı zamanda kim tarafından, neye dayanarak, hangi amaçla ve kime yönelik olarak söylendiğine odaklanır. Bu, yalnızca sohbet veya konuşmayı değil, bakış açısı, anlamlandırma ve tepki verme biçimlerini de kapsamaktadır (Punch, 2011). Bu nedenle, söylem analizi, dilin sosyal pratiklerdeki rolünü anlamak için önemli bir yöntemdir. Söylemlerin incelenmesi, güç dinamiklerini, ideolojik yapıları ve iletişim biçimlerinin toplumsal etkilerini açığa çıkarmaktadır. Sonuç olarak, söylem analizi, dilin toplumsal yaşamı nasıl şekillendirdiğini ve yönlendirdiğini ortaya koymaktadır.

3.6.1.2.1. Eleştirel Söylem Analizi

Eleştirel söylem analizi, toplumsal güç dinamiklerini, bu dinamikler üzerindeki ideolojik yapıların etkilerini ve dilin bu bağlamdaki rolünü derinlemesine inceleyen bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Çelik ve Ekşi (2008)'e göre, politik, ideolojik veya toplumsal bir sorunun analiz edilmesi amaçlanıyorsa, en uygun yöntem eleştirel söylem analizidir. Eleştirel söylem analizi, gelişmiş toplumlarda olumlu toplumsal değişimi teşvik etmek ve iktidar ilişkilerini eleştirel bir bakış açısıyla incelemek amacıyla geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Toplumsal ve siyasal konulara yoğunlaşan araştırmacılar tarafından tercih edilen bu yöntem, özellikle ideolojiyi açığa çıkarmayı hedeflemesi nedeniyle diğer yaklaşımlardan ayrılmaktadır (Angermüller, 2018). Eleştirel söylem analizine göre söylem, sosyal olarak hem inşa edilmiş hem de koşullandırılmış bir olgudur. Modern toplumlarda söylem, belirsiz bir güç nesnesi olarak kabul edilir ve eleştirel söylem analizi, bu güç dinamiklerini daha şeffaf ve anlaşılır kılmayı amaçlamaktadır (Blommaert & Bulcaen, 2000).

Eleştirel söylem analizi, Foucault'nun iktidar ve söylem arasındaki ilişkiyi ele alan teorik çerçevesinden doğmuş ve bu noktada iktidarın söylem aracılığıyla toplumsal normları ve gerçeklikleri nasıl şekillendirdiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Oğuz, 2008). Wodak (2001b)'e göre, eleştirel söylem analizi, sosyal ve kültürel değerlerin söylemle olan ilişkilerini incelemeye imkân tanıyan kapsamlı bir yöntemdir. Bu metot, sosyal dünyanın inşasına, sosyal kimliklerin ve ilişkilerin belirlenmesine katkıda bulunan söylemsel pratikler aracılığıyla herhangi bir konuya ilişkin derinlemesine ve anlamlı bilgiler üretmekte ve bu yolla toplumsal gerçeklikleri şekillendiren bir araç olarak, belirli ifadelerin ve betimlemelerin diğerlerine göre daha fazla anlam taşımasını sağlamaktadır. Dolayısıyla, eleştirel söylem analizi, bu farklılıkları ortaya çıkararak, söylemin toplumsal yapı üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Bu kapsamda literatür incelendiğinde, Michel Foucault'nun Episteme Temelli Söylem Yaklaşımı, Norman Fairclough'un Eleştirel Söylem Analizi (İngiltere Okulu) ve Teun Van Dijk'in Eleştirel Söylem Analizi (Hollanda Okulu) gibi yaklaşımlar öne çıkmakla birlikte bu çalışmada, Ruth Wodak'ın Söylem-Tarihsel Yaklaşımı (Viyana Okulu) yöntemi benimsenmiştir. Bu yaklaşım, söylemlerin tarihsel bağlamlarını ve toplumsal pratiklerle ilişkilerini derinlemesine analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca çalışma, Viyana Okulu'nun teorik ve ampirik çalışmaları doğrultusunda detaylandırılacak olup, söylemlerin sosyal ve tarihsel süreçler içindeki işlevlerini ve etkilerini daha iyi anlamamızı sağlayacak bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

3.6.1.2.1.1. Söylem Tarihsel Yaklaşımı-Ruth Wodak

Ruth Wodak'a göre eleştirel söylem analizi, bir kuram oluşturmak veya bir kuram sağlamak amacı gütmeyiz. Bu yöntemin amacı, dünyayı ve belirli yönleriyle görünenin ötesine geçerek, insanların kendilerini yansıtma ve özgürleştirmelerine olanak tanıyan eleştirel bilginin üretilmesini ve aktarılmasını sağlamaktır (Ercan & Marsh, 2016). Eleştirel söylem analizi, farklı bakış açılarını, çeşitli kuramsal temelleri ve farklı yaklaşımları inceleyen geniş bir çalışma alanını kapsar. Bu yönüyle homojen bir yapıya sahip olmayıp, birçok farklı özellik ve çeşitle zenginleştirilmiş kuramsal ve metodolojik bir araştırma programı olarak değerlendirilmektedir (Çakmak & Bilişli, 2019). Bu çeşitlilik, eleştirel söylem analizinin esnekliğini ve çok yönlülüğünü

vurgulamakla birlikte disiplinler arası çalışmalar için geniş bir uygulama alanı sunmaktadır.

Wodak (2007) göre, eleştirel söylem analizinin dört temel kavramı bulunmaktadır: eleştiri, güç, tarih ve ideoloji. Bu kavramlar, eleştirel söylem analizinin kuramsal ve metodolojik çerçevesini oluşturarak, söylemlerin toplumsal ve tarihsel bağlamda nasıl şekillendiğini ve işlediğini anlamamıza yardımcı olur. Bu bağlamda Eleştiri, söylemlerin altında yatan güç dinamiklerini ve ideolojik yapıları açığa çıkarmayı amaçlarken; güç, söylemlerin toplumsal ilişkilerde nasıl etkili olduğunu ve iktidar yapılarını nasıl pekiştirdiğini inceler. Tarih, söylemlerin zaman içindeki evrimini ve tarihsel bağlamlarını değerlendirirken, ideoloji, söylemlerin toplumsal normlar ve değerler üzerindeki etkisini analiz eder. Bu dört kavram, eleştirel söylem analizinin kapsamını ve derinliğini belirleyen temel unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Burada gücün söylem üzerine ve söylem içerisinde etkileri büyük önem taşımaktadır. Buna göre, gücün söylem üzerindeki etkisi, söylemlerin kimler tarafından kontrol edildiğini ve bu kontrolün nasıl uygulandığını ifade ederken; söylem içindeki güç ise, söylemlerin içeriğinde ve yapısında yer alan iktidar dinamiklerini ve bunların toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır (Wodak, 2009).

Söylem-Tarihsel Yaklaşım (STY), ilk olarak Ruth Wodak ve arkadaşları tarafından 1990 yılında yürütülen bir vaka çalışmasından doğmuştur (Wodak, 1990). Bu çalışmada, 1988'deki Avusturya cumhurbaşkanlığı kampanyasında yer alan antisemitik stereotip görünümeler incelenmiştir. Araştırmanın sonuçları, Avusturya'nın Milliyetçi Sosyalist geçmişinin eleştirel bir şekilde yeniden değerlendirilmesine ve bu geçmişin günümüz Avusturya siyasi sahnesi üzerindeki etkilerinin anlaşılmasına katkıda bulunmuştur (Wodak, 1990). Bu yaklaşım, Avusturya'da ulusal kimliğin söylemsel boyutlarının araştırılması (Wodak, 1999, 2009) gibi uluslararası birçok araştırmada uygulanmıştır. Nitekim yapılan bu çalışmalar, STY'nin belirli söylemlerin ve güçlü aktörlerin hegemonyasını çözmeyi ve siyaset ile toplum arasında süregelen asimetrik ilişkileri sürdüren hedefleri açığa çıkarmayı ve söylemi çoklu bağlam düzeylerinde analiz etmeyi amaçladığını göstermektedir (Wodak, 2001a). Kısacası Wodak'a göre ister muhalefet ister iktidar söylemleri olsun, toplumsal pratiklere etki ederek siyasal, sosyal ve kültürel hayatın şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu yönüyle eleştirel söylem analizi, ideolojiler, metinler, dil, bağlam bilgisi, güç ilişkileri ve

söylemin kendisinin oluşturduğu çok boyutlu karmaşık yapıyı açığa çıkarmaktadır (Çakmak & Bilişli, 2019). Bu bağlamda araştırma yöntemin kurguladığı amaçlarla uyumludur; çünkü, bu çalışma, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) Türk siyasi tarihine, ülkede yaşanan ekonomik, siyasi ve toplumsal gelişmelere ve kurumsal özelliklere ilişkin söylemsel stratejilerini araştırmakta ve değerlendirmektedir. Bu nedenle, CHP'nin söylemi daha geniş sosyal ve ekonomik ilişkilerin bir parçasıdır ve dilbilimsel analiz, partinin ve ülkenin tarihsel evrimini, politika tercihlerinin sonuçlarını ve bu politika tercihlerinin yapısal yönlerini dikkate almadan kapsamlı bir yargıya varılamayacağı düşünülmektedir.

Wodak (2001a), bu yaklaşımın bazı temel prensiplerini şu şekilde özetlemektedir:

- Bu yaklaşım, teori, yöntemler, metodoloji, araştırma uygulamaları ve pratik uygulamaları içerdiğinden disiplinler arası bir nitelik taşır.
- Yaklaşım, problem odaklıdır ve belirli sorunlara yönelik çözümler üretmeyi hedefler.
- Araştırma projesini anlamak ve açıklamak için, entegrasyonun fayda sağladığı her durumda çeşitli teoriler ve yöntemler bir araya getirilir.
- Kapsamlı bir analiz ve araştırma nesnesi üzerine kuramsallaştırma için gerektiğinde alan çalışması ve etnografi kullanılır.
- Araştırma süreci, veri ve teori arasında tekrarlayıcı bir hareketi içerir.
- Tarihsel bağlam dikkate alınır; bu, farklı metinleri ve söylemleri zaman içinde birleştiren yeniden kavramsallaştırma süreçlerini görmeyi sağlar.
- Araçlar ve kategoriler sabit değildir; her analiz için ele alınan belirli soruna göre özel olarak geliştirilmelidir.

Bu bağlamda Söylem-Tarihsel Yaklaşımı (STY) metinsel anlamları ve yapıları oluşturan üç boyutu vardır. Bunlar; konuları belirlemek, stratejileri saptamak ve dil araçlarını kullanmaktır (Wodak, 2009). Bunun yanı sıra STY, nitel bir analiz sırasında dört düzeyde bağlamı dikkate alır:

- Söylemler, metinler ve türler arasındaki etkileşimler;
- Dil dışı sosyal ve sosyolojik değişkenler;
- Metinlerin ve kuruluşların tarihsel bağlamı ve kökenleri;

- Belirli bir durumun bağlamsal kurumsal çerçeveleri (Wodak, 2009).

Bu dört bağlam düzeyi, söylemler, türler ve metinler arasındaki ilişkileri ve bunların sosyo-politik bağlama göre nasıl değiştiğini anlamayı mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda Söylem-Tarihsel Yaklaşım (STY), söylemi şu şekilde tanımlar:

Belirli olaylar ile durumlar, kurumlar ve çevresindeki toplumsal yapılar arasındaki diyalektik ilişkidir. Yani bir olay; durum, kurum ve çevresi tarafından şekillendirilmektedir ve onları da şekillendirmektedir. (Wodak, 2009).

Bu aşamada STY'nin prensipleri doğrultusunda, ana muhalefet partisinin siyasi söylemini araştırmak için analitik bir bakış açısı ve ilgili araçlar benimsenerek; her metinde içeriğe ve konulara odaklanılacak, söylemsel stratejiler tanımlanacak ve dil araçları ile bağlam bağımlı dil kullanımları incelenecektir. Bu noktada Wodak (2001a) siyasi aktörlerin kullandığı beş söylemsel strateji sıralamaktadır. Bunlar; adlandırma/etiketleme, yüklemleme/nitelendirme, argümantasyon, perspektivizasyon/çerçeveleme ve yoğunlaştırma/hafifletme stratejileridir. İlk olarak, adlandırma veya etiketleme stratejileri bulunmaktadır. Wodak (Wodak, 2001a, 2009), siyasi aktörler tarafından kullanılan bu beş stratejiyi tanımlar. İlk olarak, adlandırma veya adlandırma/etiketleme stratejileri bulunmaktadır. Bu stratejiler, sosyal aktörleri temsil etmek ve kategorik olarak iç ve dış grupları oluşturmak için kullanılır. Bu stratejide işlevsel olan dil araçları arasında metafor ve metenomi kullanımları yer almaktadır. İkinci strateji, yüklemleme/nitelendirme stratejileridir. Bu strateji, sosyal aktörleri olumlu ya da olumsuz özellikler atfederek karakterize eder. Temel amaç, aktörleri değerlendirici bir şekilde pozitif veya negatif olarak etiketlemektir. Üçüncü strateji olan argümantasyon stratejileri, topoi veya topos kavramlarını kullanarak olumlu ve olumsuz atıfları haklı çıkarmaya ve meşrulaştırmaya yarayan özel bir argümantasyon stratejisidir. Topoi, bir argümanın zorunlu öncüllerine açıkça ya da zımnen ait olan argümantasyon parçaları olarak tanımlanmaktadır. Bunlar, argümanı sonuca veya merkezi iddiaya bağlayan ve dolayısıyla gerekçelendirme sağlayan içerikle ilgili gerekçeler veya sonuç kuralları olarak tanımlanmaktadır (Wodak, 2001a, 2009). Dördüncü strateji, perspektivizasyon/çerçeveleme stratejisidir. Bu strateji, siyasi aktörlerin çıkarları doğrultusunda ilgili olayları veya söylemleri açıklama, raporlama,

anlatma veya alıntılama sürecinde kendi görüşlerini konumlandırmaya ve ortamı ifade etmeye çalıştığı bir yaklaşımdır. Beşinci ve son strateji olan yoğunlaştırma/hafifletme stratejisi, bir önermenin epistemik durumunu değiştirmeye ve nitelendirmeye yardımcı olmaktadır.

Tablo 3. 1: Söylemsel Stratejiler, Amaçları ve Araçları (Wodak, 2001b, 2009)

Söylem Stratejisi	Amaç	Araç
Adlandırma/Etiketleme (Nomination)	Aktörler, nesneler, olgular, olaylar, süreçler ve eylemler üzerinden iç ve dış grupların tanımlanarak toplumsal yapının söylemsel olarak inşa edilmesi	Deiktik ifadeler ve antroponimler aracılığıyla üyelik kategorizasyonu, metafor ve metenomi kullanımları
Yüklemleme/Nitelendirme (Predication)	Söylemsel niteliklerin aktörler, nesneler, olgular, olaylar, süreçler ve eylemler üzerinden olumlu ve olumsuz biçimde yapılandırılması	Basmakalıp ve değerlendirici atıflar, negatif ve pozitif özelliklerin belirtilmesi, açık yüklem ve yüklemsel yapılar, eşdizimler, açık karşılaştırmalar ve retorik figürler, imalar ve çağrışımlar
Argümantasyon (Argumentation)	İleri sürülen argümanın gerekçelendirilmesi	Topoi/Topos ⁴
Çerçeveleme/Bakış Açısı (Perspectivation)	Konuşmacının veya yazarın konumlandırılması, bakış açısını ve ifadesini yansıtmaya, ayrıca katılım veya mesafeyi belirleme	Raporlama, açıklama/tarif etme, anlatı, doğrudan veya dolaylı aktarım
Yoğunlaştırma/Hafifletme (Intensification/Mitigation)	İfadelerin illüzyon gücünün yanı sıra, deontik ve epistemik durumlarının değiştirilmesi	Küçültme ve büyütme ekleri, modal parçacıklar, etiket soruları, dilek kipleri, tereddütler ve belirsiz ifadeler

Žagar (2010), topoi/topos'un doğasını şu metafora dayanarak açıklamaktadır; “Bir topos, bir sonuca dayalı öncül üreten bir makinedir”. Çalışmada kullanılan topoi/topos aşağıda tanımlanmış ve örneklerle açıklanmıştır⁵;

⁴ Tablo devamında çalışmada kullanılan topoi/topos'lar örneklendirilerek açıklanmıştır.

Yük/Yüklenme (Burden/Weigh): Yüklenme veya ağırlıklandırma topusu, özel bir nedensellik topusu olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, şu temel koşula indirgenebilir: Bir birey, kurum veya ülke belirli sorunlarla karşı karşıya kaldığında, bu sorunların çözümüne yönelik müdahalede bulunulması gerekliliği ortaya çıkar. Özellikle bu tür durumlarda, sorunların hafifletilmesi veya tamamen ortadan kaldırılması amacıyla uygun stratejiler geliştirilmesi ve uygulanması zorunludur. Bu yaklaşım, problemlerin etkin bir şekilde yönetilmesi ve ilgili tarafların üzerindeki yükün azaltılması için kritik bir öneme sahiptir.

Dolayısıyla halk, Osmanlının deyimiyle avam, bu krizin yükünü çekecek. Henüz daha sırtındaki yükü tam hissetmiş değil, önümüzdeki süreçte daha iyi hissedecek... (2 Ekim 2018)

Sağlıkta şiddetin temel nedenlerinden birisi de bu. Hemşire doktor öldürülen var, travma geçirip acilde yatan var, suçlanan var. Türk Tabipler Birliği diyor ki, iki maddelik bir kanun teklifimiz var, iki maddelik! Bu iki maddelik kanun teklifini parlamentodan geçirin. Sevgili grup başkan vekili, bu aynı zamanda sizin için de. Bu iki maddelik kanun teklifini hazırlayın. (24 Temmuz 2018)

Gerçeklik (Reality): Gerçeklik topusu, daha çok tautolojik bir argümantasyon düzeni olarak değerlendirilmektedir. Bu topos, şu şekilde yeniden ifade edilebilir: Gerçeklik, mevcut haliyle kabul edildiğinde, bu gerçekliğin doğasından kaynaklanan belirli bir eylem veya kararın alınması gereklidir. Bu tür bir argümantasyon, mevcut durumu olduğu gibi kabul etme ve bu durumdan hareketle belirli sonuçlara ulaşma zorunluluğunu vurgular. Gerçeklik topusu, eylemlerin ve kararların meşruluğunu, var olan gerçekliğin kendisinden türetilen bir zorunluluk olarak gösterir.

Ama her mesleğin kuralları vardır, etik kuralları, yani ahlak kuralları vardır. Hâkimlerin var, savcılarının var, doktorların var, öğretmenlerin var, kamu görevlilerinin var, herkesin ahlak kuralları var ve her mesleğin o mensubu o ahlak kurallarına bir şekliyle uymak zorundadır.” (9 Ekim 2018)

⁵ Bu bölümde verilen tüm örnekler analiz için kullanılan örneklerden alınmıştır ve orijinal metinler referanslarda ve <https://chp.org.tr/genel-baskan/tbmm-grup-konusmalari> üzerinden erişilebilir.

Okullarda öğretmen açığımız var. Dışarıda da yüz binlerce atama bekleyen öğretmen var. (27 Kasım 2018)

Sayı/Rakam/Oran (Number/Ratio): Sayılar topusu, belirli bir argümantasyon çerçevesinde kanıtlar sunarken, bu durumu, belirli bir eylemin gerçekleştirilmesi veya gerçekleştirilmemesi gerektiği sonucuna varılmasını sağlayacak şekilde ele alabiliriz. Bu topus, nicel veriler ve istatistiksel kanıtlar yoluyla belirli bir durumu açıklığa kavuşturmayı amaçlar. Nicel verilerin analiz edilmesi ve yorumlanması, belirli kararların alınmasında kritik bir rol oynar ve bu kararların meşruiyetini güçlendirir. Sayılar topusu, bir eylemin gerekliliğini veya gereksizliğini destekleyen argümanları ortaya koyarken, sayısal verilerin gücünü ve doğruluğunu kullanır.

Cumhur İttifakına verilen saat seçimler sırasında 353 saat, Cumhuriyet Halk Partisine 32 saat, İYİ Partiye 10 saat, HDP'ye bir saat, Saadet Partisine bir saat, Vatan Partisine bir saat, HÜDAPAR'a iki saat. Niye onlara birer saat? Çünkü onlar gidip TRT'de Seçim Kanununa göre konuşma yapacaklar, 10 dakika veya 15 dakikalık konuşmaları vardır, o nedenle verildi. 353 saatle, benim vergimle kurulan TRT, benim elektrik paramla yaşamını sürdüren TRT 353 saat iktidar propagandasını yapıyor.” (17 Temmuz 2018)

Bir yılda gübreye gelen zam yüzde 60 ilâ yüzde 80 arasında değişiyor. Zirai ilaçta zam yüzde 100'ün üstünde, yerli tohumda yüzde 30, ithal tohumda yüzde 50-55, fidede yüzde 30-35, naylon -seralar kaplanıyor ya- yüzde 80-90, dölleme kullanılan arı yüzde 27, mazotta yüzde 23. (19 Şubat 2019).

Tarih'e Basvurma (History): Tarih topusu, belirli eylemlerin belirli sonuçlara yol açtığını öğreten bir argümantasyon düzeni olarak tanımlanabilir. Bu topusa göre, tarihsel olaylar ve örnekler, mevcut bir durumda hangi eylemlerin yapılması ya da yapılmaması gerektiğine dair önemli dersler sunar. Dolayısıyla, geçmişteki benzer durumların incelenmesi, günümüzde karşılaşılan sorunlar için yol gösterici olabilir. Tarih topusu, tarihsel olgularla güncel olaylar arasında karşılaştırma yaparak, geçmiş deneyimlerden çıkarılan derslerin uygulanabilirliğini vurgular ve bu derslerin ışığında doğru eylem ve kararların alınması gerektiğini savunur.

Cumhuriyeti kuranlar ne yaptılar? Bir topluiğne üretmeyen bir imparatorluk devraldılar, bir topluiğne bile üretmiyor, bir metre demiryolu bile yok, bir tane milli bankası bile yok. 1925 yılında gittiler Kayseri’de uçak fabrikasının temelini attılar. 1934 yılında Kayseri’den kalkan ilk milli uçağımız Ankara’ya indi. Denizaltının omurgasını Haliç’te inşa etmeye başladılar. Üniversiteleri yeniden inşa etmeye başladılar, demiryollarını millileştirdiler. Hepsini millileştirdiler. Tütün bizim elimizde değildi, Fransızların elindeydi. Tütün üreticisini devletleştirdiler. (30 Ekim 2018)

Otorite’ye Basvurma (Authority): Otorite topusu, şu temel ilkeye dayanır: Bir durumun doğruluğu veya belirli bir eylemin yapılması ya da yapılmaması gerektiği, yetkili bir otorite olan A’nın bu yönde bir görüş belirtmesiyle meşruiyet kazanır. Bu argümantasyon yapısı, bir otoritenin bilgi, uzmanlık veya yetki sahibi olması nedeniyle, onun görüş ve kararlarının doğru veya uygun olarak kabul edilmesi gerektiğini öne sürer. Otorite toposu, bir konunun geçerliliğinin veya bir eylemin uygunluğunun, ilgili otoritenin onayına dayanarak kabul edilmesini savunur.

Ben söylemiyorum, kim söylüyor? Türk Tarım Alet ve Makineleri İmalatçıları Birliği söylüyor. Ne zaman söylüyor? Kasım ayında söylüyor. Nerede söylüyor? 2018 raporunda söylüyor. Diyor ki, Traktör üretimi de yüzde 32 azaldı. İki, traktör satışları bir önceki yıla göre yüzde 65,8 oranında düştü. (25 Aralık 2018)

Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararı var. Eğer bir kişi siyasi mülteci gelirse, idamla kendi ülkesinde yargılanıyorsa, Türkiye Cumhuriyeti Devleti onu iade etmez diye kararı var. (12 Şubat 2019)

Tehlike/Tehdit (Danger/Threat): Tehdit veya tehlike topusu, belirli bir siyasi eylemin veya kararın tehlikeli ve tehdit edici sonuçlar doğurabileceği durumlar üzerine temellenir. Bu topusa göre, eğer bir eylemin gerçekleştirilmesi ciddi riskler ve olumsuz sonuçlar doğuracaksa, bu eylemden kaçınılması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, mevcut tehlike ve tehditler mevcutsa, bu risklere karşı gerekli önlemlerin alınması şarttır. Tehdit topusu, karar verme süreçlerinde risk analizi yapmanın önemini vurgular ve potansiyel zararlara karşı koruyucu tedbirlerin alınmasını savunur.

Şimdi Türkiye'nin mali bağımsızlığı büyük ölçüde egemen güçlerin de eline geçmiş vaziyette. Siyasi bağımsızlığı var, ama ekonomik bağımsızlığı birilerinin elinde. (6 Kasım 2018)

Tabii bunlar olursa bir ülkede, pek çok sorun da gündeme gelir. Korku egemen olur, insanlar üretmez, insanlar düşüncelerini ifade edemez, insanlar acaba bir şey söylersem başıma bir bela gelir mi diye bir kaygının içine girerler. Gazeteciler özgürce yazamazlar, kendilerine oto sansür uygularlar. Öyle bir toplumda ülkenin düşünen beyinleri yurtdışına gider. Fabrikalar büyük ölçüde susar, gelecek olan yabancı sermaye de bu ülkede demokrasi yoktur diye gelmez. Ve Türkiye'de üretim zinciri durur. Geldiğimiz nokta budur. (20 Kasım 2018)

Tanım/Tanımlama (Definition): Tanım/Tanımlama Topos'u, belirli bir kişi veya şeyin, kendisine atfedilen isim veya unvanın anlamıyla uyumlu nitelikleri, sıfatları veya özellikleri taşıması gerektiği ilkesine dayanır. Bu argümantasyon biçimine göre, bir varlığın X olarak adlandırılması, onun X'in anlamını ve içeriğini yansıtan özelliklere sahip olmasını zorunlu kılar. Dolayısıyla, bir kişi veya nesneye verilen ad veya tanım, onun gerçek nitelikleriyle örtüşmeli ve bu nitelikleri doğru bir şekilde yansıtmalıdır. Bu, adlandırmanın anlamlı ve geçerli olabilmesi için gerekli bir koşuldur.

Halkın 15 Temmuz'u, halk direnme hakkını kullandı, parlamento direnme hakkını kullandı. Başta CHP milletvekilleri olmak üzere bu parlamentoda bomba altında ve kurşun altında sabaha kadar görevlerini yaptılar, direndiler darbeye karşı. Bu darbe girişimini püskürttüler. Gazi Meclisin şanına uygun olarak mücadele ettiler. Bu 15 Temmuz halkın 15 Temmuz'udur. Dolayısıyla bu 15 Temmuz, direnme hakkını kullanan halkın bir destanıdır; milletvekiliyle vatandaşıyla beraber. Bizim destan dediğimiz budur. (17 Temmuz 2018)

Bir başka adaletsizlik örneği Osman Kavalı; Osman Kavalı bir iş adamı, aynı zamanda bir vatansever, aynı zamanda insan hakları savunucusu, aynı zamanda adaletten haktan hukuktan yana bir insan, aynı zamanda eğer bir yerde insan hakkı ihlali varsa gidip ona müdahale eden, insan

hakkı ihlalini gidermeye çalışan yürekli bir insan. Vatan sevgisi var, insan sevgisi var yüreğinde. (24 Temmuz 2018)

Hak/Adalet (Justice): Hak/Adalet Toposu, belirli açılardan eşit olan kişiler, eylemler veya durumların aynı şekilde muamele görmesi veya ele alınması gerektiği ilkesine dayanır. Bu argümantasyon düzenine göre, eşitlik ilkesini temel alan bir değerlendirme, benzer niteliklere veya koşullara sahip varlıklar arasında tutarlı ve adil bir yaklaşımın benimsenmesini gerektirir. Dolayısıyla, belirli kriterler açısından eşit olan kişi, eylem veya durumlar, aynı standartlara göre değerlendirilmelidir. Bu yaklaşım, adaletin sağlanması ve eşitliğin korunması için kritik bir normatif temele sahiptir.

En somut anlatımla, anayasadaki haklarını kullanıyorlar, bize engel olmayın diyorlar, biz sendika kurmak istiyoruz. (2 Ekim 2018)

Değerli arkadaşlarım, sevgili vatandaşlarım; senin ödediğin her kuruşun nerelere harcadığını, hangi yatırımlar için harcanacağını senin bilme hakkın var, senin öğrenme hakkın var. (8 Ocak 2019)

Aciliyet/Önem (Urgency): Aciliyet Toposu, kararların veya eylemlerin, kişinin kendi erişim ve sorumluluğunun ötesinde olan, dışsal, önemli ve değiştirilemez bir olay nedeniyle çok hızlı bir şekilde değerlendirilmesi, göz önüne alınması veya gerçekleştirilmesi gerektiğini öne sürer. Bu argümantasyon düzeni, acil ve kritik durumlar karşısında zamanın önemini vurgular ve bu tür durumlarda hızlı ve etkili bir yanıtın zorunluluğunu ifade eder. Dışsal olayların zorunlu kıldığı bu aciliyet, karar alma süreçlerinde hızlı hareket etmenin gerekliliğini ve bu süreçlerin, olayın doğası gereği hızlandırılması gerektiğini savunur.

“Anayasanın 83.maddesi açık, geçici madde 20.maddesi açık, derhal oturup karar almaları ve Enis Berberoğlu’nu serbest bırakmaları gerekiyor; dokunulmazlık kazandı çünkü.” (17 Temmuz 2018)

“Yapılması gereken bir, Suudi Arabistan’la ilişkilerimizi derhal gözden geçirmeliyiz ve söylemeliyiz. Ne oldu bu gazeteciye? İki, sorumluluğu olanlar bulunarak yargıya teslim edilmeli, Türkiye bir çadır devleti olmamalı. Kim sorumluysa yakalanacak, yargıya teslim edilecek. Üç,

dokunulmazlığı olan tüm diplomatların derhal sınır dışı edilmesi lazım, istenmeyen ilan edilmesi lazım.” (9 Ekim 2018)

Çalışmada bu stratejilerin yanı sıra, metinlerin ve söylemlerin birbirine nasıl bağlı olduğunu ve parti politikalarının ve çıkarlarının nasıl söylemlerin yeniden üretilmesi, yeniden dağıtılması ve genişletilmesi yoluyla siyasi alanı hakimiyet altına almaya çalıştığını görmek için metinlerarasılık (Intertextuality) ve söylemlerarasılık (Interdiscursivity) süreçleri de dikkate alınacaktır.

3.7. Veri Analiz Araçları

Veri analiz aracı olarak MAXQDA 2024 nitel veri analiz programı kullanılmıştır. MAXQDA, nitel ve karma yöntem araştırmalarında yaygın olarak tercih edilen etkin bir analiz programıdır. Windows ve Mac işletim sistemlerinde aynı işlevselliği sunarak kullanıcılarına önemli avantajlar sağlamaktadır. Program, “temellendirilmiş teori, literatür incelemeleri, keşif amaçlı pazar araştırmaları, nitel metin analizleri ve karma yöntem yaklaşımları” gibi geniş bir yelpazeye yayılan nitel araştırma türlerinde etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bu kapsamda programa, CHP’nin resmi internet sitesinde yayınlanan ve çalışmanın örneklemini oluşturan grup toplantı konuşmaları yüklenerek veri seti hazırlanmıştır.

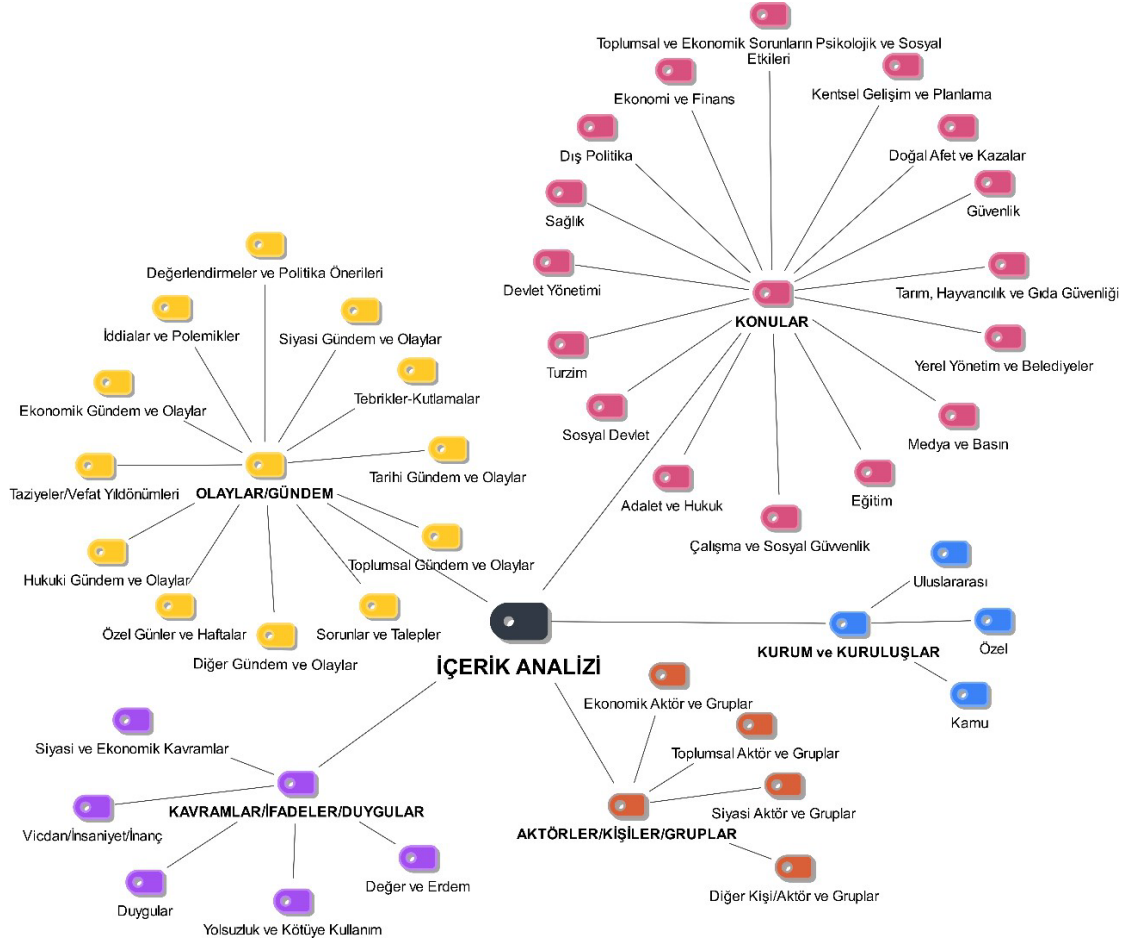
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. İçerik Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular

Çalışma konusu kapsamında 17 grup toplantı konuşması MAXQDA 2024 nitel veri analiz programı kullanılarak nitel içerik analizine tabi tutulmuştur. Analizin bu bölümünde, nitel içerik analizine uygun olarak geliştirilmiş bir kod sistemi kullanılmıştır. Bu sistem, toplam 548 öğeden oluşmakta ve “Ana Kategori”, “Kategori”, “Alt Kategori”, “Kod” ve “Alt Kod” gibi bileşenleri içermektedir. Bu bağlamda nitel içerik analizi, “Konular”, “Kavram/İfade/Duygu”, “Kurum ve Kuruluşlar”, “Aktörler/Kişiler/Gruplar” ve “Olaylar/Gündem” olmak üzere 5 ana kategori altında toplanan ve her bir kategorinin birbiriyle ilişkili ve bağlantılı olduğu kategoriler, alt kategoriler, kodlar ve alt kodlardan meydana gelmektedir. Bu bağlamda içerik analizi kapsamında ana kategori ve kategorilerin oluşumu Şekil 4.1’de görülebilir. Buna göre; “Konular” ana kategorisi altında toplamda 16 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler altında birbiriyle ilişkili ve bağlantılı olan toplamda 104 alt kategori, kod ve alt kod bulunmaktadır. “Kavram/İfade/Duygu” ana kategorisi altında toplamda 5 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler altında birbiriyle ilişkili ve bağlantılı olan toplamda 47 alt kategori, kod ve alt kod bulunmaktadır. “Kurum ve Kuruluşlar” ana kategorisi altında toplamda 3 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler altında birbiriyle ilişkili ve bağlantılı olan toplamda 34 alt kategori, kod ve alt kod bulunmaktadır. “Aktörler/Kişiler/Gruplar” ana kategorisi altında toplamda 4 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler altında birbiriyle ilişkili ve bağlantılı olan toplamda 110 alt kategori kod ve alt kod bulunmaktadır. “Olaylar/Gündem” ana kategorisi altında toplamda 12 kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler altında ilişkili ve bağlantılı olan toplamda 208 alt kategori, kod ve alt kod bulunmaktadır.

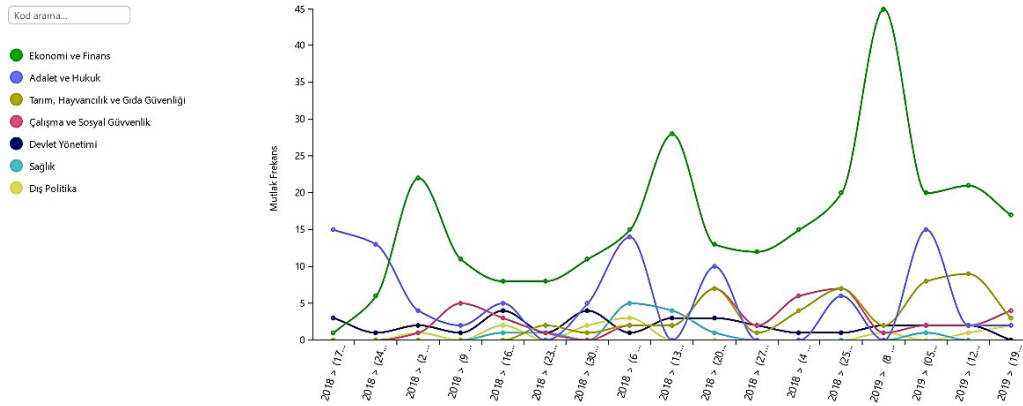
Şekil 4. 1: İçerik Analizi-Kategorilerin Oluşumu

Analiz neticesinde incelenen 17 grup toplantı konuşmasının tamamını kapsayan ve süreç içerisinde söylemin hangi kategoriler etrafında yoğunlaştığını göstermek amacıyla her bir ana kategori kapsamında kategoriler kod sıklığı analizine tabi tutulmuştur.

Bu kapsamda incelenen ilk ana kategori, “Konular” ana kategorisidir. Bu ana kategoriye ait kategorilerin kod sıklığı Şekil 4.2’de gösterilmektedir. Bu bağlamda grafikten de anlaşılabacağı üzere Kemal Kılıçdaroğlu söylemini, “Ekonomi-Finans”, “Adalet ve Hukuk”, “Tarım, Hayvancılık ve Gıda Güvenliği”, “Çalışma ve Sosyal Güvenlik”, “Devlet Yönetimi”, “Sağlık”, “Dış Politika” konuları üzerinde şekillendirmiş ve bu konular içerisinde en yoğun olarak “Ekonomi-Finans”, “Adalet ve Hukuk”, “Tarım, Hayvancılık ve Gıda Güvenliği” ve “Çalışma ve Sosyal Güvenlik” konularının öne çıktığı tespit edilmiştir.

Şekil 4. 2: “Konular” Mutlak Frekans Grafiği

Yoğunluğu öne çıkan bu 4 kategorinin, her biri hiyerarşik kod alt modeli yöntemiyle incelenmiştir. Bu kapsamda “Ekonomi ve Finans” kategorisi ile ilişkili olarak oluşturulan alt kategori, kod ve alt kodlar Şekil 4.3.’de görülmektedir⁶. Bu kategori altında yer alan toplam 7 alt kategori oluşturulmuş ve “Ekonomik Bağımsızlık”, “Ücret Artışları ve Zamlar”, “Ekonomik Kriz ve Enflasyon” ve “Bütçe Yönetimi” alt kategorilerinin frekans değeri olarak ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Frekans değeri en yüksek olan “Ekonomik Bağımsızlık” alt kategorisi altında toplam 7 kod oluşturulmuş ve “Borçlanma”, “Üretim”, “Yatırım” ve “Özelleştirme” kodlarının frekans değeri olarak ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda frekans değeri en yüksek ve birbirine eşit olan, “Üretim” ve “Borçlanma” kodları tespit edilmiş ve “Üretim” kodunun “Sanayi Politikaları” alt kodu ve “Borçlanma” kodunun ise “Devlet Borçlanmaları” ve “Bireysel Borçlanmalar” alt kodlarından meydana geldiği görülmektedir. Yine buradan hareketle “Devlet Borçlanmaları” alt kodunun frekans değeri olarak öne çıktığı tespit edilmiştir.

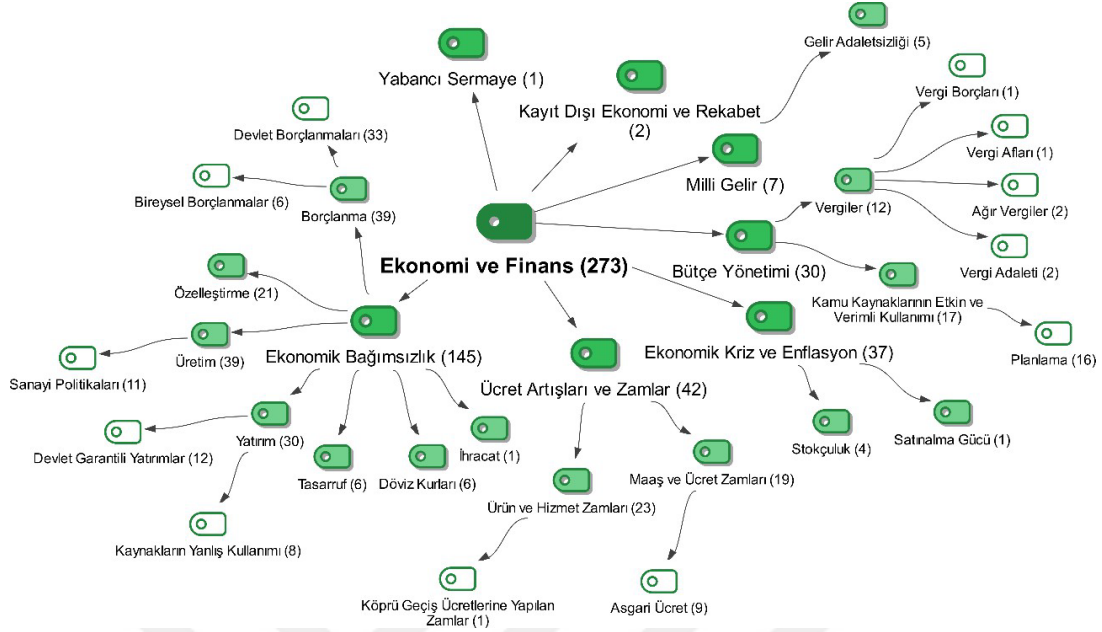
Yoğunluk açısından öne çıkan bir diğer kategori “Adalet ve Hukuk” kategorisidir. Bu kategori ile ilişkili olarak oluşturulan alt kategori, kod ve alt kodlar Şekil 4.4.’de görülmektedir⁷. Bu kategori altında “Temel Haklar ve İlkeler” alt kategorisi ve bu alt kategoriye bağlı olarak “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü”, “Basın Özgürlüğü” ve “Düşünce ve Fikir Özgürlüğü” kodları frekans değeri olarak ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

⁶ Şekil 4.3.’te yer alan her bir kodun frekans değeri rakamla belirtilmiştir.

⁷ Şekil 4.4.'te yer alan her bir kodun frekans değeri rakamla belirtilmiştir.

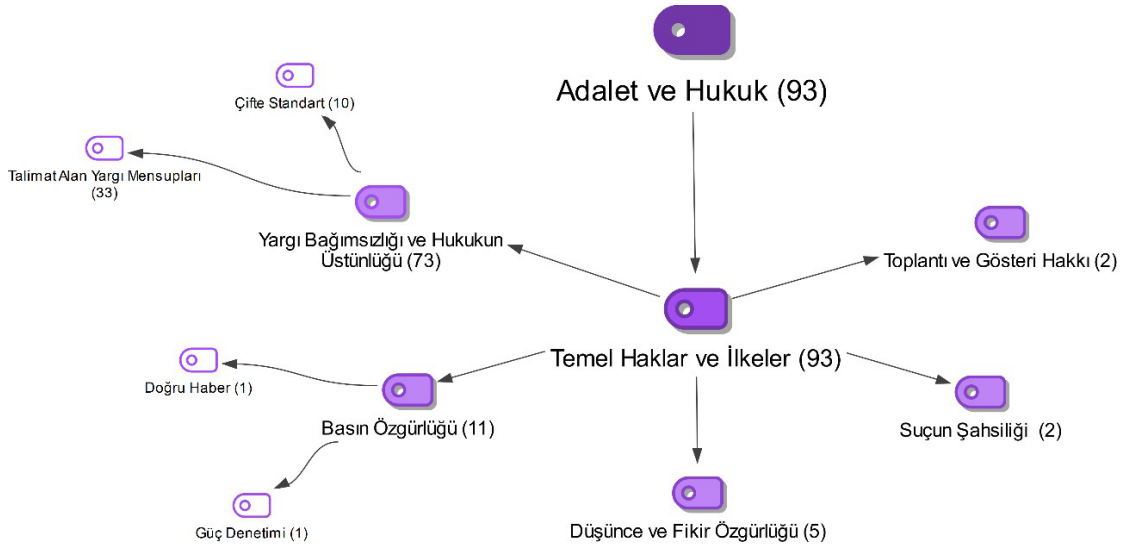

Şekil 4. 3: “Ekonomi ve Finans” Hiyerarşik Kod Alt Modeli

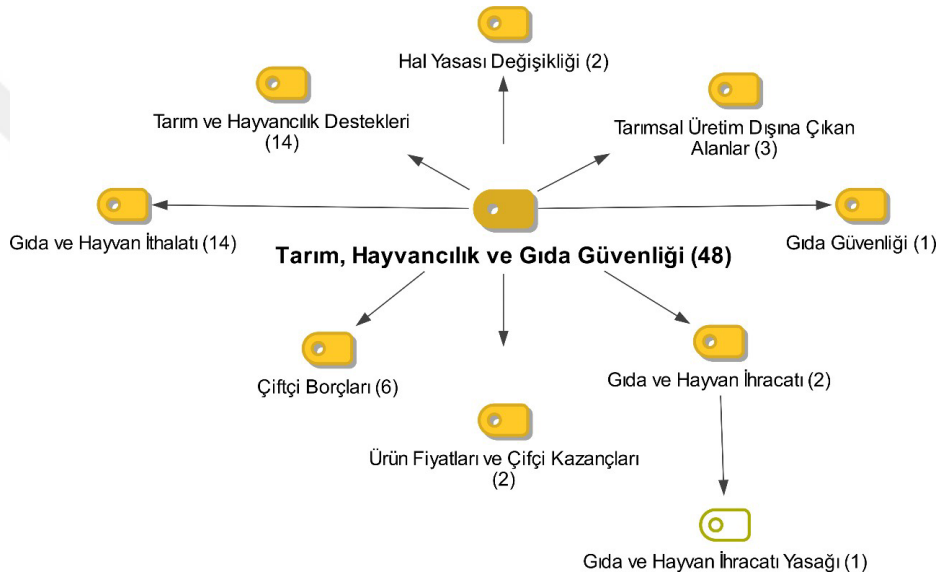
Buradan hareketle frekans değeri en yüksek olan “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü” kodu altında toplam 2 alt kod oluşturulmuş ve “Talimat Alan Yargı Mensupları” alt kodunun ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Şekil 4. 4: “Adalet ve Hukuk” Hiyerarşik Kod Alt Modeli

Yoğunluk açısından öne çıkan bir diğer kategori, “Tarım, Hayvancılık ve Gıda Güvenliği” kategorisidir. Bu kategori ile ilişkili olarak oluşturulan alt kategori, kod ve alt kodlar Şekil 4.5.’te görülmektedir⁸. Bu kategori altında “Tarım ve Hayvancılık Destekleri”, “Gıda ve Hayvan İthalatı” ve “Çiftçi Borçları” alt kategorileri frekans değeri olarak ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle frekans değeri en yüksek ve birbirine eşit olan, “Tarım ve Hayvancılık Destekleri” ve “Gıda ve Hayvan İthalatı” alt kategorilerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Şekil 4. 5: “Tarım, Hayvancılık ve Gıda Güvenliği” Hiyerarşik Kod Alt Modeli

Yoğunluk açısından öne çıkan bir diğer kategori, “Çalışma ve Sosyal Güvenlik” kategorisidir. Bu kategori ile ilişkili olarak oluşturulan alt kategori ve kodlar Şekil 4.6.’da görülmektedir⁹. Bu kategori altında “İşsizlik”, “İstihdam”, “Sosyal Güvenlik Sistemi” ve “İş Kazaları ve Yaşanan Ölüm” alt kategorileri frekans değeri olarak ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle frekans değeri en yüksek olan “İşsizlik” alt kategorisi altında toplam 2 kod oluşturulmuş ve “Genç İşsizlik” kodunun ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

“Konu” ana kategorisi bağlamında yapılan bu analiz, genel olarak Kılıçdaroğlu’nun söylemlerini belirli konu başlıkları etrafında yoğunlaştırdığını ve bu başlıklar altında çeşitli alt konuların detaylandırıldığını ortaya koymaktadır. “Ekonomi-Finans”, “Adalet

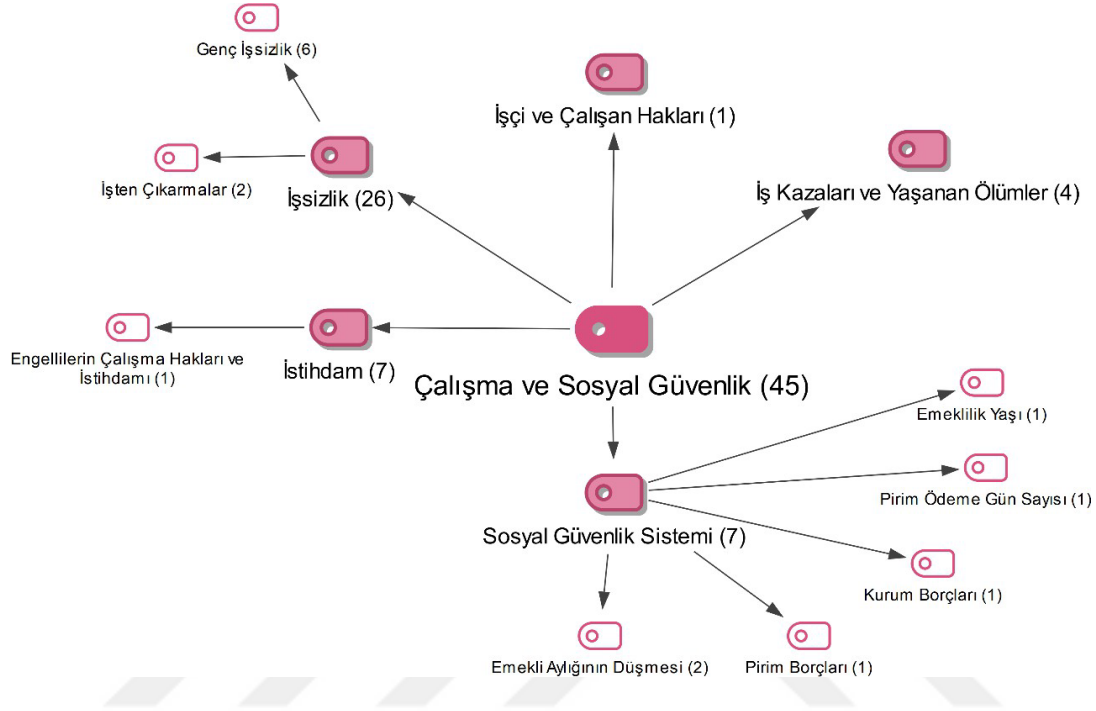
⁸ Şekil 4.5.’te yer alan her bir kodun frekans değeri rakamla belirtilmiştir.

⁹ Şekil 4.6.'da yer alan her bir kodun frekans değeri rakamla belirtilmiştir.

ve Hukuk”, “Tarım, Hayvancılık ve Gıda Güvenliği” ile “Çalışma ve Sosyal Güvenlik” gibi temel kategoriler, Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinde öne çıkan ana konuları oluşturmaktadır.

Şekil 4. 6: “Çalışma ve Sosyal Güvenlik” Hiyerarşik Kod Alt Modeli

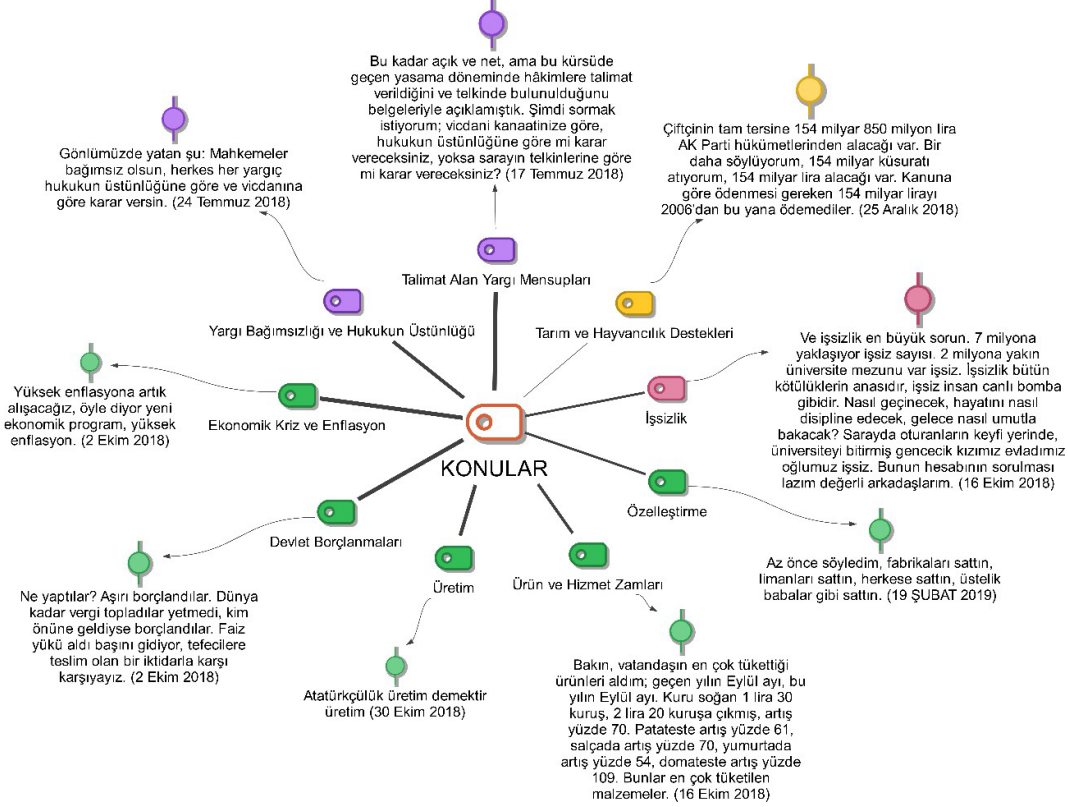
Bu bağlamda, “Ekonomi-Finans” kategorisi içinde özellikle “Ekonomik Bağımsızlık”, “Borçlanma” ve “Üretim” gibi alt konular ön plana çıkmaktadır. “Adalet ve Hukuk” kategorisinde ise, “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü” kategorisi altındaki vurgular dikkat çekmektedir. “Tarım, Hayvancılık ve Gıda Güvenliği” kategorisi ise, tarımsal politikalar ve bu alandaki destekler üzerinde durmaktadır. “Çalışma ve Sosyal Güvenlik” kategorisinde ise, “İşsizlik” ve “Genç İşsizlik” gibi alt konular ön plana çıkmaktadır. Bu ana kategori üzerine yapılan detaylı analiz, Kılıçdaroğlu’nun siyasi söylemlerinde hangi konular üzerine yoğunlaştığını ve bu alanların alt konularını göstermektedir. Bu doğrultuda, Şekil 4.7’de frekanslarına göre belirginleşen alt kategoriler, kodlar ve alt kodların kullanım alanlarına dair örnekler, incelenen grup toplantısı konuşma metinlerinden seçilen spesifik atıflarla detaylandırılmıştır¹⁰. Bu analiz, ilgili kodların ve alt kategorilerin, metinler içerisindeki bağlamları ve sıklıkları dikkate alınarak incelenmesine olanak tanımaktadır. Böylece, bu

¹⁰ Şekil 4.7’de çizgi kalınlığı frekans değerini temsil eder.

kategorilerin hangi bağlamlarda ve ne şekilde öne çıktığına dair kapsamlı bir anlayış sunulmaktadır.

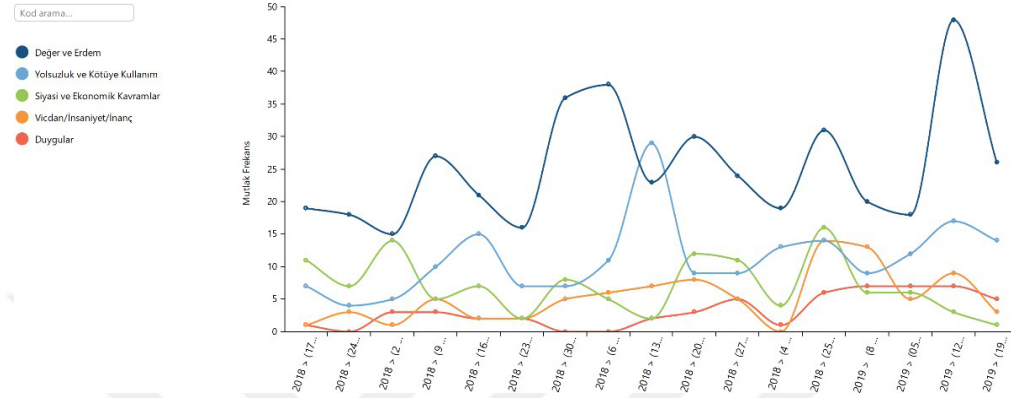
Şekil 4. 7: “Konular” Yoğunluk Dağılım Modeli

Çalışmada incelenen ikinci ana kategori, “Kavramlar/İfadeler/Duygular” ana kategorisidir. Bu ana kategori altında oluşan kategorilerin frekans düzeyleri Şekil 4.8’de sunulmaktadır. Şekil 4.8’den de anlaşılacağı üzere, Kemal Kılıçdaroğlu söylemini, “Değer ve Erdem”, “Yolsuzluk ve Kötüye Kullanım”, “Siyasi ve Ekonomik Kavramlar”, “Vicdan/İnsanîyet/İnanç” ve “Duygular” gibi çeşitli kavramlar, ifadeler ve duygular temelinde yapılandırmıştır. İncelenen dönemde, özellikle “Değer ve Erdem”, “Yolsuzluk ve Kötüye Kullanım” ve “Siyasi ve Ekonomik Kavramlar” başlıklarının bu kavramlar ve ifadelerle bağlantılı alt kategoriler ve kodlar üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Bu bağlamda oluşan 5 kategori hiyerarşik kod alt modeli yöntemiyle incelenmiştir. “Kavramlar/İfadeler/Duygular” kategorisi ile ilişkili olarak oluşturulan alt kategoriler ve kodlar Şekil 4.9’de görülmektedir¹¹.

Şekil 4. 8: Kavramlar/İfadeler/Duygular” Mutlak Frekans Grafiği

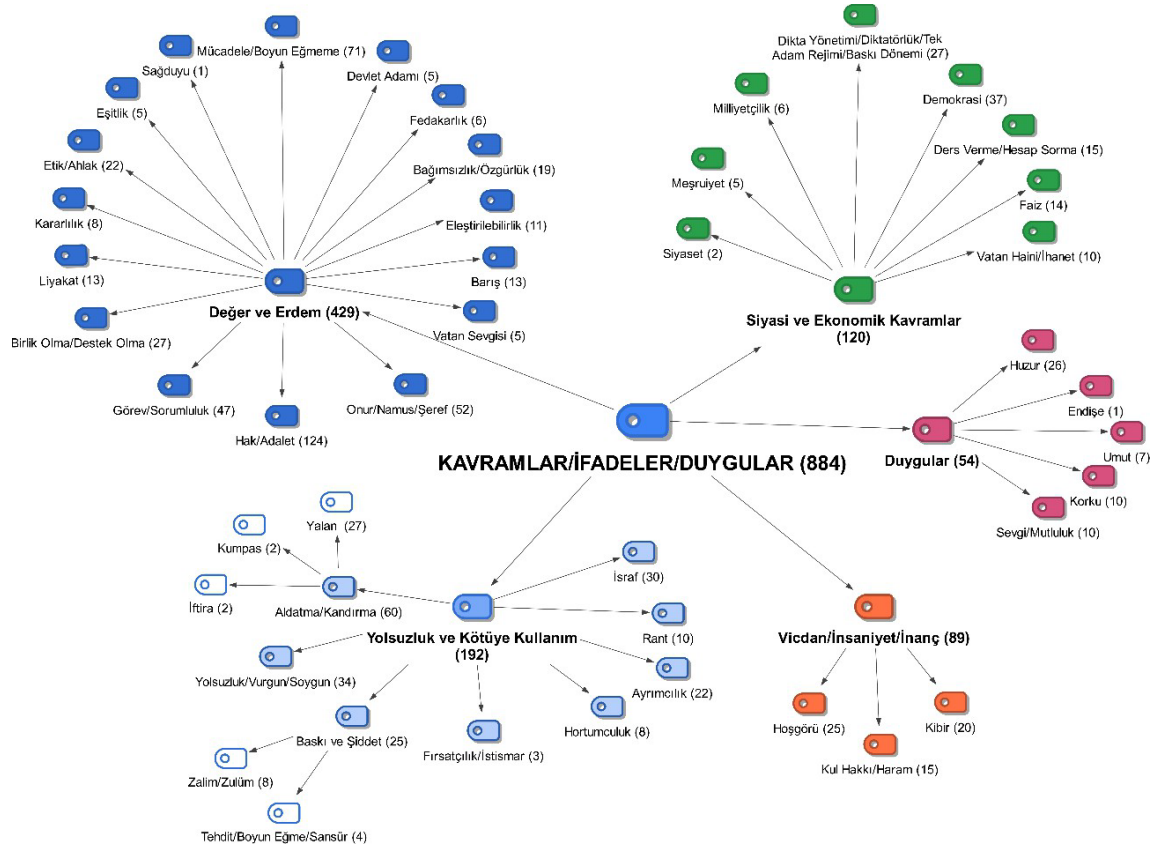

Şekil 4.9’da görüldüğü üzere, “Kavramlar/İfadeler/Duygular” ana kategorisi 4 kategoriye ayrılmıştır. Bu bağlamda, frekans değeri açısından öne çıkan “Değerler ve Erdem” kategorisinin, 16 alt kategori ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Özellikle “Hak/Adalet”, “Mücadele/Boyun Eğmeme”, “Onur/Namus/Şeref”, “Görev/Sorumluluk”, “Birlik Olma/Destek Olma”, “Etik/Ahlak” ve “Bağımsızlık/Özgürlük” alt kategorileri, frekans değeri bakımından dikkate değer bir şekilde öne çıktığı tespit edilmiştir. Frekans değeri bakımından ikinci sırada öne çıkan kategori ise, “Yolsuzluk ve Kötüye Kullanım” kategorisi olmuştur. Bu kategori, 8 alt kategoriye ayrılarak, “Aldatma/Kandırma”, “Yolsuzluk/Vurgun/Soygun”, “İsraf”, “Baskı ve Şiddet” ve “Ayrımcılık” gibi alt kategoriler üzerinde yoğunlaştığı ve ayrıca “Aldatma/Kandırma” alt kategorisi altında belirlenen 3 kod içerisinde frekans değeri bakımından “Yalan” kodunun kayda değer bir şekilde öne çıktığı tespit edilmiştir. Frekans değeri bakımından üçüncü sırada öne çıkan kategori ise, “Siyasi ve Ekonomik Kavramlar” kategorisi olmuştur. Bu kategori, 8 alt kategoriye ayrılarak, “Demokrasi”, “Dikta Yönetimi/Diktatörlük/Tek Adam Rejimi/Baskı Dönemi”, “Ders Verme/Hesap Sorma”, “Faiz” ve “Vatan Haini/İhanet” gibi alt kategoriler üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Frekans değeri bakımından dördüncü sırada öne çıkan kategori ise,

¹¹ Şekil 4.9’da yer alan her bir kodun frekans değeri rakamla belirtilmiştir.

“Vicdan/İnsanîyet/İnanç” kategorisi olmuştur. Bu kategori, frekans değeri bakımından birbirine yakın 3 alt kategoriye ayrılarak, “Hoşgörü”, “Kibir”, “Kul Hakkı/Haram” gibi alt kategoriler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Frekans değeri bakımından beşinci ve son sırada öne çıkan kategori ise, “Duygular” kategorisi olmuştur. Bu kategori, 5 alt kategoriye ayrılarak, “Huzur”, “Sevgi/Mutluluk” ve “Korku” gibi alt kategoriler üzerine kayda değer şekilde yoğunlaştığı görülmektedir.

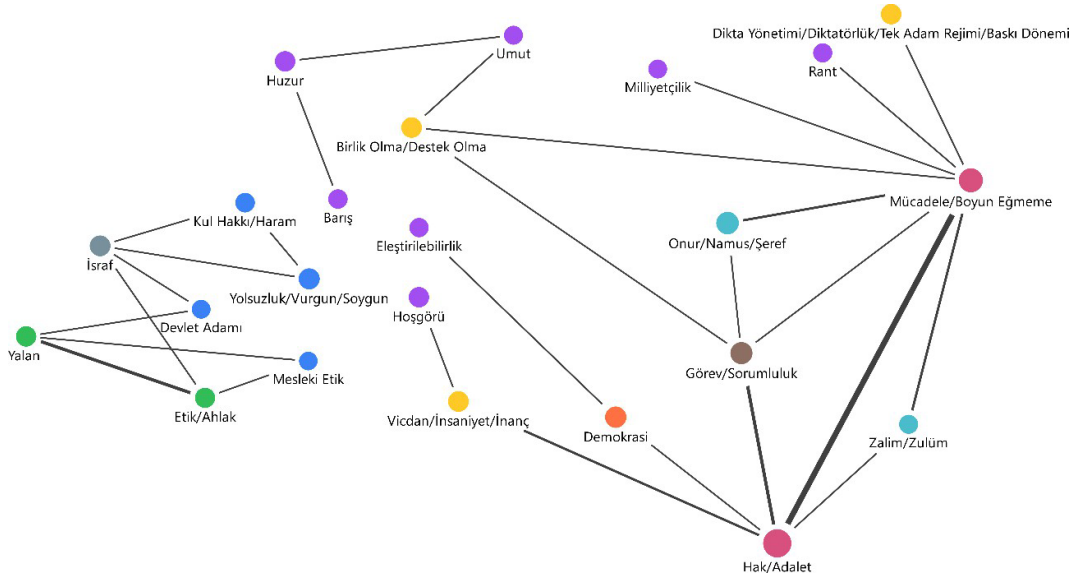
Şekil 4. 9: “Kavramlar/İfadeler/Duygular” Hiyerarşik Kod Modeli

“Kavramlar/İfadeler/Duygular” ana kategorisi bağlamında yapılan bu analiz de genel olarak Kılıçdaroğlu söylemlerini belirli kavramlar, ifadeler ve duygular etrafında şekillendirdiği ve bu başlıklar altında çeşitli alt kavram, ifade ve duyguları yoğunlaştırdığı gözlemlenmektedir. Özellikle “Değerler ve Erdem” kategorisi, frekans değeri bakımından öne çıkarak “Hak/Adalet”, “Mücadele/Boyun Eğmeme”, “Onur/Namus/Şeref” ve “Görev/Sorumluluk” gibi alt kategorilerde yoğunlaşmıştır. Diğer yandan, “Yolsuzluk ve Kötüye Kullanım” kategorisi altında “Aldatma/Kandırma” ve “Yolsuzluk/Vurgun/Soygun” gibi alt kategoriler belirginleşmiştir. “Siyasi ve Ekonomik Kavramlar” kategorisi ise “Demokrasi” ve “Dikta Yönetimi/Diktatörlük/Tek

Adam Rejimi/Baskı Dönemi” gibi alt kategorilerde yoğunlaşmıştır. “Vicdan/İnsanîyet/İnanç” ve “Duygular” kategorileri de belirli alt kategoriler altında dikkat çeken unsurlara sahiptir. Bu doğrultuda Şekil 4.10’da görüldüğü üzere bu ana kategori altında frekanslarına göre belirginleşen alt kategoriler ve kodlar kod ilişki analizine tabi tutularak kavram haritası oluşturulmuştur¹². Bu analiz neticesinde incelenen söylemlerde kullanılan kavram, ifade ve duyguların yakınlık ve yoğunluk ilişkisi ortaya çıkarılmıştır.

Şekil 4. 10: “Kavramlar/İfadeler/Duygular” İlişki Haritası

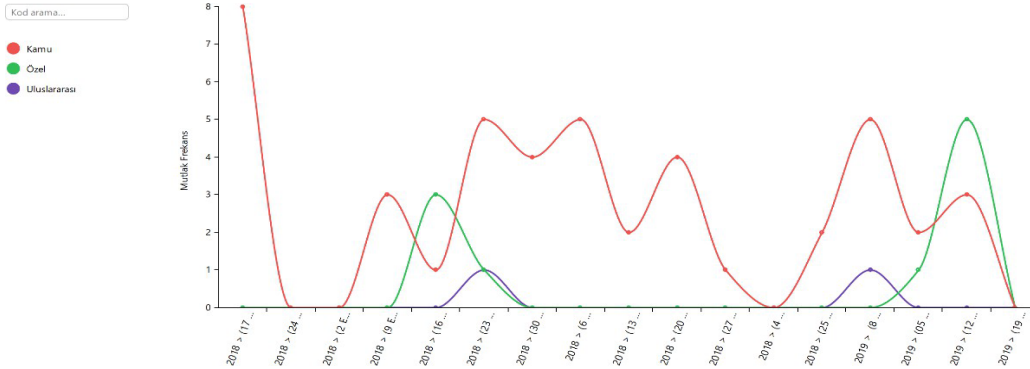
Şekil 4.10’da bulunan kavram haritası incelendiğinde, yakınlık ve yoğunluk bakımından doğrudan oluşan en büyük ilişkinin “Hak/Adalet” ve “Mücadele/Boyun Eğmeme” kavramları arasında olduğu görülmektedir. Bu kavramlar frekans ve yakınlık dereceleri göz önünde bulundurularak diğer kavram ve ifadelerle olan doğrudan ilişkisi ayrı olarak değerlendirildiğinde; “Hak/Adalet” kavramının, “Görev/Sorumluluk”, “Vicdan/İnsanîyet/İnanç”, “Zalim/Zulüm” ve “Demokrasi” gibi kavramlarla yakınlık ve yoğunluk ilişkisi içerisinde olduğu, “Mücadele/Boyun Eğmeme” kavramının ise, “Onur/Namus/Şeref”, “Zalim/Zulüm”, “Dikta Yönetimi/Diktatörlük/Tek Adam Rejimi/Baskı Dönemi”, “Rant”, “Milliyetçilik” ve “Görev/Sorumluluk” gibi kavramlarla yakınlık ve yoğunluk ilişkisi içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu kavramlar birinci derecede, “Görev/Sorumluluk” ve “Zalim/Zulüm” kavramları

¹² Şekil 4.10’da çizgi kalınlıkları frekans değerini temsil eder.

üzerinde, ikinci derecede ise, “Onur/Namus/Şeref” ve “Birlik Olma/Destek Olma” kavramlarıyla dolaylı olarak ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Öte yandan kavram haritasında yer alan ve kendi aralarında bir yakınlık ve yoğunluk ilişkisi oluşturan kavramlar içerisinde, “Yalan” ve “Etik/Ahlak” arasında oluşan yoğunluk ilişkisi dikkat çekmektedir. Yapılan bu analiz neticesinde “Kavramlar/İfadeler/Duygular” ana kategorisi altında oluşan kategori, alt kategori ve kodların hangi bağlamlarda, yakınlık ve yoğunluk ilişkisi içerisinde ne şekilde öne çıktığına dair kapsamlı bir anlayış sunulmaktadır.

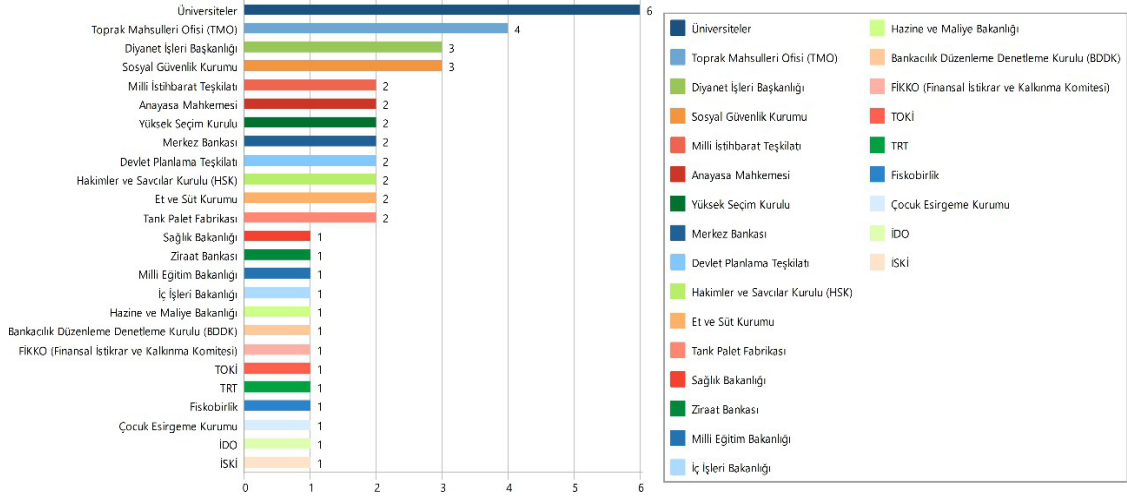
Çalışmada incelenen üçüncü ana kategori, “Kurum ve Kuruluşlar” ana kategorisidir. Bu ana kategori altında oluşan kategorilerin kod sıklığı Şekil 4.11’de sunulmaktadır. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu söylemini, “Kamu”, “Özel” ve “Uluslararası” kurum ve kuruluşlar kategorileri etrafında şekillendirdiği görülmektedir. Şekil 4.11’de görüldüğü üzere frekans değeri bakımından en yoğun ve diğer kategorilere kıyasla belirli bir sürekliliği olan “Kamu” kurum ve kuruluşları kategorisi ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak “Özel” ve “Uluslararası” kurum ve kuruluşlar kategorileri incelenen grup konuşmalarında belirli dönemlerde yoğunluk kazandığı görülmektedir.

Şekil 4. 11: “Kurum ve Kuruluşlar” Mutlak Frekans Grafiği

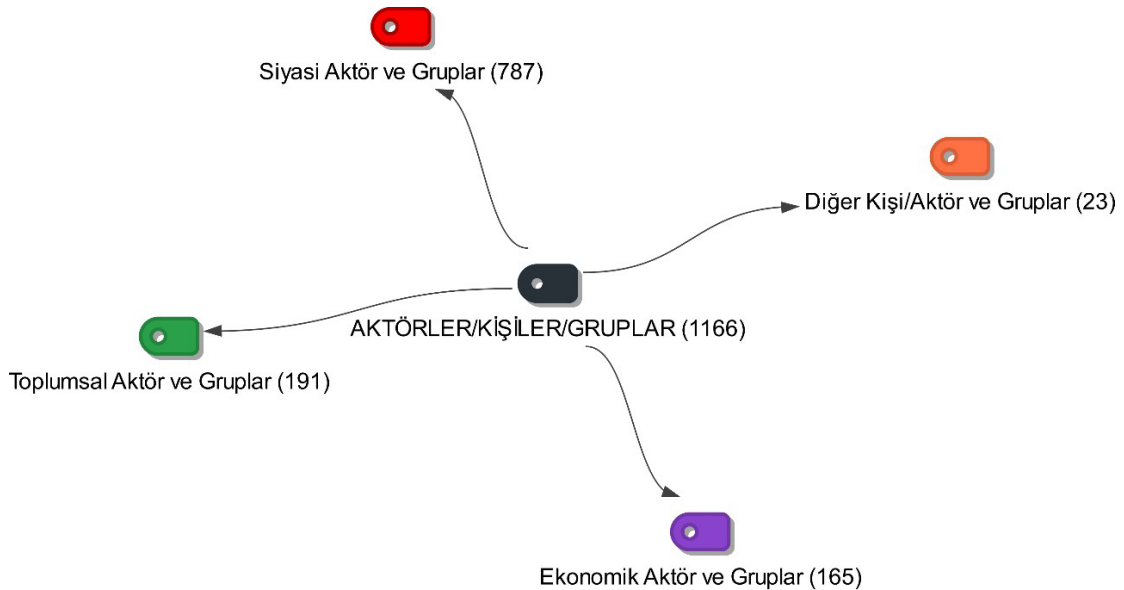
Bu kapsamda Şekil 4.12’de frekans değeri bakımından ön plana çıkan “Kamu” kurum ve kuruluşlar kategorisi için oluşturulan alt kod istatistik grafi sunulmaktadır. Şekilde görüldüğü üzere “Üniversiteler”, “Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO)”, “Diyanet İşleri Başkanlığı” ve “Sosyal Güvenlik Kurumu” diğer kamu kurum ve kuruluşları içerisinde ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Şekil 4. 12: “Kamu” Kategorisi Alt Kod İstatistiği

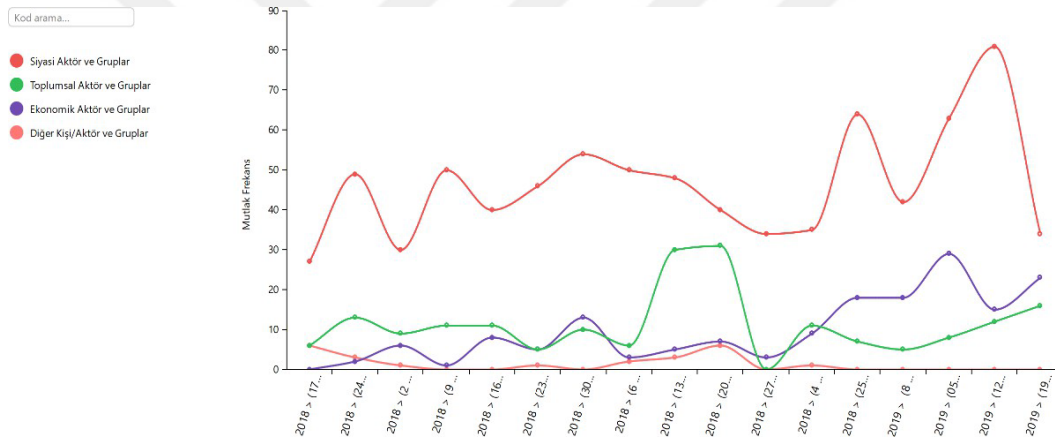
Çalışmada incelenen dördüncü ana kategori, “Aktörler/Kişiler/Gruplar” ana kategorisidir. Bu ana kategori hiyerarşik kod alt modeli yöntemi ile incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan inceleme Şekil 4.13’te görülmektedir. Bu bağlamda Kılıçdaroğlu söylemini, “Siyasi Aktör ve Gruplar”, “Toplumsal Aktör ve Gruplar”, “Ekonomik Aktör ve Gruplar”, “Diğer Kişi/Aktör ve Gruplar” kategorileri etrafında şekillendirdiği görülmektedir. Şekil 4.9’da görüldüğü üzere frekans değeri bakımından en yoğun kategori olarak “Siyasal Aktör ve Gruplar” kategorisi ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra “Toplumsal Aktör ve Gruplar” ve “Ekonomik Aktör ve Gruplar” kategorileri frekans değeri bakımından yakınlık gösterdiği görülmektedir.

Şekil 4. 13: “Aktörler/Kişiler/Gruplar” Hiyerarşik Kod Modeli

Şekil 4.13’te görülen bu kategoriler, incelenen tüm grup konuşmalarındaki frekans seyrini gösteren mutlak frekans analizine tabi tutulmuştur. Bu analiz Şekil 4.14’te sunulmaktadır. Şekil 4.14’te görüldüğü üzere frekans bakımından en yoğun kategoriyi “Siyasal Aktör ve Gruplar” kategorisi oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra “Toplumsal Aktör ve Gruplar” ve “Ekonomik Aktör ve Gruplar” kategorileri frekans yoğunluğu bakımından genel olarak süreklilik ve yakınlık göstermektedir. Ayrıca “Siyasal Aktör ve Gruplar” kategorisi grafik sonunda frekans yoğunluğu bakımından negatif yönlü bir seyir izlediği ve buna karşılık “Toplumsal Aktör ve Gruplar” ve “Ekonomik Aktör ve Gruplar” kategorilerinin grafik sonunda pozitif yönlü bir seyir izlemeye başladığı tespit edilmiştir.

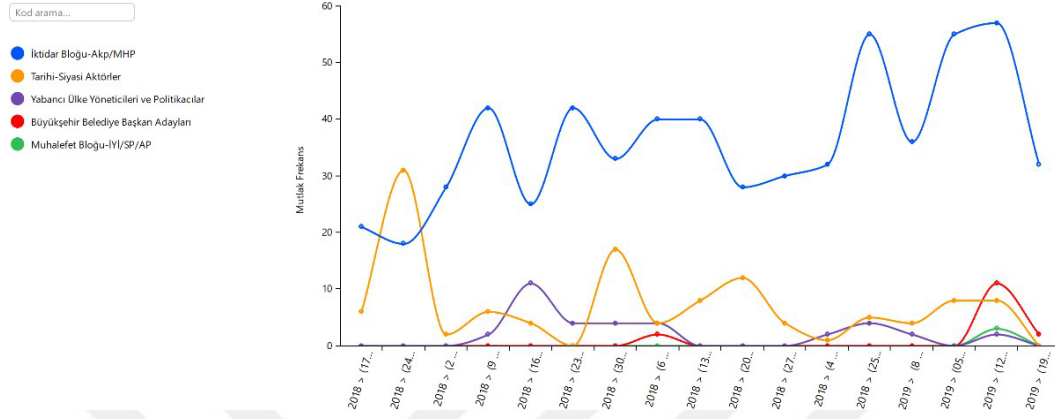
Şekil 4. 14: “Aktörler/Kişiler/Gruplar” Mutlak Frekans Grafiği

Bu kapsamda Şekil 4.14’te ön plana çıkan “Siyasal Aktör ve Gruplar” kategorisi başlığı altındaki alt kategoriler kod sıklığı analizine tabi tutulmuştur. Bu kategori altında oluşan alt kategorilerin kod sıklığı Şekil 4.15’te sunulmaktadır. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu söylemini, “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP”, “Tarihi-Siyasi Aktörler”, “Yabancı Ülke Yöneticileri ve Politikacılar”, “Büyükşehir Belediye Başkan Adayları” ve “Muhalefet Bloğu-İYİ/SP/AP” alt kategorileri etrafında şekillendiği görülmektedir. Grafik 4.6’da görüldüğü üzere frekans değeri bakımından en yoğun alt kategoriyi “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” alt kategorisi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca “Tarihi-Siyasi Aktörler” alt kategorisi frekans yoğunluğu bakımından süreklilik gösterdiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra “Büyükşehir Belediye Başkan Adayları” ve “Muhalefet

Bloğu-İYİ/SP/AP” alt kategorilerinin 2019 yerel seçimleri öncesinde yoğunluk kazandığı gözlemlenmektedir.

Şekil 4. 15: “Siyasi Aktör ve Gruplar” Mutlak Frekans Grafiği

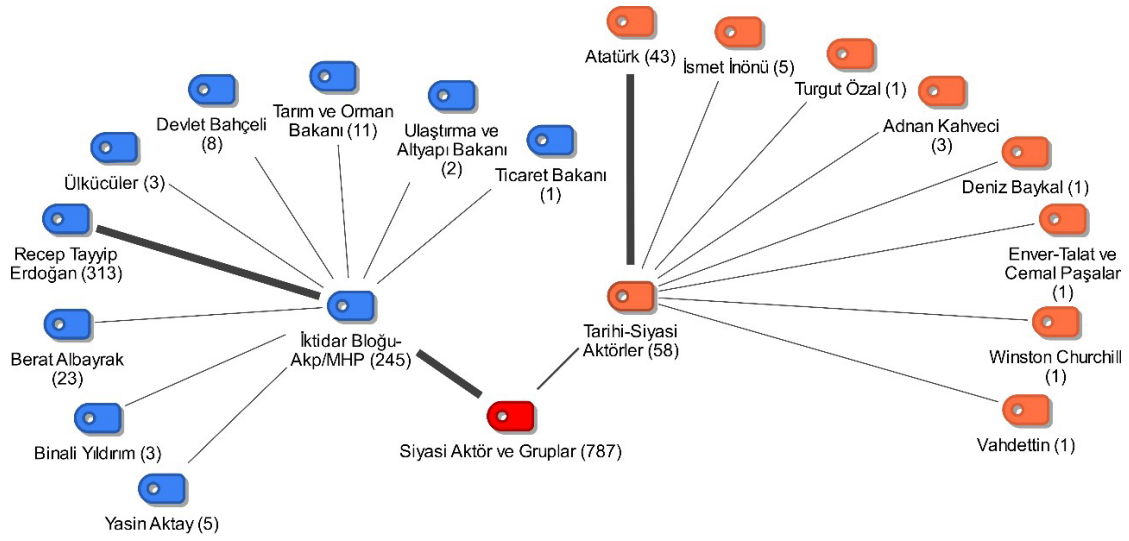

Şekil 4.15’te ön plana çıkan “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” ve “Tarihi-Siyasi Aktörler” alt kategorileri hiyerarşik alt kod modeli yöntemiyle incelenmiştir. Bu incelme Şekil 4.16’da görülmektedir¹³. Bu kapsamda frekans değeri bakımından en yoğun “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” alt kategorisi olduğu tespit edilmiştir. Bu alt kategori altında toplamda 9 kod oluşturulmuş ve oluşturulan bu kodlar içerisinde frekans değeri olarak “Recep Tayyip Erdoğan” kodunun çarpıcı bir şekilde ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Ayrıca “Tarihi-Siyasi Aktörler” alt kategorisi altında oluşturulan toplam 8 kod içerisinde “Atatürk” kodunun ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Şekil 4. 16: “Siyasi Aktör ve Gruplar” Kod Alt Modeli

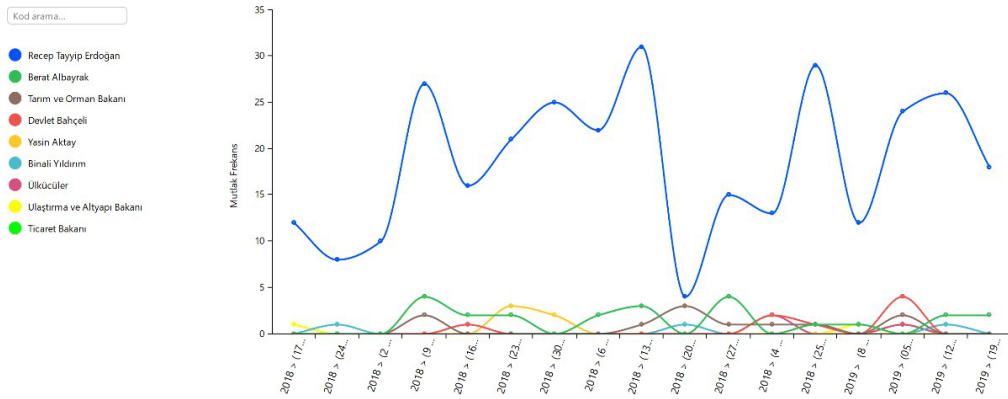
¹³ Şekil 4.16’da çizgi kalınlığı frekans değerini temsil eder.

Şekil 4.16’da görülen ve frekans yoğunluğu bakımından ön plana çıkan “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” alt kategorisi incelenen tüm grup konuşmalarındaki frekans seyrini gösteren mutlak frekans analizine tabi tutulmuştur. Bu analiz Şekil 4.17’de sunulmaktadır. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu söylemini, frekans yoğunluğu bakımından ön plana çıkan “Recep Tayyip Erdoğan” kodu üzerine şekillendirdiği görülmektedir. Ayrıca “Berat Albayrak” kodunun frekans yoğunluğu bakımından süreklilik gösterdiği tespit edilmiştir.

Şekil 4. 17: “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” Mutlak Frekans Grafiği

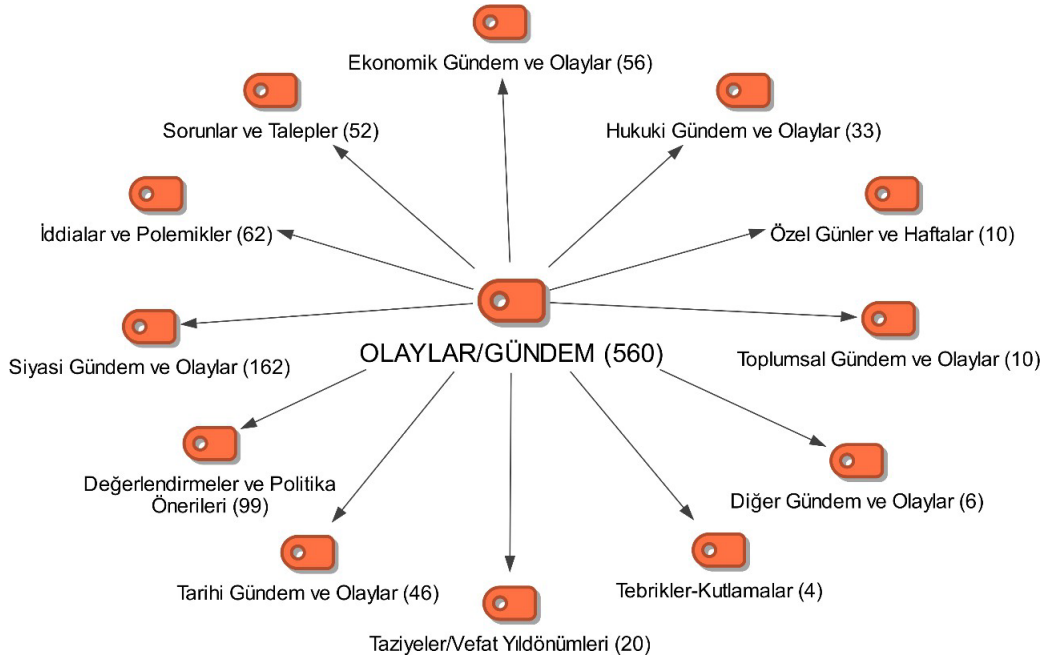

Kılıçdaroğlu söylemlerini genel olarak, belirli “Aktörler/Kişiler/Gruplar” kategorileri etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu kapsamda, genel yapı “Siyasi Aktör ve Gruplar”, “Toplumsal Aktör ve Gruplar”, “Ekonomik Aktör ve Gruplar” gibi kategorilerde şekillenmektedir. Bu kategoriler içerisinde, frekans bakımından en yoğun kategoriyi “Siyasal Aktör ve Gruplar” oluşturmakta ve bunu “Toplumsal Aktör ve

Gruplar” ve “Ekonomik Aktör ve Gruplar” takip etmektedir. Frekans bakımından öne çıkan “Siyasal Aktör ve Gruplar” kategorisinin alt kategorilerine bakıldığında ise, “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” alt kategorisinin, özellikle “Recep Tayyip Erdoğan” ve “Berat Albayrak” kodları etrafında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda, incelenen dönemde Kılıçdaroğlu’nun söylemleri belirli politik aktörler etrafında şekillenirken, diğer kategorilerde frekans ve süreklilik açısından farklı eğilimler ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

Çalışmada incelenen beşinci ve son ana kategori olan “Olaylar/Gündem” ana kategorisi başlığı altındaki kategoriler hiyerarşik kod alt modeli yöntemiyle incelenmiştir. Bu inceleme Şekil 4.18’de görülmektedir. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu söylemini “Siyasi Gündem ve Olaylar”, “Değerlendirmeler ve Politika Önerileri”, “İddialar ve Polemikler”, “Ekonomik Gündem ve Olaylar”, “Sorunlar ve Talepler”, “Tarihi Gündem ve Olaylar”, “Hukuki Gündem ve Olaylar”, “Taziyeler/Vefat Yıldönümleri”, “Toplumsal Gündem ve Olaylar”, “Özel Günler ve Haftalar”, “Diğer Gündem ve Olaylar” ve “Tebrikler Kutlamalar” kategorileri etrafında şekillendirdiği görülmektedir.

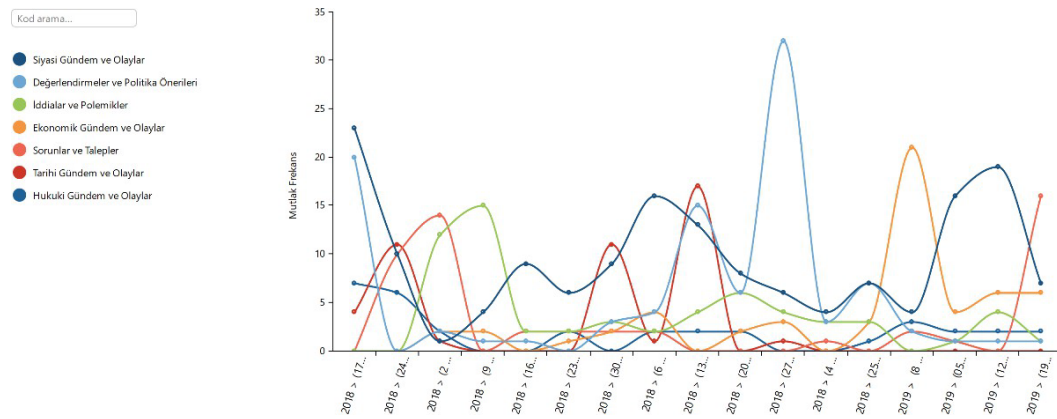
Şekil 4. 18: “Olaylar/Gündem” Hiyerarşik Kod Modeli

Bu kapsamda Şekil 4.18’de görüldüğü üzere “Olaylar/Gündem” ana kategorisi altında frekans değeri bakımından, “Siyasi Gündem ve Olaylar”, “Değerlendirmeler ve

Politika Önerileri”, “İddialar ve Polemikler”, “Ekonomik Gündem ve Olaylar”, “Sorunlar ve Talepler”, “Tarihi Gündem ve Olaylar” ve “Hukuki Gündem ve Olaylar” kategorilerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda ön plana çıkan bu kategoriler incelenen tüm grup konuşmalarındaki frekans seyrini gösteren mutlak frekans analizine tabi tutulmuştur. Bu analiz Şekil 4.19’da sunulmaktadır. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu söylemini, frekans yoğunluğu bakımından ön plana çıkan “Siyasi Gündem ve Olaylar” ve “Değerlendirmeler ve Politika Önerileri” üzerine şekillendirdiği görülmektedir. Yine grafikten anlaşılabacağı üzere 2018 Genel seçimleri sonrası yapılan grup toplantı konuşmalarında “Siyasi Gündem ve Olaylar” ve “Değerlendirmeler ve Politika Önerileri” kategorileri negatif yönlü bir seyir izlerken “İddialar ve Polemikler” ve “Sorunlar ve Talepler” kategorileri ivme kazandığı ve incelenen grup konuşmalarında ivme kayıpları ve dalgalanmalar yaşayarak sürekliliklerini devam ettirdikleri görülmektedir. Bu bağlamda 2019 yerel seçimleri öncesinde yapılan grup konuşmalarında “Siyasi Gündem ve Olaylar” kategori ‘sinin önce pozitif daha sonra negatif yönlü bir ivme kazandığı, “Değerlendirmeler ve Politika Önerileri” ve “Ekonomik Gündem ve Olaylar” kategoriler’ inin önce pozitif daha sonra sabit bir ivme kazandığı ve son olarak “Sorunlar ve Talepler” kategori’ sinin ise kayda değer bir şekilde pozitif yönlü bir ivme kazandığı tespit edilmiştir.

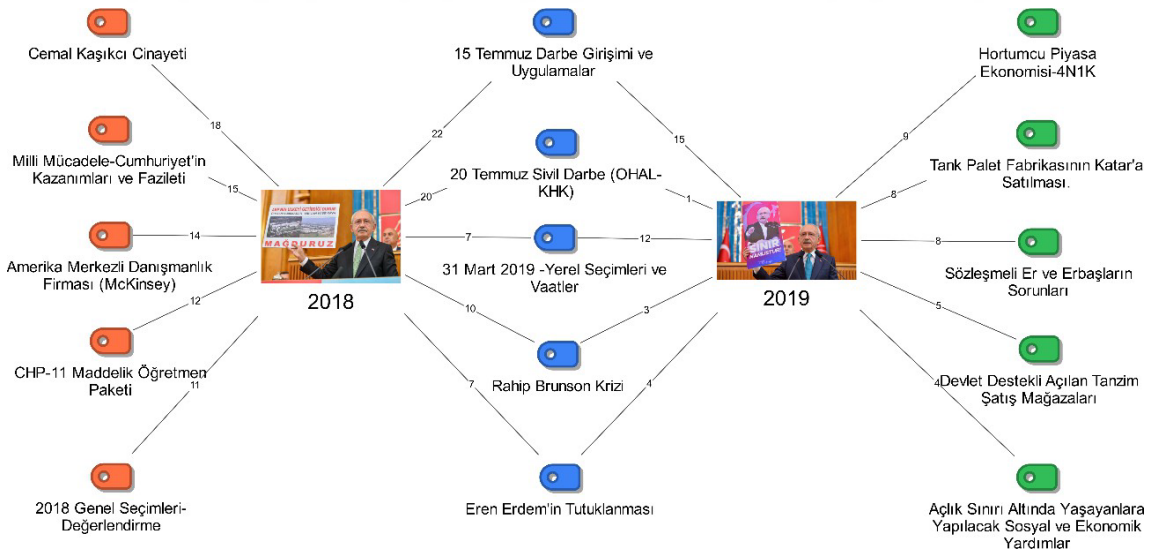
Şekil 4. 19: “Olaylar/Gündem” Mutlak Frekans Grafiği

Son olarak çalışmanın veri setini oluşturan grup toplantı konuşmaları iki vaka modeli yöntemiyle incelenerek Kılıçdaroğlu’nun “Olaylar/Gündem” ana kategorisi altında yoğunluk ve süreklilik bakımından ön plana çıkan olay ve gündemler tespit edilmiştir. Bu analiz Şekil 4.20’de sunulmaktadır. Buna göre, sadece 2018 yılı

incelendiğinde frekans değeri bakımından, “Cemal Kaşıkçı Cinayeti”, “Millî Mücadele-Cumhuriyet Kazanımları ve Faziletleri”, “Amerika Merkezli Danışmanlık Firması (MCKinsey)”, “CHP-11 Maddelik Öğretmen Paketi” ve “2018 Genel Seçimleri-Değerlendirme” gibi çeşitli gündem ve olayların siyasi söylemi şekillendirmede etkin olduğu görülmektedir. Diğer yandan sadece 2019 yılı incelendiğinde ise, “Hortumcu Piyasa Ekonomisi-4N1K”, “Tank Palet Fabrikasının Katar’a Satılması”, “Sözleşmeli Er ve Erbaşların Sorunları”, “Devlet Destekli Açılan Tanzim Satış Mağazaları” ve “Açlık Sınırı Altında Yaşayanlara Yapılacak Sosyal ve Ekonomik Yardımlar” gibi çeşitli gündem ve olayların siyasi söylemi şekillendirmede etkin olduğu görülmektedir. Her iki belge grubunda süreklilik arz eden ve frekans değeri olarak ön plana çıkan, “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)”, “Rahip Brunson Krizi”, “31 Mart 2019-Yerel Seçimleri ve Vaatler” ve “Eren Erdem’in Tutuklanması” gibi çeşitli gündem ve olayların söylemsel bir süreklilik kazandığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda 2018 ve 2019 yılları karşılaştırıldığında, özellikle “20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)” gündeminin, frekans değeri bakımından çarpıcı bir düşüş yaşandığı gözlemlenmektedir.

Şekil 4. 20: “Olaylar/Gündem” İki Vaka Modeli

Genel olarak Kılıçdaroğlu'nun söylemlerinde “Olaylar/Gündem” ana kategorisi, belirgin bir yer tutmakta ve farklı kategoriler üzerinde yoğunluk açısından öne plana çıkmaktadır. Bu kategoriler arasında özellikle “Siyasi Gündem ve Olaylar” ve “Değerlendirmeler ve Politika Önerileri” kategorileri, frekans değeri bakımından öne

çıkıldığı tespit edilmiştir. Yapılan bu analiz neticesinde 2018 Genel seçimleri sonrası ve 2019 yerel seçimleri öncesindeki konuşmalarda bu kategorilerdeki eğilimlerin değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Ayrıca, her iki dönemde de “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)”, “Rahip Brunson Krizi”, “31 Mart 2019-Yerel Seçimleri” ve “Eren Erdem’in Tutuklanması” gibi olaylar ve gündemler söylemde süreklilik arz etmiş, ancak bu olay ve gündemler arasında özellikle “20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)” gündeminin yerel seçim öncesinde yapılan grup toplantı konuşmaları dikkate alındığında frekans değerinde belirgin bir düşüş yaşandığı tespit edilmiştir.

Yapılan nitel içerik analizi neticesinde ortaya çıkan bu bulgular, Kılıçdaroğlu’nun veri setini oluşturan grup konuşmalarında, hangi konular ve diğer ana kategoriler, kategoriler, alt kategoriler, kodlar ve alt kodlar üzerinde ne şekilde yoğunlaştığını ampirik veriye dayalı olarak ortaya çıkardığı düşünülmektedir.

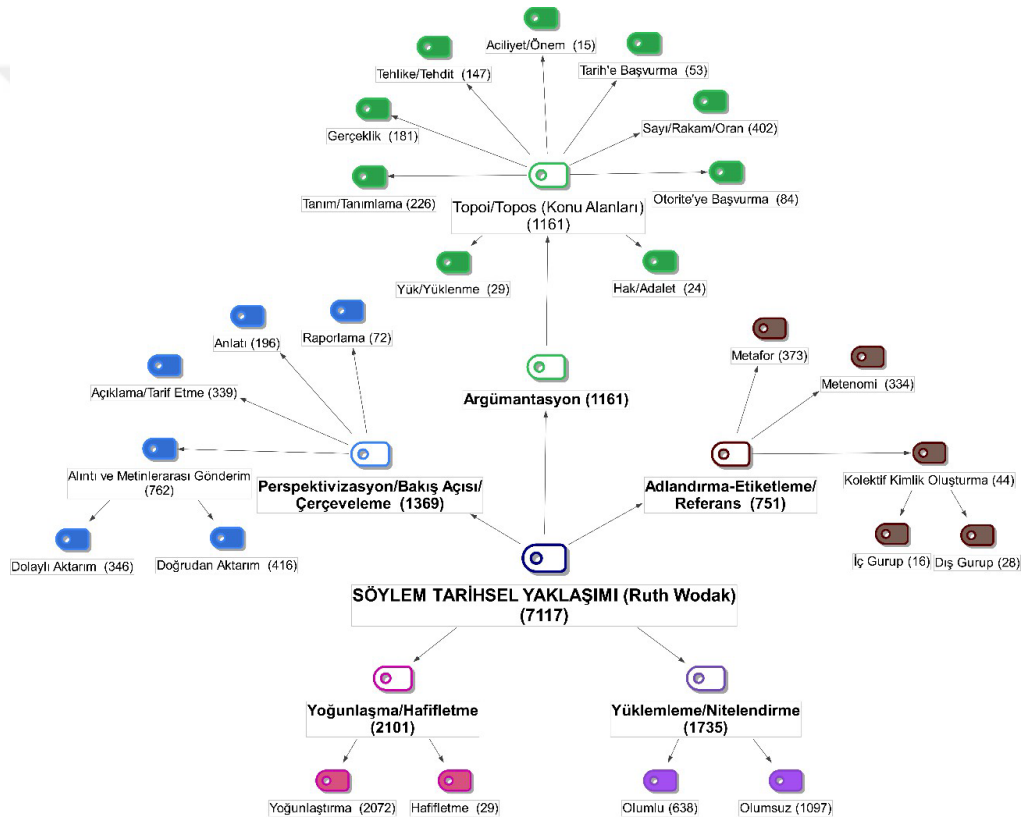
4.2. Söylem Analizinde Ortaya Çıkan Bulgular

Çalışma konusu kapsamında 17 grup toplantı konuşması MAXQDA 2024 versiyonu nitel veri analiz programı kullanılarak Söylem-Tarihsel Yaklaşımı çerçevesinde eleştirel söylem analizine tabi tutulmuştur. Ayrıca çalışmanın ana konusunu oluşturan “Popülist Argümanlar” kategorisi üzerine yapılan analiz neticesinde ortaya çıkan bulgular yine bölüm içerisinde STY kapsamında öne çıkan bulgulardan sonra verilecektir. Bu kapsamda analizin bu bölümünde Ruth Wodak (2009) geliştirmiş olduğu Söylem-Tarihsel Yaklaşımı aşamalarını kapsayan bir kod sistemi kullanılmıştır. Bu sistem toplam 30 ögeden oluşmakta ve “Kategori”, “Alt Kategori” ve “Kod” gibi bileşenleri içermektedir. Bu bağlamda yapılan eleştirel söylem analizi, Söylem Tarihsel Yaklaşımı, “Adlandırma/Etiketleme”, “Yüklemleme/Nitelendirme”, “Argümantasyon Stratejileri”, “Perspektivizasyon/Bakış Açısı” ve “Yoğunlaştırma/Hafifletme” olmak üzere 5 ana kategori altında toplanan ve her bir kategori yöntem kapsamında oluşturulan alt kategori ve kodlar dan oluşmaktadır. Bu yönteme ait hiyerarşik kod alt modeli Şekil 4.21’de sunulmuştur.

Şekil 4.21’de görüldüğü üzere, “Adlandırma/Etiketleme” kategorisi altında 3 alt kategori oluşturulmuştur. Bu alt kategoriler içerisinde “Metafor” ve “Metenomi” kullanımları frekans değeri bakımından birbirine yakın değerler taşıdığı görülmektedir.

Ancak yine bu iki alt kategori frekans değeri bakımından karşılaştırıldığında “Metafor” alt kategorisinin ön plana çıktığı görülmektedir. Ayrıca “Kolektif Kimlik Oluşturma” alt kategorisi altında “İç Grup” ve “Dış Grup” olmak üzere 2 kod oluşturulmuştur. Bu kodlar frekans değeri bakımından karşılaştırıldığında “Dış Grup” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. “Yüklemleme/Nitelendirme” kategorisi altında “Olumlu” ve “Olumsuz” olmak üzere 2 alt kategori oluşturulmuştur. Bu bağlamda “Olumsuz” yüklemleme alt kategorisinin frekans değeri bakımından çarpıcı bir şekilde ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Şekil 4. 21: “Söylem-Tarihsel Yaklaşımı” Hiyerarşik Kod Alt Modeli

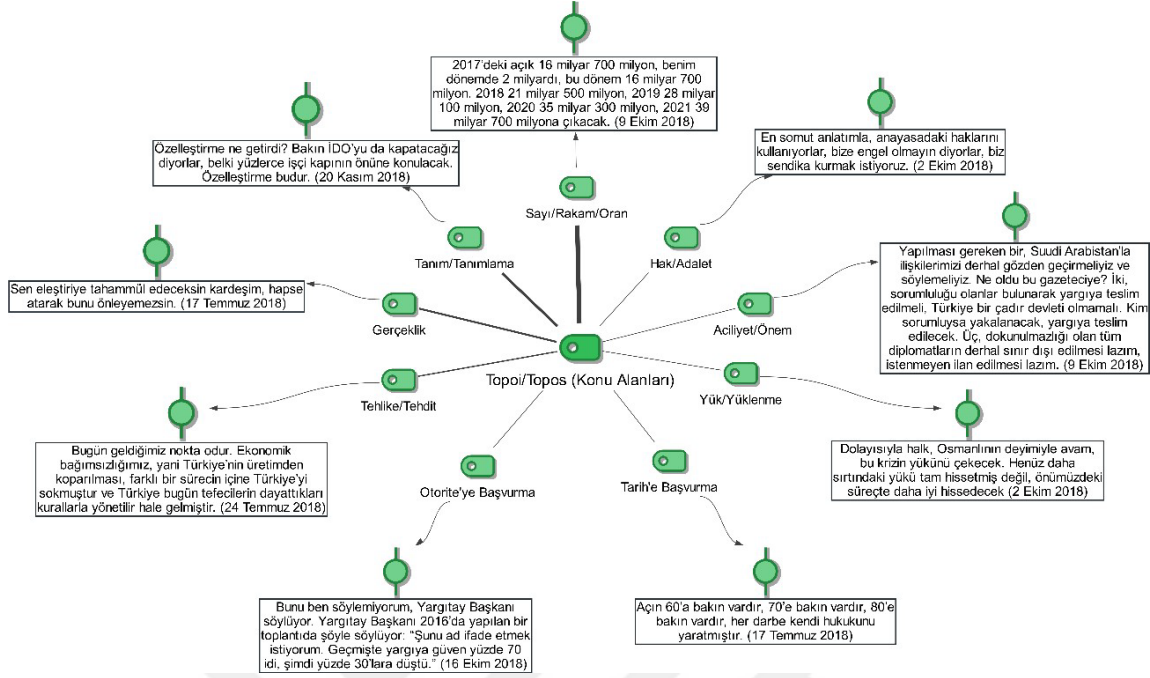

“Yoğunlaştırma/Hafifletme” kategorisi altında “Yoğunlaştırma” ve “Hafifletme” olmak üzere 2 alt kategori oluşturulmuştur. Bu bağlamda “Yoğunlaştırma” alt kategorisinin frekans değeri bakımından çarpıcı bir şekilde öne çıktığı tespit edilmiştir. “Perspektivizasyon/Bakış Açısı” kategorisi altında toplam 4 alt kategori oluşturulmuştur. Bu bağlamda “Alıntı ve Metinler Arası Gönderim”, “Açıklama/Tarif Etme” ve “Anlatı” kategorilerinin frekans değeri bakımından ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Ayrıca “Alıntı ve Metinler Arası Gönderim” alt kategorisi “Dolaylı Aktarım”

ve “Doğrudan Aktarım” olmak üzere 2 kod ile desteklenmektedir. Bu kodların frekans değeri bakımından birbirine yakın değerler taşıdığı görülmekle birlikte yine frekans değeri bakımından “Doğrudan Aktarım” kodunun ön plana çıktığı görülmektedir. “Argümantasyon” kategorisi altında toplam 1 alt kategori oluşturulmuştur. Bu alt kategori 9 kod ile desteklenmektedir. Bu bağlamda “Sayı/Rakam/Oran”, “Tanım/Tanımlama”, “Gerçeklik”, “Tehlike/Tehdit” ve “Otorite’ ye Başvurma” kodlarının frekans değeri bakımından ön plana çıktığı görülmektedir.

Bu kapsamda frekans değerleri bakımından ön plana çıkan söylemsel stratejiler tespit edilmiştir. Bu stratejiler elbette içerik analizinde ortaya çıkan bulgular kapsamında ele alınarak söylemsel stratejinin hangi dinamikler üzerine şekillendiği tespit edilecektir. Ancak öncelikle analizin genel değerlendirmesi kapsamında “Argümantasyon Stratejileri” ve “Adlandırma/Etiketleme” kategorileri içerisinde öne çıkan bulgulara değinilerek, genel değerlendirmenin çerçevesi genişletilmiştir. Bu bağlamda “Argümantasyon Stratejileri” kategorisi, Kılıçdaroğlu’nun siyasi söylemlerinde hangi argümantasyon stratejileri üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. Bu doğrultuda, Şekil 4.22’de, frekanslarına göre belirginleşen argümantasyon stratejilerinin kullanım alanlarına dair örnekler, incelenen grup toplantısı konuşma metinlerinden seçilen spesifik atıflarla detaylandırılmıştır. Bu analiz, ilgili argümantasyon stratejilerinin metinler içerisindeki bağlamları ve sıklıkları dikkate alınarak incelenmesine olanak tanımaktadır. Böylece, kullanılan argümantasyon stratejilerinin hangi bağlamda ve ne şekilde öne çıktığına dair kapsamlı bir anlayış sunulmaktadır.

Şekil 4. 22: Frekansa Göre Dağılım Gösteren Argümantasyon Stratejileri

Yaklaşımın genel değerlendirmesi kapsamında, “Adlandırma/Etiketleme” stratejisi altında yer alan metafor ve metenomi kullanımları incelenmiştir. “Adlandırma/Etiketleme” stratejisi altında frekans değeri bakımından ön plana çıkan “Metafor” ve “Metenomi” kullanımları hazırlanan kelime bulutu ile Şekil 4.23’te sunulmuştur. Şekil 4.23’te görüldüğü üzere, Kılıçdaroğlu söylemlerinde yoğun olarak metafor ve metenomi gibi dilsel araçlara başvurduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4. 23: “Metafor” ve “Metenomi” Kelime Bulutu

Yine bu strateji altında söylemde oluşturulmak istenilen “biz” ve “onlar” ayrımı “Kolektif Kimlik Oluşturma” alt kategorisi altında birleşen “İç Grup” ve “Dış Grup” kodları ile incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan analiz hazırlanan kelime bulutu ile Şekil 4.24’te sunulmuştur. Bu bağlamda, Şekil 4.24’te görüldüğü üzere, Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinde “Saray” ve “Halk” kavramları üzerinden oluşturduğu ayrım, kolektif kimlik oluşturma stratejisinin unsurları olarak tespit edilmiştir.

Şekil 4. 24: “İç Grup” ve “Dış Grup” Kelime Bulutu

Bu genel analiz kapsamında incelenen ve çalışmanın veri setini oluşturan 17 grup toplantı konuşmasının tamamında uygulanan Söylem -Tarihsel Yaklaşımı yöntemi ile genel anlamda öne çıkan söylemsel stratejiler tespit edilmiştir. Ancak bu stratejilerin yine aynı veri seti kapsamında yapılan içerik analizinde öne çıkan bulgularla desteklenmesi yapılan eleştirel söylem analizinin nihai amacını oluşturmaktadır. Bu bağlamda içerik analizi kapsamında incelenen, “Konu”, “Aktörler/Kişiler/Gruplar” ve “Olaylar/Gündem” ana kategorileri içerisinde ön plana çıkan unsurlar, Söylem-Tarihsel Yaklaşımı yöntemine uygun bir şekilde ele alınarak karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır. Buradan hareketle Söylem-Tarihsel Yaklaşımı yöntemi içerisinde yer alan stratejiler ile içerik analizinde ön plana çıkan bulguların yakınlık ve yoğunluk ilişkisini yansıtan tablolar oluşturulmuştur.

Bu bağlamda ilk olarak, içerik analizinde ön plana çıkan “Konular”, Söylem-Tarihsel Yaklaşımı yönteminde yer alan stratejiler kapsamında ele alınarak yoğunluk ve yakınlık ilişkisi incelenmiştir. Bu incelemeye ait bulgular Şekil 4.25’te sunulmuştur.

“Adlandırma/Etiketleme” kategorisi altında yer alan “Metafor” ve “Metenomi” kullanımları ile frekans değeri bakımından öne çıkan konular incelenmiştir. Şekil 4.25’te görüldüğü üzere, metafor kullanımları frekans yoğunluğu bakımından incelendiğinde sırasıyla, “Ekonomik Kriz ve Enflasyon”, “Devlet Borçlanmaları”, “İşsizlik”, “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü”, “Talimat Alan Yargı Mensupları” ve “Özelleştirme” gibi konular ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Yine Şekil 4.25’ten hareketle, metenomi kullanımları frekans yoğunluğu bakımından incelendiğinde sırasıyla, “Devlet Borçlanmaları”, “Ekonomik Kriz ve Enflasyon”, “Üretim” ve “İşsizlik” gibi konular ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

“Yüklemler/Nitelendirme” kategorisi altında yer alan “Olumlu” ve “Olumsuz” yüklemler stratejileri frekans değeri bakımından öne çıkan konular ile oluşan yoğunluk ve yakınlık ilişkisi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda, “Olumlu” yüklemler stratejisi Kılıçdaroğlu’nun politika önerilerini kapsamakta ve bu politika önerilerinin “Olumlu” sunumlarını nitelemektedir.

Şekil 4. 25: “Konular” ve “Söylem-Tarihsel Yaklaşımı” Yakınlık ve Yoğunluk İlişkisi

Konular	Metafor	Metanomi	Olumlu	Olumsuz	Yoğunlaştırma	Hafifletme	Yük/Yüklenme	Gerçeklik	Sayı/Rakam/Oran	Tarih'e Başvurma	Otorite'ye Başvurma	Tehlike/Tehdit	Tanım/Tanımlama	Hakk/Adalet	Aciliyet/Önem	Raporlama	Açıklama/Tarif Etme	Anlatı	Doğrudan Aktarım	Dolaylı Aktarım	TOPLAM
● Özelleştirme	11	2	5	42	38		1	5	12		1	5	9				16	1	10	6	164
● Yatırım	1		12	9	19			1	1	2			4				8	3	5	1	66
● Devlet Garantili Yatırımlar	3	4	1	14	12		1	3	5		1		2				10	1	1	3	61
● Üretim	6	13	21	19	26		2	6	2	4		7	8				14	10	8	1	147
● Devlet Borçlanmaları	17	30	11	50	66	2	3	9	21	1	3	21	10	1		7	17	8	11	17	305
● Ürün ve Hizmet Zamları	2		4	29	21		3	6	12			1				8	4	2	2	2	96
● Ekonomik Kriz ve Enflasyon	28	28	18	87	136	4	7	21	32	1	1	10	14		1	10	19	18	23	26	484
● Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü	13	7	34	60	108	5		16	14		4	9	11	6	3	1	19	19	8	25	362
● Talimat Alan Yargı Mensupları	13	8	5	36	61			4	1		1	6	7	2			17	14	3	7	185
● Çifte Standart	2		2	13	22				5		2	1	1	1			9			2	60
● Tarım ve Hayvancılık Destekleri	2	2	9	12	20		1	1	10		3			2			6	2	3	3	76
● Gıda ve Hayvan İthalatı		2	2	21	17			2	9			2	1			1	10	3	3	1	74
● İşsizlik	16	12	15	44	59	1	1	6	22			6	9			6	14	5	11	5	232
● Genç İşsizlik	2	1		6	8			1	5				1				2	1	1	1	29
Σ TOPLAM	116	109	139	442	613	12	19	81	151	8	16	68	77	12	4	33	165	87	89	100	2341

Buradan hareketle Şekil 4.25'te görüldüğü üzere, frekans değeri bakımından “Üretim” ve “Yatırım” gibi konular etrafında olumlu sunumun ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu kategori altında bir diğer strateji olan “Olumsuz” yükleme de ise, incelenen konularda İktidar gurubunun yanlışları ve eksikleri üzerine oluşmaktadır. Bu kapsamda Şekil 4.25'te görüldüğü üzere, frekans değeri bakımından “Ekonomik Kriz ve Enflasyon”, “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü”, “Devlet Borçlanmaları”, “İşsizlik”, “Özelleştirme”, “Talimat Alan Yargı Mensupları”, “Ürün ve Hizmet Zamları” “Gıda ve Hayvan İthalatı”, “Devlet Garantili Yatırımlar”, “Çifte Standart”, “Tarım Hayvancılık Destekleri” ve “Genç İşsizlik” gibi konular etrafında olumsuz sunumun ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Genel olarak söylemde öne çıkan tüm bu konular frekans değerleri açısından incelendiğinde, “Olumsuz” yükleme stratejisinin daha yoğun bir şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir.

“Yoğunlaştırma/Hafifletme” kategorisi altında yer alan “Yoğunlaştırma” ve “Hafifletme” stratejileri frekans değeri bakımından öne çıkan konular ile oluşan yoğunluk ve yakınlık ilişkisi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu kategori içinde Şekil 4.25'te görüldüğü üzere, çarpıcı bir şekilde “Yoğunlaştırma” stratejisinin en yoğun kullanıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda “Yoğunlaştırma” stratejisi Kılıçdaroğlu'nun söylem de ele aldığı konuların dinleyici kitleye aktarılmasında yapılan vurguları kapsamaktadır. Yoğunlaştırma stratejisi frekans değeri bakımından sırasıyla, “Ekonomik Kriz ve Enflasyon”, “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü”, “Devlet Borçlanmaları”, “Talimat Alan Yargı Mensupları” ve “İşsizlik” gibi konularla ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

“Argümantasyon Stratejisi” kategorisi altında yer alan 9 farklı stratejinin frekans değeri bakımından öne çıkan konular ile yoğunluk ve yakınlık ilişkisi incelenmiştir. Şekil 4.25'te görüldüğü üzere, genel olarak “Sayı/Rakam/Oran”, “Gerçeklik”, “Tanım/Tanımlama” ve “Tehlike/Tehdit” toposları'nın incelenen bu konularla yoğun bir şekilde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda, “Sayı/Rakam/Oran” topos’ u “Ekonomik Kriz ve Enflasyon”, “İşsizlik” ve “Devlet Borçlanmaları” gibi konular etrafında ön plana çıktığı tespit edilmiştir. “Gerçeklik” topos’ unun “Ekonomik Kriz ve Enflasyon”, “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü” gibi konular etrafında ön plana çıktığı tespit edilmiştir. “Tanım/Tanımlama” topos’ unun “Ekonomik Kriz ve Enflasyon”, “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü” gibi konular etrafında ön

plana çıktığı tespit edilmiştir. “Tehlike/Tehdit” topos’unun ise “Devlet Borçlanmaları” konusu etrafında ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Ayrıca “Yük/Yüklenme” topos’unun “Ekonomik Kriz ve Enflasyon” konusu ve “Hak/Adalet” topos’unun ise “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü” konusu etrafında ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

“Perspektivizasyon/Bakış Açısı” kategorisi altında yer alan “Raporlama”, “Açıklama/Tarif Etme”, “Anlatı”, “Doğrudan Aktarım” ve “Dolaylı Aktarım” stratejilerinin frekans değeri bakımından öne çıkan konular ile yoğunluk ve yakınlık ilişkisi incelenmiştir. Şekil 4.25’te görüldüğü üzere, incelenen bu konularda genel olarak “Açıklama/Tarif Etme” stratejisinin yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda “Açıklama/Tarif Etme” stratejisi frekans değeri bakımından sırasıyla “Ekonomik Kriz ve Enflasyon”, “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü”, “Devlet Borçlanmaları”, “Talimat Alan Yargı Mensupları”, “Özelleştirme”, “Üretim” ve “İşsizlik” gibi konular etrafında ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Diğer yandan “Anlatı” ve “Dolaylı Aktarım” stratejilerinin “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü” ve “Ekonomik Kriz ve Enflasyon” gibi konular etrafında şekillendiği ve “Doğrudan Aktarım” stratejisi’ nin ise sadece “Ekonomik Kriz ve Enflasyon” konusu etrafında şekillendiği tespit edilmiştir.

İncelenen tüm bu ilişkiler bağlamında, genel olarak “Ekonomik Kriz ve Enflasyon” ve “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü” konularının Kılıçdaroğlu’nun söylemsel stratejisinde temel konu alanlarını oluşturduğu görülmektedir.

İnceleme kapsamında ikinci olarak içerik analizinde ön plana çıkan “Siyasi Aktör ve Gruplar”, Söylem-Tarihsel Yaklaşımı yönteminde yer alan stratejiler kapsamında ele alınarak yoğunluk ve yakınlık ilişkisi incelenmiştir. Bu incelemeye ait bulgular Şekil 4.26’da sunulmuştur. Şekil 4.26 incelendiğinde Söylem Tarihsel Yaklaşımı stratejileri’ nin çarpıcı bir şekilde “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” ve “Recep Tayyip Erdoğan” gibi siyasi aktörler üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, bulgular bu iki aktörün söylemsel yapılarında belirgin bir odaklanma olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda “Adlandırma/Etiketleme” kategorisi altında yer alan “Metafor” ve “Metenomi” kullanımları ile frekans yoğunluğu bakımından öne çıkan siyasi aktörler incelenmiştir. Buradan hareketle Şekil 4.26’da görüldüğü üzere, metafor ve metenomi kullanımları frekans yoğunluğu bakımından incelendiğinde sırasıyla “Recep Tayyip

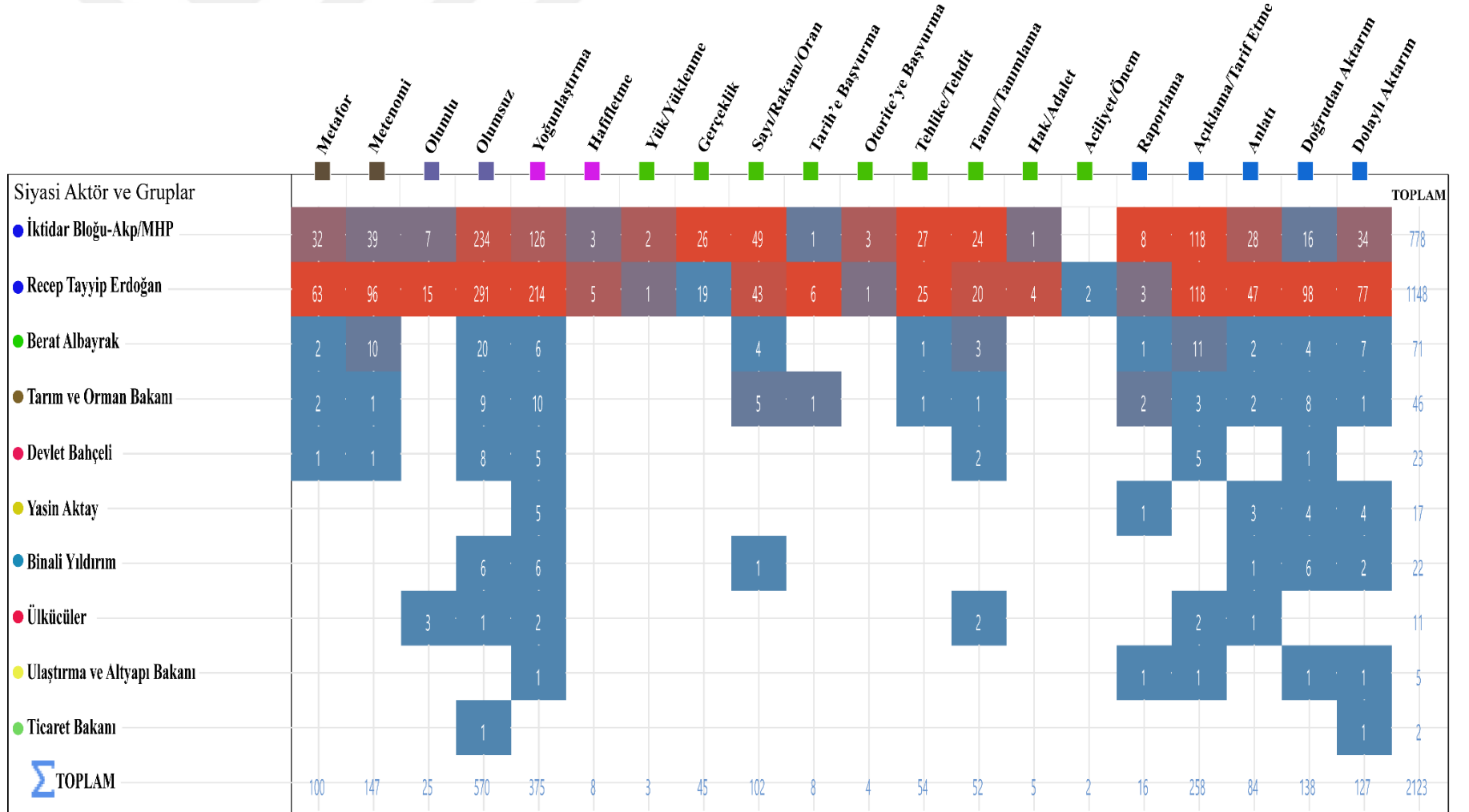
Erdoğan” ve “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” gibi siyasi aktörler ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

“Yüklemleme/Nitelendirme” kategorisi altında yer alan “Olumlu” ve “Olumsuz” yüklemleme stratejileri frekans değeri bakımından öne çıkan siyasi aktörler ile oluşan yoğunluk ve yakınlık ilişkisi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Şekil 4.26’dan hareketle genel olarak söylemde öne çıkan tüm bu siyasi aktörler frekans değerleri açısından incelendiğinde, “Olumsuz” yüklemleme stratejisinin çarpıcı bir şekilde daha yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda, Şekil 4.26’da görüldüğü üzere en yüksek frekans değerlerine göre, olumsuz sunumun en çok “Recep Tayyip Erdoğan” ve “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” gibi siyasi aktörler etrafında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Ek olarak bu olumsuz yoğunluk içerisinde “Ülkücüler” siyasi grubunun “Olumlu” sunumu dikkat çekmektedir.

“Argümantasyon Stratejisi” kategorisi altında yer alan 9 farklı stratejinin frekans değeri bakımından öne çıkan siyasi aktörler ile yoğunluk ve yakınlık ilişkisi incelenmiştir. Şekil 4.26’da görüldüğü üzere, genel olarak Sayı/Rakam/Oran”, “Tehlike/Tehdit”, “Tanım/Tanımlama” ve “Gerçeklik” toposları’nın incelenen bu siyasi aktörler ile yoğun bir şekilde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda, yukarıda belirtilen toposlar’ın “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” ve en çok “Recep Tayyip Erdoğan” siyasi aktörü etrafında şekillendiği dikkat çekmektedir.

“Perspektivizasyon/Bakış Açısı” kategorisi altında yer alan “Raporlama”, “Açıklama/Tarif Etme”, “Anlatı”, “Doğrudan Aktarım” ve “Dolaylı Aktarım” stratejilerinin frekans değeri bakımından öne çıkan siyasi aktörler ile yoğunluk ve yakınlık ilişkisi incelenmiştir. Şekil 4.26’de görüldüğü üzere frekans değeri bakımından “Açıklama/Tarif Etme” stratejisi “Recep Tayyip Erdoğan” ve “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” gibi siyasi aktörler üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Yine Şekil 4.26’dan hareketle “Doğrudan Aktarım” ve “Dolaylı Aktarım” stratejileri’ ne ek olarak “Anlatı” stratejisi’nin de “Recep Tayyip Erdoğan” siyasi aktörü üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Ayrıca “Raporlama” stratejisi ise frekans değeri olarak en çok “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” siyasi aktörü etrafında şekillendiği tespit edilmiştir.

Şekil 4. 26: “Siyasi Aktör ve Gruplar” ve “Söylem-Tarihsel Yaklaşımı” Yakınlık ve Yoğunluk İlişkisi

İncelenen bu ilişkiler Şekil 4.26’da görüldüğü üzere, Kılıçdaroğlu’nun söylemsel stratejisini genellikle “Recep Tayyip Erdoğan” ve “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” gibi siyasi aktörler üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

İnceleme kapsamında son olarak içerik analizinde ön plana çıkan “Olaylar ve Gündem”, Söylem-Tarihsel Yaklaşımı yönteminde yer alan stratejiler kapsamında ele alınarak yoğunluk ve yakınlık ilişkisi incelenmiştir. Bu incelemeye ait bulgular Şekil 4.27’de sunulmuştur.

“Adlandırma/Etiketleme” kategorisi altında yer alan “Metafor” ve “Metenomi” kullanımları ile frekans değeri bakımından öne çıkan olay ve gündemler incelenmiştir. Şekil 4.27’de görüldüğü üzere, metafor kullanımları frekans yoğunluğu bakımından incelendiğinde sırasıyla, “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K”, “Cemal Kaşıkçı Cinayeti” ve “Millî Mücadele-Cumhuriyet’in Kazanımları ve Faziletleri” gibi olay ve gündemler etrafında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Yine Şekil 4.27’den hareketle, metenomi kullanımları frekans yoğunluğu bakımından incelendiğinde sırasıyla, “Cemal Kaşıkçı Cinayeti”, “Hortumcu Piyasa Ekonomisi”, “Rahip Brunson Krizi” ve “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar” gibi olay ve gündemleri etrafında yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

“Yüklemleme/Nitelendirme” kategorisi altında yer alan “Olumlu” ve “Olumsuz” yüklemleme stratejileri frekans değeri bakımından öne çıkan olaylar ve gündemler ile oluşan yoğunluk ve yakınlık ilişkisi karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda, “Olumlu” yüklemleme stratejisi Kılıçdaroğlu’nun çeşitli gündem ve olaylarla ilgili değerlendirmelerini ve politika önerilerini kapsamakta ve bunların “Olumlu” sunumlarını nitelemektedir. Buradan hareketle Şekil 4.27’de görüldüğü üzere, frekans değeri bakımından sırasıyla, “Millî Mücadele-Cumhuriyet’in Kazanımları ve Fazileti”, “31 Mart 2019-Yerel Seçimleri ve Vaatler” ve “CHP-11 Maddelik Öğretmen Paketi” gibi olay ve gündemlerde olumlu sunumun ön plana çıktığı tespit edilmiştir. “Olumsuz” yüklemleme kapsamında ise, frekans değeri bakımında sırasıyla, “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K”, “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “Cemal Kaşıkçı Cinayeti”, “20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)”, “2018 Seçimleri-Değerlendirme”, “Rahip Brunson Krizi”, “Amerika Merkezli Danışmanlık Firması (McKinsey)”, “Tank Palet Fabrikasının Katar’a Satılması”, “Devlet Destekli Açılan Tanzim Satış

Mağazaları” ve “Eren Erdem’in Tutuklanması” gibi olay ve gündemlerin ön plana
çıkıldığı tespit edilmiştir.

Şekil 4. 27: “Olaylar ve Gündem” ve “Söylem-Tarihsel Yaklaşımı” Yakınlık ve Yoğunluk İlişkisi

Olaylar ve Gündem	Metafor	Metanomi	Olunulu	Olumsuz	Yoğunlaştırma	Hafifletme	Yük/Yüklenme	Gerçeklik	Sayı/Rakam/Oran	Tarihe Basıyırma	Otoriteye Basıyırma	Tehlikeye/Tehdit	Tamam/Tamamlama	Hak/Adalet	Aciliyet/Önem	Raporlama	Açıklama/Tarif Etme	Anlatı	Doğrudan Aktarım	Dolaylı Aktarım	TOPLAM
15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar	8	11	22	55	97	2		5	17		6	1	6	3			24	7	14	15	293
Cemal Kaşıkçı Cinayeti	20	31	13	50	91	1		6	8	4	2	14	14		2	2	23	9	29	23	342
31 Mart 2019 -Yerel Seçimleri ve Vaatler	8	3	24	9	36			2	9	1		3	6				11	1	3	3	119
Açlık Sınırı Altında Yaşayanlara Yapılacak Sosyal ve Ekonomik Yardımlar			4		7				3				2				4		1		21
20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)	9	2	7	34	49	1		4	3	1		6	3	4			9	9	7	9	157
Rahip Brunson Krizi	6	20	1	20	46	1		2	1				3	1	1	1	4	5	15	11	138
CHP-11 Maddelik Öğretmen Paketi	2	1	13	10	23			12	5	1	2						3	5	4	2	83
2018 Genel Seçimleri-Değerlendirme	1	2	7	26	37			1	5	1	1	1	1				4	6	4	8	105
Amerika Merkezli Danışmanlık Firması (McKinsey)	3	4	5	18	18	2		1	4			3	1			1	7	3	3	8	81
Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K	48	24	14	57	55		2	3	15	2	3	8	17	1			28	1	17	7	302
Tank Palet Fabrikasının Katar'a Satılması.	1	2	4	15	13		1	1	7		1	2	6				5		7	1	66
Devlet Destekli Açılan Tanzim Satış Magazaları	9	3	1	6	6			1				1					5		1		33
Sözleşmeli Er ve Erbaşların Sorunları	1		11	12	18			2	12								5	1	2	1	65
Milli Mücadele-Cumhuriyet'in Kazanımları ve Fazileti	17	3	27	7	41			3	1	12	1	1	9				10	6	8	6	152
Eren Erdem'in Tutuklanması	5	2	12	22	40	1		3	5			1	3	2		1	6	8	4	17	132
TOPLAM	138	108	165	341	577	8	3	46	95	22	16	40	72	11	3	5	148	61	119	111	2089

Genel olarak söylemde öne çıkan tüm bu konular frekans değerleri açısından incelendiğinde, “Olumsuz” yükleme stratejisinin daha yoğun bir şekilde kullanıldığı tespit edilmiştir.

“Yoğunlaştırma/Hafifletme” kategorisi altında yer alan “Yoğunlaştırma” ve “Hafifletme” stratejileri frekans değeri bakımından öne çıkan olay ve gündemler yoğunluk ve yakınlık ilişkisi karşılaştırılmalı olarak incelenmiştir. Buna göre Şekil 4.27’den hareketle, genel olarak söylemde öne çıkan tüm bu olaylar ve gündemler frekans değerleri açısından incelendiğinde, “Yoğunlaştırma” stratejisinin çarpıcı bir şekilde daha yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda “Yoğunlaştırma” stratejisi Kılıçdaroğlu’nun söylem de ele aldığı olay ve gündemlerin dinleyici kitleye aktarılmasında yapılan vurguları kapsamaktadır. Bu bağlamda frekans değeri bakımından incelendiğinde, “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “Cemal Kaşıkçı Cinayeti”, “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K”, “20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)”, “Rahip Brunson Krizi”, “Millî Mücadele-Cumhuriyet’in Kazanımları ve Fazileti”, “Eren Erdem’in Tutuklanması”, “2018 Genel Seçimleri-Değerlendirme” ve “31 Mart 2019-Yerel Seçimleri ve Vaatler” gibi olay ve gündemlerde yoğunlaştırma stratejisinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

“Argümantasyon Stratejisi” kategorisi altında yer alan 9 farklı stratejinin frekans değeri bakımından öne çıkan konuların yoğunluk ve yakınlık ilişkisi incelenmiştir. Şekil 4.27’de görüldüğü üzere, genel olarak “Sayı/Rakam/Oran”, “Tanım/Tanımlama”, “Gerçeklik” ve “Tehlike/Tehdit” gibi toposların incelenen bu olay ve gündemler ile yoğun bir şekilde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda, “Sayı/Rakam/Oran” topos’ u yoğun olarak “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K” ve “Sözleşmeli Er ve Erbaşların Sorunları” gibi kodlamalarla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. “Tanım/Tanımlama” topos’ unun yoğun olarak “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K” ve “Cemal Kaşıkçı Cinayeti” gibi kodlamalarla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. “Gerçeklik” topos’ unun yoğun olarak “CHP-11 Maddelik Öğretmen Paketi” kodu ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. “Tehlike/Tehdit” topos’ unun yoğun olarak “Cemal Kaşıkçı Cinayeti” kodu ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca “Tarih’e Başvurma” topos’ unun yoğun olarak “Millî Mücadele-Cumhuriyet’in Kazanımları ve Fazileti” kodu ile ilişkili olduğu ve “Otorite’ye

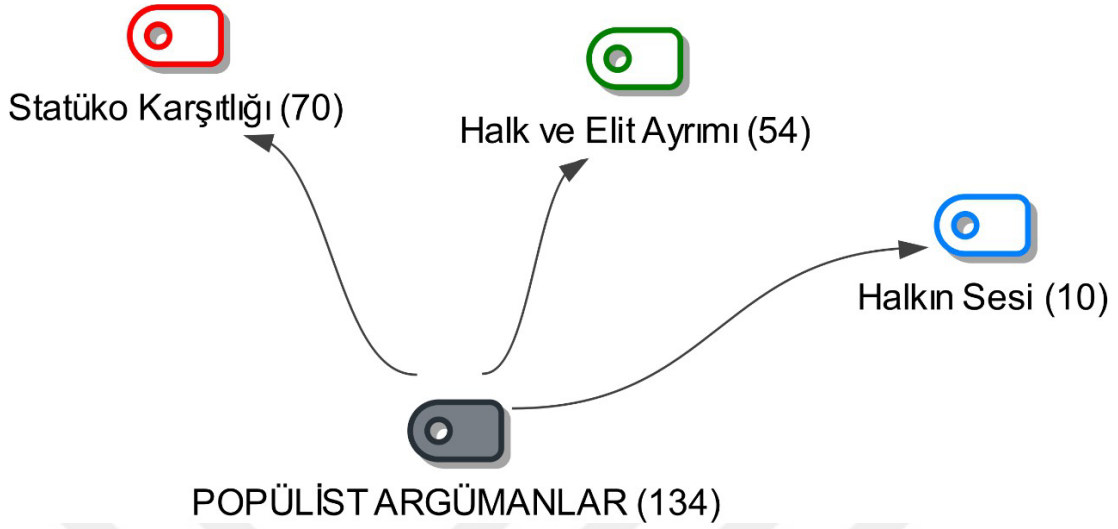
Başvurma” topos’ unun ise yoğun olarak “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar” kodu ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

“Perspektivizasyon/Bakış Açısı” kategorisi altında yer alan “Raporlama”, “Açıklama/Tarif Etme”, “Anlatı”, “Doğrudan Aktarım” ve “Dolaylı Aktarım” stratejilerinin frekans değeri bakımından öne çıkan olay ve gündemler ile olan yoğunluk ve yakınlık ilişkisi incelenmiştir. Şekil 4.27’de görüldüğü üzere, genel olarak “Açıklama/Tarif Etme”, “Doğrudan Aktarım” ve “Dolaylı Aktarım” stratejilerinin incelenen bu olay ve gündemler de yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda, “Açıklama/Tarif Etme” stratejisi yoğun olarak “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K”, “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar” ve “Cemal Kaşıkçı Cinayeti” gibi olay ve gündemlerle ilişkili olduğu tespit edilmiştir. “Doğrudan Aktarım” stratejisi yoğun olarak “Cemal Kaşıkçı Cinayeti”, “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K”, “Rahip Brunson Krizi” ve “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar” olay ve gündemleri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. “Dolaylı Aktarım” stratejisinin ise yoğun olarak “Cemal Kaşıkçı Cinayeti”, “Eren Erdem’in Tutuklanması” ve “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar” gibi olay ve gündemler ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca “Anlatı” stratejisinin ise frekans değeri olarak en çok “Cemal Kaşıkçı Cinayeti” ve “20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)” gibi olay ve gündemler ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

İncelenen bu ilişkiler Şekil 4.27’de görüldüğü üzere, Kılıçdaroğlu söylemsel stratejisini genellikle “Cemal Kaşıkçı Cinayeti”, “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K” ve “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar” gibi olay ve gündemler üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Çalışmanın son aşamasında, Maxqda 24 nitel veri analiz programı kullanılarak, çalışmanın veri setini oluşturan 17 grup toplantı konuşması incelenmiş ve bu konuşmalarda yer alan popülist argümanlar analiz edilmiştir. Popülist söylem analizi “Statüko Karşıtlığı”, “Halk ve Elit Ayrımı” ve “Halkın Sesi” kategorileri üzerinden incelenmiştir. Bu analiz kapsamında oluşturulan kod sistemi Şekil 4.28’de görülmektedir.

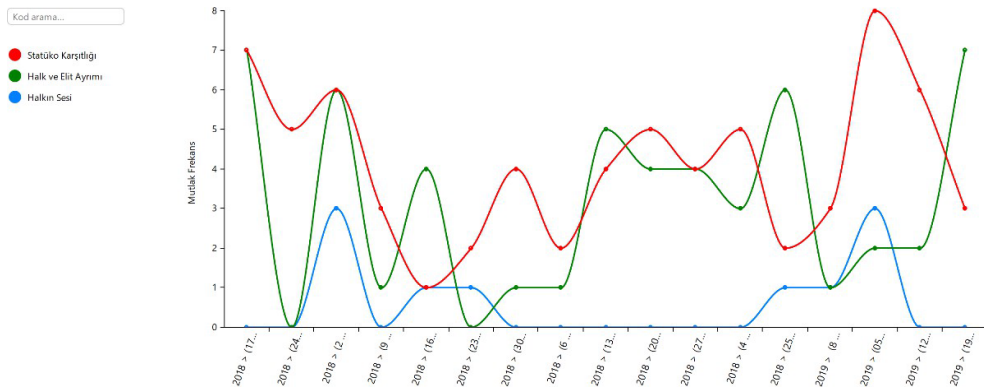
Şekil 4. 28: “Popülist Argümanlar” Kod Dağılım Modeli

Şekil 4.28’den hareketle, Kemal Kılıçdaroğlu söylemini üç farklı popülist söylem unsuru üzerine yapılandırıldığı görülmektedir. Bu unsurlar, frekans değeri bakımından incelendiğinde sırasıyla “Statüko Karşıtlığı”, “Halk ve Elit Ayrımı” ve “Halkın Sesi” gibi unsurlar etrafında yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Diğer taraftan analiz kapsamında incelenen ve çalışmanın veri setini oluşturan 17 grup toplantı konuşmasının tamamını kapsayan ve süreç içerisinde popülist söylemin hangi söylem stratejisi etrafında yoğunlaştığını göstermek amacıyla bu popülist söylem unsurları kod sıklığı analizine tabi tutulmuştur. Yapılan bu analize ait bulgular Şekil 4.29’da sunulmaktadır.

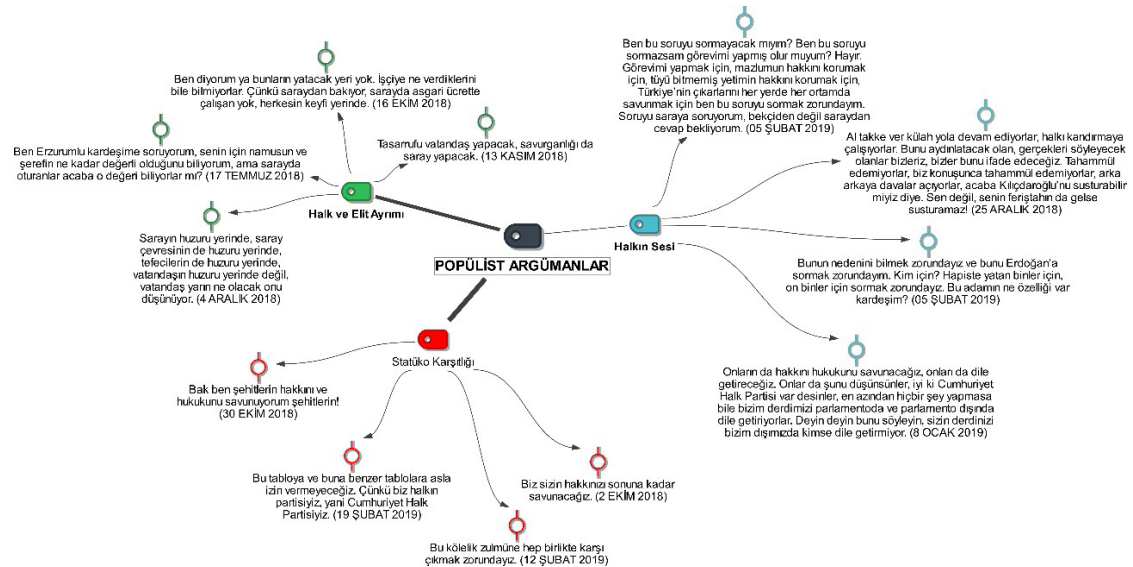
Şekil 4. 29: “Popülist Argümanlar” Mutlak Frekans Analizi

Şekil 4.29’da görüldüğü üzere, “Statüko Karşıtlığı” ve “Halk ve Elit Ayrımı” popülist söylem unsurları, frekans yoğunluğu ve sürekliliği açısından öne çıkmaktadır. Bu kapsamda 2018 Genel seçimleri sonrasında yapılan grup toplantı konuşmalarında her iki söylem stratejisinin de yoğun olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Diğer yandan bu stratejiler’ in süreç içerisinde farklı ivmelenmeler kazanarak sürekliliğini koruduğu görülmektedir. 2019 yerel seçimleri öncesinde gerçekleşen grup toplantı konuşmalarında ise, “Statüko Karşıtlığı” popülist söylem stratejisinin frekans yoğunluğunda negatif yönlü bir ivme gözlenirken, buna karşılık “Halk ve Elit Ayrımı” popülist söylem stratejisinin agresif bir şekilde pozitif yönlü bir ivmelenme kazandığı gözlemlenmektedir. Diğer yandan, “Halkın Sesi” popülist söylem stratejisinin, 2018 Genel seçimleri sonrası ve 2019 yerel seçimleri öncesinde yapılan grup toplantı konuşmalarında frekans yoğunluğu bakımından ivmelenme kazandığı gözlemlenmiştir. Ancak, çarpıcı bir şekilde bu iki seçim arasında yapılan diğer grup toplantı konuşmalarında bu söylemsel stratejinin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Popülist söylem unsurları üzerine yapılan bu detaylı analiz, Kılıçdaroğlu’nun siyasi söylemlerinde hangi popülist unsurlar üzerine yoğunlaştığını ve bu unsurların süreç içerisinde nasıl şekillendiğini göstermektedir.

Bu doğrultuda oluşturulan, Şekil 4.30’da ise, frekanslarına göre belirginleşen popülist söylem unsurları’ nın kullanım alanlarına dair örnekler, incelenen grup toplantısı konuşma metinlerinden seçilen spesifik atıflarla detaylandırılmıştır.

Şekil 4. 30: “Popülist Argümanlar” Yoğunluk Dağılım Modeli

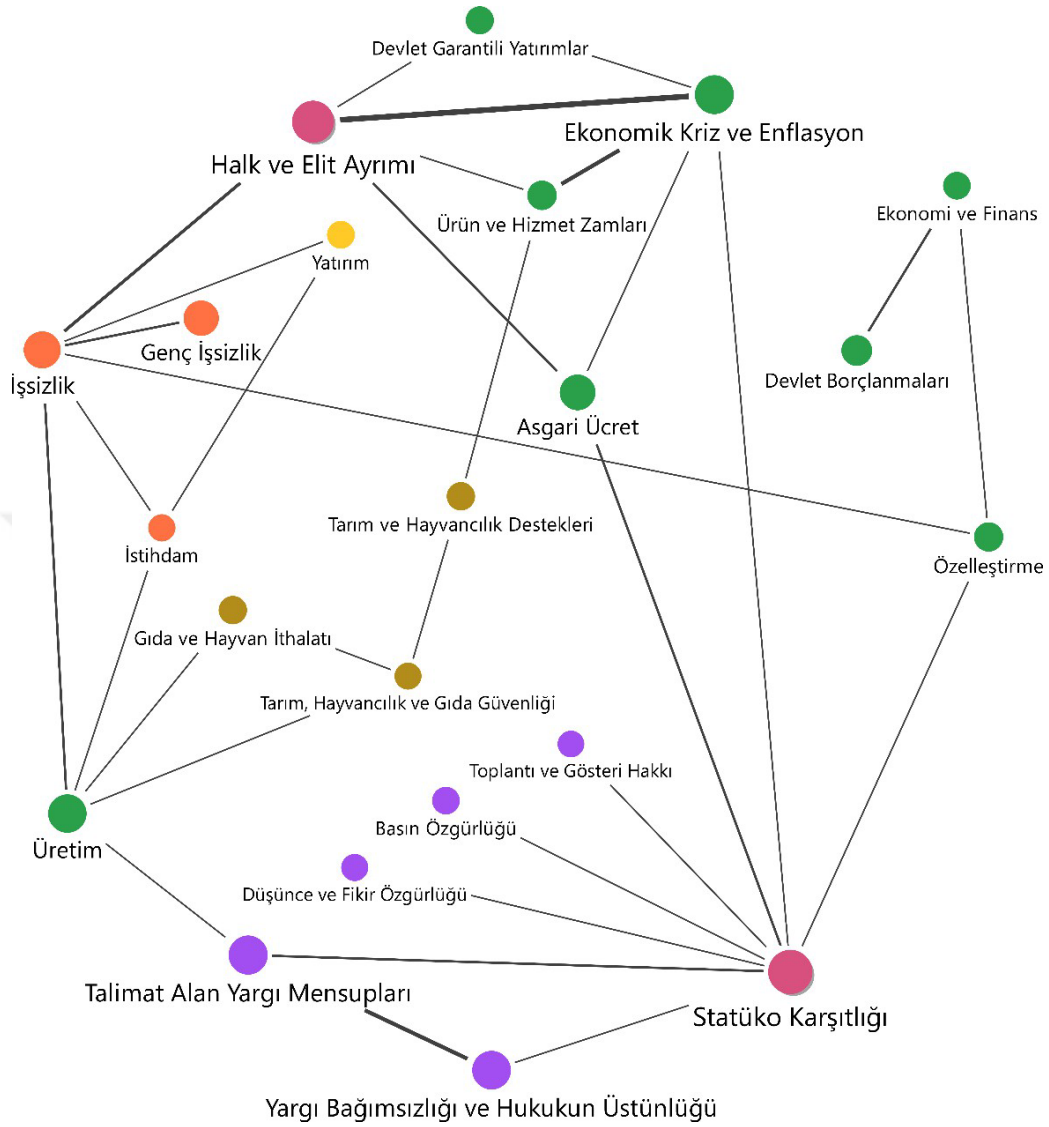
Bu analiz, ilgili popülist söylemlerin metinler içerisindeki bağlamları ve sıklıkları dikkate alınarak incelenmesine olanak tanımaktadır. Böylece, bu popülist unsurların hangi bağlamlarda ve ne şekilde öne çıktığına dair kapsamlı bir anlayış sunulmaktadır.

Popülist söylem unsurları üzerine yapılan bu genel analiz elbette çalışma kapsamında uygulanan içerik analizinde ortaya çıkan bulgularla desteklenecektir. Bu bağlamda içerik analizi kapsamında incelenen, “Konu”, “Aktörler/Kişiler/Gruplar” ve “Olaylar/Gündem” ana kategorileri içerisinde ön plana çıkan unsurlar, popülist söylem stratejileri ile aralarındaki yoğunluk ve yakınlık ilişkisini ortaya çıkarmak amacıyla kod ilişkisi analizine tabi tutulmuştur.

Bu bağlamda ilk olarak, içerik analizinde ön plana çıkan “Konular”, popülist söylem stratejileri kapsamında ele alınarak yoğunluk ve yakınlık ilişkisi incelenmiştir. Bu incelemeye ait bulgular Şekil 4.31’de sunulmaktadır. Şekil 4.31 incelendiğinde, Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinde yoğun olarak vurgulanan konuların, “Halk ve Elit Ayrımı” ve “Statüko Karşıtlığı” gibi popülist söylem unsurları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Buna karşılık, “Halkın Sesi” popülist söylem unsuruyla belirgin bir ilişki tespit edilememiştir. İlişki tespit edilen bu popülist unsurlar ayrı olarak değerlendirildiğinde, “Halk ve Elit Ayrımı” popülist söylem stratejisinin birinci derecede frekans yoğunluğu ve yakınlığı bakımından sırasıyla “Ekonomik Kriz ve Enflasyon”, “İşsizlik”, “Asgari Ücret”, “Ürün ve Hizmet Zamları” ve “Devlet Garantili Yatırımlar” gibi konular üzerinde şekillendiği tespit edilmiştir. Bu konuların bağlantılı olduğu ve “Halk ve Elit Ayrımı” popülist söylem stratejisi ile frekans yoğunluğu ve yakınlığı bakımından ikinci derecede ilişkili “Üretim” ve “Genç İşsizlik” konuları dikkat çekmektedir.

“Statüko Karşıtlığı” popülist söylem stratejisinin birinci derecede frekans yoğunluğu ve yakınlığı bakımından sırasıyla “Talimat Alan Yargı Mensupları”, “Asgari Ücret”, “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü”, “Düşünce ve Fikir Özgürlüğü”, “Basın Özgürlüğü”, “Toplantı ve Gösteri Hakkı”, “Ekonomik Kriz ve Enflasyon” ve “Özelleştirme” gibi konular üzerinde şekillendiği tespit edilmiştir.

Şekil 4. 31: “Popülist Söylemler” ve “Konular” İlişki Haritası

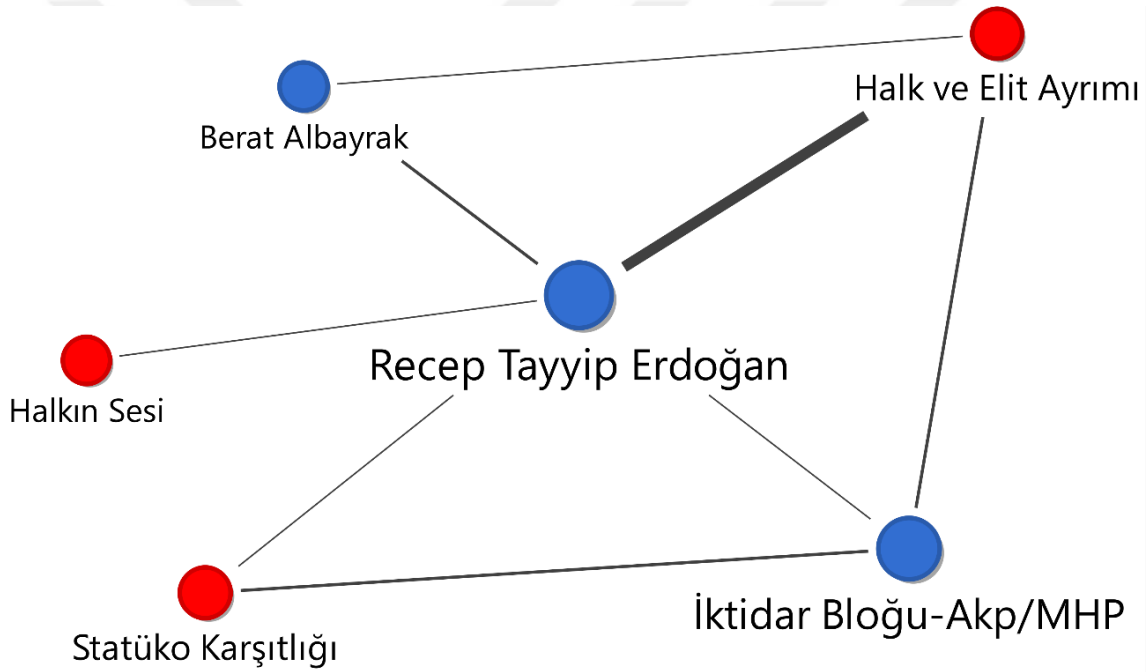

Bu konuların bağlantılı olduğu ve “Statüko Karşıtlığı” popülist söylem stratejisi ile frekans yoğunluğu ve yakınlığı bakımından ikinci derecede ilişkili “Üretim” ve “İşsizlik” konuları dikkat çekmektedir. Ayrıca, bu iki popülist söylem stratejisinin, “Asgari Ücret” ve “Ekonomik Kriz ve Enflasyon” gibi konularla doğrudan ilişkilendirildiği ve bu konuların ortak bir söylem alanına girdiği tespit edilmiştir.

İkinci olarak, içerik analizinde ön plana çıkan “Kişiler/Aktörler/Gruplar”, popülist söylem stratejileri kapsamında ele alınarak yoğunluk ve yakınlık ilişkisi incelenmiştir. Bu incelemeye ait bulgular Şekil 4.32’de sunulmaktadır. Şekil 4.32 incelendiğinde, Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinde yoğun olarak vurgulanan siyasi aktör ve grupların, “Halk ve Elit Ayrımı”, “Statüko Karşıtlığı” ve “Halkın Sesi” gibi popülist söylem

unsurları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu kapsamda “Halk ve Elit Ayrımı” popülist söylem stratejisi frekans yoğunluğu bakımından sırasıyla, “Recep Tayyip Erdoğan”, “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” ve “Berat Albayrak” gibi siyasi aktörleri ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. “Statüko Karşıtlığı” popülist söylem stratejisi ise frekans yoğunluğu bakımından sırasıyla “İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP” ve “Recep Tayyip Erdoğan” siyasi aktör ve grubuyla ilişkili olduğu tespit edilmiş, ancak “Berat Albayrak” siyasi aktörüyle belirgin bir ilişki tespit edilememiştir. “Halkın Sesi” popülist söylem stratejisinin ise sadece “Recep Tayyip Erdoğan” siyasi aktörü ile ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 4. 32: “Popülist Söylemler” ve “İktidar Bloğu” İlişki Haritası

Son olarak, içerik analizinde ön plana çıkan “Olaylar/Gündem”, popülist söylem stratejileri kapsamında ele alınarak yoğunluk ve yakınlık ilişkisi incelenmiştir. Bu incelemeye ait bulgular Şekil 4.33’te sunulmaktadır. Şekil 4.33 incelendiğinde, Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinde yoğun olarak vurgulanan olay ve gündemlerin, “Halk ve Elit Ayrımı”, “Statüko Karşıtlığı” ve “Halkın Sesi” gibi popülist söylem unsurları ile ilişkili olduğu görülmektedir. İlişki tespit edilen bu popülist unsurlar ayrı olarak değerlendirildiğinde, “Statüko Karşıtlığı” popülist söylem stratejisinin birinci derecede frekans yoğunluğu ve yakınlığı bakımından sırasıyla “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “31 Mart 2019-Yerel Seçimleri ve Vaatler”, “20 Temmuz Sivil Darbe

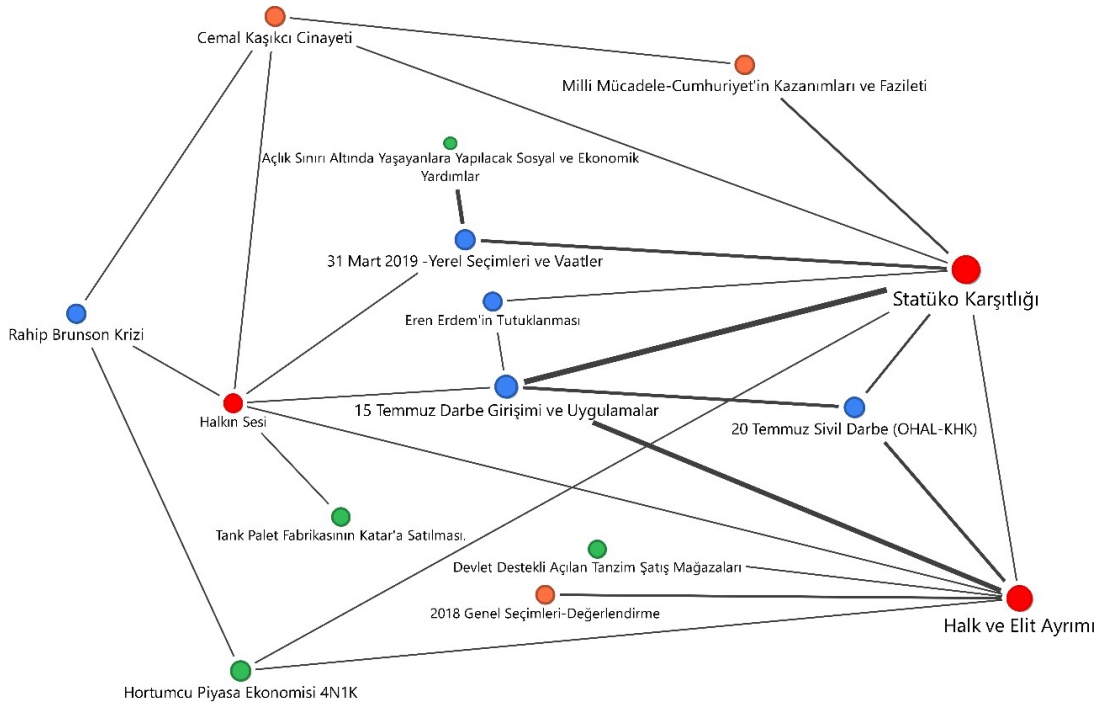
(OHAL-KHK), “Milli Mücadele-Cumhuriyet’in Kazanımları ve Fazileti”, “Cemal Kaşıkçı Cinayeti” ve “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K” gibi olay ve gündemler ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

“Halk ve Elit Ayrımı” popülist söylem stratejisinin birinci derecede frekans yoğunluğu ve yakınlığı bakımından sırasıyla “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)”, “2018 Seçimleri-Değerlendirme” ve “Devlet Destekli Açılan Tanzim Satış Mağazaları” gibi olay ve gündemler ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

“Halkın Sesi” popülist söylem stratejisinin birinci derecede frekans yoğunluğu ve yakınlığı bakımından sırasıyla “Rahip Brunson Krizi”, “Cemal Kaşıkçı Cinayeti”, “31 Mart 2019-Yerel Seçimleri ve Vaatler”, “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “Tank Palet Fabrikasının Katar’a Satılması” gibi olay ve gündemler ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

İncelenen bu ilişkiler kapsamında Şekil 4.21’de görüldüğü üzere, Kılıçdaroğlu popülist söylemsel stratejisini genellikle “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)” ve “31 Mart 2019-Yerel Seçimleri ve Vaatler” gibi olay ve gündemler üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Şekil 4. 33: “Popülist Söylemler” ve “Olay/Gündem” İlişki Haritası

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Tüm dünyada ekonomik, sosyal ve siyasi yapılar derin krizlerin etkisiyle kabuk değiştirmektedir. Küresel ölçekte yaşanan bu değişim, neoliberal politikaların yerleşik paradigmalara meydan okuyan etkileri ve bu etkilerin yol açtığı krizlerle şekillenmektedir. Ekonomik alanda, küreselleşmenin ivme kazanmasıyla birlikte finansal serbestleşme, özelleştirme ve deregülasyon politikaları yaygınlaşmış; bu süreç, sermaye akışkanlığının artmasına ve ulusal ekonomilerin küresel piyasalara daha fazla bağımlı hale gelmesine neden olmuştur. Sosyal yapıda ise, gelir eşitsizliklerinin derinleşmesi, iş güvencesizliği ve sosyal devletin zayıflaması gibi unsurlar, toplumun geniş kesimlerinde huzursuzluk ve adaletsizlik algısını pekiştirmiştir. Siyasi arenada, bu yapısal dönüşümlere paralel olarak otoriterleşme eğilimleri güçlenmiş, demokratik normlar ve kurumlar erozyona uğramış, popülist hareketler ve siyasi kutuplaşma giderek yaygınlaşmıştır. Bu bağlamda, küresel düzeydeki ekonomik, sosyal ve siyasi yapıların geçirdiği dönüşüm, yalnızca mevcut düzenin yeniden yapılandırılması anlamına gelmeyip, aynı zamanda yeni toplumsal ve siyasi gerçekliklerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan derin bir kriz ve yenilenme sürecini ifade etmektedir.

Bu durum Türkiye özelinde değerlendirildiğinde de benzer bir tablo gözlemlenmektedir. 2002 seçimleriyle iktidara gelen AK PARTİ, günümüze kadar hâkim parti olarak bir iktidar süreci yürütmektedir. Parti, ilk dönemlerinde hızla uyguladığı neoliberal politikalar ve bu politikaların sosyal ve ekonomik etkilerini, popülist söylem ve politikalarla destekleyerek, kendisine geniş bir siyasi alan yaratmış ve bu alan üzerinden siyasi meşruiyetini güçlendirmiştir. Bu süreçte yaşanan irili ufaklı ekonomik ve sosyal krizler, büyük ölçekli bir siyasi kriz iklimine fırsat vermemiş ve dönemin çok kutuplu muhalefet yapısında bir hegemonik blok oluşması noktasında yeterince karşılık bulamamıştır. Tüm bu gelişmeler neticesinde, iktidar bloğu, yaşanan krizlerden güçlenerek çıkmış ve hegemonik bir yapıya dönüşmüştür. Bu dönüşüm, krizin yarattığı fırsatları değerlendiren ve popülist söylemlerle güçlenen iktidar bloğunun, politik alanda egemen bir pozisyon elde etmesine olanak sağlamıştır. Bu kapsamda yapılan akademik çalışmalar AK PARTİ'nin sağ popülist düzlemde hegemonik bir yapıya dönüştüğünü vurgulamaktadır.

Bahsedilen bu dönüşümün en önemli kırılma noktası, Türk siyasi tarihinin yakın döneminde meydana gelen ve ülkenin siyasi dinamiklerini derinden etkileyen en önemli olaylardan biri olarak niteleyebileceğimiz, 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen darbe girişimidir. Bu girişim, yalnızca siyasi yapıyı değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik dengeleri de derinden sarsmış ve Türkiye'nin iç ve dış politika stratejilerinde köklü değişimlere yol açmıştır. Darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından, ülke genelinde ilan edilen Olağanüstü Hal (OHAL) ve iktidar kanadında belirginleşen otoriterleşme eğilimleri, Türkiye'nin siyasi dengelerini köklü bir şekilde yeniden yapılandırmış ve siyasi ortamda önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu kapsamda 2017 yılında gerçekleşen Referandum ile dönemin hükümet sistemi olan parlamenter sistem değişerek yerini Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine bırakmıştır. Yeni sistemin getirdiği koşullar, Türk siyasetindeki çok kutuplu parti yapısını, dolaylı yoldan ittifak yapıları oluşturma zorunluluğuna yönlendirmiş ve böylece siyasi ortamı iki kutuplu bir yapıya dönüştürmüştür. Ayrıca, yeni sistemde Cumhurbaşkanı'nın doğrudan halk tarafından seçilmesi, potansiyel cumhurbaşkanı adayı olan parti liderlerinin “halk” odaklı söylem ve eylemlerini artırmıştır. Aynı zamanda bu durum partilerin siyasi stratejileri ve söylemlerinin önemli ölçüde değişmesine neden olmuştur.

Bu doğrultuda, çalışma, yeni sistemin ilk seçimleri olan 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden beklediği başarıyı elde edemeyen CHP'nin, 31 Mart 2019 Yerel Seçimlerine giden süreçte mevcut potansiyelini korumak ve aynı zamanda bu potansiyeli artırarak seçimlerde başarı elde etmek üzere benimsediği söylem ve stratejiler üzerinden, Türk siyasetindeki sol popülist eğilimleri ve karşı-hegemonik mücadeleleri analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, iki seçim arasında yapılan parti grup toplantı konuşmaları popülizm kavramı ve karşı-hegemonya kuramı çerçevesinde incelemiştir. Çalışma kapsamında incelenen dönem, 2023 seçimlerine giden süreçte şekillenen ittifak yapılarını oluşturan temel dinamikleri belirlemiştir. Bu bağlamda, veri seti olarak parti grup konuşmalarının seçilme nedeni ise, sol popülist söylem unsurlarının karşı-hegemonya mücadelesi çerçevesinde söylemsel bir güç veya strateji olarak değerlendirilmesidir. Grup konuşmalarının seçilmesinin bir diğer nedeni, bu konuşmaların sürekli bir yapıya sahip olmasıdır. Bu durum, karşı-hegemonya mücadelesinin kesintisiz bir çaba gerektirmesi ve popülist söylemlerin yalnızca seçim dönemlerinde değil, politik söylem süreçlerinin tamamında kullanılan bir strateji olduğu

düşüncesine dayanmaktadır. Yapılan analiz neticesinde ortaya çıkan bulgular, Türk siyasetinde karşı-hegemonya stratejilerinin nasıl geliştiğini ve bu kapsamda sol popülist söylemin etkinlik alanını göstermektedir. Bu bağlamda, çalışmanın teorik ve ampirik katkıları, Türk siyasi literatüründe popülizm ve hegemonya ilişkisine dair kuramsal boşlukları doldurmaya yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. Araştırmanın temel bulgusu, incelenen dönemde Kılıçdaroğlu liderliğindeki CHP'nin karşı-hegemonya mücadelesinde sol popülist söylemi stratejik bir araç, söylemsel bir güç unsuru olarak benimsediğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, yapılan analizler neticesinde ortaya çıkan bulgular, bu söylemsel stratejinin nasıl, hangi bağlamlarda ve hangi dönemlerde ortaya çıktığına dair ampirik bulgulara dayalı kapsamlı bir anlayış sunmaktadır.

Bu bağlamda, araştırmada iki farklı nitel analiz yöntemi kullanılmış ve bununla birlikte popülist söylem stratejileri ayrıca ele alınarak karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Araştırma kapsamında ilk olarak nitel içerik analiz yöntemiyle incelenen dönemde Kılıçdaroğlu'nun söylemsel stratejilerine konu olan unsurların sınırları çizilmiştir. Buradan hareketle, tüm grup konuşmaları öncelikle mutlak frekans analizine tabi tutulmuştur. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu söylemini ilk aşamada, “Ekonomi ve Finans”, “Adalet ve Hukuk”, “Tarım, Hayvancılık ve Gıda Güvenliği” ve “Çalışma ve Sosyal Güvenlik” gibi konu başlıkları etrafında şekillendirmiştir. 2018 seçimlerinin ardından yapılan ilk grup konuşmasında “Adalet ve Hukuk” konusundaki vurgular, seçimlerin usulüne uygun gerçekleştirilmediğine dair şüphelerin ve eleştirilerin izlenimini yansıtmaktadır. “Ekonomi ve Finans” konusu ise, 2018 seçimleri ardından yapılan ilk grup toplantı konuşması hariç tüm grup konuşmalarında Kılıçdaroğlu'nun söyleminde ana konu başlığını oluşturmaktadır¹⁴.

Bu ana başlıklar altında oluşan ve frekans değeri bakımından ön plana çıkan konuların popülist söylemlerle olan ilişkisi incelendiğinde, “Ekonomik Kriz ve Enflasyon”, “İşsizlik”, “Asgari Ücret”, “Ürün ve Hizmet Zamları” ve “Devlet Garantili Yatırımlar” konuları üzerinden “Halk ve Elit Ayrımı” popülist söylemine başvurduğu görülmektedir¹⁵. Kılıçdaroğlu, bu konu başlıklarını kullanarak mevcut iktidarın halkın

¹⁴ (bkz.) Şekil 4.2

¹⁵ (bkz.) Şekil 4.31

ekonomik sorunlarına yeterince duyarlı olmadığını ve elit kesimlerin bu ekonomik koşullardan yararlandığını vurgulamaktadır. Özellikle ekonomik kriz ve enflasyon gibi, toplumun geniş kesimlerinin yaşadığı sıkıntıları öne çıkararak, elitlerin bu sıkıntılardan uzak olduğuna dair bir algı oluşturmaktadır. Bu yaklaşım Kılıçdaroğlu'nun, 'halk' kavramını sınıfsal bir perspektifle tanımlayarak, ekonomi ve işsizlik temaları üzerinden mevcut iktidar ile halk arasında keskin bir antagonistik sınır çizme stratejisini ortaya koymaktadır. Kılıçdaroğlu'nun bu söylemleri, iktidar ve elitler ile halk arasında bir ayırım yaparak, halkın yaşadığı ekonomik zorlukları eleştirdiği ve ekonomi temelli yaptığı bu ayırım üzerinden bir toplumsal destek oluşturmayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Diğer taraftan "Asgari Ücret", "Talimat Alan Yargı Mensupları", "Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü", "Düşünce ve Fikir Özgürlüğü", "Basın Özgürlüğü", "Toplantı ve Gösteri Hakkı" ve "Özelleştirme" gibi ekonomi ve adalet teması etrafında şekillenen bu konular üzerinden "Statüko Karşıtlığı" popülist söylemine başvuran Kılıçdaroğlu'nun, mevcut iktidar yapısına karşı radikal demokrasi çizgisinde meydan okuduğu anlaşılmaktadır. Bu meydan okuma, büyük ölçüde adalet teması etrafında şekillenen konulara odaklanarak, toplumun temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasını ve demokratik ilkelerin güçlü bir şekilde vurgulanmasını hedeflemektedir. Bu yönüyle Kılıçdaroğlu söylemlerinde mevcut adaletsizlikleri ele alarak, demokratik değerlerin ve temel insan haklarının korunması için daha adil bir sistem oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu sebeple hem hukuki hem de toplumsal düzeyde eşitlik ve özgürlüklerin sağlanması, bu meydan okumanın temel hedefleri arasında yer almaktadır.

İçerik analizinde ön plana çıkan bu konular STY kapsamında yer alan söylem stratejileri açısından değerlendirildiğinde ise, konuların genel olarak olumsuz sunumu ön plana çıkmakta ve yine bu konular üzerinde yoğunlaştırma stratejileri kullanılarak dinleyici kitleye aktarımında belirgin vurgular yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda özellikle "Ekonomik Kriz ve Enflasyon" ve "Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü" konuları üzerinde olumsuz yoğunlaştırma stratejisinin ön plana çıktığı görülürken, diğer konulara kıyasla "Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü" konusunda olumlu yoğunlaştırma dikkat çekmektedir. Bu durum, Kılıçdaroğlu'nun yargı bağımsızlığı ve hukuk devletini savunan bir duruş sergileyerek, iktidarın bu konulardaki performansını eleştiren bir söylem stratejisi izlediğini ve aynı zamanda

kendi siyasi söylemini güçlendirmeyi amaçladığını göstermektedir. Genel olarak bu konular Kılıçdaroğlu tarafından, eleştirel bir biçimde ele alınarak, mevcut iktidarın bu alanlardaki eksikliklerini vurgulamakta ve halkın bu sorunlarla ilgili bilinçlenmesini hedeflemektedir. Bu konulara yapılan vurgular, argümantasyon stratejisi çerçevesinde yoğun olarak “Sayı/Rakam/Oran”, “Gerçeklik”, “Tanım/Tanımlama” ve “Tehlike/Tehdit” gibi toposların kullanımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu konular üzerinden Kılıçdaroğlu dinleyici kitle üzerinde argümanlarını, “Sayı/Rakam/Oran” topos’ u kullanarak nesnel bir temele oturtmuş, “Gerçeklik” topos’ u kullanarak durum analizi yapmış, “Tanım/Tanımlama” topos’ u kullanarak mevcut sorunun veya çözümün ne olduğunu veya olması gerektiğini belirtmiş ve son olarak “Tehlike/Tehdit” topos’ unu kullanarak mevcut durumu veya gelecekteki olası riskleri vurgulamıştır. Bu kapsamda özellikle, “Ekonomik Kriz ve Enflasyon” ve “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü” konularında “Sayı/Rakam/Oran” ve “Tanım/Tanımlama” toposları’nın yoğunluğu, “Devlet Garantili Yatırımlar” konusunda ise “Tehlike/Tehdit” topos’ unun yoğunluğu dikkat çekmektedir. Buradan hareketle Kılıçdaroğlu özellikle devlet garantili yatırımların potansiyel risklerini ve olası olumsuz etkilerini vurgulamak suretiyle, bu yatırımların halk ve ekonomi üzerindeki olumsuz sonuçlarını öne çıkarma amacını taşımaktadır. Böylece, bu konunun potansiyel tehlikeleri hakkında uyarılar yapılarak, dinleyici kitlenin bu alandaki riskleri daha fazla dikkate alması sağlanmaktadır. Bu konuların hangi perspektiften sunulduğu ise, argümanların etkisini ve dinleyici kitlesi üzerindeki yansımalarını belirleyen temel faktörlerden biridir. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu, tüm bu konular da yoğunluk bakımından öne çıkan “Açıklama/Tarif Etme” stratejisini kullanarak, bu konuların kapsamını ve önemini net bir şekilde ortaya koymaya çalışmış ve dinleyici kitleye yönelik bilgilendirici bir yaklaşım sergilemiştir. Ayrıca, “Ekonomik Kriz ve Enflasyon” ve “Yargı Bağımsızlığı ve Hukukun Üstünlüğü” konularında yoğun olarak “Dolaylı Aktarım” a başvurması, bu konuların arka planındaki yapısal sorunları ve politik eleştirileri dinleyici kitleye daha etkili bir şekilde iletmeyi amaçladığını göstermektedir¹⁶.

Araştırma kapsamında ikinci olarak, nitel içerik analiz yöntemiyle incelenen dönemde Kılıçdaroğlu’nun söylemsel stratejisinde yoğun olarak değindiği kişi, grup

¹⁶ (bkz.) Şekil 4.25

veya aktörlerin sınırları çizilmiştir. Buradan hareketle, tüm grup konuşmaları öncelikle mutlak frekans analizine tabi tutulmuştur. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu söylemini ilk aşamada, siyasi aktör ve gruplar içerisinde yer alan İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP ve Tarihi-Siyasi Aktörler üzerinde şekillendirmiştir. Bu bağlamda, 2018 seçimlerinin ardından yapılan grup toplantı konuşmalarında, Tarihi-Siyasi Aktörler grubunda yer alan figürler arasında, Atatürk'ün frekans yoğunluğu bakımından öne çıktığı gözlemlenmiştir. CHP'nin seçimlerdeki başarısızlığının ardından, konuşmalarda Atatürk'ün rolü ve mirası, parti içindeki stratejik ve ideolojik vurguları güçlendirmek amacıyla daha belirgin bir şekilde vurgulanmıştır. Kılıçdaroğlu söylemini ikinci aşamada, Recep Tayyip Erdoğan, İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP ve Berat Albayrak gibi siyasi aktör veya gruplar üzerinde şekillendirmiştir. Bu yaklaşım, Kılıçdaroğlu'nun siyasi stratejisinde, iktidar bloğunun öne çıkan figürlerini hedef alarak eleştirel bir bakış açısı geliştirmeyi ve bu figürlerin politikalarını sorgulamayı amaçladığını ortaya koymaktadır¹⁷.

Bu siyasi aktör veya grupların popülist söylemlerle olan ilişkisi incelendiğinde yoğunluk sırasına göre, Recep Tayyip Erdoğan, İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP ve Berat Albayrak siyasi aktör veya grupları üzerinden “Halk ve Elit Ayrımı” söylemine başvurduğu görülmektedir. Bu strateji, Kılıçdaroğlu'nun, Erdoğan'ın ve İktidar Bloğu'nun elit konumlarını halk karşısında sorgulama ve bu figürleri elitizmi temsil eden unsurlar olarak konumlandırma çabasını yansıtmaktadır. Diğer taraftan yine Recep Tayyip Erdoğan ve İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP siyasi aktör ve grubu üzerinden “Statüko Karşıtlığı” söylemine başvurduğu görülmektedir. Bu stratejik yaklaşım, mevcut siyasi düzenin eleştirisi üzerinden kurgulanmış olup, Erdoğan ve İktidar Bloğu'nun iktidarda uzun süre bulunmalarının yarattığı çeşitli sorunların eleştirisine odaklanmaktadır. Kılıçdaroğlu, bu söylemle, halkın değişim arzularını yansıtmakta ve mevcut yönetimi reformları engelleyen bir yapı olarak algılanmasına katkıda bulunmaktadır. Statüko karşıtlığı söylemi, muhalefet partisinin kendini değişimin ve yeniliğin temsilcisi olarak konumlandırmasına olanak tanımakta, bu da seçmen tabanının mevcut düzene karşı duyduğu hoşnutsuzluk ve reform beklentilerini somutlaştırmaktadır. Son olarak Kılıçdaroğlu'nun sadece Recep Tayyip Erdoğan

¹⁷ (bkz.) Şekil 4.16

üzerinden “Halkın Sesi” söylemine başvurduğu görülmektedir. Bu strateji, Erdoğan’ın halkın taleplerine yanıt veremediği ve halkın gerçek gündemini yansıtmadığı eleştirisi üzerine inşa edilmiştir. Kılıçdaroğlu, bu söylemi kullanarak, kendisini ve partisini halkın gerçek temsilcisi olarak konumlandırmakta ve Erdoğan’ın liderliğinde mevcut iktidarın halktan kopuk bir elit grup olarak algılanmasına katkıda bulunmaktadır.

İçerik analizinde ön plana çıkan bu siyasi aktör ve gruplar STY kapsamında yer alan söylem stratejileri açısından değerlendirildiğinde ise, yoğunluk bakımından öne çıkan bu siyasi aktör veya grupların çarpıcı bir şekilde olumsuz sunumu ön plana çıkmakta ve yine bu aktör ve gruplar üzerinde yoğunlaştırma stratejileri kullanılarak dinleyici kitleye aktarımında belirgin vurgular yapıldığı görülmektedir. Bu siyasi aktör veya gruplara yapılan vurgular, argümantasyon stratejisi çerçevesinde frekans yoğunluğu bakımından sırasıyla, “Sayı/Rakam/Oran”, “Tehlike/Tehdit”, “Tanım/Tanımlama” ve “Gerçeklik” gibi toposların kullanımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu konular üzerinden Kılıçdaroğlu dinleyici kitle üzerinde argümanlarını, “Sayı/Rakam/Oran” topos’ u kullanarak nesnel bir temele oturtmuş, “Tehlike/Tehdit” toposunu kullanarak mevcut siyasi aktörler veya grupların, özellikle Recep Tayyip Erdoğan ve İktidar Bloğu- AK PARTİ/MHP, gelecekte yaratabileceği olası riskleri vurgulamış, “Gerçeklik” topos’ u kullanarak Erdoğan ve İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP’nin mevcut politikalarını ve bu politikaların toplumsal yansımalarını eleştiren kapsamlı bir durum analizi yapmış ve son olarak “Tanım/Tanımlama” topos’ u kullanarak Erdoğan ve İktidar Bloğu - AK PARTİ/MHP’nin politikalarını ve yönetim tarzını eleştiren bir söylem geliştirerek mevcut sorunların ve olası çözümlerin ne olduğunu veya olması gerektiğini belirlemiştir. Bu siyasi aktör veya grupların hangi perspektiften sunulduğu ise, argümanların etkisini ve dinleyici kitlesi üzerindeki yansımalarını belirleyen temel faktörlerden biridir. Bu kapsamda Erdoğan, İktidar Bloğu-AK PARTİ/MHP ve Berat Albayrak siyasi aktör veya gruplarında yoğun bir şekilde “Açıklama/Tarif Etme” stratejisini kullanmış ve bu aktör veya grupların kapsamını ve önemini net bir şekilde ortaya koyarak dinleyici kitlesine yönelik bilgilendirici bir yaklaşım sergilemesini sağlamıştır. Ayrıca, Recep Tayyip Erdoğan’ın söylemleri üzerinden yoğun olarak “Doğrudan Aktarım” ve “Dolaylı Aktarım” stratejisine başvurduğu görülmektedir. Bu strateji kapsamında Kılıçdaroğlu, Erdoğan’ın

liderlik tarzını, politikalarını ve kararlarını açıkça hedef alarak, halkın gözünde onun sorumluluklarını ve hatalarını görünür kılmayı amaçlamaktadır¹⁸.

Araştırma kapsamında üçüncü olarak, nitel içerik analiz yöntemiyle incelenen dönemde Kılıçdaroğlu'nun söylemsel stratejisinde yoğun olarak değindiği olay ve gündemlerin sınırları çizilmiştir. Buradan hareketle, tüm grup konuşmaları öncelikle mutlak frekans analizine tabi tutulmuştur. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu söylemini ilk aşamada, “Siyasi Gündem ve Olaylar”, “Değerlendirmeler ve Politika Önerileri”, “İddialar ve Polemikler”, “Ekonomik Gündem ve Olaylar”, “Sorunlar ve Talepler”, “Tarihi Gündem ve Olaylar” ve “Hukuki Gündem ve Olaylar” gibi gündem başlıklar üzerine şekillendirmiştir. 2018 genel seçimlerinin ardından yapılan grup toplantısı konuşmalarında, Kılıçdaroğlu'nun özellikle “Siyasi Gündem ve Olaylar” ile “Değerlendirme ve Politika Önerileri” gündem başlıklarına yoğun şekilde değindiği görülmektedir. Ayrıca yine bu aralıkta, “İddialar ve Polemikler” ile “Sorunlar ve Talepler” gündem başlıklarının da frekans yoğunluğu bakımından öne çıktığı gözlemlenmiştir. Buradan hareketle Kılıçdaroğlu'nun, seçim sonuçları ve iktidarın politikalarını eleştiren bir söylem geliştirerek, CHP'nin muhalefet rolünü pekiştirmeye çalıştığı ve bu kapsamda seçim sonrası gündeme gelen iddialar ve polemikler ile muhalefetin iktidara yönelik eleştirilerini güçlendirme ve kamuoyunu bilgilendirme amacı taşıdığı söylenebilir. 2019 yerel seçimleri öncesinde ise, “Değerlendirmeler ve Politika Önerileri” başlıklarının konuşmalarda daha belirgin hale geldiği gözlemlenmiştir. Buradan hareketle, Kılıçdaroğlu, seçime yakın grup konuşmalarında seçmenlere yönelik net ve uygulanabilir politikalar sunmaya odaklanmış, bu stratejiyle seçmenlerin güvenini kazanmayı ve CHP'nin yerel yönetimlerdeki etkinliğini artırmayı hedeflemiştir. “Ekonomik Gündem ve Olaylar” gündem başlığı yine bu dönemde hızla ivme kazanarak istikrarını korumuştur. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu söylemlerinde ele aldığı gündemlerle, ekonomik meselelerin geniş kesimleri etkilemesi ve muhalefetin iktidarın ekonomik politikalarına yönelik eleştirilerini derinleştirip alternatif çözümler sunma çabasıyla ön plana çıkmıştır. Diğer yandan yerel seçimler öncesinde gerçekleşen grup toplantı konuşmalarında, “Sorunlar ve Talepler” gündem başlığının belirgin bir ivme kazandığı görülmektedir. Bu durum, muhalefetin toplumsal talepler ve mevcut

¹⁸ (bkz.) Şekil 4.32 ve Şekil 4.26

sorunlara odaklanarak seçmenlerin beklentilerini yansıtmaya amacını taşımaktadır. Bu yaklaşım, muhalefetin seçim öncesinde kurguladığı söylemsel stratejinin bir parçası olarak, toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarına yanıt verme ve iktidarın yetersiz kaldığı alanlarda çözüm önerileri sunma amacı taşımaktadır¹⁹.

Bu kapsamda olay ve gündemler iki vaka modeli ile incelenerek Kılıçdaroğlu'nun söylemlerinde frekans yoğunluğu bakımından öne çıkan gündem başlıkları tespit edilmiştir. Buradan hareketle Kılıçdaroğlu söylemini ikinci aşamada, “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)”, “31 Mart 2019-Yerel Seçimleri ve Vaatler” gibi gündem başlıkları üzerinde şekillendirmiştir. Bu analiz, Kılıçdaroğlu'nun siyasi stratejisinin belirli olaylar ve politik gündem üzerinde nasıl odaklandığını ortaya koymaktadır. “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar” gündem başlığı ile Kılıçdaroğlu söylemini, demokratik süreçler ve hukukun üstünlüğü vurguları etrafında şekillenmektedir. Benzer şekilde, “20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)” üzerine yaptığı eleştiriler ile Kılıçdaroğlu'nun söylemi, insan hakları ve demokratik normlar konusundaki tutumunu yansıtmaktadır. Ayrıca, “31 Mart 2019-Yerel Seçimleri ve Vaatler” üzerine yaptığı söylemler ile Kılıçdaroğlu'nun yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve yerel demokrasiye verdiği önemi vurguladığı anlaşılmaktadır²⁰.

İki vaka modeli ile ön plana çıkan bu gündem başlıkları frekans değeri göz önünde bulundurularak popülist söylemlerle olan ilişkisi incelendiğinde, “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “31 Mart 2019 Yerel Seçimleri ve Vaatler”, “20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)” ve “Millî Mücadele-Cumhuriyet Kazanımları ve Faziletleri” gibi gündem başlıkları üzerinden “Statüko Karşıtlığı” popülist söylemine başvurduğu görülmektedir. Kılıçdaroğlu, öne çıkan bu gündem başlıkları üzerinden mevcut iktidarın politikalarına karşı eleştirilerini güçlendirmiş ve halkın desteğini kazanmayı hedeflemiştir. Bu söylemler, popülist stratejiler çerçevesinde, mevcut düzenin eleştirisi ve alternatif bir siyasi vizyon sunma amacı taşımaktadır. Kılıçdaroğlu'nun bu yaklaşımı, CHP'nin muhalefet rolünü pekiştirmede ve seçmen kitlesiyle daha güçlü bir bağ kurmada önemli bir stratejik araç olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”,

¹⁹ (bkz.) Şekil 4.19

²⁰ (bkz.) Şekil 4.20

“20 Temmuz Sivil Darbe (OHAL-KHK)”, “2018 Genel Seçimleri Değerlendirme”, “Devlet Destekli Açılan Tanzim Satış Mağazaları” ve “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K” gibi gündem başlıkları üzerinden “Halk ve Elit Ayrımı” popülist söylemine başvurduğu görülmektedir. Kılıçdaroğlu, öne çıkan bu gündem başlıkları üzerinden halkın yaşadığı sorunları ve iktidarın elit kesimin çıkarlarına hizmet eden politikalarını eleştirmiştir. Bu popülist söylem, muhalefetin toplumsal destek kazanma stratejisinin bir parçası olarak, mevcut iktidarın politikalarını halkın gözünde gayrimeşru ve zararlı göstermeyi hedeflemektedir. Kılıçdaroğlu’nun bu yaklaşımı, CHP’nin halkın yanında konumlanan bir parti olarak, iktidara karşı güçlü bir muhalefet imajının oluşmasına katkı sağlamaktadır. Son olarak, “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “31 Mart 2019 Yerel Seçimleri ve Vaatler”, “Cemal Kaşıkçı Cinayeti”, “Rahip Brunson Krizi” ve “Tank Palet Fabrikası’nın Katar’a Satılması” gibi gündem başlıkları üzerinden “Halkın Sesi” popülist söylemine başvurduğu görülmektedir. Bu söylem stratejisi, Kılıçdaroğlu’nun halkın duygularını ve taleplerini doğrudan ifade ederek, kendisini halkın sesi olarak konumlandırma çabasını yansıtmaktadır. Kılıçdaroğlu, bu olaylar aracılığıyla halkın endişelerini ve beklentilerini dile getirmekte ve halkın sesi olma iddiasını pekiştirmektedir. Bu bağlamda, Kılıçdaroğlu, iktidarın halktan kopuk ve elitist politikalarına karşı CHP’yi halkın gerçek temsilcisi olarak konumlandırmaktadır. Böylelikle, bu olay ve gündemler üzerinden iktidarın halkın çıkarlarına aykırı politikalarını ifşa etme çabası belirginleşmektedir²¹.

İçerik analizinde ön plana çıkan bu gündem başlıkları STY kapsamında yer alan söylem stratejileri açısından değerlendirildiğinde ise, tüm bu söylem başlıklarının genel olarak olumsuz sunumu ön plana çıkmakta ve yine bu konular üzerinde yoğunlaştırma stratejileri kullanılarak dinleyici kitleye aktarımında belirgin vurgular yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda özellikle “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar”, “Cemal Kaşıkçı Cinayeti” ve “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K” gündem başlıklarının olumsuz sunumu karşısında “Milli Mücadele-Cumhuriyet’in Kazanımları ve Fazileti” gündem başlığı’nın olumlu sunumu dikkat çekmektedir. Bu analiz, söylem stratejilerinin sadece bilgi iletmekten öte, belirli duygusal ve toplumsal tepkileri tetikleme amacı taşıdığını göstermektedir. Dolayısıyla, söylemsel stratejilerin seçimi ve

²¹ (bkz.) Şekil 4.33

kullanımı hem toplumun genel algısını hem de belirli konular üzerindeki kamuoyu etkisini belirlemede kritik bir rol oynamaktadır. Bu gündem başlıklarına yapılan vurgular, argümantasyon stratejisi çerçevesinde frekans yoğunluğu bakımından sırasıyla “Sayı/Rakam/Oran”, “Tanım/Tanımlama”, “Gerçeklik”, “Tehlike/Tehdit” gibi toposların kullanımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu gündem başlıkları üzerinden Kılıçdaroğlu dinleyici kitle üzerinde argümanlarını, “Sayı/Rakam/Oran” topos’ u kullanarak nesnel bir temele oturtmuş, “Tanım/Tanımlama” topos’ u kullanarak mevcut sorunun veya çözümün ne olduğunu veya olması gerektiğini belirtmiş, “Gerçeklik” topos’ u kullanarak durum analizi yapmış ve son olarak “Tehlike/Tehdit” topos’ unu kullanarak mevcut durumu veya gelecekteki olası riskleri vurgulamıştır. Buradan hareketle Kılıçdaroğlu’nun argüman stratejileri, belirli retorik topos kullanımlarıyla dikkat çekici bir biçimde yapılandırılmıştır. Bu kapsamda, “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar” başlığında “Sayı/Rakam/Oran” topos’u kullanılarak, olayın boyutları ve etkileri somut veriler ve istatistikler aracılığıyla vurgulanmıştır. Bu strateji ile Kılıçdaroğlu, dinleyicilere konunun ciddiyetini ve genişliğini etkili bir şekilde iletmeyi amaçlamaktadır. Diğer yandan, “Cemal Kaşıkçı Cinayeti” başlığı “Tehlike/Tehdit” topos’u çerçevesinde ele alınmıştır. Bu strateji ile Kılıçdaroğlu, cinayeti ulusal güvenlik, dış politika ve çıkarlar açısından bir tehdit olarak sunmaktave kamuoyunda olayın yaratabileceği riskleri ve tehlikeleri ön plana çıkarmayı hedeflemektedir. “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K” başlığı ise “Tanım/Tanımlama” topos’u ile ele alınmıştır. Bu strateji, ekonomik kavramları ve uygulamaları ayrıntılı bir şekilde tanımlayarak, dinleyicilere konu hakkında derinlemesine bir anlayış kazandırmayı ve eleştirilerin anlaşılmasını sağlamayı hedeflemektedir. Tanım ve açıklama yoluyla yapılan bu açıklamalar, ekonomik eleştirilerin daha net ve ikna edici bir şekilde sunulmasına katkıda bulunmaktadır. Son olarak, “Millî Mücadele-Cumhuriyet’in Kazanımları ve Fazileti” başlığı “Tarih’e Başvurma” topos’u kullanılarak ele alınmıştır. Bu yöntem, tarihsel başarılar ve Cumhuriyet’in kazanımlarını olumlu bir ışık altında sunarak, ulusal aidiyet duygusunu pekiştirmeyi ve geçmişin bugünkü önemini vurgulamayı amaçlamaktadır. Bu gündem başlıklarının hangi perspektiften sunulduğu ise, argümanların etkisini ve dinleyici kitlesi üzerindeki yansımalarını belirleyen temel faktörlerden biridir. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu, ön plana çıkan gündem başlıklarında frekans yoğunluğu dikkate alınarak sırasıyla, “Açıklama Tarif Etme”, “Doğrudan

Aktarım” ve “Dolaylı Aktarım” stratejilerinin kullanıldığı görülmektedir. Buradan hareketle Kılıçdaroğlu’nun özellikle “Hortumcu Piyasa Ekonomisi 4N1K”, “15 Temmuz Darbe Girişimi ve Uygulamalar” ve “Cemal Kaşıkçı Cinayeti” gündem başlıklarında “Açıklama/Tarif Etme” stratejisi dikkat çekmektedir. Diğer yandan özellikle “Cemal Kaşıkçı Cinayeti” gündem başlığı kapsamında “Doğrudan Aktarım” ve “Dolaylı Aktarım” stratejilerinin frekans yoğunluğu ön plana çıkmaktadır²².

İncelenen tüm grup toplantı konuşmaları kapsamında ve özellikle Kılıçdaroğlu’nun söylemleriyle ön plana çıkan konu, kişi/aktör/grup ve olay/gündem başlıklarında yoğun metafor ve metenomi kullanımları olduğu görülmektedir. Siyasi söylemlerde metafor ve metenomi kullanımları, karmaşık kavramları basitleştirmek, duygusal etki yaratmak ve ikna edici bir çerçeve sunmak için kullanılan dilsel araçlar olarak nitelenmekte ve liderlerin mesajlarını daha etkili bir şekilde iletmelerine ve seçmenlerle güçlü bir bağ kurmalarına olanak tanımaktadır. Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinde dikkat çeken en belirgin metaforik ve metenomik kullanımlardan biri, ‘saray’ ve ‘halk’ ikilemi üzerinden şekillenmektedir. ‘Saray’, iktidar elitini ve uzaklığı temsil ederken; ‘halk’ ise sıradan vatandaşları, adaleti ve demokratik değerleri temsil etmektedir. Ayrıca bu kullanımlar Kılıçdaroğlu’nun ‘saray’ ve ‘halk’ temalarını kullanarak oluşturduğu popülist söylem, aynı zamanda mevcut iktidara karşı bir karşı-hegemonya stratejisi geliştirme girişimidir. Bu strateji, toplumsal eşitsizlikler ve adaletsizlikler üzerine vurgu yaparak, iktidarın meşruiyetini sorgulamakta ve muhalefetin demokratik değerler temelinde alternatif bir hegemonya inşa etme çabalarını yansıtmaktadır. Siyasi söylemlerde metafor ve metenomi kullanımı, yalnızca liderlerin mesajlarını iletmekle kalmayıp, aynı zamanda seçmenlerin algılarını şekillendirme ve onların kolektif kimliklerini yeniden tanımlama potansiyeline sahiptir. Bu kullanımlar söylemsel alanda oluşturulan ‘iç’ ve ‘dış’ grupların etki alanını şekillendirmektedir. Özellikle ‘biz’ ve ‘onlar’ karşıtlığı üzerinden kurulan bu söylem, grup içi dayanışmayı güçlendirirken, ‘dış’ grup olarak tanımlanan unsurlara karşı bir tehdit algısı oluşturarak, düşmanlaştırıcı bir dilin yerleşmesine zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinde ‘Biz’ grubunun içinde yer alan unsurlar arasında ‘Mustafa Kemal Atatürk’, ‘Halk’, ‘CHP ve Milletvekilleri’ ile ‘Mağdurlar’ gibi

²² (bkz.) Şekil 4.27

unsurlar öne çıkmaktadır. Diğer taraftan “Onlar” grubu ise, ‘Saray’, ‘Saray ve Çevresi’, ‘Damat’, ‘Tefeciler’, ‘Havuz Medyası’, ‘Ak Parti ve Milletvekilleri’ gibi unsurlar öne çıkmaktadır.

Araştırma kapsamında dördüncü olarak, nitel içerik analiz yöntemiyle incelenen dönemde Kılıçdaroğlu’nun söylemsel stratejisinde yoğun olarak ön plana çıkan kavram/ifade ve duyguların sınırları çizilmiştir. Buradan hareketle, tüm grup konuşmaları öncelikle mutlak frekans analizine tabi tutulmuştur. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu söylemini, “Değer ve Erdem”, “Yolsuzluk ve Kötüye Kullanım”, “Siyasi ve Ekonomik Kavramlar” ve “Duygular” üzerine şekillendirmektedir. Bu kapsamda frekans yoğunluğu bakımın “Değer ve Erdem” ve “Yolsuzluk ve Kötüye Kullanım” temaları ön plana çıkmaktadır²³. Bu temalar ve temaları oluşturan alt unsurlar üzerinden frekans yoğunluğu ve yakınlığı kapsamında yapılan bir diğer analiz Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinde “Hak/Adalet” ve “Mücadele/Boyun Eğmeme” kavramları üzerinden şekillendiği görülmektedir²⁴. Bu kapsamda “Hak/Adalet” kavramının frekans yoğunluğu bakımından sırasıyla “Mücadele/Boyun Eğmeme”, “Görev/Sorumluluk”, “Vicdan/İnsanîyet/İnanç”, “Demokrasi” ve “Zalim/Zulüm” gibi kavram ve ifadelerle desteklendiği görülmektedir. “Mücadele/Boyun Eğmeme” kavramı ise frekans yoğunluğu bakımından sırasıyla “Hak/Adalet”, “Zalim/Zulüm”, “Onur/Namus/Şeref”, “Dikta Yönetimi/Diktatörlük”, “Rant”, “Milliyetçilik”, “Birlik/Destek Olma” ve “Görev/Sorumluluk” gibi kavram ve ifadelerle desteklendiği görülmektedir. Ayrıca “Yalan” ve “Etik/Ahlak” kavram ve ifadeleri arasında oluşan yakınlık ve yoğunluk ilişkisi dikkat çekicidir. Bu kapsamda, “Hak/Adalet” teması, toplumsal adaletsizliklere karşı çıkan ve adil bir düzen talep eden bir söylem üzerinden şekillenirken, “Mücadele/Boyun Eğmeme” teması, mevcut iktidara karşı direnişi ve kararlılığı vurgulamaktadır. Bu kavramlar, Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinde, halkın mağduriyetlerini ve taleplerini dile getirerek, geniş kitleler üzerinde bir etki yaratmayı amaçlayan popülist bir stratejinin parçası olarak kullanılmaktadır.

Araştırma kapsamında beşinci olarak, nitel içerik analiz yöntemiyle incelenen dönemde Kılıçdaroğlu’nun söylemsel stratejisinde yoğun olarak ön plana çıkan kurum ve kuruluşların sınırları çizilmiştir. Buradan hareketle, tüm grup konuşmaları öncelikle

²³ (bkz.) Şekil 4.8

²⁴ (bkz.) Şekil 4.10

mutlak frekans analizine tabi tutulmuştur. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu söylemini, “Kamu”, “Özel” ve “Uluslararası” gibi kurum ve kuruluşlar üzerine şekillendirmektedir. Bu kapsamda frekans yoğunluğu bakımın “Kamu” teması ön plana çıkmaktadır. Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinde “kamu” temasının ön plana çıkması, iktidarın kamu kurumlarındaki yönetim biçimini ve politikalarını eleştirme stratejisinin bir parçası olarak görülebilir. “Üniversiteler”, “Toprak Mahsulleri Ofisi”, “Diyanet İşleri Başkanlığı” ve “Sosyal Güvenlik Kurumu” gibi kurumlara yaptığı vurgular, mevcut hükümetin bu kurumlar üzerindeki kontrolünü ve bu kurumların işleyişindeki sorunları gündeme getirerek, halkın bu konulardaki memnuniyetsizliğini dile getirmeyi amaçlamaktadır²⁵.

Araştırma kapsamında son olarak, nitel içerik analiz yöntemiyle incelenen dönemde Kılıçdaroğlu’nun söylemsel stratejisinde yoğun olarak ön plana çıkan popülist argümanların sınırları çizilmiştir. Buradan hareketle, tüm grup konuşmaları öncelikle mutlak frekans analizine tabi tutulmuştur. Bu kapsamda Kılıçdaroğlu’nun söylemi, “Statüko Karşıtlığı”, “Halk ve Elit Ayrımı” ve “Halkın Sesi” gibi popülist stratejilerle şekillenmektedir. Bu bağlamda özellikle, 2018 Genel seçimleri sonrasında yapılan grup toplantı konuşmalarında “Statüko Karşıtlığı” ve “Halk ve Elit Ayrımı” stratejilerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Kaybedilen bir seçim sonrası vurgulanan bu argümanlar, mevcut iktidarın yerleşik düzenine ve onun temsil ettiği elitist yapıya karşı güçlü bir eleştiri geliştirme amacı taşımaktadır. Kılıçdaroğlu’nun bu söylemi, bir yandan halkın taleplerini ve memnuniyetsizliklerini dile getirirken, diğer yandan iktidarın halktan kopuk olduğunu vurgulayan bir retorik üzerinden muhalefeti yeniden mobilize etmeyi hedeflemektedir. Bu stratejiler, Kılıçdaroğlu’nun, seçim yenilgisini telafi etmek ve muhalif tabanını birleştirmek için kullandığı temel araçlar olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda, bu söylemler, toplumda var olan sosyo-ekonomik gerilimleri ve kutuplaşmayı derinleştirerek, iktidara karşı bir hegemonya mücadelesi olarak da yorumlanabilir. Diğer yandan, “Halkın Sesi” popülist söyleminin, diğer iki popülist söylem gibi süreklilik göstermemesi ve yalnızca seçim dönemlerinin hemen öncesinde ve sonrasında yoğunluk kazanması, bu söylemin stratejik olarak belirli aralıklarla kullanıldığını ve bu dönemlerde yoğun olarak kullanılan diğer iki popülist söylemin

²⁵ (bkz.) Şekil 4.12

etkisini yumuşatma, yoğunluğunu azaltma veya belirli bir düzeye indirme amacı taşıdığını göstermektedir. Bu strateji, seçmenler üzerinde aşırı kutuplaştırıcı etkilerden kaçınarak, daha kapsayıcı ve uzlaştırıcı bir dil kullanma çabasını yansıtmakta olup, popülist söylemin farklı bileşenlerini dengeleyerek siyasi söylemin etkisini artırmayı hedeflemektedir. 2019 yerel seçimleri öncesinde “Statüko Karşıtlığı” popülist söyleminin kademeli olarak azalması ve buna karşılık “Halk ve Elit Ayrımı” söyleminin belirgin bir şekilde artış göstermesi, Kılıçdaroğlu’nun seçim stratejisinde toplumda antagonistik bir ayrım yaratarak elit vurgusunu ön plana çıkarma hedefinde olduğunu göstermektedir. Bu değişim, Kılıçdaroğlu’nun, mevcut iktidarı halktan kopuk ve elitist bir yapı olarak sunarak, halkın desteğini kazanmayı ve muhalefeti daha güçlü bir şekilde yaklaşan seçimlerde mobilize etmeyi amaçladığını ortaya koymaktadır. Böylelikle, seçmenleri mevcut iktidara karşı bir araya getirmek ve toplumsal kutuplaşmayı derinleştirerek, iktidarın meşruiyetini sorgulayan bir söylem geliştirme hedefi görülmektedir. Genel olarak, bu bulgular, Kılıçdaroğlu’nun popülist söylem stratejilerini dinamik bir şekilde kullanarak, iktidara karşı bir karşı hegemonya kurma çabasında olduğunu ve bu kapsamda kullanılan popülist söylemlerle stratejik bir uyum kazandığını ortaya koymaktadır²⁶.

Sonuç olarak, bu çalışma, CHP’nin kurucu parti olarak tarihsel rolü ve günümüzde ana muhalefet partisi olarak üstlendiği konum çerçevesinde sol popülist söylemlerle bir karşı-hegemonya oluşturma çabasını detaylı bir şekilde incelemiştir. İncelenen dönemde, CHP’nin popülist söylemsel stratejilerinin temel olarak “Ekonomi”, “Adalet” ve “İşsizlik” temaları etrafında yoğunlaştığı ortaya konulmuştur. Türk tipi sol popülist söylemsel stratejide görülen bu temalar Latin Amerika ve Doğu Avrupa özelinde benzerlikler göstermektedir. Latin Amerika’da görülen sol popülist söylem stratejilerine örnek olarak Kaltewasser (2014), yapısalcı bir yaklaşımla ekonomik gelişim modellerinin sosyo-sınıfsal ayrımın tetikleyicisi olduğunu belirtmiştir. Türkiye’deki siyasi atmosferin yoğunluğu ve özellikle 2017 yılında yaşanan hükümet sistemi değişikliği, siyasi partileri dolaylı olarak ittifak yapıları kurmak zorunda bırakmıştır. Bu durum ise, CHP’nin misyonu etkileyerek muhalif bloğun kurulmasında öncülük etme yetisi vermiştir. Aynı zamanda bu süreç karşı hegemonya

²⁶ (bkz.) Şekil 4.29

kurmak için yeni fırsatlar doğurmuştur. İlk olarak, 2019 yerel seçimlerinde mikro ittifaklar aracılığıyla kendini gösteren bu fırsatlar, 2023 seçimleri sürecinde makro ittifaklara evrilerek, “altılı masa” olarak bilinen ittifakın temellerini atmıştır.

Bu bağlamda, incelenen dönemde ana muhalefet partisi lideri Kılıçdaroğlu’nun, bu karşı hegemonya oluşturma sürecinin, belirli konular, kişiler ve gündemler üzerinden popülist bir söylem geliştirerek siyasi mevzi savaşını sürdürdüğü gözlemlenmiştir. Bu söylemsel stratejilerin, CHP’nin karşı hegemonya kurma çabasındaki rolü, siyasi söylemler ve ittifak yapılarının dinamikleri açısından önemli bir inceleme alanı oluşturmıştır. Özellikle Türk literatüründe sol popülizm üzerine yapılan çalışmaların sınırlı olması göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma ve ortaya koyduğu ampirik bilgiler, Türkiye’de sol popülist stratejilerin uygulamalarını ve etkilerini anlamak için önemli bir katkı sunmaktadır. Aynı zamanda çalışma, alandaki bilgi birikimini genişletmekte ve sol popülizm üzerine yapılan akademik tartışmalara değerli bir perspektif kazandırmaktadır. Son olarak, tüm bu bilgiler ışığında sol popülizm ve karşı-hegemonya birlikteliği, CHP’nin siyasi stratejileri ve ittifak yapıları üzerinde derinlemesine bir etki yarattığı sonucuna varılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akkerman, A., Zaslove, A., & Spruyt, B. (2017). 'We the People' or 'We the Peoples'? A Comparison of Support for the Populist Radical Right and Populist Radical Left in the Netherlands. *Swiss Political Science Review*, 23(4), 377-403. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/spsr.12275>
- Akkerman, T. (2005). Anti-immigration parties and the defence of liberal values: The exceptional case of the List Pim Fortuyn. *Journal of political ideologies*, 10(3), 337-354.
- Akkerman, T., De Lange, S. L., & Rooduijn, M. (2016). *Radical right-wing populist parties in Western Europe: Into the mainstream?* Routledge.
- Albertazzi, D., & McDonnell, D. (2008a). Introduction: The Sceptre and the Spectre. In D. Albertazzi & D. McDonnell (Eds.), *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy* (pp. 1-11). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9780230592100_1
- Allcock, J. B. (1971). Populism': A brief biography. *Sociology*, 5(3), 371-387.
- Andreucci, D. (2017). Populism, Hegemony, and the Politics of Natural Resource Extraction in Evo Morales's Bolivia. *Antipode*, 50(4), 825-845. <https://doi.org/10.1111/anti.12373>
- Angermüller, J. (2018). Avrupa'da söylem çözümlemesi. *K. Yoğurtçu (Çev.)*, 28, 1-17.
- Aravindh, R. V., & Thirupathi, S. (2019). Data Analysis in Social Sciences: Comparison Between Quantitative and Qualitative Research. *International Journal of Management Research and Social Science*, 6(1). <https://doi.org/10.30726/ijmrss/v6.i1.2019.61002>
- Arnson, C., & Torre, C. d. l. T. E. (2013). *Latin American populism in the twenty-first century*. Woodrow Wilson Center Press.
- Aslanidis, P. (2016). Is Populism an Ideology? A Refutation and a New Perspective. *Political Studies*, 64(1_suppl), 88-104. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12224>
- Austin, J. L. (1975). *How to do things with words*. Harvard university press.
- Aydogan, A., & Slapin, J. B. (2013). Left-right Reversed. *Party Politics*, 21(4), 615-625. <https://doi.org/10.1177/1354068813487280>
- Azmanova, A. (2019). The Paradox of Emancipation: Populism, Democracy and the Soul of the Left. *Philosophy & Social Criticism*, 45(9-10), 1186-1207. <https://doi.org/10.1177/0191453719872291>
- Azzahra, A., Rasullillah, C., Shafa Andira, D., Rahmadani, J., & Ummah, A. (2024). Laclau and Mouffe's Radical Hegemony and Democracy Thought: The Transformation of the Free Aceh Movement Into the Aceh Party. *Politicos Jurnal Politik Dan Pemerintahan*, 4(1), 33-44. <https://doi.org/10.22225/politicos.4.1.2024.33-44>
- Barr, R. R. (2009). Populists, Outsiders and Anti-Establishment Politics. *Party Politics*, 15(1), 29-48. <https://doi.org/10.1177/1354068808097890>
- Baykan, T. S. (2017). Halkçılık ve Popülizm: Türkiye Vakası ve Bir Kavramın Kullanımları. *Mülkiye Dergisi*, 41(1).

- Berlet, C., & Lyons, M. N. (2000). *Right-wing populism in America: Too close for comfort*. Guilford Press.
- Berlin, I., Hofstadter, R., MacRae, D., Schapiro, L., Seton-Watson, H., Touraine, A., Venturi, F., Walicki, A., & Worsley, P. (1968). To define populism. *Government and Opposition*, 3(2), 137-179. <http://www.jstor.org/stable/44481863>
- Betz, H.-G. (1993). The new politics of resentment: Radical right-wing populist parties in Western Europe. *Comparative politics*, 413-427.
- Betz, H.-G. (1994). *Radical right-wing populism in Western Europe*. Springer.
- Blommaert, J., & Bulcaen, C. (2000). Critical discourse analysis. *Annual review of Anthropology*, 29(1), 447-466.
- Bonikowski, B., & Gidron, N. (2016a). The populist style in American politics: Presidential campaign discourse, 1952–1996. *Social Forces*, 94(4), 1593-1621.
- Bonikowski, B., & Gidron, N. (2016b). Multiple traditions in populism research: Toward a theoretical synthesis. *APSA Comparative Politics Newsletter*, 26(12), 7-14.
- Bozdağ, Ç., & Koçer, S. (2022). Skeptical Inertia in the Face of Polarization: News Consumption and Misinformation in Turkey. *Media and Communication*, 10(2), 169-179. <https://doi.org/10.17645/mac.v10i2.5057>
- Böhm, S., & Brei, V. A. (2008). Marketing the Hegemony of Development: Of Pulp Fictions and Green Deserts. *Marketing Theory*, 8(4), 339-366. <https://doi.org/10.1177/1470593108096540>
- Brandist, C. (2013). Gramsci ve Rus Marksizminde Hegemonya Kavramları. *Gramsci II, Felsefelogos*, 38.
- Broom, A. (2021). Conceptualizing Qualitative Data. *Qualitative Health Research*, 31(10), 1767-1770. <https://doi.org/10.1177/10497323211024951>
- Buci-Glucksmann, C. (2014). State, transition and passive revolution. In *Gramsci and Marxist Theory (RLE: Gramsci)* (pp. 207-236). Routledge.
- Butler, J. (2002). *Gender trouble*. routledge.
- Büyükköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Çakmak, E. K. (2015). Bilimsel araştırma yöntemleri.
- Canovan, M. (1981). *Populism*. Harcourt Brace Jovanovich. <https://books.google.com.tr/books?id=mh9mAAAAIAAJ>
- Carter, D. T. (2000). *The politics of rage: George Wallace, the origins of the new conservatism, and the transformation of American politics*. LSU Press.
- Conniff, M. L. (2012). *Populism in Latin America*. University of Alabama Press.
- Curato, N. (2017). Flirting with authoritarian fantasies? Rodrigo Duterte and the new terms of Philippine populism. *Journal of Contemporary Asia*, 47(1), 142-153.
- Custodi, J. (2020). Nationalism and Populism on the Left: The Case of Podemos. *Nations and nationalism*. <https://doi.org/10.1111/nana.12663>
- Custodi, J., & Padoan, E. (2022). The Nation of the People: An Analysis of Podemos and Five Star Movement's Discourse on the Nation. *Nations and nationalism*. <https://doi.org/10.1111/nana.12865>

- Çakmak, F., & Bilişli, Y. (2019). İdeoloji, söylem ve iletişim çalışmalarında Ruth Wodak. *Anadolu üniversitesi sosyal bilimler dergisi*, 19(2), 99-124.
- Çelik, H., & Ekşi, H. (2008). Söylem analizi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 27(27), 99-117.
- Çoban, S. (2012). Gramsci, hegemonya ve kapitalizm. First International Interdisciplinary Social Inquiry Conference,
- Dahl, R. A. (1956). *A preface to democratic theory* (Vol. 10). University of Chicago Press.
- De Cleen, B., & Stavrakakis, Y. (2017). Distinctions and articulations: A discourse theoretical framework for the study of populism and nationalism. *Javnost-The Public*, 24(4), 301-319.
- De la Torre, C. (2010). *Populist Seduction in Latin America*. Ohio University Press.
- Deegan-Krause, K., & Haughton, T. (2009). Toward a more useful conceptualization of populism: Types and degrees of populist appeals in the case of Slovakia. *Politics & Policy*, 37(4), 821-841.
- Degregori, C. I. (1991). How difficult it is to be God: Ideology and political violence in Sendero Luminoso. *Critique of Anthropology*, 11(3), 233-250.
- Dey, P., Schneider, H., & Maier, F. (2016). Intermediary Organisations and the Hegemonisation of Social Entrepreneurship: Fantasmatic Articulations, Constitutive Quiescences, and Moments of Indeterminacy. *Organization Studies*, 37(10), 1451-1472. <https://doi.org/10.1177/0170840616634133>
- Di Tella, T. S. (1965). *Populism and reform in Latin America*.
- Dornbusch, R., & Edwards, S. (1989). *The macroeconomics of populism in Latin America* (Vol. 316).
- Drake, P. W. (1978). *Socialism and populism in Chile, 1932-52*. University of Illinois Press.
- Drake, P. W. (1992). Shaping the Political Arena: Critical Junctures, the Labor Movement, and Regime Dynamics in Latin America. By Ruth Berins Collier and David Collier. Princeton: Princeton University Press, 1991. 877p. 19.95 paper. *American political science review*, 86(3), 823-824.
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The Qualitative Content Analysis Process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Ercan, S. A., & Marsh, D. (2016). Qualitative methods in political science. In *Handbook of research methods and applications in political science* (pp. 309-322). Edward Elgar Publishing.
- Erdoğan, E., & Semerci, P. U. (2020). Against All Winds: The Populism-Nationalism Nexus in the Rhetoric of the Nationalist Action Party. *Istanbul Bilgi University*, 1(1), 81-105. <https://doi.org/10.47613/reflektif.2020.4>
- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. Routledge. <https://books.google.com.tr/books?id=V4SOkoy2vEIC>
- Ferkiss, V. C. (1957). Populist influences on American fascism. *Western Political Quarterly*, 10(2), 350-373.
- Filc, D. (2006). Populism and hegemony in Israel. *Tel Aviv: Resling*.

- Fonseca, E. M. d., & Segatto, C. I. (2019). Teaching Qualitative Research Methods in Political Science: Does One Size Fits All? *Journal of Political Science Education*, 17(3), 493-501. <https://doi.org/10.1080/15512169.2019.1656081>
- Ford, R., & Goodwin, M. (2014). *Revolt on the right: Explaining support for the radical right in Britain*. Routledge.
- Foucault, M. (1987). *Söylemin Düzeni* (T. Ilgaz, Trans.). Hil Yayın.
- Freeden, M. (1996). *Ideologies and political theory: A conceptual approach*. Clarendon Press.
- Freeden, M. (1998). Is Nationalism a Distinct Ideology? *Political Studies*, 46(4), 748-765. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/1467-9248.00165>
- Freeden, M. (2017). After the Brexit referendum: revisiting populism as an ideology. *Journal of political ideologies*, 22(1), 1-11. <https://doi.org/10.1080/13569317.2016.1260813>
- Freidenberg, F. (2007). *La tentación populista: una vía al poder en América Latina*. Síntesis Madrid.
- Gentile, E. (2006). *Politics as religion*. Princeton University Press.
- Germani, G. (2019). *Authoritarianism, fascism, and national populism*. Routledge.
- Glynos, J., & Howarth, D. (2007). Logics of Critical Explanation in Social and Political Theory. <https://doi.org/10.4324/9780203934753>
- Goalwin, G. J. (2017). 'Religion and Nation Are One': Social Identity Complexity and the Roots of Religious Intolerance in Turkish Nationalism. <https://doi.org/10.31235/osf.io/gdj43>
- Goodwyn, L. (1976). Democratic promise: The populist moment in America. (*No Title*).
- Goodwyn, L. (1978). *The populist moment: A short history of the agrarian revolt in America*. Oxford University Press.
- Gould-Wartofsky, M. A. (2015). *The occupiers: The making of the 99 percent movement*. Oxford University Press.
- Gramsci, A. (1971). Selection from Prison Notebooks. Eds. *Quintin Hoare & Geoffrey Smith*. New York: International.
- Gramsci, A. (1978). Selections from Political Writings (1921-1926), ed. and trans. *Hoare Q. Minneapolis: University of Minnesota*.
- Gratius, S. (2007). *La "tercera ola populista" de América Latina* (Vol. 45). FRIDE.
- Griffin, R. (2013). *The nature of fascism*. Routledge.
- Gür, T. (2013). Post-modern bir araştırma yöntemi olarak söylem çözümlemesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 5(1), 185-202.
- Hainsworth, P., & Mitchell, P. (2000). France: the Front National from crossroads to crossroads? *Parliamentary Affairs*, 53(3).
- Hall, S., Lumley, R., & McLennan, G. (2013). Politics and ideology: Gramsci. In *On ideology* (pp. 45-76). Routledge.
- Hawkins, K. A. (2010). *Venezuela's Chavismo and populism in comparative perspective*. Cambridge University Press.
- Hawkins, K. A., & Kaltwasser, C. R. (2017a). The ideational approach to populism. *Latin American Research Review*, 52(4), 513-528.

- Hawkins, K. A., & Rovira Kaltwasser, C. (2017b). What the (ideational) study of populism can teach us, and what it can't. *Swiss Political Science Review*, 23(4), 526-542.
- Heper, M., & Keyman, E. F. (1998). Double-faced state: political patronage and the consolidation of democracy in Turkey. *Middle Eastern Studies*, 34(4), 259-277.
- Heywood, A. (2021). *Political ideologies: An introduction*. Bloomsbury Publishing.
- Hockenos, P. (2013). *Free to hate: The rise of the right in post-communist Eastern Europe*. Routledge.
- Hoftstadter, R. (1955). The age of reform: From Bryan to FDR. *New York: Vintage*.
- Howarth, D. (2008). Ethos, Agonism and Populism: William Connolly and the Case for Radical Democracy. *The British Journal of Politics and International Relations*, 10(2), 171-193. <https://doi.org/10.1111/j.1467-856x.2007.00308.x>
- Howarth, D. R., Norval, A. J., & Stavrakakis, Y. (2000). *Discourse Theory and Political Analysis: Identities, Hegemonies and Social Change*. Manchester University Press. <https://books.google.com.tr/books?id=QrzR10ZMe6gC>
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), 1277-1288. <https://doi.org/10.1177/1049732305276687>
- Im, H. B. (1991). Hegemony and counter-hegemony in Gramsci. *Asian Perspective*, 123-156.
- Ionescu, G., & Gellner, E. (1969). *Populism: Its Meanings and National Characteristics* (Vol. 46). The Garden City Press Limited
- Letchworth. <https://doi.org/10.2307/2614244>
- Jansen, R. S. (2011). Populist mobilization: A new theoretical approach to populism. *Sociological theory*, 29(2), 75-96.
- Jessop, B. (1980). The political indeterminacy of democracy. *Marxism and Democracy*, 61, 1830-1930.
- Johnson, J., & Barnes, A. (2015). Financial nationalism and its international enablers: The Hungarian experience. *Review of international political economy*, 22(3), 535-569.
- Kaltwasser, C. R. (2014a). Latin American populism: Some conceptual and normative lessons. *Constellations*, 21(4), 494-504.
- Kang, D., & Evans, J. A. (2020). Against Method: Exploding the Boundary Between Qualitative and Quantitative Studies of Science. *Quantitative Science Studies*, 1(3), 930-944. https://doi.org/10.1162/qss_a_00056
- Karatasli, S. S., & Kumral, Ş. (2022). Crisis of Capitalism and Cycles of Right-wing Populism in Contemporary Turkey: The Making and Unmaking of Erdoğanist hegemony. *Journal of Agrarian Change*, 23(1), 22-46. <https://doi.org/10.1111/joac.12501>
- Kazin, M. (1996). The Populist Persuasion. *JOURNAL OF SOCIOLOGY AND SOCIAL WELFARE*, 23, 170-170.
- Keyder, Ç. (2003). *Memâlik-i Osmaniye'den Avrupa Birliği'ne* (Vol. 155). İletişim İstanbul.

- Kim, M. S. (2023). The Break Between Old and New Orders in Laclau's Theory of Hegemony. *Problemos*, 103, 35-50. <https://doi.org/10.15388/problemos.2023.103.3>
- Kitschelt, H. (1992). The formation of party systems in East Central Europe. *Politics & Society*, 20(1), 7-50.
- Kondracki, N. L., Wellman, N. S., & Amundson, D. (2002). Content Analysis: Review of Methods and Their Applications in Nutrition Education. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 34(4), 224-230. [https://doi.org/10.1016/s1499-4046\(06\)60097-3](https://doi.org/10.1016/s1499-4046(06)60097-3)
- Kornhauser, W. (2013). *Politics of mass society*. Routledge.
- Krieger, J., & Crahan, M. E. (2001). *The Oxford companion to politics of the world*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- Laclau, E. (1977). *Politics and ideology in Marxist theory: Capitalism, fascism, populism*.
- Laclau, E. (2005). *On populist reason*. Londra: Verso.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (1985). Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics.
- Levitsky, S., & Roberts, K. M. (2011). *The resurgence of the Latin American left*. jhu Press.
- Levy, D. L., & Newell, P. J. (2002). Business strategy and international environmental governance: Toward a neo-Gramscian synthesis. *Global environmental politics*, 2(4), 84-101.
- Lipset, S. M. (1960). *Political man. The social bases of politics* (Vol. 492). London.
- Lowndes, J. (2017). Populism in the United States. *The Oxford handbook of populism*, 232-247.
- Lowndes, J. E. (2008). *From the new deal to the new right: Race and the southern origins of modern conservatism*. Yale University Press.
- Massetti, E. (2018). Left-Wing Regionalist Populism in the 'Celtic' Peripheries: Plaid Cymru and the Scottish National Party's Anti-Austerity Challenge Against the British Elites. *Comparative European Politics*. <https://doi.org/10.1057/s41295-018-0136-z>
- Mbete, S. (2015). The Economic Freedom Fighters-South Africa's turn towards populism? *Journal of African elections*, 14(1), 35-59.
- McLaughlin, C., & Bridgman, T. (2017). The Battle for 'Middle-Earth': The Constitution of Interests and Identities In<i>The Hobbit</i>dispute. *Journal of Industrial Relations*, 59(5), 571-592. <https://doi.org/10.1177/0022185617714293>
- McLellan, D. (2012). İdeoloji (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları)(Çev. Barış Yıldırım).
- Moffitt, B. (2016). *The global rise of populism: Performance, political style, and representation*. Stanford University Press.
- Moffitt, B. (2017). Populism in Australia and New Zealand. *The Oxford handbook of populism*, 121-139.
- Moffitt, B. (2020). *Populism* (Y. Ömer, Trans.; Vol. 1). Liberus.

- Moffitt, B., & Tormey, S. (2014). Rethinking Populism: Politics, Mediatisation and Political Style. *Political Studies*, 62(2), 381-397. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12032>
- Mouffe, C. (2018). *For a left populism*. Londra: Verso Books.
- Mouzelis, N. (1978). On the Greek elections. *New Left Review*, 108, 59-74.
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541-563. <http://www.jstor.org/stable/44483088>
- Mudde, C. (2007). Populist radical right parties in Europe.
- Mudde, C. (2014). Fighting the system? Populist radical right parties and party system change. *Party Politics*, 20(2), 217-226. <https://doi.org/10.1177/1354068813519968>
- Mudde, C. (2017a). An ideational approach. *The Oxford handbook of populism*, 27-47.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2011). *Voices of the peoples: Populism in Europe and Latin America compared*. Citeseer.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2012). *Populism in Europe and the Americas: Threat or corrective for democracy?* Cambridge University Press.
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. R. (2017). *Populism: A very short introduction*. Oxford University Press.
- Mudde, C., & Rovira Kaltwasser, C. (2018). Studying populism in comparative perspective: Reflections on the contemporary and future research agenda. *Comparative political studies*, 51(13), 1667-1693.
- Mukherjee, J. (2020). "Who Generates This City"? Socialist Strategy in Contemporary London. *British Journal of Sociology*, 71(4), 644-657. <https://doi.org/10.1111/1468-4446.12751>
- Müller, J.-W. (2016). *What is populism?* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Müller, J. W. (2019). *Popülizm Nedir?*, (çev. Onur Yıldız).
- Neklyudov, N. (2023). In Search of Antagonistic Other. Troubling Threats and Non-Intervention. *International Trends / Mezhdunarodnye Protsessy*, 21(4), 156-170. <https://doi.org/10.17994/it.2023.21.4.75.7>
- Neuman, W. L. (2022). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar* (Ö. Akkaya, Trans.). Siyasal Kitabevi.
- Nye, J. S. (1967). Corruption and political development: A cost-benefit analysis. *American political science review*, 61(2), 417-427.
- Oğuz, M. C. (2008). Söylem analizi. *Sosyoloji Notları*, 5, 52-57.
- Ostiguy, P. (2009). Argentina's double political spectrum: party system, political identities, and strategies, 1944-2007. *Kellogg Institute, University of Notre Dame, Working Paper*, 361.
- Ostiguy, P. (2017). A socio-cultural approach. *The Oxford handbook of populism*, 73-97.
- Oswald, M. (2022). *The Palgrave handbook of populism*. Springer.
- Panizza, F. (2005). *Populism and the Mirror of Democracy*. Verso.

- Passmore, K. (2013). *The right in France from the Third Republic to Vichy*. Oxford University Press, USA.
- Pipes, R. (1960). Russian Marxism and its populist background: The late nineteenth century. *The Russian Review*, 19(4), 316-337.
- Postel, C. (2007). *The populist vision*. Oxford University Press.
- Poulantzas, N. (2017). *Political power and social classes*. Verso Books.
- Przeworski, A. (1977). Proletariat into a class: The process of class formation from Karl Kautsky's The Class Struggle to recent controversies. *Politics & Society*, 7(4), 343-401.
- Przeworski, A. (1980). Material bases of consent: economics and politics in a hegemonic system. In *Political power and social theory*.
- Punch, K. F. (2011). *Sosyal araştırmalara giriş: Nicel ve nitel yaklaşımlar* (Z. Etöz, Ed.). Siyasal Kitabevi.
- Reynolds, A. (2020). 227Community development as counter-hegemony. In S. Kenny, J. Ife, & P. Westoby (Eds.), *Populism, Democracy and Community Development* (pp. 0). Policy Press. <https://doi.org/10.1332/policypress/9781447353836.003.0013>
- Robb, M. (2010). Beyond Populares and Optimates: political language in the late Republic. (*No Title*).
- Roberts, K. M. (2003). Social correlates of party system demise and populist resurgence in Venezuela. *Latin American politics and society*, 45(3), 35-57.
- Rooduijn, M. (2014). The Nucleus of Populism: In Search of the Lowest Common Denominator. *Government and Opposition*, 49(4), 573-599. <https://doi.org/10.1017/gov.2013.30>
- Rosol, M. (2013). Vancouver's "EcoDensity" Planning Initiative: A Struggle Over Hegemony? *Urban Studies*, 50(11), 2238-2255. <https://doi.org/10.1177/0042098013478233>
- Sartori, G. (1970). Concept misformation in comparative politics. *American political science review*, 64(4), 1033-1053.
- Sassoon, A. S. (2019). *Gramsci's politics*. Routledge.
- Self, R. O. (2012). *All in the family: The realignment of American democracy since the 1960s*. Macmillan.
- Shils, E. (1956). The Torment of Secrecy the Background and Consequences of American Security Policies.
- Snir, I. (2017). Education and Articulation: Laclau and Mouffe's Radical Democracy in School. *Ethics and Education*, 12(3), 351-363. <https://doi.org/10.1080/17449642.2017.1356680>
- Sözen, E. (1999). *Söylem: Belirsizlik, mübadele, bilgi/güç ve refleksivite*. Paradigma Yayınları.
- Stanley, B. (2008). The thin ideology of populism. *Journal of political ideologies*, 13(1), 95-110. <https://doi.org/10.1080/13569310701822289>
- Stavrakakis, Y., & Katsambekis, G. (2014). Left-wing populism in the European periphery: the case of SYRIZA. *Journal of political ideologies*, 19(2), 119-142.

- Sunar, I. (1995). *Demokrat Parti ve Populizm*.
- Sunar, I. (2010). *Demokrası. Türkiye Serüveni*.
- Taggart, P. (2004). Populism and representative politics in contemporary Europe. *Journal of political ideologies*, 9(3), 269-288.
- Taggart, P. (2016). New populist parties in Western Europe. In *The Populist Radical Right* (pp. 177-189). Routledge.
- Taggart, P. A. (2000). *Populism*. Open University Press. <https://books.google.com.tr/books?id=PVe8QgAACAAJ>
- Taggart, P. A., & Taggart, P. A. (1996). *The new populism and the new politics*. Springer.
- Taydaş, Z., Akbaba, Y., & Morrison, M. K. C. (2012). Did Secularism Fail? The Rise of Religion in Turkish Politics. *Politics and Religion*, 5(3), 528-554. <https://doi.org/10.1017/s1755048312000296>
- Tekeli, İ., & Şaylan, G. (1978). Türkiye’de halkçılık ideolojisinin evrimi. *Toplum ve Bilim*, 6(7), 44-110.
- Thomas, P. D. (2013). Gramsci’de diyalektik hegemonya. *Gramsci-II, Felfeselogos*, 48.
- Toprak, Z. (1992). Popülizm ve Türkiye’deki Boyutları. *TARİH VE DEMOKRASİ Tarık Zafer Tunaya’ya Armağan, Cem Ya., İstanbul*.
- Toprak, Z. (2013). Türkiye’de popülizm, 1908-1923. (No Title).
- Townshend, J. (2004). Laclau and Mouffe’s Hegemonic Project: The Story So Far. *Political Studies*, 52(2), 269-288. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2004.00479.x>
- Urbini, N. (2019). Political Theory of Populism. *Annual Review of Political Science*, 22(1), 111-127. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-050317-070753>
- Vacca, G. (2012). Aydınlar ve Marxist Devlet Teorisi. *Gramsci’ye Farklı Yaklaşımlar (Ankara: Dipnot Yayınları)(Çev. M. Kemal Coşkun vd.)*.
- Van Holsteyn, J. J., & Irwin, G. A. (2003). Never a dull moment: Pim Fortuyn and the Dutch parliamentary election of 2002. *West European Politics*, 26(2), 41-66.
- Vergin, N. (2008). *Siyasetin sosyolojisi*. Doğan kitap.
- Vilas, C. M. (1995). La democratización fundamental.
- Waisbord, S., & Amado, A. (2017). Populist communication by digital means: presidential Twitter in Latin America. *Information, communication & society*, 20(9), 1330-1346.
- Walker, A. (2015). ‘Passionate’Trump fans behind homeless man’s beating? *Boston Globe*, 21.
- Watkins, D. C. (2017). Rapid and Rigorous Qualitative Data Analysis. *International Journal of Qualitative Methods*, 16(1), 160940691771213. <https://doi.org/10.1177/1609406917712131>
- Weyland, K. (1995). O populismo na política brasileira. (No Title).
- Weyland, K. (1999). Social movements and the state: the politics of health reform in Brazil. *World Development*, 23(10), 1699-1712.
- Weyland, K. (1999). Populism in the Age of Neoliberalism. *Populism in Latin America*, 172-190.

- Weyland, K. (2001a). Clarifying a contested concept: Populism in the study of Latin American politics. *Comparative politics*, 1-22.
- Weyland, K. (2001b). Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative politics*, 34(1), 1-22. <https://doi.org/10.2307/422412>
- Weyland, K. (2017). A political-strategic approach. *The Oxford handbook of populism*, 48-72.
- Weyland, K., Madrid, R. L., & Hunter, W. (2010). *Leftist governments in Latin America: Successes and shortcomings*. Cambridge University Press.
- Wodak, R. (1990). The Waldheim affair and antisemitic prejudice in Austrian public discourse. *Patterns of prejudice*, 24(2-4), 18-33.
- Wodak, R. (1999). Critical discourse analysis at the end of the 20th century. *Research on Language & Social Interaction*, 32(1-2), 185-193.
- Wodak, R. (2001a). The discourse-historical approach. *Methods of critical discourse analysis*, 1, 63-94.
- Wodak, R. (2001b). *Methods of Critical Discourse Analysis* (R. Wodak & M. Meyer, Eds. 1st ed.) <https://doi.org/10.4135/9780857028020>
- Wodak, R. (2007). Pragmatics and critical discourse analysis: A cross-disciplinary inquiry. *Pragmatics & cognition*, 15(1), 203-225.
- Wodak, R. (2009). *Discursive construction of national identity*. Edinburgh University Press.
- Wodak, R. (2015). The politics of fear: What right-wing populist discourses mean. *The Politics of Fear*, 1-256.
- Wolfreys, J. (2013). The European extreme right in comparative perspective. *Varieties of right-wing extremism in Europe*, 19-37.
- Woods, L., Priest, H., & Roberts, P. (2002). An Overview of Three Different Approaches to the Interpretation of Qualitative Data. Part 2: Practical Illustrations. *Nurse Researcher*, 10(1), 43-51. <https://doi.org/10.7748/nr2002.10.10.1.43.c5878>
- Woolcock, J. A. (1985). Politics, Ideology and Hegemony in Gramsci's Theory. *Social and Economic Studies*, 34(3), 199-210. <http://www.jstor.org/stable/27862802>
- Wright, E. O. (2016). *Class, crisis and the state*. Verso Books.
- Yavuz, M. H. (2009). Secularism and Muslim Democracy in Turkey. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511815089>
- Yetiş, M. (2018). Hegemonya. In G. Atılgan & E. A. Aytekin (Eds.), *Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler*. Yordam Kitap.
- Žagar, I. (2010). Topoi in critical discourse analysis. *Lodz papers in pragmatics*, 6(1), 3-27.
- Zaslove, A. (2004). Closing the door? The ideology and impact of radical right populism on immigration policy in Austria and Italy. *Journal of political ideologies*, 9(1), 99-118.
- Zúquete, J. P. (2007). *Missionary politics in contemporary Europe*. Syracuse University Press.

Zürcher, E. J. (2005). Modernleşen Türkiye'nin Tarihi,(Çev. Yasemin Saner Gönen),
İletişim Yayınları, 10. B., *İstanbul*.

EKLER

EK-1: Kemal KILIÇDAROĞLU

Kemal Kılıçdaroğlu, 17 Aralık 1948'de Tunceli'nin Nazımiye ilçesinde doğmuş, Türk ekonomist, bürokrat ve siyasetçidir. Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi ekonomi ve maliye bölümünden mezun olduktan sonra, 1992-1999 yılları arasında Sosyal Sigortalar Kurumu'nun genel müdürlüğünü yapmıştır. 2002 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) katılan Kılıçdaroğlu, İstanbul 2. Bölge milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmiş, 2007 seçimlerinde de aynı bölgeden yeniden vekil seçilmiştir. 2009 yılında İstanbul belediye başkanlığı için aday olmuş, ancak rakibi Kadir Topbaş'a karşı seçimi kaybetmiştir. 2010 yılında Deniz Baykal'ın istifası sonrası CHP genel başkanı seçilen Kılıçdaroğlu, 2014, 2016, 2018 ve 2020 yıllarında yapılan kurultaylarda yeniden seçilerek başkanlık görevini sürdürmüştür. Bu süre zarfında, 2011 ve 2015 genel seçimlerinde, 2018 ve 2023 Cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimlerinde, 2014 ve 2019 yerel seçimlerinde, ayrıca 2010 ve 2017 anayasa referandumlarında ana muhalefet partisi lideri olarak yer almıştır. Son dönemde Kılıçdaroğlu, CHP'yi Millet İttifakı çatısı altında birleştirerek, 2019 yerel seçimlerinde İstanbul ve Ankara'da önemli siyasi kazanımlar elde etmiştir. 2023 Cumhurbaşkanlığı seçiminde Millet İttifakı'nın ortak adayı olarak yarışmış, ancak mevcut Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a karşı seçimi kaybetmiştir. 4 Kasım 2023'te yapılan CHP 38. Olağan Kurultayı'nda rakibi Özgür Özel'e karşı seçimi kaybederek genel başkanlık görevini bırakmış ve 8 Kasım 2023'te görevi devretmiştir. Hâlâ siyasi faaliyetlerini parti dışında sürdüren Kılıçdaroğlu, Türk siyasi hayatında yaklaşık 13 yıl süreyle ana muhalefet partisi liderliği yapmış önemli bir siyasi aktördür.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Abdullah Oğuzhan KARARTI	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Denizli Pamukkale Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1.	
2.	